

ΠΑΙΔΕΙΑ

Dr CONSTANTINUS SIAMAKIS

ERUDITIO

EDITIONES DONAX
THESSALONICAE
MMVIII

Δρoς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΙΑΜΑΚΗ

Π Α Ι Δ Ε Ι Α

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΝΑΞ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
2008

ΠΑΙΔΕΙΑ

ISBN 978-960-7127-16-7

© Κωνσταντῖνος Σιαμάκης - Ἐκδόσεις ΔΟΝΑΞ 2008

Δρ Κωνσταντῖνος Σιαμάκης
Τ. Θ. 1635 - Πανεπιστημιούπολις
540 06 Θεσσαλονίκη

Dr Constantinus Siamakis
P. O. Box 1635 - University
540 06 Thessaloniki
Greece

Τηλ. 2310 - 73.73.77

Ἐκδόσεις ΔΟΝΑΞ
Τ.Θ. 1635 - Πανεπιστημιούπολις
540 06 Θεσσαλονίκη

Editiones DONAX
P.O. Box 1635 - University
540 06 Thessaloniki
Greece

Tel. 2310 - 73.73.77

[www. philologus. gr](http://www.philologus.gr)

Χορηγία
Ἀριστοτέλους Π. Ζίγκα

ἑβδόμη ἐπετείῳ
τῆς
29-7-2001
γενεθλίου ἡμέρας
τῆς Μαρίας Ἑλένης Ἀ. Ζίγκα

ΛΕΥΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ παρὸν βιβλίον «Παιδεία» διακρίνεται σὲ τρία μέρη.

1. Μία πραγματεία γιὰ τὴν κοινῶς λεγόμενη «παιδεία», ὅπως ἐννοεῖται ἢ λέξι, ὅταν στὴν τρέχουσα πραγματικότητα λέμε «ὕπουργεῖο παιδείας». καὶ αὐτὴ διαρθρώνεται σ' ἕναν δικό της πρόλογο καὶ δώδεκα κεφάλαια.

2. Ἑπτὰ ἄρθρα γιὰ τὴν «ἀγωγή» τὴν ὁποία δίνει στὸ παιδί ἢ οἰκογένεια.

3. Εἴκοσι τέσσερα ἄρθρα γιὰ τὴν «ἐκπαίδευσι» τὴν ὁποία ἀσκεῖ στὸ παιδί καὶ στὸν ἔφηβο τὸ σχολεῖο ἀπὸ τὸ νηπιαγωγεῖο μέχρι καὶ τὸ πανεπιστήμιον.

Διότι στὴν παιδεία διακρίνω σαφῶς τὴν ἀγωγή ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσι. ἡ ἀγωγή κάνει τὸν ἄνθρωπον, ποὺ μπορεῖ καὶ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴν εἶναι ἐπιστήμων, ἡ δὲ ἐκπαίδευσι κάνει τὸν ἐπιστήμονα, ποὺ μπορεῖ καὶ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴν εἶναι ἄνθρωπος.

Δρ Κωνσταντῖνος Σιαμάκης

ΠΑΙΔΕΙΑ

<p>ΕΙΣΑΓΩΓΗ 7</p> <p style="text-align: center;">1</p> <p style="text-align: center;">ΠΑΙΔΕΙΑ</p> <p>Πρόλογος 11</p> <p>1. Κακομεταχείρισι ἀνηλίκων 13</p> <p>2. Γυμνάσιο και λύκειο 14</p> <p>3. Τέσσερες τετραετίες 17</p> <p>4. Πληθωρισμός πτυχίων 19</p> <p>5. Θρυλική ισότης 21</p> <p>6. Σκληρή ἐπίλογη 24</p> <p>7. Σχολικά βιβλία 25</p> <p>8. Κουμπούρες δάσκαλοι 29</p> <p>9. Πολιτικοποίηση μαθητῶν 32</p> <p>10. Παιδεία και παραπαιδεία 34</p> <p>11. Σκότωμα τῆς φαντασίας 36</p> <p>12. Εἰκόνα και ἦχος ἀντὶ λόγου 38</p> <p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">ΑΓΩΓΗ</p> <p>1. Παιχνίδι και ἐργασία 43</p> <p>2. Ἐξωπραγματικές παραστάσεις 50</p> <p>3. Κώμικς 52</p> <p>4. Τηλεόρασι 53</p> <p>5. Ἵπερπερίθαλι - Ἵπερπροστασία - Ἵπερπροβολή 58</p> <p>6. Μάθησι και γάμος 61</p> <p>7. Τὸ κίνητρο 65</p>		<p style="text-align: center;">3</p> <p style="text-align: center;">ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙ</p> <p>1. Νηπιαγωγεῖο 69</p> <p>2. Δημοτικὸ σχολεῖο 73</p> <p>3. Σχολεῖα γραμμάτων 76</p> <p>4. Μαθητική μου περιπέτεια 95</p> <p>5. Πανεπιστήμιο και πολυτεχνεῖο 101</p> <p>6. Τεχνική ἐκπαίδευσι 104</p> <p>7. Λόγος και γλῶσσα 105</p> <p>8. Ἡλεκτρονικοὶ ὑπολογισταὶ 109</p> <p>9. Χρήσιμα και περιττὰ μαθήματα 112</p> <p>10. Ἐξετάσεις 115</p> <p>11. Σχολικὰ πάρεργα 117</p> <p>12. Σχολικὲς ἐκδρομὲς 118</p> <p>13. Μαθητικὲς ἀρχὲς 119</p> <p>14. Μαθητικὴ στολή 120</p> <p>15. Ἰδεολογική οὐδετερότης 122</p> <p>16. Ἦθος - διαγωγή - ἐμφάνισι 124</p> <p>17. Σχολική ἐγληματικότητα 126</p> <p>18. Σχολικὲς τιμωρίες 130</p> <p>19. Τὰ δύο φύλα στὴν ἐκπαίδευσι 136</p> <p>20. Ἡ γυναίκα μετὰ τὸ λύκειο 139</p> <p>21. Σπουδὲς τῶν φτωχῶν 140</p> <p>22. Ἑλληνικὸ πανεπιστήμιο 142</p> <p>23. Ἐλεύθερη ἐξωσχολική ἐπιμόρ- φωσι 158</p> <p>24. Παιδεία * 162</p> <p>Ἐπίλογος 167</p>
---	--	--

1
ΠΑΙΔΕΙΑ

1

ΠΑΙΔΕΙΑ

Πρόλογος

1. Κακομεταχείρισι ἀνηλίκων
2. Γυμνάσιο καὶ λύκειο
3. Τέσσερες τετραετίες
4. Πληθωρισμὸς πτυχίων
5. Θρυλικὴ ἰσότης
6. Σκληρὴ ἐπιλογή
7. Σχολικὰ βιβλία
8. Κουμποῦρες δάσκαλοι
9. Πολιτικοποίησι μαθητῶν
10. Παιδεία καὶ παραπαιδεία
11. Σκότωμα τῆς φαντασίας
12. Εἰκόνα καὶ ἦχος ἀντὶ λόγου

Π ρ ό λ ο γ ο ς

Τρία πράγματα δὲν μοῦ ἄρεσαν, ὅταν τὸ 1999 μοῦ ζητήθηκε κι ἔγραψα τὴν παροῦσα πραγματεία περὶ παιδείας γιὰ τὴν ἡμερήσια ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν «Ἀδέσμευτος Τύπος», κι ἄλλο ἓνα τέταρτο ἀργότερα, τὸ 2005. ἓνα ὅτι μοῦ παρήγγειλαν ὅτι τὰ «ἄρθρα» μου –ἔτσι ἔλεγαν τὰ κεφάλαια τῆς πραγματείας– ἔπρεπε νὰ ἔχουν μῆκος 450 λέξεων, λὲς κι ἓνα τόσο σοβαρὸ θέμα ἦταν καλῶδιο ἢ μπακλαβᾶς. δεύτερο ὅτι τὸ πρῶτο κεφάλαιο - ἄρθρο, ποὺ δημοσίευσαν, τὸ στραπατσάρισαν (φύλλο (1.259) 241 τῆς Τετάρτης 3 Φεβρουαρίου 1999, σελ. 4). τρίτον ὅτι, ὅταν δημοσιεύτηκε τὸ πρῶτο, μοῦ εἶπαν ὅτι ἡ ἀποχὴ τῶν μαθητῶν, ποὺ ἦταν σὲ ἐξέλιξι τότε, ξαφνικὰ ἔληξε, ἐπειδὴ ὁ ὑπουργὸς παιδείας παραιτήθηκε, καὶ ἡ δημοσίευσι τῶν «ἄρθρων» μου σταματᾶει, ἐπειδὴ τὸ θέμα δὲν εἶναι πιὰ στὴν ἐπικαιρότητα. τοὺς Ἕλληνες καὶ τὸ πιὸ μεγάλο ζήτημα τοὺς ἐνδιαφέρει, ὅταν εἶναι σημερινὸ ἢ ὅταν ἓνας ὑπουργὸς μουλαρώνη καὶ δὲν λέη νὰ παραιτηθῆ. ὅταν ὁ ὑπουργὸς «σπάση» καὶ τὸ ζήτημα γίνη χθεσινό, δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει· λὲς καὶ εἶναι ζεστὴ τυρόπιττα ποὺ κρύωσε. γι' αὐτὸ καὶ δὲν λύνουν ποτέ τους κανένα σοβαρὸ ζήτημα. τὸ τέταρτο ἦρθε τὸ 2005, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἴδια ἐφημερίδα. στὴν ἐφημερίδα «Καθημερινή» (φύλ. 26.083, τοῦ Σαββάτου 17-9-2005, σσ. 1 καὶ 7) οἱ καθηγηταὶ τοῦ Ἐργαστηρίου Ἐμπειρικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἔρευνας (=ΕΕΕΕ) τοῦ Τμήματος Φιλοσοφίας Παιδαγωγικῆς καὶ Ψυχολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων ξαναδημοσίευσαν τὸ πρὸ ἐξαετίας δημοσιευμένο πρῶτο κεφάλαιο - ἄρθρο μου ὡς δικό τους ἐμπεριστατωμένο ἐπιστημονικὸ ἐρευνητικὸ πρωτοποριακὸ (=ΕΕΕΠ) ἄρθρο, παραλλαγμένο κάπως, ὅπως ὅταν κάποιιο βᾶφουν τὰ λευκὰ παρδαλίδια τῶν ἀλόγων, γιὰ νὰ μὴν ἀναγνωρίζωνται. κι ἀπὸ τότε ἀντιπαθῶ τὶς ἐφημερίδες ὡς φόρουμ δημοσιεύσεως σοβαρῶν πραγμάτων.

Οἱ δημοσιογράφοι τῶν ἐφημερίδων γράφουν κάθε μέρα μισὸ κιλὸ κείμενα σὲ 14 ὥρες (11 π.μ. - 1 π.μ.) καὶ τὰ τυπώνουν σὲ 3 ὥρες (1-4 π.μ.), γιὰ νὰ διαβάζωνται μόνο ἐπὶ 19 ὥρες (5 π.μ. - 12 μ.μ.), κι αὐτὸ τὸ παλαβὸ κερδοσκοπικὸ παιχνίδι ἐπαναλαμβάνεται κάθε εἰκοσιτετράωρο, ὥστε οἱ ἀναγνώστες τῶν ἐφημερίδων –καὶ οἱ τηλεθεαταὶ καὶ ἀκροαταὶ ῥαδιοφῶνων, τὸ ἴδιο εἶναι– νὰ μὴν προλαβαίνουν νὰ

πάρουν ούτε ανάσα. εικάζω ότι, αν όλα τα ΜΜΕ (Μέσα Μαλακύνσεως Έγκεφάλου) σταματήσουν κάποτε σε απόλυτη σιγή επί ένα μήνα, θα λυθούν άρκετά από τα ζητήματα για τα όποια έγραψαν πριν από την κατασίγασί τους. οί έφημερίδες όμως δέν ενδιαφέρονται γι' αυτό –τό ίδιο και τ' άλλα ΜΜΕ–, αλλά μόνο να πουλήσουν. γι' αυτό είναι καλλίτερα να γράφουν μόνο πόσο πᾶνε τ' άγγούρια σήμερα στην Κίνα, και αν κάποιος ύφυπουργός δάγκωσε σκύλο. διότι αν προλάβη να τὰ γράψη αυτά πιό μπροστά ένας άλλος, τότε ή έφημερίδα έχει μείζον πρόβλημα, μεγαλείτερο από κάθε έθνικό ζήτημα.

Μιά παραλλαγή τής εν λόγω πραγματείας συντομευμένη σε μερικά σημεία δημοσιεύτηκε και στο περιοδικό «Συμβολή» σε δυο συνέχειες (έτος 2007, τεύχη 17-18).

Στή συνέχεια εκδίδω όλη την περι παιδείας πραγματεία εκείνη, αφιερωμένη σ' όποιονδήποτε άνθρωπο τής γής εκτός από κείνους που βάζουν τὰ σημάδια τῶν αλόγων, για να τὰ κάνουν άγνώριστα.

1. Κακομεταχείρισι ἀνηλίκων

Ἐπίπληρον κακομεταχείρισι ἀνηλίκων παιδιῶν μὲ καταναγκασμό τους σ' ἐργασία βαρύτερη ἀπὸ κείνη τῶν ἐνηλίκων εἶναι ἡ παιδεία σήμερον, ὅπως προσφέρεται στὰ παιδιά. καὶ αὐτὴ ἡ κακομεταχείρισι εἶναι πλέον θεσμός στίς «προηγμένες» χώρες, ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὸν ὑπανάπτυκτο κόσμον, τὸν ὁποῖο κατηγοροῦμε γιὰ τὴν ἐπίπληρον παιδικὴν ἐργασία. στὴν Ἑλλάδα οἱ ἐνήλικοι ἐργάζονται τὴν ἡμέραν 8 ὥρες· τὰ παιδιά τοῦ γυμνασίου 11· καὶ τὰ παιδιά τοῦ λυκείου 16. καὶ αὐτὸ ἰσχύει γιὰ τὰ συνήθη παιδιά. γιὰ παιδιά ὅμως, ποὺ οἱ γονεῖς τῶν τὰ στριμώχνουν σὲ περισσότερες σπουδὲς καὶ ἐπιδόσεις, τὰ ἡμερῆσια ὠράρια εἶναι προσαυξημένα κατὰ 1-2 ὥρες, ὅποτε ἡ ἐργασία τους ἐπεκτείνεται σὲ 12-13 καὶ 17-18 ὥρες ἀντιστοίχως.

Τὸ παιδί τοῦ γυμνασίου (13-15 ἐτῶν) ἔχει 6 ὥρες σχολεῖο (8-2 π.μ.), 1 ὥρα γλῶσσα, 2 ὥρες φροντιστήριον, καὶ 2 ὥρες διάβασμα. τὸ παιδί τοῦ λυκείου (16-18 ἐτῶν) ἔχει 6 ὥρες σχολεῖο (8-2 π.μ.), 1 ὥρα γλῶσσα, 4 ὥρες φροντιστήριον, καὶ 5 ὥρες διάβασμα. διανύουν δὲ καὶ τὰ δύο παιδιά καὶ 2 συνολικῶς ὥρες τὴν ἡμέραν στίς μετακινήσεις τῶν. τὰ ἐπὶ πλέον, ποὺ προσθέτουν ἀκόμη 1-2 ὥρες τὴν ἡμέραν κατὰ μέσον ὄρον στὰ παιδιά, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς τοὺς ἐξασφαλίζουν «ἀνώτερη καλλιέργεια», εἶναι· δευτέρη ξένη γλῶσσα, πληροφορικὴ, μουσικὴ, χορός, γυμναστήριον. κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι παιχνίδι, διότι εἶναι ὅλα ὑποχρεωτικὰ καὶ προγραμματισμένα. παιχνίδι εἶναι μόνον ἡ τελείως ἐλεύθερη ἀπρογραμματίστη ἀυθόρμητη καὶ ἀνεπιτήρητη ἀπασχόλησι τοῦ παιδιοῦ, καὶ τίποτε ἄλλο.

Καὶ ὅμως σ' αὐτὴ τὴν ἡλικίαν λέγονται ἀνήλικα παιδιά. καὶ καταναγκάζονται σὲ μιὰ ἐργασία ποὺ εἶναι σκληρότερη ἀπὸ τὴ χειρωνακτικὴ. διότι στὴ σωματικὴ ἐργασία ὅσο πρὸς πολὺ κουράζεσαι, τόσο πρὸς βαθιὰ κοιμᾶσαι καὶ πρὸς καλὰ ξεκουράζεσαι, ἐνῶ στὴ διανοητικὴ ἐργασία ὅσο πρὸς πολὺ κουράζεσαι, τόσο πρὸς πολὺ δὲν μπορεῖς νὰ κοιμηθῆς καὶ νὰ ξεκουρασθῆς. ἀπὸ τὴ λέξι *παῖς* - *παιδί* παράγεται τὸ ῥῆμα *παίζω* (= λειτουργῶ σὰν παιδί). καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅτι κατὰ τὴν πολὺ σωστὴ καὶ ἀρχαία ἀντίληψιν τῶν Ἑλλήνων ἡ κύρια ἀσχολία τοῦ παιδιοῦ, ἡ φυσικὴ του λειτουργία, ἡ μόνον ποὺ τὸ κάνει φυσιολογικὸ καὶ ἰσορροπημένο ἄνθρωπον, εἶναι νὰ παίζη. πρέπει βέβαια καὶ νὰ ἐρ-

γάζεται λίγο, για ν' ασκήται σ' αυτό πού θά εἶναι ἡ κύρια ἀσχολία του στήν ἡλικία του τήν πέρα ἀπό τήν παιδική, τή μετὰ τήν ἀποπεράτωσι τοῦ ἀναστήματός του. ἀλλά σέ καμμία περίπτωσι ὁ χρόνος ἐργασίας του δέν ἐπιτρέπεται νά ξεπερνάη τὸ χρόνο ἐργασίας τοῦ ἐνηλίκου, τὶς 8 ὥρες. καὶ σ' αὐτό, νομίζω, μόνο φρενοβλαβῆς θά εἶχε ἀντίρρησι. οὔτε μποροῦμε νά ποῦμε «Ἄς κουρασθῆ τώρα, για ν' ἀπολαύσῃ ἔπειτα». διότι αὐτὸ ἰσχύει μόνο για τὸν ἐνήλικο καὶ κυρίως διότι ἡ παιδικὴ ἡλικία δέν θά ξανάρθῃ, εἶναι ἀνεπανάληπτη. ἂν δέν παίξῃ κανεὶς ὡς παιδί, θά παίξῃ ἔπειτα σ' ὅλη τὴ ζωὴ του σὰν ἀνώμαλος. δηλαδὴ θά καλύπτῃ τὸ ὀχτώωρο τῆς ἐργασίας του ξύνοντας τὰ νύχια του καὶ ἀσκούμενος στὴ φυγοπονία καὶ στὴ λούφα. ἄκουσα στὸ ῥαδιόφωνο ἕναν ἀπὸ τοὺς ἐξοργιστικὸς μαθητὰς - διαδηλωτὰς - καταληψίεις νά κἀνῃ δηλώσεις· «Ἡ ζωὴ μας εἶναι πατίνι. ὅλη μέρα σχολεῖο - σπίτι, σπίτι - φροντιστήριον, φροντιστήριον - σπίτι. ἀπὸ τὴ νύχτα ὡς τὴ νύχτα». ἔχει ἀπόλυτα δίκαιο.

Μὲ τέτοια ἀπάνθρωπη καταπίεσι τῶν ἀνηλίκων εἶναι φυσικὸ τὰ παιδιὰ νά κλατάρουν. κλατάρισμα, καὶ τίποτε ἄλλο, εἶναι οἱ ἀποχῆς ἀπὸ τὰ μαθήματα καὶ οἱ καταλήψεις σχολείων. ἄλλο ἂν μερικὰ κόμματα κάνουν ἔτσι καὶ τὴ δουλειά τους. τὸ κύριο εἶναι ὅτι τὰ παιδιὰ δέν θέλουν μάθημα. θέλουν παιχνίδια. ἡ φύσι ἐκδικεῖται. ἡ καταπιεσμένη φύσι. ἔξω ἀπ' ὅποιαδήποτε κομματικὴ τοποθέτησι, ἔχω νά πῶ, καὶ ὅποιος μπορεῖ ἄς μοῦ φέρῃ ἀντίρρησι, ὅτι ὅποιοδήποτε εκπαιδευτικὸ σύστημα, σ' ὅποιαδήποτε χώρα τῆς γῆς, ἐξαναγκάζει τοὺς ἀνηλίκους νά ἐργάζωνται ἡμερησίως παραπάνω ἀπὸ τοὺς ἐνηλίκους, εἶναι ἀπάνθρωπο καὶ ἀποτυχημένο· καὶ ἐπικίνδυνο. ἡ φύσι ἐκδικεῖται παράγοντας στὰ σχολεῖα ἀνωμάλους· παλαβοὺς· ἀνισορρόπους· ἐκδικητικὸς· καὶ φυσικὰ ἀγροαμμάτους.

2. Γυμνάσιο καὶ λύκειο

Ἐπὶ τὰ προϊστορικὰ χρόνια μέχρι τὸν Ἀριστοτέλη (Δ' π. Χ. αἰώνας) ὑπῆρχε ὁ σοφός· ὁ πανεπιστήμων· ἐπειδὴ οἱ γνώσεις ἦταν λίγες. ὁ Δημόκριτος λ.χ., ὁ μέγας φυσικός πὺν ἀνακάλυψε τὸ ἄτομο, εἶναι καὶ ὁ ἀρχαιότερος φιλόλογος, σχεδὸν ὁ ἰδρυτὴς τῆς φιλολογίας. ὁ Ἀριστοτέλης ἔκανε ἀπόσχισι τῆς ἐπιστήμης σ' ἐπὶ μέρους ἐπιστήμες· σὲ εἰδικότητες. διότι στήν ἐποχὴ του ἡ ὕλη τῆς ἐπιστήμης ἦταν πλέον πολλή, καὶ δέν μποροῦσε νά τὴν κατέχῃ ὅλη ἕνας ἄνθρωπος. τὸ μυαλό τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πεπερασμένο. δέν μπορεῖ νά κατέχῃ τὰ πάντα. ἔχει μιὰ ὠρισμένη χωρητικότητα. σὰν τὴ δισκέτα. σὰν τὴ στάμνα

τοῦ νεροῦ. ὅταν ἢ κάτω ἀπὸ τὴ βρούσι στάμνα γεμίση, τὸ ἄλλο νερὸ χύνεται πλέον ἔξω. κι ἂν ἦταν δυνατὸν νὰ πειστή κι αὐτὸ μέσα στὴ στάμνα, θὰ τὴν ἔσπαζε. καλὰ εἶναι νὰ κατέχη κανεὶς πολλὰς ἐπιστήμες καὶ νὰ ξέρη πέντε γλῶσσες, μαθηματικὰ φυσικὴ βιολογία γεωλογία γεωγραφία φιλολογία ἱστορία ἀγγλικά γαλλικά γερμανικά ἰταλικά ἰσπανικά μουσικὴ ζωγραφικὴ κλπ., ἀλλὰ δὲν γίνεται. σήμερα ἡ ὕλη τῆς ἐπιστήμης εἶναι τόσο πολλή, πού γίνεται πλέον, καὶ πολὺ ὀρθά, μιὰ μεγαλείτερη ἀπόσχιση τῶν ἐπιστημῶν, περισσότερη ἐξειδίκευσι. γιὰ νὰ μπορέσουν οἱ πεπερασμένες τῶν ἀνθρώπων διάνοιες νὰ τὴ βαστάξουν τὴν ἐπιστήμη σωστά, ὅλες ἀπὸ λίγη, χωρὶς νὰ διαρραγοῦν, χωρὶς οἱ ἄνθρωποι νὰ κλατάρουν καὶ νὰ τρελλαθοῦν. ἢ γιὰ νὰ μὴ συμβαίη νὰ ξέρουν ὅλοι λίγο ἀπ' ὅλα καὶ κανεὶς τίποτε σωστὰ καὶ ὠλοκληρωμένα.

Εἶναι ὅμως ἄδικο κι ἀπάνθρωπο νὰ γίνεται αὐτὸ μόνο γιὰ τοὺς ἐνηλίκους καὶ νὰ μὴ γίνεται γιὰ τ' ἀνήλικα παιδιὰ. δὲν εἶναι ἀνθρώπινο ὁ ἄντρας τῶν 19-24 ἐτῶν νὰ μπορῆ νὰ διαλέγη μιὰ ἀπὸ τὶς 40 περίπου ἐπιστήμες - σχολές τοῦ πανεπιστημίου, καὶ μόλις ἓνα χρόνον πρὶν ἀπ' αὐτὸν τὸ παιδὶ τῶν 13-18 ἐτῶν νὰ τὶς ἔχη ὅλες μαζί στὸ κεφάλι του, γιὰ νὰ ἐπιλέξη ξαφνικά τὴν ἐπαύριο μόνο τὴ μία ἀπὸ τὶς 40. πρέπει νὰ ὑπάρξη κλιμάκωσι τῆς ἀποσχίσεως ἀνάλογη μὲ τὴν προχώρησι τῆς συσσωρεύσεως τῶν γνώσεων. νομίζω ὅτι ἡ ἀπόσχιση τῶν ἐπιστημῶν πρέπει νὰ γίνεται ὄχι μόνο εἰς πλάτος ἀλλὰ καὶ εἰς βάθος.

Νομίζω λοιπὸν ὅτι μία κι ἐνιαία πρέπει νὰ εἶναι μόνο ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσι, τὸ δημοτικὸ σχολεῖο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο τὸ παιδὶ πρέπει νὰ βγαίη μὲ καλὴ ἀνάγνωσι καὶ γραφή, σωστὴ γραπτὴ σύνταξι, σωστὸ ἀριθμητικὸ λογισμό, καὶ μιὰ ὅσο γίνεται πιὸ συνοπτικὴ ἐγκύκλια γνῶσι. καὶ νὰ μὴν ἀπασχολῆται ὁ μαθητὴς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου παραπάνω ἀπὸ 4 ὥρες τὴν ἡμέρα συνολικῶς, μήτε νὰ πηγαίη σὲ σχολεῖα καὶ φροντιστήρια ἔξω ἀπὸ τὸ σχολεῖο του. ἔπειτα νὰ ὑπάρχη ἓνα γυμνάσιο μὲ 4 σχολές, κι ἓνα λύκειο μὲ 8 σχολές. γιὰ νὰ γίνεται ὁμαλὴ μετάβασι στὸ πανεπιστήμιον τῶν 40 σχολῶν. καὶ ἡ διάρθρωσι νὰ εἶναι τέτοια πού νὰ ὑπάρχη ἀντιστοιχία ὕλης ἀπὸ τὸ γυμνάσιο μέχρι τὸ πανεπιστήμιον. ἢ μία σχολὴ τοῦ γυμνασίου νὰ ἐξελίσσεται σὲ δυὸ σχολές τοῦ λυκείου καὶ σὲ δέκα περίπου σχολές τοῦ πανεπιστημίου. καὶ νὰ ῥυθμιστοῦν ὅλα ἔτσι, ὥστε νὰ ἐργάζεται ὁ μαθητὴς τοῦ γυμνασίου συνολικῶς 6 ὥρες τὴν ἡμέρα, κι ὁ μαθητὴς τοῦ λυκείου 8, ὅσες ἐργάζεται καὶ ὁ ἐνήλικος· καὶ πολὺ εἶναι. καὶ προτείνω.

Γυμνάσια: 1) Φιλολογικὸ. 2) Οἰκονομικὸ. 3) Φυσικομαθηματικὸ. 4) Φυσιογνωστικὸ.

Λύκεια: 1) Φιλολογικό - ιστορικό. 2) Παιδαγωγικό. 3) Οικονομικό - Διοικητικό. 4) Νομικό - πολιτικό. 5) Φυσικομαθηματικό. 6) Πολυτεχνικό. 7) Φυσιογνωστικό (βιολογία - γεωλογία - γεωγραφία). 8) Ύγείας (ιατρική κλπ.).

Μαθήματα φιλολογικά να διδάσκονται σ' όλες τις μη φιλολογικές σχολές τῶν γυμνασίων καὶ τῶν λυκείων μόνο δύο· νεοελληνικά (κυρίως ἔκθεσι), καὶ μία ξένη γλῶσσα (ἐπιλεγόμενη ἀπὸ πέντε). ἔκθεσι νὰ εἶναι σ' όλες ἀνεξαιρέτως τὶς σχολές γυμνασίου καὶ λυκείου ἢ περιγραφικὴ ἔκθεσι ἢ χρήσιμη σ' όλες τὶς ἐπιστήμες γιὰ τὴ σωστὴ διατύπωσι στὴν περιγραφή τοῦ γνωστικοῦ ἀντικειμένου τους. ὄχι ἢ ἔκθεσι ἰδεῶν, πὺν εἶναι δοκίμιο. τὰ παιδιά προορίζονται νὰ γίνουν διάφοροι ἐπιστήμονες, καὶ ὄχι δοκιμογράφοι - δημοσιογράφοι. τέτοιοι θὰ γίνουν μόνο ἐκεῖνα πὺν θὰ ἐπιλέξουν μία μόνο ἀπὸ τὶς 40 πανεπιστημιακὲς σχολές. ἔτσι ὁ μαθηματικὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ (ἀπὸ 11 ἐτῶν) θὰ εἶναι τελείως ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τ' ἀρχαῖα ἑλληνικά, καὶ ὁ φιλόλογος, τελείως ἀπαλλαγμένος ἀπὸ φυσικὴ καὶ μαθηματικά, θὰ γίνῃ ἀπὸ μικρὸς πολὺ δυνατὸς φιλόλογος μὲ καλὴ γνῶσι τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν. καὶ οἱ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ἀναλόγως. ὅποιος νομίζει ὅτι εἶναι εὐφυῆς ἢ μεγαλοφυῆς καὶ ἐπιθυμεῖ καὶ ἔχει κότσια γιὰ μιὰ πολυμερῆ μόρφωσι καὶ πάνω ἀπὸ μία ξένη γλῶσσα, αὐτὸς ἢ παράλληλα μὲ τὶς σπουδές του ἢ μετὰ τὸ πρῶτο πτυχίον του μπορεῖ νὰ βρῇ πολλοὺς τρόπους ν' ἀποκτήσῃ μιὰ τέτοια μόρφωσι, ἀφοῦ πρῶτα ἢ κυρίως θάξῃ ἐπιδιώξῃ ἢ θάξῃ ἀποκτήσῃ ἓνα ποιοτικῶς καλὸ πτυχίον. μιὰ ζηλευτὴ πολυμερῆς μόρφωσι δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κτῆμα ὅλων τῶν πτυχιούχων. ἔτσι καὶ ἄλλιῶς δὲν εἶναι. οἱ πτυχιούχοι ὅμως εἶναι ἀπαραίτητο νὰ κατέχουν ἐπαρκῶς τὴν ἐπιστῆμην τους. διότι σήμερον οἱ περισσότεροι δὲν κατέχουν ἐπαρκῶς οὔτε τὰ τοῦ πτυχίου τους. κρατοῦν στὸ χέρι πτυχία ὑποβαθμισμένα. ἀκόμη καὶ οἱ ἱκανοὶ ἐξαναγκάζονται νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν ἀτροφικὴ καὶ ὑποβαθμισμένη ἐκπαίδευσιν γιὰ ἀνικάνους.

Τὴ διδασκείαν ὕλην στὶς τάξεις τῶν διαφόρων σχολῶν τοῦ γυμνασίου καὶ τοῦ λυκείου πρέπει νὰ τὴν προσδιορίσουν κατὰ εἰδικότητα καὶ σὲ συνεργασία πολυμελεῖς ἐπιτροπές ἀποτελούμενες ἀπὸ ἐπιτυχημένους καθηγητὰς πανεπιστημίου λυκείου καὶ γυμνασίου.

Αὐτὰ γιὰ νὰ ἔχουμε καλοὺς ἐπιστήμονες καὶ ἀκλατάριστους ἀνθρώπους, φυσιολογικοὺς καὶ ἰσορροπημένους· καὶ ὄχι τὸ σημερινὸ χάλι μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἐπιδιώξεως μιᾶς πολυμεροῦς δῆθεν μορφώσεως, πὺν μόνο λέγεται καὶ δὲν ὑπάρχει.

3. Τέσσερες τετραετίες

Ἄν ἐξαιρέσουμε δύο μόνο σχολές τοῦ πανεπιστημίου, ὅπου οἱ σπουδές διαρκοῦν 5 καὶ 6 χρόνια, οἱ ἄλλες ὅλες ἔχουν 4 ἔτη σπουδῶν. καὶ τὰ συνολικά χρόνια τῆς μαθητείας ἐνὸς ἐπιστήμονος, ἀπὸ τὴν πρώτη δημοτικοῦ μέχρι τὸ πτυχίο, εἶναι 16. θὰ ἦταν, νομίζω, καλὸ τὰ 16 αὐτὰ χρόνια νὰ κατανεμηθοῦν σ' ὅλα τὰ σχολεῖα ἀπὸ 4. νὰ φύγουν δηλαδὴ δυὸ ἔτη ἀπὸ τὸ δημοτικό καὶ νὰ προστεθοῦν ἀπὸ ἓνα στὸ γυμνάσιο καὶ στὸ λύκειο. κάποτε στὴν Ἑλλάδα γινόταν αὐτό, καὶ ζοῦν ἀκόμη οἱ ἐπιστήμονες ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὴν τέτοια διάρθρωσι τῆς ἐκπαιδεύσεως. μετὰ τὴν Δ' τοῦ ἑξατάξιου δημοτικοῦ, ὅσοι ἤθελαν νὰ σπουδάσουν, πήγαιναν στὸ ὀκτατάξιο γυμνάσιο. ἔτσι μὲ τὴν προτεινόμενη ἐδῶ διάρθρωσι, ποὺ δὲν εἶναι βέβαια ὀλοῖδια μὲ τὴν παλιὰ ἐκεῖνη, θὰ ἔχουμε·

Δημοτικό· τάξεις 4, ἡλικίες 7-10 ἐτῶν.

Γυμνάσιο· τάξεις 4, ἡλικίες 11-14 ἐτῶν.

Λύκειο· τάξεις 4, ἡλικίες 15-18 ἐτῶν.

Πανεπιστήμιο· ἔτη 4, ἡλικίες 19-22 ἐτῶν.

Ἡ διάρθρωσι αὐτὴ θ' ἀπαλύνῃ τὸ φόρτο τῶν παιδιῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ποὺ εἶναι ὄντως ὑπερφορτωμένα, θ' ἀφήσῃ τὸ πανεπιστήμιο ὅπως ἔχει καὶ ὅπως εἶναι στὸ διεθνές, καὶ θὰ περιορίσῃ τὸ δημοτικό σὲ μιὰ τετραετία ἐμπεδώσεως τῆς ἀναγνώσεως, τῆς γραφῆς, καὶ τοῦ ἀριθμητικοῦ λογισμοῦ, μὲ τὴ δεύτερη διετία τῆς ἐπαυξημένη μὲ μιὰ ὅσο γίνεται πιὸ συνοπτικὴ καὶ παιδικὴ ἐγκύκλια μόρφωσι. τὴν ἐννοῶ δὲ τὴ διάρθρωσι αὐτὴ τῆς ὅλης παιδείας σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ διάρθρωσι τοῦ γυμνασίου σὲ 4 σχολές, καὶ τοῦ λυκείου σὲ 8, ὅπως προτάθηκε στὸ προηγούμενο κεφάλαιο. ἔτσι τὰ παιδιά θ' ἀνασάνουν καὶ θὰ παίξουν καὶ λίγο· θὰ λειτουργήσουν δηλαδὴ σὰ φυσιολογικά παιδιά, ποὺ φυσικὸ αἶτημα τῆς ἡλικίας τους εἶναι τὸ *παίξουν* (*παῖς - παίζω*). αὐτὸ ὄχι μόνο γιὰ τὴν καλλίτερη ἐκπαίδευσιν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ φυσιολογικὴ καὶ ἰσορροπημένη διάπλασί τους. τὸ τωρινὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα ἐξωθεῖ καὶ καταναγκάζει τὰ παιδιά στὸ ἀφύσικο καὶ στὴν ἀνισορροπία.

Σὲ μιὰ τέτοια διάρθρωσι τῆς ἐκπαιδεύσεως, στὸ δημοτικό δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ στασιμότης, ἐκτὸς ἂν αὐτὴ τὴ ζητήσουν οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ. ἀλλὰ καὶ ἢ ἔτσι αἰτούμενη στασιμότης νὰ μὴν ἐπεκτείνεται παραπάνω ἀπὸ 2 χρόνια συνολικῶς ἐφ' ὅλης τῆς τετραετίας τοῦ σχολείου. νὰ ὑπάρχουν ὅμως καὶ στὰ 4 χρόνια ἐξετάσεις καὶ βαθμολογία αὐστηρά· πολὺ αὐστηρά, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ σχετίζονται καὶ μὲ στασιμότητα· γιὰ ν' ἀξιολογοῦνται οἱ μαθηταί, νὰ φιλοτιμοῦνται, νὰ

ἐνθαροϋνώνται γιὰ τὸ γυμνάσιο· ἢ καὶ ν' ἀποθαροϋνώνται. καὶ γραπτὲς ἐξετάσεις νὰ ὑπάρχουν ἀπὸ τὴν πρώτη δημοτικῶν.

Στὰ ἐπόμενα σχολεῖα, ἀπὸ τὴν πρώτη γυμνασίῳ, θ' ἀρχίζῃ καὶ θὰ κλιμακώνεται ἡ σκληρὴ ἐπιλογή. στὸ γυμνάσιο καὶ στὸ λύκειο νὰ εἰσάγονται οἱ μαθηταὶ μὲ εἰσαγωγικὸ διαγωνισμό, ὅπως γίνεται τώρα μόνο γιὰ τὸ πανεπιστήμιον καὶ τείνει ν' ἀπομείνῃ μόνο στὰ μέταλλα τοῦ ἀθλητισμοῦ. στὸ πανεπιστήμιον οἱ εἰσαγωγικοὶ διαγωνισμοὶ νὰ εἶναι σκληρότατοι. τὸ ποσοστὸ εἰσαγομένων νὰ εἶναι παντοῦ προκαθορισμένο καὶ μόνιμον. καὶ κυρίως ὄχι πολιτικὸ μέτρο. καὶ μέσα στὰ σχολεῖα ἀπὸ τάξι σὲ τάξι νὰ ὑπάρχῃ σκληρὴ ἐπιλογή. καὶ οἱ πτυχιακὰς ἐξετάσεις νὰ εἶναι ἐφ' ὅλης τῆς ὕλης τῆς τετραετοῦς μέχρι ἐξαετοῦς φοιτήσεως, ὅπως ἦταν στίς μέρες μας. ὁ πτυχιούχος δὲν κρίνεται ἂν διάβασε τὰ μαθήματά του τὴν τελευταία χρονιά· κρίνεται ἂν θὰ γιαντρέψῃ τὸν ἄρρωστον του ἢ θὰ τὸν σκοτώσῃ. ἡ ἐπιεικέστερη συνολικὴ ἐπιλογή θὰ ἦταν, ἀπὸ 100 πού θ' ἀποφοιτήσουν ἀπὸ τὸ δημοτικόν, νὰ εἰσάγονται στὸ γυμνάσιον 50, νὰ βγαίνουν ἀπ' αὐτὸ 25, νὰ εἰσάγονται στὸ λύκειον 12, νὰ βγαίνουν ἀπ' αὐτὸ 6, νὰ εἰσάγονται στὸ πανεπιστήμιον 2, καὶ νὰ βγαίνουν ἀπ' αὐτὸ σχεδὸν ὅλοι. ἀκριβῶς 2% τῶν πολιτῶν ὅταν εἶναι οἱ ἐπιστήμονες, διορίζονται καὶ ἐργάζονται ὅλοι σὲ μιὰ ὑγιή παιδείαν μιὰ ἀμπούκωτη κρατικὴ μηχανή, καὶ μιὰ ἐπαγγελματικῶς ἰσορροπημένη κοινωνία. ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι μποροῦν νὰ εἶναι ἀπόφοιτοι δημοτικῶν, γυμνασίου, λυκείου, τεχνικῶν καὶ ἄλλων ἐιδικῶν ἐπαγγελματικῶν σχολῶν, οἱ ὅποιες οὐδέποτε θὰ μεταλλάσσονται σὲ πανεπιστήμια.

Εἶναι καλὸ οἱ μαθηταὶ - φοιτηταὶ νὰ ἐφορτᾶζον μία μόνο ἐθνικὴ ἐφορτὴ τὸ ἔτος, χωρὶς παρέλασι βέβαια πού ἀπομυζᾷ τὴ μαθητικὴ ἰκμάδα ἐνὸς μηνός, καὶ μία σχολικὴ (σὺν τὴν 30 Ἰανουαρίου), νὰ περιοριστοῦν οἱ ἐνδιάμεσες διακοπὲς σὲ δυὸ ἐβδομαδιαῖες (24 Δεκεμβρίου - 1 Ἰανουαρίου, καὶ Μ. Παρασκευὴ - Τετάρτη τοῦ Πάσχα), οἱ δὲ θερινὲς διακοπὲς νὰ διαρκοῦν 3 μῆνες (1 Ἰουλίου - 30 Σεπτεμβρίου, ἢτοι περίπου θερινὸ ἡλιοστάσιον - φθινοπωρινὴ ἰσημερία). καμμία ἄλλη ἐφορτὴ, καμμία ἀποχή - ἀπεργία, καμμία κατάληψι. καὶ κανένα πανεπιστημιακὸ ἄσυλον, πού μεταβάλλει τὰ πανεπιστήμια σὲ ἄντρα ἐγκλήματος. καὶ στὴν πραγματικότητά ἄσυλος εἶναι ὁ φοιτητὴς καὶ ὁ καθηγητὴς καὶ ἀσύλητα τὰ πανεπιστημιακὰ ἀρχεῖα μουσεῖα ὑλικά καὶ ὄργανα καὶ ἐπιπλα μόνον ἔξω ἀπὸ τὰ κάγκελλα τοῦ πανεπιστημίου, ἐνῶ μέσα ἀπὸ τὰ κάγκελλα εἶναι ἀπροστάτευτα καὶ ἐκτεθειμένα στὴ διάθεσιν τοῦ κάθε κακοποιοῦ. τὸ Πολυτεχνεῖον τῶν Ἀθηνῶν δὲν θὰ καιγόταν, ἂν δὲν ἦταν «ἄσυλον». τὸ «πανεπιστημιακὸ ἄσυλον» εἶναι πάντοτε ἀνόητον καὶ ἄχρηστο. σ' ἀνελεύθερα καθεστῶτα εἶναι ἄχρηστο, διότι δὲν τὸ σέβονται· στὴ δημοκρατία εἶναι ἄχρηστο, διότι

τότε ὅλο τὸ ἔδαφος τῆς ἐπικρατείας εἶναι ἄσυλο. ἂν κάποιοι θέλουν νὰ ἐπαναστατήσουν ἐναντίον τυράννων, καὶ τοὺς χρειάζεται ἓνα ταμπούρι, δὲν χρειάζεται νὰ κάνουν ταμπούρι ἓνα πανεπιστήμιο ἢ νοσοκομεῖο· μποροῦν νὰ ταμπουρωθοῦν σ' ἓνα θέατρο, σ' ἓναν κινηματογράφο, σ' ἓνα ἄλλο μεγάλο κτήριο, σ' ἓνα γήπεδο.

Τέλος θὰ ἦταν καλὸ νὰ ὑπάρξῃ καὶ μιὰ ἐπιστημονικὴ διαβάθμισι μεταξὺ τῶν καθηγητῶν τοῦ γυμνασίου καὶ τοῦ λυκείου ἢ μὲ διαγωνισμό ἢ μὲ προσθήκη μεταπτυχιακοῦ διπλώματος. νομίζω δὲ ὅτι ἡ οὐσιαστικώτερη καὶ καλλίτερη διαβάθμισι γίνεται μὲ διαγωνισμό. τὸ μεταπτυχιακὸ δίπλωμα μπορεῖ νὰ κρύβῃ πολλὰς εὐνοίας, καὶ ἄνισα παρεχόμενες εὐκαιρίες καὶ συναλλαγὰς καὶ ῥουσφέτια. ὁ διαγωνισμὸς ὅμως, ὅταν μάλιστα γίνεται σὲ 3 ἢ 4 μόνο μαθήματα, εἶναι οὐσιαστικώτερος καὶ δικαιότερος. γενικοὶ εἰσαγωγικοὶ διαγωνισμοὶ πρέπει νὰ γίνωνται καὶ γιὰ τὴν ἐπιλογή τοῦ σώματος τῶν μεταπτυχιακῶν φοιτητῶν καὶ τῶν ὑποψηφίων διδασκόντων πρὶν ἀρχίσουν τὴν διατριβὴν τους. γιὰ αὐτὸ γίνονται τέτοιοι μόνο οἱ γενίτσαροι, οἱ δοῦλοι, οἱ μεταφρασταί, τὰ ἐπιστημονικῶς ἐκμεταλλεύσιμα θύματα, καὶ οἱ παλλακίδες καὶ οἱ ἐπιβήτορες μερικῶν καθηγητῶν καὶ μερικῶν καθηγητριῶν πανεπιστημίου· καὶ γὰρ τὰ παιδιὰ τους καὶ τὸ συμπεθεριό τους.

4. Πληθωρισμὸς πτυχίων

Μιὰ χρονιά, νομίζω τὸ 1964, παρατηρήθηκε μεγάλη ἔλλειψι σκόρδων. καὶ τὰ σκόρδα ἀπὸ 4 δραχμὲς τὸ κιλὸ πῆγαν 400. καὶ ὅλοι, ὅσοι εἶχαν σκόρδα, πλούτησαν. τὴν ἄλλη χρονιά ὅλοι οἱ ἀγρότες ἔβαλαν σκόρδα. καὶ τὰ σκόρδα ἦταν τόσο πολλὰ, πὺ πῆγαν μισὴ δραχμὴ τὸ κιλὸ, καὶ πάλι δὲν πωλοῦνταν. τὰ ἔφαγαν οἱ χωματερές. καὶ οἱ παραγωγοὶ τους καταστράφηκαν. ἀπὸ κακοκεφαλιά τους. σὰν τὰ σκόρδα ἐκεῖνα εἶναι τὰ πτυχία τοῦ πανεπιστημίου σήμερα. κάποτε ὁ δάσκαλος στὸ χωριὸ ἦταν ἄρχοντας καὶ ὁ καθηγητὴς στὴν κωμόπολι μεγιστάνας. καὶ ὁ πτυχιούχος ταυτιζόταν μὲ τὸν καθηγητὴ. τὸ 1964 ἡ κυβέρνησις εἶχε προτείνει στοὺς πτυχιούχους φιλόλογους μαθηματικούς φυσικούς καὶ φυσιογνώστες νὰ ὑπηρετήσουν τὴ στρατιωτικὴν θητείαν στὰ γυμνάσια ὡς διωρισμένοι καθηγηταὶ μὲ μισθὸ στρατιώτου ἀπὸ τὴν ἡμέραν πὺ τελείωναν τὴν θητείαν τοῦ νεοσυλλέκτου μέχρι τὴν ἡμέραν τῆς ἀπολύσεώς των ἀπὸ τὸ στρατό· καὶ στὴ συνέχειαν μὲ κανονικὸ μισθὸ καθηγητοῦ. καὶ διωρίστηκαν ἔτσι ὅλοι. καὶ ζητοῦνταν καὶ ἄλλοι. σήμερα οἱ ἀδιόριστοι φιλόλογοι καὶ μαθηματικοὶ εἶναι

πολύ περισσότεροι από τους διωρισμένους. αυτό σημαίνει ότι οι περισσότεροι αδιόριστοι δεν θα διοριστούν ποτέ. κι αντιστοιχούν σήμερα 1 πτυχιούχος φιλόλογος ή μαθηματικός σε 4 μαθητές, 1 γιατρός σε 23 πολίτες, 1 δικηγόρος σε 30 πολίτες ήτοι 6 - 7 οικογένειες, και 1 πολιτικός μηχανικός σε 1 οικοδομικό τετράγωνο όπου κατά μέσον όρο κτιρίζεται 1 οικοδομή σε 30 χρόνια. κι έχουμε δημοσίους υπαλλήλους, έμεις το κράτος των 10 εκατομμυρίων, όσους έχει ή Γερμανία των 90 εκατομμυρίων.

«Δώστε παιδεία στο λαό» και «Ψωμί παιδεία έλευθερία» και «Δωρεάν παιδεία» ήταν τα συνθήματα των διαδηλώσεων στη δεκαετία του 1960. και δόθηκε παιδεία: να φάν και οι κότες. δωρεάν παιδεία. άφθονη παιδεία. κι ο λαός γέμισε πτυχία. σαν τα σκόρδα του 1965: άπούλητα σκόρδα: άνεργα πτυχία: πολλά και άχρηστα: κάλπικα πτυχία: σαν τα χαρτονομίσματα της κατοχής, που με 1 δισεκατομμύριο δεν αγοράζεις ούτε 1 όκω καλαμπόκι. ο άπόφοιτος του έξαταξίου γυμνασίου του 1964 ήταν φιλόλογος των 1600 ώρων συνολικής άκροάσεως άρχαίων έλληνικών. ο σημερινός πτυχιούχος της φιλολογίας είναι φιλόλογος των 1200 ώρων. ο καθένας μπορεί να συμπεράνει. τ' ανάλογα συμβαίνουν και σ' όλες τις έπιστήμες. και οι πτυχιούχοι δεν δέχονται να κάνουν εργασίες, που έτσι κι άλλιώς θα τις έκαναν χωρίς πτυχίο, χωρίς άπώλεια 4 ή 8 γονίμων έτων από τη νιότη τους, αν αντιμετώπιζαν εισαγωγικές έξετάσεις και πανεπιστήμιο με τις προδιαγραφές της δεκαετίας του 1960. «Καθηγητής ή άνεργος» είναι το σύνθημά τους, σαν εκείνο το «Έλευθερία ή θάνατος». και το κράτος για κάθε δημόσια θέσι τους άπαντάει: «Μολών λαβέ».

Φταίνε οι κυβερνήσεις: όλες οι κυβερνήσεις όλων των κομμάτων. τον καιρό που ο πτυχιούχος διωριζόταν, μόλις έπαιρνε το πτυχίο του, στις εισαγωγικές του πανεπιστημίου πετύχαιναν ο 1 στους 8 μέχρι κι ο 1 στους 15 για μερικές σχολές. και δεν διαμαρτυρόταν κανείς. δεν είχε έφευρεθή άκόμη ή πολιτικοποίησι της υποθέσεως. σήμερα που υπάρχει άφθονο άχρηστο πτυχίο και στα πανεπιστήμια ο κάθε νέος σπουδάξει όχι γιατρός ή καθηγητής, αλλά σπουδάξει αδιόριστος και άνεργος, και τα πανεπιστήμια δίνουν πτυχία άνέργων, πληθωρισμένα και υποβαθμισμένα μέχρι κάλπικα, στις εισαγωγικές πετυχαίνει ο 1 στους 2, ή και οι 8 στους 10. και για τους άλλους ή αντιπολίτευσι περιμένει άνυπόμονα σαν πάσχα την ήμέρα των άποτελεσμάτων, για να φθείρη την κυβέρνησι φωνάζοντας «Η κυβέρνησι σφαγίασε 50 χιλιάδες παιδιά!». σχεδόν όλα τα παιδιά που θα έγγραφούν στο νηπιαγωγείο προορίζονται για φοιτητάι και πτυχιούχοι: για αδιόριστοι δηλαδή και άνεργοι. τόσοι καθηγητάι ποιόν θα βρούν να διδάξουν; τόσοι γιατροί ποιόν θα γιατρέψουν; ο πληθωρισμός έφτα-

σε αναγκαστικά μέχρι τις κορυφές. στη Θεσσαλονίκη σήμερα υπάρχουν 400 ύδραυλικοί και 4.000 καθηγηταί πανεπιστημίου. και φυσικά οί λιγώτεροι εἶναι περιζήτητοι και βγάζουν περισσότερα, ὅποιοι κι ἂν εἶναι αὐτοί. τὰ κόμματα ὅλα γνωρίζουν τὴν αἰτία τοῦ προβλήματος, ἀλλὰ κανένα δὲν λέει τὴν ἀλήθεια. δὲν θέλει, δὲν τολμάει. διότι και πολιτικὸ κόστος ὑπέρογκο θὰ ἔχη και θὰ χάσει τὴν εὐκαιρία νὰ δημοκοπήσει εἰς βᾶρος τοῦ ἄλλου. κι ἐξαπατοῦν τὸ λαὸ κατ' ἀξακολούθησι και ἀπὸ συμφώνου σιωπηροῦ. ἂν και, γιὰ νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια ὀλόκληρη, στὴν περίπτωσι αὐτὴ δὲν εἶναι εὐκολο νὰ βρῆ κανεὶς ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ εἶναι ὁ ἐκβιασμένος ὄμηρος· ὁ λαὸς εἶναι ὄμηρος τῶν κομμάτων ἢ τὰ κόμματα ὄμηρος τοῦ λαοῦ; θὰ ἦταν ὠφέλιμο τὰ δυὸ μεγάλα κόμματα, πὸν κυβερνοῦν, τοῦλάχιστο μόνο σ' αὐτὸ τὸ θέμα νὰ κάνουν κοινὴ πολιτικὴ και νὰ ποῦν στὸ λαὸ τὴν ἀλήθεια. ἀλλὰ κατὶ τέτοιο, εὐνόητο γιὰ ἄλλα ἔθνη, στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀδιανόητο κι ἐξωπραγματικὸ. τὴν ἔχουμε κι αὐτὴ τὴν ἀρετὴ σὰν ἔθνος ἤδη ἀπὸ τοὺς προγόνους μας.

Ἡ παιδεία στὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι μόνο κακῆς ποιότητος. εἶναι και μάταιη. διότι εἶναι φοβερὰ πληθωρισμένη. εἶναι ὁ βόας πὸν κατὰπιε μονορούφι δέκα βόδια κι ἔγινε δυσκίνητος. δὲν μπορεῖ νὰ ἐλιχθῆ. δὲν μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ. ἡ σημερινὴ παιδεία εἶναι σὰν τὴ σκορδοπαραγωγὴ τοῦ 1965· γιὰ πέταμα· γιὰ τὴ χωματερή.

5. Θρυλικὴ ἰσότης

Οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι στὸ δικαίωμα νὰ εἶναι ἐλεύθεροι, κι ἐφ' ὅσον ἐργάζονται, ν' ἀμείβονται γιὰ τὴν ἐργασία τους, γιὰ νὰ εἶναι χορτάτοι, ντυμένοι, ζεστοί, και στεγασμένοι, νὰ ἔχουν ὑγειονομικὴ περίθαλψη, και νὰ ἔχουν τὴν εὐκαιρία νὰ μορφωθοῦν και ν' ἀναδειχτοῦν. σ' αὐτὰ μόνο οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι, και σὲ τίποτε ἄλλο. εἶναι φύσει ἄνισοι στὸ ἀνάστημα μέχρι 40%, στὸ βᾶρος μέχρι τὸ τριπλάσιο (300%), στὴ μυϊκὴ δύναμι μέχρι τὸ δεκαπλάσιο, στὴν ὁμορφιά μέχρι τὸ ἑκατονταπλάσιο, στὴν ὑγεία μέχρι τὸ χιλιοπλάσιο, και στὴ νοημοσύνη πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸ χιλιοπλάσιο. κανεὶς κατώτερος δὲν μπορεῖ νὰ φανταστῆ πόσο νοημονέστερός του εἶναι ὁ νοημονέστερός του. ὅσο ἀφανέστερο εἶναι ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο μετροῦνται και συγκρίνονται, τόσο πὸν ἄνισοι εἶναι μεταξύ τους οἱ ἄνθρωποι. φύσει ἄνισοι. και γιὰ τὴν κατωτερότητα τῶν κατωτέρων, τὴ φυσικὴ και ἀξέπεραστη, δὲν εὐθύνεται κανεὶς ἄλλος παρὰ μόνο οἱ ἴδιοι ἢ οἱ γονεῖς των ἢ κάποιοι πρόγονοί τους. διότι οἱ ἄνθρωποι ἐξ ἀρχῆς πλάστη-

καν σὲ ὅλα ἴσοι· ἀλλὰ στὴ συνέχεια μὲ ὑπαιτιότητα δική τους ἢ τῶν γεννητόρων τους μόνο ἔγιναν ἄνισοι, φθείροντας τὴν ἀρχικὴ φύσι τους μὲ τὶς καταχρήσεις των. αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια ὀλόγυμνη, εἴτε ἀρέσει σὲ πολλοὺς εἴτε δὲν ἀρέσει.

Στὴν ἐποχὴ μας ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἔχουν παρανοήσει πολὺ τὴν ἰσότητα, καὶ πολλοὶ νομίζουν ὅτι εἶναι μὲ τοὺς ἄλλους ἴσοι καὶ στὸ μυαλὸ καὶ στὶς ἡγετικὲς ἰκανότητες καὶ στὸ δικαίωμα νὰ εἶναι οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ προϊστάμενοι τῶν ἄλλων.

Ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν πολλῶν, ὅτι ὅλοι εἶναι ἴσοι σὲ ὅλα, εἶναι μόνο καρπὸς φθόνου. ἀπ' αὐτὸ τὸ φθόνο κινούμενοι οἱ ἄνθρωποι, μισοῦν θανάσιμα τὴ σύγκρισι, τὴν ἀξιολόγησι, τὴ βαθμολογία, τὶς ἐξετάσεις, τὸ διαγωνισμὸ, τὴν ἐπιλογὴ τῶν καλλιτέρων. γι' αὐτὸ κατάργησαν τοὺς διαγωνισμοὺς καὶ τὴ βαθμολογία στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, τὶς εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις στὸ γυμνάσιο καὶ στὸ λύκειο, τὴν προεδρία τῶν ἀριστούχων μαθητῶν· καὶ θέλουν νὰ καταργήσουν καὶ τὶς εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις στὸ πανεπιστήμιο. ἔπειτα θὰ βάλουν στόχο τὴν κατάργησι τῶν τμηματικῶν, προαγωγικῶν, καὶ πτυχιακῶν ἐξετάσεων. καὶ ἤδη τὶς πτυχιακὲς τὶς ὑποβάθμισαν κατὰ 80%, ἀφοῦ ἀπὸ ἐξετάσεις ἐφ' ὅλης τῆς ὕλης τῶν 4 ἐτῶν τὶς ἔκαναν ἐξετάσεις τοῦ τελευταίου ἔξαμήνου. στὶς τάξεις τῶν σχολείων προεδρεύει ὄχι πλέον αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸν πρῶτο βαθμὸ, ἀλλ' ὁ κουμπούρας, ποὺ, μὴ θέλοντας ν' ἀσχοληθῆ μ' αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο πῆγε στὸ σχολεῖο καὶ μὴ κάνοντας ἄλλη ἐργασία ὅπως ἄλλοι συνομήλικοί του, καὶ ὄντας ἀνίκανος ν' ἀσχοληθῆ μ' αὐτὰ τὰ σωστὰ ποὺ τοῦ πᾶνε, ἀσχολεῖται μὲ τὸν πρόωρο συνδικαλισμὸ καὶ τὴν προεδρία τῆς τάξεως. ὁ καλὸς μαθητῆς, ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὸ σκοπὸ του, δὲν ἔχει εὐκαιρία οὔτε ὄρεξι νὰ παριστάνη τὸν ἡγέτη καὶ νὰ κλείνη τὸ σχολεῖο. ἔτσι ὁ κουμπούρας, αὐτὸς ποὺ ἄλλοτε ἦταν ὁ δραπέτης ἀπὸ τὰ μαθήματα, τώρα εἶναι ἐκεῖνος ποὺ κανονίζει πότε ὁ καλὸς μαθητῆς θὰ μαθαίνη γράμματα καὶ πότε θὰ βρῖσκη τὸ σχολεῖο του κλειστὸ ἢ κατελιημμένο. ὁ φθόνος τοῦ ἀνίκανου θριάμβευσε κι ἐπιβλήθη στὴν ἰκανότητα τοῦ ἰκανοῦ· ἐπειδὴ καὶ κάποιοι δημαγωγοὶ ποὺ ἤθελαν τὴν «προεδρικὴ ψῆφο» τοῦ ἀνίκανου δραπέτου, ὑπέταξαν νομικῶς τὸν ἰκανὸ σὲ ἀνυποληψία κι ἔκαναν πλάτες στὸν ἀνίκανο κουραδόμαγκα ν' ἀναρριχηθῆ στὸ σβέροκο τοῦ ἰκανοῦ ἀλλ' ἀνηλίκου ἀκόμη. τοὺς δημαγωγοὺς ἐκείνους δὲν τοὺς ἐνδιέφερε ἢ προκοπὴ τῆς παιδείας οὔτε τοὺς πονοῦσε ἢ καταστροφὴ τῆς· τοὺς ἐνδιέφερε μόνο νὰ προβληθοῦν μὲ κάθε κόστος τοῦ λαοῦ καὶ νὰ τὸν κυβερνήσουν. καὶ σήμερα μόνον ὁ ἀνίκανος ἔχει τὴν ἐξουσία νὰ στερήσῃ τὸν ἰκανὸ ἀπὸ κεῖνο στὸ ὁποῖο ἐκεῖνος τὸν ξεπερνᾷ. αὐτὸ ἔγινε γενικῶς σὲ μιὰ μαύρη ὥρα τῆς ἱστορίας ποὺ ὁ ἰκανὸς ἔκανε τὸ λάθος νὰ ὑποτιμῆσῃ τὸ φθόνο τοῦ κομπλεξικοῦ, νὰ θελήσῃ

νά φανῆ μεγαλόψυχος στὴν κακοήθεια ἐκείνου, καὶ νά τὸν λυπηθῆ καὶ νά τοῦ δώσῃ δικαιώματα πού δὲν ἔπρεπε νά ἔχῃ. καὶ τώρα εἶναι δύσκολο ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν τυραννία του.

Ἔτσι τὰ σχολεῖα φρακάρησαν καὶ στούπωσαν μὲ ἀνικάνους, μεγάλους καὶ μικρούς, μαθητὰς καὶ καθηγητὰς, πού εἶναι, ὅπως λέει κι ὁ αἰσώπειος μῦθος, σάν τὸ σκύλο πού κοιμᾶται στὸ παχνὶ καὶ οὔτε ὁ ἴδιος τρώει χόρτο, οὔτε τ' ἄλλα ζῶα ἀφήνει νά φᾶνε. οὔτε οἱ ἴδιοι εἶναι ἱκανοὶ νά μάθουν γράμματα, οὔτε τοὺς ἱκανοὺς ἀφήνουν νά μάθουν. οἱ ἀνίκανοι στὰ σχολεῖα λειτουργοῦν σάν ἄμμος στὰ γρανάζια τῆς παιδείας. κι ἐμποδίζουν τοὺς ἱκανοὺς μὲ δύο τρόπους· μὲ τὸ νά διαλύουν τὸ σχολεῖο, καὶ μὲ τὸ νά ἐξαναγκάζουν τὸ διδασκαλικὸ σῶμα νά κατεβάξῃ τὴ διδασκαλία στὸ δικό τους νοητικὸ ἐπίπεδο, ὥστε νά εἶναι ἀναγκασμένοι οἱ ἱκανοὶ νά λειτουργοῦν στὴν ταχύτητα καὶ στὴ λῆψι τῶν ἀνικάνων. αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος σκοπὸς τῶν ἀνικάνων στὴν ἐκπαίδευσί τῶν ἀνικάνων μαθητῶν, καὶ σὲ δευτέρω χρόνω τῶν ἀνικάνων «καθηγητῶν».

Μέσα σ' ἓναν πληθωρισμὸ πτυχιούχων ποιὸς ἄλλος τρόπος ἐπιλογῆς ὅσων καθηγητῶν χρειάζονται θὰ μποροῦσε νά εἶναι ὁ δικαιοτέρος, ἂν ὄχι ὁ διαγωνισμὸς; καὶ ὅμως ἀντιδροῦν σ' αὐτὸν πολλοὶ καὶ μάλιστα οἱ ἤδη διωρισμένοι, πού φυσικὰ ἔχουν τὴν ἐξουσία ν' ἀσκήσουν ἐκβιασμὸ μὲ ἀπεργία, τὴν ὁποία δὲν ἔχουν οἱ ἀδιόριστοι. ξέρετε ποιὸς εἶναι ὁ μόνος λόγος πού ἀντιδροῦν οἱ ἤδη διωρισμένοι, οἱ ὅποιοι εἶναι οἱ μόνοι πού δὲν κινδυνεύει ἡ θέσι τους ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐξετάσεις; ὁ φθόνος τοῦ κατωτέρου. δὲν ἀντέχουν νά στέκονται δίπλα σὲ συναδέλφους πού προέκυψαν ἀπὸ διαγωνισμὸ καὶ μάλιστα νεωτέρους. διότι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς φθονερούς, πρὶν γίνουν «καθηγηταί», ὡς φοιτηταί, ἦταν ἀφισσοκολληταὶ τῶν κομμμάτων, χειρισταὶ τῆς ντουντούκας τῶν διαδηλώσεων, κι ἐκβιασταὶ τῶν βαθμολόγων καθηγητῶν τους. κι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, ἀνίκανοι καὶ τεμπέληδες ὄντες, ὑποκινοῦν τώρα τοὺς μαθητὰς σὲ ἀποχῆς καὶ καταλήψεις, ὥστε νά μένουν οἱ ἴδιοι ἀργόσχολοι κι ἀργόμισθοι. εἶναι ἀνίκανοι νά καθηγητεύουν, γι' αὐτὸ καὶ βαριοῦνται αὐτὸ τὸ ἔργο. ὄχι ὅμως καὶ τὸ μισθό. ἀλλ' ὅταν βρεθοῦν δίπλα σὲ ἱκανοὺς ἐπιστήμονες, ὁ φθόνος τους ἀναφλέγεται. οἱ μικρονοϊκοὶ μαθηταὶ πάλι ἔχουν καβαλικέψει στὸ σβέροκο τῶν ἱκανῶν, καὶ κάνουν ὅ,τι θέλουν αὐτοί. καὶ τὸ μόνο πού θέλουν εἶναι, ἀφοῦ αὐτοὶ δὲν μαθαίνουν, νά μὴ μαθαίνουν μήτε οἱ ἱκανοί.

Ἄλλα τὰ κακὰ πού συμβαίνουν στὴν παιδεία, συμβαίνουν, ἐπειδὴ σχεδὸν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σήμερα ἔχουν παρεξηγήσει φοβερὰ τὴν ἰσότητα, καὶ τὴν ἔχουν ἐπεκτείνει ἐκεῖ πού δὲν ἔπρεπε. κι αὐτὸ εἶναι καρπὸς μόνου τοῦ φθόνου καὶ τοῦ κόμπλεξ τῶν φύσει κατωτέρων

πρὸς τοὺς φύσει ἀνωτέρους. ἂν δὲν βρεθῆ τρόπος καὶ δὲν ὑπάρξῃ βούλησι νὰ θεραπευτῆ ἢ νὰ δαμαστῆ αὐτὸ τὸ κακό, ποὺ δυστυχῶς εἶναι ἢ κυριώτερη κι ἀρχαιότερη κακία τῶν Ἑλλήνων, ἢ παιδεία δὲν πρόκειται νὰ θεραπευτῆ ποτέ. ἢ ἀνικανότης ὁ φθόνος τὸ κόμπλεξ καὶ ἢ παρακώλυσι τῆς προόδου ἔχουν ἀναρριχηθῆ μέχρι τὶς ἀνώτατες βαθμίδες τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ πρυτανεύουν. μὲ τὸ πρόσχημα τῆς θρυλικῆς ἰσότητος οἱ ἀνίκανοι ἔχουν τὸν ἔλεγχον τῶν πραγμάτων καὶ δὲν ἀφήνουν τοὺς ἱκανοὺς νὰ κάνουν τὴ δουλειά τους ἀπὸ φθόνον.

6. Σκληρὴ ἐπιλογή

Μετὰ τὴν ἀπόσχισι τῶν ἐπιστημῶν - σχολῶν καὶ στὴ μέση ἐκπαίδευσι, τὸ δεύτερο καὶ ἰσοδύναμο φάρμακο γιὰ τὴ θεραπεία τῆς ἄρρωστης παιδείας μας εἶναι ἡ σκληρὴ ἐπιλογή. ἀξιολόγησι, σύγκρισι, βαθμολογία, προαγωγικὲς ἐξετάσεις, εἰσαγωγικοὶ διαγωνισμοί, πτυχιακὸ ξετίναγμα, ἀπόρριψι, ὀριστικὴ ἀποβολὴ ἀπὸ τὴν παιδεία μετὰ τὴν τρίτη ἀπόρριψι, αὐτὰ πρέπει νὰ ἐπανέλθουν σ' ὅλο τὸ φάσμα τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τὴν πρώτη δημοτικῶν μέχρι τὸ πτυχίον τοῦ πανεπιστημίου. τὰ ἐπὶ μέρους λάθη καὶ οἱ ἀνθρώπινες ἀδικίες θὰ ὑπάρξουν. ἐκεῖνο ποὺ μετράει ὅμως εἶναι ἡ θεμελίωσι τοῦ θεσμοῦ. ἡ ἐσωτερικὴ λειτουργικὴ βελτίωσι καὶ ὑγιεινὴ τοῦ θεσμοῦ εἶναι τὸ ὕστερον ἔργον.

Στὴ χρονιά μου ἀποφοιτήσαμε ἀπὸ τὸ δημοτικὸ μου 60 παιδιά, μῆκαμε στὸ ἐξατάξιο γυμνάσιον 8, καὶ βγήκε ἀπ' αὐτὸ ἓνας. ὅταν αὐτὸς βγήκε κι ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιον, ὁ διορισμὸς τὸν περιέμενε τὴν ἴδια μέρα στὴν πόρτα τοῦ πανεπιστημίου συνημμένος μὲ τὴν παράκλησι νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς καθηγητῆς καὶ κατὰ τὴ στρατιωτικὴ του θητεία, ἂν θέλῃ. αὐτὸ εἶναι ὑγιὲς παιδεία καὶ καρποφόρος.

Σήμερα, παρὰ τοὺς μεγάλους πληθωρισμένους βαθμούς, τὰ παιδιά δὲν προκόβουν στὰ γράμματα γιὰ τέσσερες λόγους. 1) ἐπειδὴ εἶναι ὑπερφορτωμένα μὲ μαθήματα ἄχρηστα γιὰ τὶς τελικὲς σπουδὲς τῶν καὶ τὴ μελλοντικὴ σταδιοδρομία τους. 2) ἐπειδὴ στὴν ἐκπαίδευσι δὲν ὑπάρχει σκληρὸ τεστάρισμα καὶ σκληρὴ ἐπιλογή. 3) ἐπειδὴ οἱ ἱκανοὶ μαθηταὶ παρεμποδίζονται ἀπὸ τοὺς συμμαθητάς των, ποὺ ἔπρεπε νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ σχολεῖον ἐγκαίρως μὲ τὴ σκληρὴ ἐπιλογή. 4) ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει τὸ κίνητρο τῆς φτώχειας, ποὺ κάνει σήμερα τὰ παιδιά τῶν προσφάτως παλινουστῆσαντων καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν νὰ εἶναι κατὰ μέσον ὄρον καλλίτεροι μαθηταὶ ἀπὸ τοὺς παλιούς δικούς μας. οἱ παλιοὶ δικοὶ μας γιατί νὰ εἶναι ἐπιμελεῖς; ἔτσι κι ἄλλιῶς ἡ ζωὴ τους κυλάει ἄνετα κι εὐχάριστα. τὸ τέταρτον βέβαιον δὲν μποροῦ-

με να τὸ θεραπεύσουμε. δὲν γίνεται νὰ ξαναφέρουμε τὴ φτώχεια, τὴν ἄλβανικὴ φτώχεια, γιὰ νὰ δημιουργήσουμε κίνητρο. τὸ τρίτο θὰ θεραπευτῆ αὐτομάτως, ἂν ἰσχύσῃ τὸ δεύτερο. μένουν τὰ δύο πρῶτα. ἀπόσχισι τῶν ἐπιστημῶν στὴ μέση ἐκπαίδευσι, καὶ σκληρὴ ἐπιλογὴ παντοῦ. καὶ ὅταν θεσπιστῇ τὸ πρῶτο, τώρα μάλιστα, ποῦ λόγῳ τῆς ὑπογεννητικότητος τῶν Ἑλλήνων περισσεύουν κάθε χρόνο κτήρια, ἐπειδὴ καταργοῦνται γύρω στὰ 150 σχολεῖα τὸ χρόνο, θὰ παραμείνῃ σὲ μόνιμη βάσι μόνο τὸ δεύτερο. ἢ σκληρὴ ἐπιλογὴ, ἢ ὁποῖα θ' ἀναχαιτίσῃ καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας, ἀφοῦ τὰ πανεπιστήμια θὰ σταματήσουν νὰ παράγουν ἀνέργους.

Ἐπὶ τὸν βασιλεὺς Πτολεμαῖος Α' θέλησε νὰ μάθῃ γεωμετρία ἀπὸ τὸν Εὐκλείδη, ἀλλὰ τοῦ φάνηκε πολὺ δύσκολη, τὸν ῥώτησε ἂν ὑπάρχει καμμιά ἄλλη ὁδὸς νὰ τὴ μάθῃ εὐκολώτερα. καὶ ὁ μέγας γεωμέτρης τοῦ ἀπάντησε· «Πρὸς τὴν γεωμετρία, βασιλεῦ, δὲν ὑπάρχει ὁδὸς βασιλική». στὴν παιδεία γενικῶς δὲν ὑπάρχει καμμιά ἄλλη ὁδὸς καὶ μέθοδος ἐξυγιάνσεως καὶ προκοπῆς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σκληρὴν ἐπιλογὴν. ἔτσι καὶ ἄλλιῶς αὐτοὶ ποῦ παίρνουν τὸ χαρτί, ἐπειδὴ λείπει ἢ σκληρὴ ἐπιλογὴ, δὲν πρόκειται ποτὲ οὔτε γράμματα νὰ μάθουν οὔτε νὰ διοριστοῦν. γιὰτί τότε νὰ μὴν τὸ πάρουν μόνο ἐκεῖνοι ποῦ μποροῦν καὶ γράμματα νὰ μάθουν καὶ νὰ ἐπιβιώσουν ἀπὸ μιὰ σκληρὴ ἐπιλογὴ; γιὰτί νὰ παρεμβάλλωνται οἱ ἀνίκανοι; γιὰ νὰ παρεμποδίζουσιν τοὺς ἱκανούς;

Ἡ ἐπαναφορὰ τῆς σκληρῆς ἐπιλογῆς στὴν ἐκπαίδευσι θὰ πάψῃ νὰ μᾶς φαίνεται παράλογη, ὅταν ἡ σημερινὴ βλακεία μᾶς θὰ γίνῃ σαφῶς ἀντιληπτὴ, ἐπειδὴ θὰ μᾶς καταστρέψῃ. ἀλλὰ τῶν φρονίμων τὰ παιδιά, πρὶν πεινάσουν, μαγειρεύουν.

7. Σχολικὰ βιβλία

Τὰ σχολικὰ βιβλία τῆς στοιχειώδους καὶ τῆς μέσης ἐκπαίδευσσεως τὶς τελευταῖες δεκαετίες εἶναι ἀξιοθρήνητα. κατ' ἀρχὴν τὰ σχολεῖα τῶν παραπάνω βαθμίδων τῆς ἐκπαίδευσσεως δὲν εἶναι τμήματα τοῦ πανεπιστημίου. στὸ πανεπιστήμιο ὁ καθηγητῆς - συγγραφεὺς μπορεῖ νὰ φορτώσῃ τὸ μάθημά του καὶ νὰ τὸ κἀνῃ βαρὺ καὶ δύσκολο, ἂν χρειάζεται βέβαια, ὅσο θέλει· στὴ δόσι τῆς ἐπιστήμης βέβαια καὶ ὄχι στὴν ἀμέθοδη συσσώρευσι ὕλης καὶ στὴν ἀσάφεια τῆς γλώσσης. διότι οἱ φοιτηταὶ του α') εἶναι ἄντρες ἐνήλικοι, καὶ β') διατρέχουν τὴν τελικὴ εὐθεῖα γιὰ νὰ γίνουσιν ἐπιστήμονες. στὰ προηγούμενα ὅμως σχολεῖα δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τὸ ἴδιο, διότι ὁ καθηγητῆς ἔχει νὰ κἀνῃ μὲ ἀνώριμα παιδιά καὶ μόνο προπλάσματα ἐπιστήμονος.

Σήμερα από τὸ δημοτικὸ μέχρι καὶ τὸ λύκειο τὰ ἐγχειρίδια τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν εἶναι παραγεμισμένα μὲ ὕλη, ἀμέθοδα, καὶ ἀσαφή. καὶ εἶναι προφανές ὅτι οἱ συντάκτες τῶν κατὰ τὴ διαγωνιστικὴ σύνταξι τοὺς προσπαθοῦν νὰ ξεπεράσουν τοὺς ἄλλους ἢ τοὺς προηγούμενους στὴ συσσώρευσι πληροφοριῶν καὶ στὴν ἐπιστημοσύνη. ἢ ἀμιλλα ὅμως καὶ ὁ διαγωνισμὸς γιὰ τὴν ὑπεροχὴ τῶν ἐγχειριδίων πρέπει νὰ ἔχη ἄλλο στόχο καὶ ὄχι τὸν παραπάνω ἄστοχο στόχο. τὰ ζητούμενα εἶναι: 1) νὰ βρῆ ὁ συντάκτης ποιὸ εἶναι τὸ ἐνδεδειγμένο καὶ ἄριστο μέτρο δόσεως τῆς ἐπιστήμης τοῦ στὸ ἐγχειρίδιο ποὺ προορίζεται γιὰ τὴ συγκεκριμένη ἡλικία καὶ σχολικὴ τάξι. 2) κατὰ τὴ δόσι καὶ διατύπωσι τοῦ γνωστικοῦ τοῦ ἀντικειμένου νὰ εἶναι εὐμέθοδος στὴ διάταξι καὶ παραγωγή - ἐπαγωγή, ἀπέριττος καὶ συνοπτικὸς στὴν ἔκθεσί του, καὶ σαφὴς στὴ γλῶσσα του. καὶ ὄχι νὰ διαγωνίζονται τὰ ἐγχειρίδια μεταξὺ τους στὰ κιλά. καὶ ἂν οἱ συντάκτες ἐνὸς ἐγχειριδίου εἶναι περισσότεροι ἀπὸ ἓνα, θὰ ἔλεγα, γιὰ ὅλα τὰ μαθήματα, ὁ ἓνας νὰ εἶναι φιλόλογος ποὺ θὰ ἐπιμελῆται τὴ γλῶσσα.

Τὰ ἐγχειρίδια τῶν ἐπιστημῶν τῶν γραμμάτων (ἀρχαίων ἐλληνικῶν, νέων ἐλληνικῶν, λατινικῶν, ιστοριῶν) νὰ ἔχουν ἐπίσης τὰ παραπάνω προσόντα καὶ ἐπὶ πλέον νὰ μὴν εἶναι κουλτουριάρικα, ὅπως εἶναι τὶς τελευταῖες δεκαετίες. εἶναι ἀπαράδεκτη γι' ἀναγνωστικὸ παιδιὸν τοῦ δημοτικοῦ ἢ παρακάτω ἔκθεσι - διατύπωσι, ποὺ διάβασα κάποτε σὲ κάποιον ἀπ' αὐτά: «Ἐνας τύπος μῆκε σ' ἓνα μπάρι καὶ παράγγειλε δυὸ διπλᾶ οὐίσκυ. ἓνα γιὰ πάρτη του καὶ ἓνα γιὰ τὸ μηχανάκι του ποὺ εἶχε παρκάρε ἀπ' ὄξω».

Τὰ ἐκλογάδια - ἀναγνωστικὰ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν πρέπει νὰ εἶναι σὰν τὰ πρὶν ἀπὸ 4 δεκαετίες ἢ καὶ τὰ ἴδια. τὰ ἴδια νὰ εἶναι καὶ τὰ συνοπτικὰ εὐμέθοδα καὶ σαφῆ ἐγχειρίδια τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ, μεταγλωττισμένα βέβαια στὴ δημοτικὴ γλῶσσα. νομίζω ὅτι δὲν ὑπῆρξαν ἄλλα καλλίτερα ἀπὸ κεῖνα τοῦ Ἄχ. Τζαρτζάνου. καὶ τὸ ἐκπληκτικὸ ἀναγνωσματάριο - μέθοδος τοῦ Γ. Ζούκη εἶναι καλὸ νὰ ἐπανέλθῃ τὸ ἴδιο. δὲν ὑπῆρξε ἄλλο πιὸ ἐπιτυχημένο. τὰ ἴδια ἰσχύουν καὶ γιὰ τ' ἀντίστοιχα βιβλία τῶν λατινικῶν, τὸ ἀναγνωσματάριο τοῦ Ἑρρ. Σκάσση καὶ τὴ γραμματικὴ - συντακτικὸ τοῦ Ἄχ. Τζαρτζάνου. ἀπὸ τὰ παλιὰ ὅμως ἀναγνωστικὰ - ἐκλογάδια τῶν αὐθεντικῶν ἀρχαίων λατινικῶν πρέπει νὰ ἐπανέλθουν μόνο τὰ πεζὰ κείμενα· νὰ φύγουν τὰ ποιητικὰ, ὅπως ὁ Βεργίλιος, καὶ ν' ἀντικατασταθοῦν ὅλα μὲ πεζὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι πιὸ πρόσφορα γιὰ τὴν ἐκμάθησι τῆς λατινικῆς γλώσσης, ποὺ προέχει. πάει πολὺ καὶ εἶναι πολὺ πρόωρο νὰ διδάσκονται στὴ μέση ἐκπαίδευσι ποιητικὰ λατινικὰ κείμενα, σὲ χρόνον ποὺ οἱ μαθηταὶ δὲν ἔχουν ἀκόμη μάθει ἱκανοποιητικὰ τὴ γλῶσσα. γενικῶς τὰ λατινικὰ πρέπει ἢ νὰ ἐπανέλθουν σὲ τέσσερες

τουλάχιστο τάξεις της μέσης εκπαίδευσης, εν προκειμένω στο τετρατάξιο λύκειο, ώστε οί μαθηταί νά προλαβαίνουν νά μαθαίνουν τή λατινική ἐπαρκῶς, ἢ νά καταργηθοῦν τελείως. μέσα στό σύνολο τῶν μέτρων πού προτείνω γιά τή μέση ἐκπαίδευσι –τετρατάξιο λύκειο μέ ὀχτῶ σχολές, μέ φιλολογικό - ἱστορικό λύκειο τεσσάρων μόνο μαθημάτων– νομίζω ὅτι προτιμότερο εἶναι τὰ λατινικά νά μείνουν καί νά γίνουν πλουσιώτερα. ἡ μικρῆ πρέζα λατινικῶν, πού προσφέρεται τώρα τελευταία σέ μία μόνο τάξι τοῦ λυκείου μέ φτιαχτά λατινικά, εἶναι μιᾶ περιττή κοροϊδία, πού μόνο τὸ χρόνο τῶν μαθητῶν τρώει. τὰ ἐγχειρίδια τῆς ἱστορίας καί στὰ τρία σχολεῖα –δημοτικό γυμνάσιο λύκειο– πρέπει νά εἶναι ὑποδείγματα μέτρου, συνόψεως, καί σαφηνείας, δεύτερα ἀναγνωστικά νεοελληνικῶν. τ' ἀναγνωστικά νεοελληνικῶν δὲν πρέπει νά εἶναι ἐκεῖνα τ' ἄχαρα λεγόμενα «Γλῶσσες», πού μοιάζουν μέ τή σελίδα τῶν περιοδικῶν μέ τὰ κουτίζ καί τὰ σταυρόλεξα. δὲν εἶναι ἐκμάθησι καί ἐθισμός στή νεοελληνική γλῶσσα ἡ ἐξεύρεσι συνωνύμων κι ὁμορριζῶν καί ἄλλοι τέτοιοι γρίφοι - παιχνίδια. τ' ἀναγνωστικά τοῦ γυμνασίου καί τοῦ λυκείου πρέπει νά εἶναι ἐπιτυχημένες ἀνθολογίες ἀπό καταξιωμένους καί κλασσικούς Νεοέλληνες πεζογράφους ποιητᾶς καί ἐπιστήμονες (Παπαδιαμάντης, Βλαχογιάννης, Μακρυγιάννης, Παπαντωνίου, Δροσίνης, Πολέμης, Τρικούπης, Στρατήγη, Δημοτικά τραγούδια, Παπαρρηγόπουλος, ἄλλοι σπουδαῖοι ἐπιστημονικοὶ συγγραφεῖς δημοτικισταί, κλπ.). τὰ τοῦ δημοτικοῦ μπορεῖ νά εἶναι ἀνθολογίες καί μέ τέτοια κείμενα (Παπαντωνίου, Τραυλαντώνης, Πολέμης, κλπ.) καί μέ παρόμοια κείμενα τῶν ἰδίων τῶν ἀνθολόγων. στίς θετικῆς σχολές τῆς μέσης ἐκπαίδευσης ἀντί νεοελληνικῶν ἀναγνωστικῶν μποροῦν νά εἶναι μερικά ἰδιαίτερος καλογραμμένα καί ὑποδειγματικά ἐγχειρίδια τῶν δικῶν τους περιγραφικῶν μαθημάτων (κοσμογραφίας, μαθηματικῆς γεωγραφίας, γεωγραφίας, γεωλογίας, ἀνθρωπολογίας, ζωολογίας, φυτολογίας).

Ἡ εἰκονογραφία τῶν σημερινῶν ἀναγνωστικῶν εἶναι ἀπαράδεκτη. παραμορφωτικὴ ζωγραφικὴ ἀφηρημένης τέχνης, πού ἐμφανίστηκε στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ τὴν ἐμφάνισι τῆς φωτογραφίας, ἢ ὅποια κομπλεξάρισε τοὺς ζωγράφους. δὲν μπορεῖ ὁ κάθε κουλτουριάρης τοῦ λόγου ἢ τῆς τέχνης νά μαθαίνει κουρέας στό κεφάλι τῶν μαθητῶν, σὰ νά εἶναι τὸ κεφάλι τοῦ κασιδιάρη. τουλάχιστο γιά τὴν εἰκονογράφησι τῶν σχολικῶν βιβλίων νά ἰσχύη ἡ διατύπωσι τοῦ Ἀριστοτέλους γιά τίς κλασσικῆς εἰκαστικῆς τέχνες, ὅτι *ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν* (Μετεωρ. 4,3 381β). μετὰ τὰ σχολεῖα ἄς προτιμᾶ ὁ καθένας ὅ,τι τοῦ ἀρέσει. τ' ἀναγνωστικά τοῦ λυκείου μποροῦν καί νά μὴν ἔχουν καμμιά εἰκονογράφησι. τὰ παιδιὰ πλησιάζουν τὴν ὠριμὴ ἀντρικὴ ἡλικία.

Μέχρι τὰ 60 μου νοσταλγοῦσα τὶς ἐξαιρετικὰ ζωντανὲς εἰκόνες τοῦ ἀλφαβηταρίου μου «Τὰ παιδάκια» (1938-1949), τῶν συγγραφέων Δ. Δούκα - Δ. Δεληπέτρου, ἀλλ' ἀπέδίδα τὴ νοσταλγία σὲ λόγους ἐντελῶς ὑποκειμενικούς· στὸ ὅτι ἦταν τὸ πρῶτο μου βιβλίο. στὰ 60 μου ἀποφάσισα καὶ τὸ βρῆκα, τὸ ξαναδιάβασα, καὶ ξαναπήλαυσα τὶς εἰκόνες του, ἀπλᾶ σκιστάκια, ποὺ μοῦ φάνηκαν καὶ πάλι ὑπέροχα. τότε πιά σὰ ν' ἀμφέβαλα γιὰ τὴν ὑποκειμενικότητα τῆς νοσταλγίας μου. ἐρεῦνησα καὶ βρῆκα ὅτι ἦταν ἔργο τοῦ σπουδαίου καθηγητοῦ τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνίου Τ. Καλμούχου, ὁ ὁποῖος μάλιστα, προτοῦ νὰ σκισάσῃ αὐτὸ τὸ ἀλφαβητάριο, πῆγε στὴν Ἀγγλία καὶ ἐκεῖ μελέτησε τὴν εἰκονογράφησι πάρα πολλῶν ἀλφαβηταρίων τῆς ὑψηλίου. οἱ λίγες καὶ μικρὲς εἰκόνες του εἶναι ἀπλὲς καὶ λιτὲς γραμμὲς χωρὶς χρωστικὸ γέμισμα. καὶ ὅμως ἔχουν μεγάλη τέχνη, ἱκανὴ νὰ διεγείρῃ αἰσθήματα στὰ παιδάκια καὶ νὰ συντηρήσῃ νοσταλγίες στοὺς γέροντες, καὶ ὄχι σὰν τὶς κουλτουριάρικες παραμορφωτικὲς μπογιὲς τῶν σημερινῶν σχολικῶν βιβλίων ποὺ κάνουν τὰ βιβλία βαρετὰ ἄλμπουμ χρωμάτων καταστρεπτικὰ γιὰ τὴν ἀναπτυσσόμενη παιδικὴ φαντασία. ἀναλόγως ἐκλεκτὰ εἶναι καὶ τὰ κείμενα τοῦ ἀλφαβηταρίου ἐκείνου. ἡ εἰκονογράφησί του μοῦ θυμίζει τὴν κρίσι τοῦ Πλινίου γιὰ τὴ ζωγραφικὴ τῶν κλασσικῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ζωγράφων τοῦ Ε΄ π.Χ. αἰῶνος Μίκωνος καὶ Πολυγνώτου, τῶν ὁποίων θαυμάζει τὴν ἀριστουργηματικὴ ἀπλότητα στὴ γραμμὴ καὶ στὸ χροῶμα (Plinius, Hist. nat. 35,50). ἡ εἰκονογράφησι τοῦ ἐν λόγῳ ἀλφαβηταρίου δὲν ὑποκαθιστᾷ τὴ φαντασία, ὥστε νὰ τὴν καταδικάζῃ σὲ ἀτροφία καὶ νὰ τὴν εὐνοχιζῇ, ἀλλὰ μόνον τὴ διεγείρει καὶ τὴ γυμνάζει, ἀφήνοντάς της ἀπεριόριστο περιθώριον νὰ συμπληρώσῃ καὶ ν' ἀναπτυχθῇ. αὐτὴ εἶναι σωστὴ εἰκονογράφησι σχολικοῦ βιβλίου. φωτογραφίες πρέπει νὰ ὑπάρχουν στὰ βιβλία τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐλάχιστες καὶ μόνον κάποιων ντοκουμέντων, σαρωμένες δὲ ἠλεκτρονικῶς, ὥστε νὰ ἔχουν γίνῃ γραμμικές.

Εἶναι γνωστὰ στὸ πανελλήνιο δυὸ παλιὰ ἀναγνωστικὰ τῆς Α΄ καὶ Β΄ δημοτικοῦ, νεώτερα τοῦ προειρημένου, τὰ ὁποῖα ἐπανεκδόθηκαν πρὶν ἀπὸ 15 περίπου χρόνια μὲ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. ἐγιναν ἀνάσπαστα· οἱ πωλήσεις των ἔσπασαν τὰ ταμεῖα· μπεστ σέλλερ. ἀρέσουν στὰ σημερινὰ παιδιὰ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὰ τωρινά. ἐπίσης πολλὰ εὐφυῆ παιδιὰ μαθαίνουν σήμερον τὰ πρῶτα ἀρχαῖα ἑλληνικά τους ἀπὸ τὸ παλιὸ εὐμέθοδο ἀναγνωσματάρειο τοῦ Γ. Ζούκη. τὰ φαινόμενα αὐτὰ δείχνουν πόσο ἐπιτυχημένα εἶναι ἐκεῖνα τὰ παλιὰ σχολικὰ βιβλία καὶ πόσο ἀποτυχημένα, μέχρι καὶ ἀποκρουστικά, εἶναι τὰ σημερινά.

Τέλος οἱ συντάκτες καὶ ἀνθολόγοι ὄλων τῶν σχολικῶν βιβλίων

πρέπει να είναι επίλεκτοι καθηγηταί πανεπιστημίου και μέσης εκπαιδεύσεως και δάσκαλοι δημοτικού, δοκιμασμένοι ως συγγραφείς, και όχι πρωτάρηδες, να συνεργάζονται ανταλλάσσοντας ιδέες, να είναι για το έργο αυτό αποσπασμένοι για ένα χρόνο, αλλά χωρίς άλλη άμοιβη εκτός από το μισθό τους, διότι αυτές οι άμοιβές είναι που διεγείρουν τα κομματόσκυλα, κι από κει και πέρα ή υπόθεσι τής συντάξεως σχολικῶν βιβλίων γίνεται τής τρελλῆς τὰ μαλλιά. και δὲν πρέπει οἱ συντάκτες νὰ εἶναι ποτὲ ἄνθρωποι τῶν ὁποίωνδῆποτε κομμάτων, πού ἀποβλέπουν α) στίς ἑκτακτες ἀμοιβές, και β) στό νὰ περάσουν στά βιβλία τίς πολιτικές των ἀπόψεις. γενικῶς ἡ παιδεία πρέπει ν' ἀποτοξινωθῆ τελείως ἀπό τήν πολιτική. ὅ,τι πολιτικοποιεῖται, σκατώνεται. και ἡ ἀκατάσχετη ῥοπή τῶν Ἑλλήνων νὰ μετατρέπουν τὰ πάντα σέ πολιτική εἶναι μιὰ πολὺ ἄσχημη και κακόγουστη μονομανία κι ἀνωμαλία. και νὰ μὴν ἀλλάζουν τὰ βιβλία κάθε λίγο, σὰ νὰ μαθαίνῃ ὁ καθένας κουρέας στοῦ κασιδιάρη τὸ κεφάλι. μιὰ σειρά ἐπιτυχημένων σχολικῶν βιβλίων μπορεῖ νὰ μείνῃ ἢ ἴδια και γιὰ πάντα (ἢ σειρά τῶν ἐπιστημῶν τῶν γραμμάτων) ἢ νὰ τροποποιῆται ἐλαφρῶς κάθε 10 χρόνια (ἢ σειρά τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν). κι ὅταν δὲν εἶναι και κομματικά προϊόντα, καθὼς κανεὶς δὲν θὰ ἔχῃ χρηματικὸ κίνητρο και κομματικὴ ἐλπίδα, κανεὶς δὲν θὰ βουλμιᾷ νὰ τ' ἀλλάξῃ κάθε λίγο. διότι στά σχολικά βιβλία πρέπει νὰ ὑπάρχῃ και κάποια σταθερότης.

8. Κουμποῦρες δάσκαλοι

Ἡ παιδεία νοσεῖ ἐδῶ και μιὰ γενιὰ περίπου. χαλάρωσι, πληθωρισμός, «πολιτικοποίησι» (= κομματικοποίησι), ἐξαχρείωσι, παρακμή. οἱ μαθηταὶ τοῦ πρώτου καιροῦ εἶναι πλέον δάσκαλοι και καθηγηταί, πού ἔχουν διανύσει στό ἐπάγγελμά τους 25-30 χρόνια, τὴ μισή τους καριέρα και παραπάνω. εἶναι διευθυνταί, γυμνασιάρχες, λυκειαρχες, καθηγηταί πανεπιστημίου, πρυτάνεις. ἦταν λοιπὸν φυσικὸ κι ἀναμενόμενο γιὰ τὸ σημερινὸ καιρὸ μέσα στό σῶμα τῶν δασκάλων και καθηγητῶν νὰ ὑπάρχῃ και μιὰ μερίδα ἀχρήστων. ὡς μαθηταὶ ἦταν κουμποῦρες τῆς «γαλαρίας», δραπέτες και σκασιάρχες. ὡς φοιτηταὶ ἦταν ἀφισσοκολληταί, κοινόχρηστα πορνίδια πού κρατοῦσαν τὸν κουβᾶ μὲ τὴν κόλλα, γαυγιστάριοι διαδηλώσεων, χειρισταὶ ντουντούκας, κομματόσκυλα, κουμποῦρες και κουμπούρισσες πάλι ἀθεράπευτοι, κι ἐκβιασταὶ πού περνοῦσαν ἀπὸ ἔτος σὲ ἔτος ἀπειλώντας κι ἐκβιάζοντας τοὺς καθηγητὰς των. ὡς δάσκαλοι και καθηγηταὶ τώρα εἶναι συνδικαλισταὶ πού δὲν μῆχαν σὲ σχολικὴ τάξι ποτὲ ἢ πού μπαίνουν

πολύ λίγο να διδάξουν (και τί έχουν αυτοί να διδάξουν, εκτός από τα κομματικά τους κλισιέ;), άνεξημέρωτα κομματόσκυλα, γενίτσαροι και μισθοφόροι δημαγωγών, παλλακίδες κομματικῶν στελεχῶν, φυγόπονοι λουφαδόροι, τεμπέληδες, κι άνίκανοι.

Λειτουργώντας οί τέτοιοι ὡς ἐγκάθετοι διαφόρων κομμάτων, ὑποκινοῦν σέ ἀπεργίες και καταλήψεις και καταστροφές συναδέλφους και μαθητάς και φοιτητάς. τοῦ «καθηγητοῦ πανεπιστημίου» τὸ μάθημα τὸ διδάσκει και τίς ἐξετάσεις τίς διεξάγει ὁ κακόμοιρος ὁ βοηθός του, πολλές φορές μεγαλείτερος σέ ἡλικία ὑποσκελισθείς συνάδελφος και πάντοτε καλλίτερος ἐπιστήμων, για να τρέχη ὁ «καθηγητής» για τὸ κόμμα, μέχρι να γίνη βουλευτής και ν' ἀπαλλαγῆ ἀπ' αὐτόν ἢ παιδεία, ἐσωτερικά τουλάχιστο. στή μέση παιδεία οί τέτοιοι κουμαντάρουν τὰ πάντα, εκτός ἀπό τὸ μάθημα. εἶναι γενικά ὁ τύπος τοῦ «καθηγητοῦ», πού θέλει να τὸν προσφωνοῦν οί μαθηταί και οί μαθήτριες ὄχι «κύριε καθηγητά», ἀλλὰ «Τάκη» και «Σούλα», ὅπως ἴσως και σὸ κρεβάτι, μιμούμενοι σὸ λεχρίτικο αὐτὸ λαϊκισμό σάν πίθηκοι και παπαγάλοι τοὺς δημαγωγούς πού εἶχαν ὡς πρότυπα. καπνίζουν και καρπαζώνονται μαζί με τοὺς μαθητάς και τίς μαθήτριες, εἰρωνεύονται τοὺς καλοὺς μαθητάς (γιατί δὲν ἔχουν ἀπαλλαχτῆ ποτὲ ἀπὸ τὸ φθόνο τοῦ κουμπούρα πρὸς τὸν καλὸ μαθητή), τρέχουν στίς ὀργιαστικές μαθητικές ἐκδρομές για γκομένιασμα με τίς μαθήτριες, και ξενοχτοῦν σὰ σκυλάδικα με μαθητάς και μαθήτριες για τίς περαιοτέρω ἐπιδόσεις. κουμποῦρες μαθηταί δηλαδή με τίτλο μισθὸ και ἐξουσία καθηγητοῦ. ἀληταριὸ με ἀκαδημαϊκὸ καλπάκι, καρναβάλια ντυμένα με τήβεννο, ἢ κακὴ συναναστροφή τῶν παιδιῶν πληρωμένη ἀπὸ τοὺς γονεῖς - θύματα.

Όταν ἢ μερίδα τῶν τέτοιων εἶναι δάσκαλοι σὰ δημοτικά σχολεῖα, εἶναι τόσο τεμπέληδες κι άνίκανοι, πού ὑπερφορτώνουν τὰ παιδιὰ με ἐργασία κατ' οἶκον δυσβάστακτη και γι' αὐτὰ και για τοὺς γονεῖς των. οί γονεῖς ἔχουν τρελλαθῆ μ' αὐτὸ τὸ φόρτο. σὸ κάτω κάτω δὲν εἶναι αὐτοί οί δάσκαλοι, για να κάνουν τὸ ἔργο τοῦ δασκάλου ἔστω και σὰ παιδιὰ τους. ὁ άνίκανος τεμπέλης σὸ σχολεῖο δὲν κάνει τίποτε· λέει μόνο σὰ παιδιὰ· «Αὔριο ἀπὸ δῶ μέχρι ἐκεῖ· και να μοῦ φέρετε αὐτὲς κι αὐτὲς τίς ἐργασίες». τὸ σχολικὸ ἔργο τὸ διεξάγουν οί γονεῖς. δωρεὰν παιδεία. ὑπάρχουν δὲ και περιπτώσεις πού ὁ χαραιοφάης λέει σὰ παιδιὰ για τίς ἐργασίες πού τοῦ ἔφεραν· «Τώρα ἀνταλλάξτε τίς με τὸ διπλανὸ σας, και κάνετε μιὰ ἀξιολόγησι και βαθμολόγησι, και ξαναφέρετε τίς αὔριο». δηλαδή και τὴν ἐξέτασι - βαθμολόγησι τὴν κάνουν οί γονεῖς. δωρεὰν παιδεία. και τί να κάνουν οί γονεῖς πού δὲν μποροῦν να τὰ κάνουν ὄλ' αὐτὰ; μὰ γι' αὐτὸ ἢ παραπαιδεία ἔχει πλέον και φροντιστήρια για τὸ δημοτικὸ σχολεῖο, μέχρι και

για τὴν πρώτη δημοτικῶν. δωρεὰν παιδεία. για τὰ παιδιὰ τοῦ φτωχοῦ λαοῦ. για νὰ ὑπάρχει ἰσότης. ἦταν πολὺ μεγάλο λάθος ἢ κατάργησι τῶν ἐπιθεωρητῶν· ἂν ἦταν λάθος βέβαια καὶ ὄχι πονηρὸ σχέδιο.

Καὶ κάτι περιέργο. σὲ ἡλικία 50 καὶ 60 ἐτῶν ἔχω γράψει ἐργασίες μαθητῶν δημοτικῶν γυμνασίου λυκείου, οἱ ὁποῖες ...ἐπαινέθηκαν καὶ βραβεύθηκαν κιόλας! ἔλεγα στὰ παιδιά· «Μὰ αὐτὸ θὰ τὸ καταλάβῃ ὁ καθηγητὴς ὅτι δὲν εἶναι δικό σου». ἀπάντησι· «Ἄ δὲν πειράζει· δὲν τὸ κρύβουμε. ἐκεῖνος μᾶς εἶπε ὅτι μπορεῖ νὰ μᾶς τὴ γράψῃ καὶ ἄλλος· τὸ βαθμὸ θὰ τὸν πάρουμε· μόνο νὰ μὴν εἶναι ἀπὸ βιβλίο». ξέρετε τί εἶναι αὐτό; δωροδοκοῦν καθηγηταὶ μαθητὰς μὲ καλὸ βαθμὸ, για νὰ τοὺς συλλέξουν ὑλικό, για νὰ γράψουν κάποτε ἢ σχολικὸ βιβλίο ἢ ἐμπορεύσιμο ὑπόδειγμα ἐκθέσεων καὶ ἐργασιῶν. ὑψηλὲς φιλοδοξίες καὶ ὑπόγειες κερδοσκοπίες ἀγραμμάτων.

Νὰ σᾶς πῶ καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ καταχθόνια μυστικά μου ἀπὸ τὴ δραστηριότητά μου τὴ μετὰ τ' Ἀπομνημονεύματά μου. ἔχω γράψει ἐπ' ἀμοιβῆ ἐργασίες για ὅλο τὸ φάσμα τῆς παιδείας· ἀπὸ ἐργασίες για πρώτη δημοτικῶν μέχρι διδακτορικὲς διατριβὲς καὶ συγγράμματα καθηγητῶν πανεπιστημίου. ἐγὼ τὸ ψωμί μου ἔβγαζα. ἓνας καθηγητὴς νομικῆς, ὅταν μὲ πλήρωσε για τὸ βιβλίο του, μοῦ ζήτησε νὰ τοῦ κόψω τιμολόγιο «για μεταφράσεις ποὺ τοῦ ἔκανα ἀπὸ τὰ γαλλικά». ὅταν τοῦ εἶπα «Μὰ τὴ γλῶσσα αὐτὴ δὲν τὴν ξέρω», μοῦ εἶπε· «Μὴ φοβᾶσαι. τὰ κονδύλια για τίς ἄλλες γλῶσσες ἔξαντλήθηκαν· ὑπάρχει ἀκόμη τὸ κονδύλιο για τὴ γαλλικὴ». τοῦ λέω· «Πληρώνει τὸ δημόσιο;». ἐκνευρίστηκε λίγο, καὶ μ' ἀπέιλησε· «Πληρώνει τὸ πανεπιστήμιο για δουλειὰ πανεπιστημιακὴ! ἂν δὲν ὑπογράψῃς τιμολόγιο, δὲν πληρώνεσαι». ἀναγκάστηκα νὰ τοῦ κόψω τέτοιο τιμολόγιο, για νὰ εἰσπράξω τὰ δεδουλευμένα μου. δωρεὰν παιδεία. διέκοψα κάθε συνεργασία μαζί του, ἀφήνοντας ὅμως τὸ βιβλίο του στὴ μέση. παρ' ὅλο ποὺ αὐτὸ τὸν ἐξαργύωσε, καὶ μὲ κινήγησε λίγο, ἐπειδὴ ἦταν καὶ πολὺ ὑψηλὸ στέλεχος ὑπουργείου, χωρὶς ὅμως νὰ μπορέσῃ ἐν τέλει νὰ μοῦ κἀνὴ κακό. φοβήθηκα περισσότερο ἀπ' αὐτὸν τὴ δίωξι για συμμετοχὴ σὲ κομπίνα, σὲ περίπτωσι ποὺ ἀνακαλυπτόταν κάτι. δὲν δέχτηκα νὰ συνεχίσω. ἔχουν περάσει ἀπὸ τότε πολλὰ χρόνια.

Αὐτὴ ἡ μερίδα τῶν δασκάλων καὶ καθηγητῶν εἶναι στὴν παιδεία κακοήθης ὄγκος. καρκίνωμα. πληρώνονται για νὰ καταστρέφουν τὴν παιδεία. θὰ ἦταν καλὸ νὰ θεσπιστοῦν για τὸ σῶμα τῶν δασκάλων καὶ καθηγητῶν μερικὰ ἀπλᾶ πράγματα. 1) νὰ μὴν μπορῆ κανεὶς ν' ἀσχοληθῆ μὲ τὸ συνδικαλισμὸ παραπάνω ἀπὸ δύο χρόνια συνολικῶς σ' ὅλη τὴν καριέρα του. νὰ μπαίνει κάποτε καὶ στὴν τάξι καὶ νὰ θυμᾶται τὸ ἔργο για τὸ ὁποῖο διωρίστηκε καὶ πληρώνεται. 2) ὁποιαδήποτε προαγωγή τους, βαθμολογικὴ ἢ μισθολογικὴ, νὰ γίνεται μὲ τὲς ἐπι-

στημοσύνης και με σημειώσεις πολλῶν ἐπιθεωρητῶν, ὄχι λιγωτέρων ἀπὸ τρεῖς, γιὰ τὴν εὐδοκίμησί τους ὡς παιδαγωγῶν, καὶ γιὰ τὸ ἦθος τους. 3) νὰ ἐπανέλθῃ ὁ θεσμὸς τῶν ἐπιθεωρητῶν τοῦ παλιοῦ τύπου ὁ τόσο δοκιμασμένος κι ἐπιτυχημένος. 4) οἱ διευθύνται γυμνασιάρχες λυκειαρχές νὰ γίνωνται κατ' ἀρχαιότητα σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν εὐδοκίμησι, καὶ νὰ μὴν εἶναι αἵρετοί. τὸ αἶρετὸ κομματικοποιεῖ καὶ δηλητηριάζει, στὴν Ἑλλάδα μάλιστα. 5) νὰ ὑπάρχῃ λειτουργικὸ καὶ οὐσιαστικὸ πειθαρχεῖο γιὰ τοὺς ἐκπαιδευτικούς. στὴν ἰδιωτικὴ του ζωὴ ὁ ἐκπαιδευτικὸς νὰ μὴν ἐλέγχεται, παρὰ μόνο γιὰ κάτι τὸ ποινικῶς κολάσιμο (ἂν πιαστῇ λ.χ. νὰ εἶναι ἔμπορος ναρκωτικῶν), ἀλλ' ἡ διαγωγή του μέσα στὰ ἐκπαιδευτήρια νὰ ἐλέγχεται αὐστηρά· νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ εἶναι κόσμιος. 6) καὶ φυσικά, ἀφοῦ ἔτσι κι ἀλλιῶς οἱ ἀδιόριστοι εἶναι πολὺ περισσότεροι ἀπ' ὅσους θὰ χρειαστοῦν στὴν ἐκπαίδευσι κι ἀφοῦ ἔτσι κι ἀλλιῶς θεσπίστηκε ἤδη, καὶ πολὺ σωστά, νὰ ἐπιλέγονται γιὰ διορισμὸ μὲ διαγωνισμό, νὰ στεριώσῃ ὁ θεσμὸς αὐτός. διότι εἶναι ὅ,τι καλλίτερο θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ στὴν παιδεία κατὰ τίς παλαβὲς ἡμέρες μας.

Μὲ τέτοια θεσπίσματα ὑπάρχει ἐλπίδα μέσα σὲ μιὰ γενιά, σὲ ὅσα δηλαδὴ χρόνια ἢ παιδεία γκρεμίστηκε, νὰ ἐξυγιανθῇ κάπως καὶ ν' ἀνοικοδομηθῇ, ἀφοῦ φύγουν ἀπὸ τὸ μέσο καὶ μερικὰ μπάζα. ἡ παιδεία χρειάζεται ἀποτοξίνωσι κι ἀπὸ μαθητὰς κι ἀπὸ δασκάλους κουμποῦρες. γιὰ νὰ συνέλθῃ καὶ νὰ λειτουργήσῃ.

9. Πολιτικοποίησι μαθητῶν

Καὶ ἀπὸ τὰ τέσσερα σχολεῖα τῆς παιδείας, δημοτικὸ γυμνάσιο λύκειο πανεπιστήμιο, πρέπει ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀμέσως καὶ ἀσυζητητῆ οἱ ἔμποροι τῶν ναρκωτικῶν καὶ τὰ πολιτικὰ κόμματα. αὐτὴ ἡ λεγόμενη «πολιτικοποίησι» τῶν μαθητῶν εἶναι ἡ μεγαλειότερη φρεναπάτη καὶ σαχλαμάρα. ἡ πολιτικοποίησι ἔκανε τὴν παιδεία ἀνεπίδεκτη ἐλέγχου· καὶ εἶναι φυσικὸς νόμος κάθε ἀνεξέλεγκτος ὄργανισμὸς νὰ μετεξελίσσεται ταχύτατα σὲ μαφία. πολιτικοποίησι σωστὴ εἶναι νὰ μάθῃ καλά ὁ μαθητὴς τὴν ἀγωγή τοῦ πολίτου ἀπὸ ἓνα πλήρες οὐδέτερο καὶ καλογραμμένο σχετικὸ ἐγχειρίδιο, καὶ τίποτε ἄλλο. αὐτὸ ποὺ λένε τώρα πολιτικοποίησι εἶναι κομματικοποίησι, μιὰ ψευδώνυμη δηλαδὴ κι εὐφημιστικὴ ὀνομασία τῆς κομματοδουλείας, τῆς παράκαιρης καὶ καταστρεπτικῆς γιὰ τίς σπουδὲς στρατολογήσεως τῶν μαθητῶν καὶ φοιτητῶν, γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν ὡς μισθοφόροι καὶ γενίτσαροι τῶν κομμάτων, ἐξειδικευόμενοι ὡς ἀφισσοκολληταί, χειρισταί

ντουντούκας, και λοιποὶ κράχτες και γαυγιστάριοι διαδηλώσεων, ψιλικατζήδες κομματικῶν ἐντύπων, ψηφοσυλλέκτες, και σερβιτόροι κομματικῆς προπαγάνδας. ὅταν πάρουν τὸ πτυχίό τους ἢ τὸ ὅποιο ἄλλο τελικὸ χαρτί τους, μποροῦν και θᾶχουν τὸ χρόνο ν' ἀσχοληθοῦν με ὄλ' αὐτὰ τὰ ὑψηλὰ και εὐγενῆ ἐπιτηδεύματα. ὅταν ὅμως σπουδάσουν, εἶναι ἔμβρυα ἐξελισσόμενα σὲ ἐπιστήμονες, ἐπιστήμονες ὑπὸ κατασκευὴν, και τὰ ἔμβρυα δὲν στρατολογοῦνται. ὅποιος στρατολογεῖ και ἀγγαρεύει ἔμβρυα, εἶναι ὁ ἀποκρουστικώτερος ἐγκληματίας. διότι ἐπιβουλεύεται τὴν ἀρτιμέλειά τους και τὰ σημαδεύει με μιὰ ἰσόβια ἐπιστημονικὴ ἀναπηρία. και οἱ μὲν φοιτηταὶ *ἡλικίαν ἔχουσι*, και πρέπει νὰ τὸ καταλαβαίνουν μόνοι τους. οἱ μαθηταὶ ὅμως τῶν προηγούμενων τριῶν σχολείων, πὺν εἶναι και ἀνήλικοι και πὺν ἔτσι και ἀλλιῶς δὲν εἶναι ἀκόμη πολῖτες, πρέπει νὰ προστατευτοῦν ἀπὸ κάθε σχετικὸ ἐγκληματία και δολιοφθορέα.

Ἡ ἀλήθεια βέβαια εἶναι ὅτι ἡ κομματικὴ στράτευσι τῶν μαθητῶν εἶναι ἓνα νταβατζηλίκι, και σὲ κάθε νταβατζηλίκι φταίει, νομίζω, και ὁ νταβατζῆς και ἡ πόρνη. διότι, ἂν δὲν ὑπάρχη πόρνη, δὲν ὑπάρχει και νταβατζῆς. φταίει και ἡ προσφορὰ και ἡ ζήτησι. ἀφοῦ οἱ μαθηταὶ προσφέρονται, τὰ κόμματα τῆ δουλειά τους κάνουν. δηλαδὴ τὴν πορνοδουλειά τους, τὸ νταβατζηλίκι τους, τὴν ἐκμετάλλευσι τῶν προσφερομένων. αὐτὴ ἡ βρομοῦπόθεσι μπορεῖ ἴσως νὰ ἔχη αὐτὸ τὸ νόημα στὸ πανεπιστήμιο, ὅπου οἱ προσφερόμενοι εἶναι ἐνήλικοι. ὅσο ἀφορᾷ ὅμως στὰ ἄλλα τρία σχολεῖα, γίνεται ἐκμετάλλευσι ἀνηλίκων. ὅποτε πρέπει νὰ ἐφαρμοστῆ ὁ νόμος περὶ ἐκπορνεύσεως ἀνηλίκων, ὅπου 100% ὑπεύθυνος εἶναι ὁ νταβατζῆς, τὸ κόμμα, τὸ δὲ ἐγκλημα χαρακτηρίζεται ἰδιαζόντως εἰδεχθές. και πρέπει νὰ ἐπιβληθοῦν οἱ ἀνάλογες κυρώσεις. θὰ ἔλεγα ὄχι νόμος, ἀλλ' ἄρθρο τοῦ συντάγματος πρέπει νὰ γίνῃ αὐτό, ἢ ἀπομάκρυνσι δηλαδὴ τῶν κομμάτων ἀπὸ τὰ σχολεῖα. και νὰ μπῆ και ὡς κεφάλαιο - μάθημα στὸ ἐγχειρίδιο τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου τοῦ λυκείου. τὰ κόμματα, ἂν θέλουν νὰ διαμάχωνται και νὰ φαγώνωνται, μποροῦν νὰ παρορμοῦν σ' αὐτὸ τοὺς βουλευτάς των, τοὺς κομματάρχες των, και τὰ ὅποια ἄλλα κομματικά τους ὄργανα, πὺν ὠφελοῦνται ἀπ' αὐτὴ τὴ φαγωμάρα. ὄχι ν' ἀποπλανοῦν νὰ στρατολογοῦν και ν' ἀγγαρεύουν γι' αὐτὴ τὴ δουλειά τους τοὺς μαθητάς και τοὺς φοιτητάς. κυρίως ὄχι τοὺς μαθητάς. πρόκειται γιὰ αἶσχος.

10. Παιδεία καὶ παραπαιδεία

Ὅλοι τὸ φωνάζουν, κι ἔχει γίνει πλέον κλισέ καὶ σλόγκαν· «Νὰ καταργηθῆ ἡ παραπαιδεία». κι ἐγὼ τοὺς ἀπαντῶ· «Καὶ ποῦ θὰ μάθουν τὰ παιδιὰ γράμματα;». ἡ παραπαιδεία δὲν μπορεῖ νὰ καταργηθῆ, γιατί σ' αὐτὴ μαθαίνουν γράμματα τὰ παιδιὰ. ἡ δωρεὰν παιδεία τζάμπα ὑπάρχει. ἡ παραπαιδεία τοὺς μαθαίνει γράμματα, καὶ ἡ παιδεία τοὺς δίνει τὸ χαρτί. ὅπως ἀκριβῶς γίνεται στὴν ὁδήγησι αὐτοκινήτου καὶ στὸ δίπλωμά της. δὲν θὰ εἶχα ἀντίρρηση κι τὸ χαρτί νὰ τὸδινε ἡ παραπαιδεία. θὰ ἦταν χαρτί μὲ καλλίτερη πέρασι. ἐκτὸς ἂν στὸ σλόγκαν «Νὰ καταργηθῆ ἡ παραπαιδεία» ὡς παραπαιδεία ἐννοεῖται ἡ παιδεία, κι ὡς παιδεία ἡ παραπαιδεία. τότε συμφωνῶ. διότι ἐκεῖ ἔφτασε τὸ πρᾶγμα. ἔχουμε καὶ κάτι ὑγιές· τὴν παραπαιδεία.

Πρὶν ἀπὸ 50 χρόνια ἡ λεγόμενη παραπαιδεία, τὰ φροντιστήρια, ἦταν ὑποτυπώδης. λειτουργοῦσε μόνο 3 μῆνες τὸ καλοκαίρι (Ἰούλιος - Σεπτέμβριος) καὶ μόνο γιὰ τοὺς ἀποφοίτους τοῦ ἑξατάξιου γυμνασίου καὶ ὑποψηφίους φοιτητάς, οἱ ὁποῖοι ἔδιναν τίς εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις τὸν Ὀκτώβριο. καὶ λειτουργοῦσε ὄχι γιὰ ὅλους τοὺς ὑποψηφίους, ἀλλὰ γιὰ μερικοὺς ἀδύναμους. ἔπειτα ἔγινε γιὰ ὅλους. ἔπειτα εἰσέβαλε καὶ στὴν τελευταία τάξι τοῦ ἑξατάξιου γυμνασίου, τοῦ λυκείου, ὁπότε ἐπεκτάθηκε καὶ στὸ χειμῶνα. ἔπειτα ἄρχισε νὰ κατεβαίνει, σὰ φωτιά ἡ γάγγραινα θὰ ἔλεγαν ἄλλοι, σὰν ἀπαραίτητη ἀνάγκη λέω ἐγὼ, καὶ στὴ Β' λυκείου, κι ἔπειτα στὴν Α'. ἔπειτα ἐπεκτάθηκε καὶ στὸ γυμνάσιο καὶ στοὺς φοιτητάς (γιὰ νὰ περνοῦν στίς τμηματικὲς καὶ πτυχιακὲς ἐξετάσεις των). τέλος ἐπεκτάθηκε καὶ στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, στοὺς μεταπτυχιακοὺς φοιτητάς, καὶ στοὺς ὑποψηφίους διδάκτορες. σὰν κηλίδα πετρελαίου στὴ θάλασσα. στοὺς δυὸ τελευταίους, ὅπου ὑπῆρξα πρωτοπόρος, τὸ φροντιστήριον γίνεται λάθρα· πολὺ λάθρα. διότι καὶ ἡ παραμικρὴ διαρροή εἶναι γιὰ τὸ φροντιστὴ ἀπόλυτα καταστρεπτικὴ. ἡ ἀκμὴ τῆς παραπαιδείας εἶναι ὁ δείκτης τῆς παρακμῆς τῆς παιδείας. σὰ νὰ εἶναι οἱ δυὸ τους παραπληρωματικὲς γωνίες. καὶ σήμερα, ὅπως ἔχει ἡ παραπαιδεία, μὲ τὸ κενό, ἢ μᾶλλον τὸ χάσμα, ποῦ ἔχει καλύψει, εἶναι τὸ μόνο πρᾶγμα ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ καταργηθῆ. ἐκτὸς ἂν θέλουμε νὰ γίνουμε ἔθνος ἀναλφαβήτων.

Μπορεῖ ὅμως, νομίζω, νὰ καταργηθῆ καὶ νὰ παταχθῆ ἡ λαθροπαραπαιδεία τῶν δημοσίων καθηγητῶν, ποῦ εἶναι ἀκριβὲς ἀντίγραφο τῶν γιατρῶν τοῦ δημοσίου νοσοκομείου, οἱ ὁποῖοι φωλιάζοντας καὶ στήνοντας καρτέρι στὰ ἰατρεῖα τοῦ νοσοκομείου, ὅπου προσέρχονται πολλὰ θηράματα, ἔχουν σὰ μοναδικὸ ἔργο τους νὰ τυλίγουν στὰ νύχια τους τὸ ἄρρωστο θῆραμα καὶ νὰ τὸ προωθοῦν καὶ παραπέμπουν στὸ ἰδιωτικὸ τους ἰατρεῖο γιὰ γδάριμο, κι ἐκεῖ τὸ κατασπαράζουν

μέ την ήσυχία τους. τὸν ἴδιο ἀκριβῶς ἐκβιασμὸ κάνουν καὶ οἱ ἐν λόγῳ καθηγηταί. καὶ χειρότερο, γιατί γιατρὸ μπορείς ν' ἀλλάξης, γιὰ νὰ γλυτώσης τὸ υπόλοιπο τομάρι σου, καθηγητὴ ὅμως δὲν μπορείς ν' ἀλλάξης· θὰ σὲ γδάρη μέχρι τις ὀπλές. ἡ λαθροπαραπαιδεία φυσικὰ δὲν ἔχει τὴν ποιότητα τῆς φανερῆς καὶ νόμιμης παραπαιδείας. ἡ παραπαιδεία, ὡς ἐλεύθερο ἐμπόριο, ὅπου ὁ σκάρτος καθηγητῆς, καὶ χίλια πτυχία νὰ ἔχη, δὲν μπορεί νὰ εὐδοκιμήση, εἶναι παιδεία ὑγιῆς καὶ καρποφόρος, ἡ λαθροπαραπαιδεία ὅμως, ὡς λαθρεμπόριο, ὅπου «διδάσκει» ὁ σκάρτος καθηγητῆς - ἐκβιαστής, χωρὶς κανέναν ἀγῶνα ἐπιβιώσεώς του ὡς καθηγητοῦ, εἶναι πιὸ ἄρρωστη κι ἀπὸ τὴν παιδεία. καρποφορεῖ μόνο παράνομα κέρδη γιὰ τὸν ἐκβιαστή. αὐτοὶ οἱ τύποι στὸ δημόσιο σχολεῖο δὲν διδάσκουν σχεδὸν τίποτε. μόνο βαθμολογοῦν· δηλαδὴ ἐκβιάζουν. παραπέμπουν μὲ πολλὴ μαστοριά, μερικὲς φορὲς ὅμως καὶ χωρὶς νὰ κρατοῦν τὰ προσχήματα, τοὺς μαθητὰς - θηράματα στὰ ιδιαίτερα μαθήματά τους. κι ἂν τολμοῦν οἱ μαθηταὶ τῆς τάξεώς των, ἄς μὴν πᾶνε! ἔφαγαν τὸ κεφάλι τους. γιὰ τοὺς καθηγητὰς αὐτοὺς τὸ δημόσιο σχολεῖο εἶναι μόνο τὸ «καρτέρι». τὸ γδάσιμο γίνεται κατ' οἶκον. αὐτὴ ἡ λαθροπαραπαιδεία εἶναι ὄντως μάστιγα, καὶ πρέπει καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ καταργηθῇ. γιὰ καθηγητὰς τοῦ δημοσίου μὲ πολυδάπανες οἰκογένειες μπορεί νὰ ἐπιτραπῇ νὰ διδάσκουν σ' ἐπίσημα μόνο ἐπιχειρησιακὰ φροντιστήρια, ὅπου οἱ μαθηταὶ εἶναι ἐγγεγραμμένοι καὶ γνωστοὶ σὰν σὲ ἰδιωτικὰ σχολεῖα, μὲ τοὺς ὄρους τὸ φροντιστήριον καὶ τὸ δημόσιο σχολεῖο τοῦ καθηγητοῦ νὰ εἶναι σὲ διαφορετικοὺς δήμους καὶ κανεὶς μαθητῆς τοῦ σχολεῖου τοῦ καθηγητοῦ νὰ μὴν εἶναι καὶ μαθητῆς τοῦ φροντιστηρίου ὅπου αὐτὸς ἐργάζεται.

Γιὰ τὴ νόμιμη παραπαιδεία μὴ μιλάτε. θ' ἀδικήσετε τὰ παιδιά σας. πληρώνετε, ἀλλ' ἐκεῖ μαθαίνουν γράμματα. οὔτε μπορεί νὰ καταργηθῇ, οὔτε καὶ πρέπει. γιὰ τὸ λόγο ποὺ εἶπα. αὐτὴ θ' αὐτοκαταργηθῇ χωρὶς καμμιά προσπάθεια. θ' ἀτροφήση καὶ θὰ σβήση αὐτομάτως, μόνον ἂν ἐξυγιανθῇ ἡ παιδεία καὶ ἔρθῃ σὲ θέσι νὰ μπορῇ νὰ κάνη τὴ δουλειά της. εἶπαμε· παιδεία καὶ παραπαιδεία εἶναι γωνίες παραπληρωματικῆς· ὅσο μεγαλώνει ἡ μία, μικραίνει ἡ ἄλλη. χρειάζονται βέβαια τὸ λιγώτερο 30 χρόνια. γιατί σὲ τόσα μπορεί νὰ ἐξυγιανθῇ ἡ παιδεία, ἂν ἀρχίσῃ ἀπὸ σήμερα. ἄλλος τρόπος δὲν ὑπάρχει.

11. Σκότωμα τῆς φαντασίας

Ἡ κοινωνία μας σήμερα χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ὑπαρξὶ πολλῶν ἀνθρώπων χωρὶς φαντασία. καὶ ὅσο πιὸ νέες εἶναι οἱ ἡλικίες, τόσο πιὸ ἔντονη εἶναι ἡ ἀπουσία τῆς φαντασίας. καὶ αὐτὸ διότι ἡ φαντασία σκοτώθηκε. τὴ σκότωσαν κυρίως δύο πράγματα, τὸ ἔτοιμο καὶ τέλειο παιχνίδι, καὶ ἡ τηλεόρασι.

Τὸ παιδί ἐρεθίζει ἀσκεῖ καὶ οἰκοδομεῖ τὴ φαντασία του, ἡ ὁποία σὲ μεγάλη ἡλικία θὰ εἶναι δημιουργικότης, πρῶτα μὲ τὸ παιχνίδι καὶ ἔπειτα μὲ τὸ διάβασμα καὶ τὴ δημιουργία. τὸ παιχνίδι εἶναι ἐκπαίδευσι, αὐτοεκπαίδευσι καὶ ἡ ἡλικία τοῦ παίξιν εἶναι ἐκπαιδευτικὴ περίοδος· αὐτόματη καὶ θεμελιώδης· καὶ γι' αὐτὸ ἀπαραίτητη καὶ κρίσιμη. τὸ παιχνίδι φτιάχνει τὴ φαντασία, ὅταν εἶναι ἀτελὲς καὶ ὅταν κατασκευάζεται καὶ ὀργανώνεται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ παιδί. ὅταν τὸ παιδί καβαλάει γιὰ ἄλογο ἕνα ἀπλὸ καλάμι ἢ μιὰ βέργα, ἡ φαντασία του εἶναι ἀναγκασμένη νὰ λειτουργήσῃ καὶ νὰ πλάσῃ τὸ λεβέντικο τοῦ ἀλόγου κορμί, τὸ περήφανο κεφάλι του μὲ τὰ χαλινάρια, τὴ μεγαλόπροση χαίτη του, τὴν ἐκφραστικὴ οὐρά του, τ' ἀνυπόμονα πόδια του, τὸ χτύπημα τῶν ὀπλῶν στὸ ἔδαφος, τὴν ἀδημονία γιὰ τὴν ἐκκίνησι, τὶς ἀτίθασες σουῆς, τὸν καλπασμὸ, τὸν τροχασμὸ, τὸ φρύαγμα, τὸ χλιμίντρισμα. καὶ ἡ φαντασία του οἰκοδομεῖται καὶ γυμνάζεται. ὅταν ὅμως ἔχῃ ἕνα πλαστικὸ ἄλογο πανομοιότυπο μὲ τ' ἀληθινὸ, πὺν χλιμιντρίζει μὲ μπαταρία, ἡ φαντασία τοῦ παιδιοῦ ὑποχωρεῖ τσαλαπατημένη καὶ μένει ἀλειτούργητη καὶ ἀτροφικὴ. δὲν ἐρεθίστηκε, δὲν λειτουργεῖ, δὲν οἰκοδομεῖται, δὲν γυμνάζεται. εὐνουχίζεται. δὲν ὑπάρχει. ὁ σύγχρονος «ἔξυπνος» ἐνήλικος ἄνθρωπος ἀνάμεσα στίς ἄλλες ἔχει κάνει καὶ αὐτὴ τὴν ἀδιαντροπιά· ἔχει ἀρπάξει τὸ παιχνίδι ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ, καὶ τὸ παίξει - φτιάχνει αὐτός· καὶ δὲν ἀφήνει τὸ παιδί νὰ ἐφεύρῃ ν' ἀνακαλύψῃ νὰ κατασκευάσῃ. τὸ θέλει ὁ ἀδιαντροπος μόνον θεατὴ καὶ θαυμαστὴ τῆς δικῆς του ἐφευρετικότητος· καὶ φυσικὰ καὶ πελάτη του. καὶ ἔτσι τὸ εὐνουχίζει. τὸ παιχνίδι τοῦ παιδιοῦ, τὸ ἐλεύθερο καὶ ἀνυπαγόρευτο, δὲν εἶναι μόνον ἡ πραγματικὴ του διασκέδασι· εἶναι κυρίως ἡ αὐτόματη καὶ ἀνεπιτήρητη ἐκπαίδευσις του, ἡ ἐναρκτήρια καὶ θεμελιώδης, ἡ κυριώτερη ἐκπαίδευσις του ἀπὸ τὴν ὥρα πὺν γεννήθηκε μέχρι τὸ διδακτορικὸ πτυχίον, μέχρι τὸν κολοφῶνα τῆς διαπρεπείας του· εἶναι ὁ σκελετὸς τῆς διανοήσεώς του, τὸ θεμέλιον τῆς σοφίας του. καὶ αὐτὸ τοῦ τὸ ἀρπάξει ὁ σημερινὸς παιδοφάγος καννίβαλος ἐνήλικος, καὶ τὸ εὐνουχίζει φτιάχνοντάς του ἔτοιμα καὶ τέλεια παιχνίδια αὐτός. πρόκειται γιὰ μιὰ ἀπὸ τὶς βδελυρότερες ἀσέλγειες ἐπὶ ἀνηλίκων.

Γι' αὐτὸ τὰ μικρὰ παιδιὰ βαριοῦνται πολὺ γρήγορα τὰ ἔτοιμα

καὶ τέλεια παιχνίδια· καὶ τὰ πετοῦν. ἔχουν ἓνα κοφίνι παιχνίδια, καὶ δὲν ἱκανοποιοῦνται. τὸ πλαστικὸ ψωμί δὲν χορταίνει τὴν πείνα. ἂν ὁμως τὰ βάλῃς σὲ μιὰ ἀποθήκη γεμάτη παλιατσασία, σκουριασμένα σιδερικά, ξύλινους τάκους, βίδες, μπουλόνια, σύρματα, καρφιά, σοῦστες, τροχούς, ἐλατήρια καλώδια, τοῦβλα, χαλασμένα ἐργαλεῖα, καὶ ἄλλα τέτοια, παίζουν μ' αὐτὰ ἐπὶ ὄρες, συναρπάζονται, ἀφοσιώνονται, ξεχνοῦν νὰ φᾶν, δὲν θέλουν νὰ τ' ἀποχωριστοῦν, κι ὅταν τοὺς λείψουν, τὰ νοσταλγοῦν. καὶ τὰ καλλίτερα παιχνίδια τῶν παιδιῶν εἶναι τὰ ξύλα, οἱ πέτρες, τὰ νερά, καὶ τὰ χῶματα. διότι αὐτὰ ὅλα εἶναι πρῶτες ὕλες, ποὺ προκαλοῦν τὸν ἐφευρέτη, καὶ ἡ φαντασία τοῦ παιδιοῦ στὴ θέα τους διεγείρεται, λειτουργεῖ, στύεται, σχεδιάζει, δημιουργεῖ. γι' αὐτὸ τὰ παιδιὰ προτιμοῦν ἓνα ἀληθινὸ παλιὸ αὐτοκίνητο ἢ μόνον ἀμάξιωμα, παρὰ τὰ τέλεια ἠλεκτροκίνητα αὐτοκίνητάκια - παιχνίδια. αὐτὰ τὰ προτιμάει μόνον ἢ τεμπέλα μαμά, ἐπειδὴ δὲν λερώνουν. τὸ ἔτοιμο καὶ τέλειο ἐμπορικὸ παιχνίδι πρέπει ν' ἀπαγορευτῆ αὐστηρὰ καὶ νὰ διωχθῆ ὅσο καὶ τὰ ναρκωτικά.

Μικρὸς, ὅταν ἔβλεπα τὸν ἀτρόμητο ἀνθυπασπιστὴ καπετὰν Νεραντζῆ νὰ περνᾷ μὲ τὴν περήφανη μοτοσυκλέτα του, ποὺ μούγκριζε, καὶ κάπου κάπου νὰ σταματᾷ γιὰ λίγο, νὰ τὴ διευθετῆ –εὐτυχῶς δηλαδὴ γιὰ μένα ποὺ ἦταν μιὰ σακαράκα ἢ ὁποῖα ἤθελε διευθετήσεις κάθε λίγο καὶ λιγάκι–, κι ἔπειτα νὰ ξανακαβαλικεύῃ, νὰ τὴ βάζῃ μπρός, νὰ μαρσάρῃ, νὰ φεύγῃ, νὰ γίνεται ἄφαντος, μαγεύομαι. πηγαινα καὶ καβαλίκευα κι ἐγὼ ἓνα κούτσουρο μὲ σπασμένα παρακλάδια, ἓνα πεσμένο δέντρο στὴν αὐλὴ μας, ποὺ μόνον μὲ μοτοσυκλέτα δὲν ἔμοιαζε, καὶ μιμούμαν ὅλες τὶς κινήσεις τοῦ καπετὰν Νεραντζῆ κι ὅλους τοὺς ἤχους καὶ τοὺς τριγμούς τῆς σακαράκας του, μὲ χέρια πόδια στόμα καὶ μύτη. φανταζόμουν νὰ χειρίζομαι τιμόνι, λεβιέδες, πετάλια, φῶτα, φανταζόμουν τὰ πόδια μου νὰ βρίσκονται ἀνάμεσα σὲ πολύπλοκα καὶ μυστηριώδη ἔξαρτήματα καὶ τὸ πουνκάμισό μου νὰ φουσκώνῃ στὸν ἀέρα τῆς ταχύτητος, ἔβαζα βενζίνη, ἄλλαζα λάδια, διευθετοῦσα ντίτζες καὶ καλώδια, ἔσφιγγα βίδες, ταίριαζα καθρεφτάκια, ἔτρεχα, μούγκριζα, ἔτριζα, ἔστριβα γέρονοντας, φρενάριζα ἀπότομα. καὶ στὰ ξυπόλυτα πόδια μου φοροῦσα μὲ τὴ φαντασία μου τὶς πεταλωμένες μπότες τοῦ καπετὰν Νεραντζῆ. ἡ φαντασία μου βρισκόταν σὲ ὄργασμό. μιὰ τέλεια πλαστικὴ μοτοσυκλέτα, ποὺ ἀνάβει καὶ φῶτα, δὲν ἔχει νὰ προσφέρῃ σήμερον στὸ παιδί ὅ,τι μοῦ προσέφερε ἐμένα ἐκεῖνο τὸ ἄχαρο κούτσουρο τὸ πεσμένο στὴν αὐλὴ μας. σκοτώνει τὴ φαντασία του. εὐνουχίζει τὸ παιδί ἀπὸ φαντασία. αὐτὸ τὸ παιδί δὲν θὰ γίνῃ ποτὲ πραγματικὸς ἐπιστήμων, ἐρευνητής, δημιουργός, διανοούμενος.

Σὲ πολὺ μεγαλείτερη κλίμακα, γιὰ τὸ μεγαλιέτερο παιδί, τὸ ἐποι-

κοδομητικό για τὴ φαντασία ἔργο τοῦ καλαμιοῦ - ἀλόγου καὶ τοῦ κούτσουρου - μοτοσυκλέτας τὸ κάνει τὸ βιβλίο, τὸ χωρὶς εἰκόνες ἢ μ' ἐλάχιστες καὶ λιτές εἰκόνες - σκίτσα. τὸ πλήρως καὶ τέλεια εἰκονογραφημένο βιβλίο, καὶ κυρίως ἢ τηλεόρασι, προκαλοῦν τὴν ἴδια καταστροφή μὲ τὸ τέλειο πλαστικὸ ἄλογο καὶ τὴν τέλεια πλαστικὴ μοτοσυκλέτα, τὸ τέλειο παιχνίδι. σκοτώνουν τὴ φαντασία. τὴ σκοτώνουν πρὶν σχηματιστῆ, τὴν καταπνίγουν στὴ γένεσί της, τὴ στραγγαλίζουν. τὴν καταδικάζουν σὲ ἀπόλυτη ἀναπηρία καὶ παράλυσι, τὴν ἐξαφανίζουν. γι' αὐτὸ σήμερα ἔχουμε πάρα πολλοὺς ἀνθρώπους τυφλοὺς καὶ ἀναπήρους ἀπὸ φαντασία, διανοητικοὺς κουλοχέρηδες καὶ νάνους, εὐνούχους. τὴ φαντασία τους τὴ σκότωσαν μὲ ἔκτρωσι στὸ φυτόματά της τὸ ἔτοιμο καὶ τέλειο παιχνίδι, καὶ ἢ τηλεόρασι. νομίζω δὲ ὅτι καὶ ἢ σεξουαλικὴ ἀτροφία καὶ ἀφλογιστία, καὶ ἢ ἀστυσία ποὺ μαστίζει τὸ ἕνα τέταρτο ἢ καὶ τρίτο τῶν ἀνθρώπων σήμερα, καὶ μάλιστα τῶν νέων, ὀφείλεται κυρίως στὰ ἴδια αἴτια. ἢ δολοφονία τῆς φαντασίας αὐτὴ εἶναι ὁ πιὸ κακὸς πρόλογος τῆς παιδείας.

12. Εἰκόνα καὶ ἦχος ἀντὶ λόγου

Λόγος στὴ διαχρονικὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι μέσα μὲν στὴ διάνοια ἢ λειτουργία της ἔξω δὲ ἀπ' αὐτὴ ἢ ἔκφρασί της. ἢ λογικὴ καὶ ἢ ὁμιλία· ἢ σκέψι καὶ ἢ λαλιά· ἢ διανόησι καὶ ἢ γλῶσσα. ὁ *ἐνδιάθετος λόγος* καὶ ὁ *ἐναρθρος λόγος*, ὅπως διέκριναν οἱ ἀρχαῖοι. καὶ εἶναι ὁ λόγος ἐκεῖνο ποὺ διακρίνει τὸν ἄνθρωπο ἀπ' ὅλα τὰ ζῶα, ἢ κύρια εἰδοποιὸς διαφορὰ του ἀπ' αὐτά. δόθηκαν γιὰ τὸν ἄνθρωπο πολλοὶ ὀρισμοί, ἐπιτυχημένοι καὶ ἀποτυχημένοι, λιτοὶ καὶ φλύαροι, σοβαροὶ καὶ ἀστεῖοι. ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀστεῖους, δοσμένος κατὰ τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ, εἶναι ὅτι *Ἄνθρωπός ἐστι ζῶον πλατωνύνηχον γελαστικὸν ὀρθοπεριπατητικόν*· καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς σοβαροὺς εἶναι ὅτι *Ἄνθρωπος ζῶον λογικόν*.

Ὅχι δὲ μόνον ἢ κύρια εἰδοποιὸς διαφορὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τ' ἄλλα ζῶα εἶναι ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τὸ μόνον ὄπλο του. ὁ ἄνθρωπος οὔτε νύχια φοβερὰ ἔχει, ὅπως τ' ἄλλα ζῶα, οὔτε δόντια, οὔτε κέρατα, οὔτε ὀπλές, οὔτε σωματικὴ δύναμι ἢ ἀντοχὴ, οὔτε γούνα, οὔτε ταχύτητα, οὔτε ἐφ' ἅπαξ πολυτοκία, οὔτε ὄρασι σὰν τῆς γάτας, οὔτε ὄσφρησι σὰν τοῦ σκύλου, οὔτε φτερὰ σὰν τοῦ ἀετοῦ, οὔτε νηκτικὲς μεμβράνες σὰν τοῦ κάστορα, οὔτε ἀναρρίχησι σὰν τοῦ πάνθηρος ἢ τοῦ πιθήκου. ἔχει τὸ λόγο, τὸ ἀνώτερο ἀπ' ὅλα τὰ φυσικὰ ὄπλα, μὲ τὸ ὁποῖο ἠλεγξε τὸ οἰκοσύστημα, ἐξουδετέρωσε ὅλα τ' ἄλλα ὄπλα τῶν ζῶων, καὶ δάμασε ὅλα τὰ ζῶα καὶ τᾶβαλε στὴ δούλεψί του.

ἔγινε μὲ τὸ λόγο ὁ ἀήττητος καὶ ἀκαθαίρετος κατακτητὴς καὶ κυρίαρχος τῆς χλωρίδος καὶ τῆς πανίδος, ὁ καταπληκτικὸς καὶ ἀξεπέραστος ἐκμεταλλευτὴς τῆς γῆς, ὁ μόνος ἐπισκέπτης τοῦ ἐξωγήϊνου σύμπαντος· μετακινεῖται μακρύτερα καὶ ταχύτερα ἀπὸ κάθε ζῷο, πλέει ἐπιφανειακῶς καὶ ὑποβρυχίως μακρύτερα βαθύτερα καὶ ταχύτερα ἀπὸ κάθε πλωτό, πετάει ψηλότερα μακρύτερα καὶ ταχύτερα ἀπὸ κάθε πετούμενο, γραπῶναι κάθε ἄγριο θηρίο σὰ νὰ εἶναι κουνέλι. ἐφ' ὅσον δὲ βασικὴ ἀρχὴ τῆς ἐπιτυχίας εἶναι ἡ ἄσκησις καὶ ἀξιοποίησις τοῦ φυσικοῦ προσόντος ποῦ ἔχει ὁ καθένας, καὶ ὄχι ἐκείνου ποῦ δὲν ἔχει, ὁ ἄνθρωπος ἔχει συμφέρον καὶ γίνεται τελειότερος, ὅταν ἀσκήσῃ τὸ λόγο του τὸν ἐνδιάθετο καὶ τὸν ἑναρθρο· ὅταν ἐξυψώσῃ τὴν παράστασι σὲ ἔννοια, ὅταν ἀναπτύξῃ φαντασία, σκέψι, κρίσι, μνήμη.

Τὰ ζῷα μένουν μόνο στὴν παράστασι, τὴν ὀπτικὴ καὶ ἀκουστικὴ κυρίως, καὶ ἔπειτα τὴν ὀσφρητικὴ τὴ γευστικὴ καὶ τὴν τῆς ἀφῆς· σ' αὐτὰ ποῦ προσφέρουν ἀνεπεξέργαστα οἱ αἰσθήσεις. διότι δὲν ὑπάρχει μέσα τους ὁ ἐπεξεργαστὴς λόγος, εἶναι ἄλογα ζῷα.

Σήμερα ὑπάρχει καὶ στὸν ἄνθρωπο ἡ ὀπισθοδρομικὴ καὶ ἀποκτηνωτικὴ ῥοπὴ πρὸς τὴν παράστασι. στὰ μέσα τῆς ἐπικοινωνίας του ὑποχωρεῖ ὁ λόγος καὶ προελαύνει ἡ σκέτη παράστασι, ἡ εἰκόνα καὶ ὁ ἦχος. ἡ φωτογραφία στὸ βιβλίο καὶ στὸ περιοδικὸ ἐκτοπίζει τὴν περιγραφὴ, τὴν ἔκθεσι, τὸ κείμενο, τὸ διήγημα, τὸ χιουμοριστικὸ ἀνέκδοτο. ἡ τηλεόρασις ἐκτοπίζει τὸ βιβλίο. ἐμφανίζονται τραγούδια μ' ἕνα μόνο στίχο - φράσι. ὁ ἄνθρωπος, ὁ εὐνουχισμένος ὡς πρὸς τὴ φαντασία, μὲ τὸν ἀπροφικὸν λόγο, προτιμᾷ νὰ δέχεται παραστάσεις, ὀπτικὰς κυρίως καὶ ἀκουστικὰς, ἔπειτα δὲ πολὺ λιγώτερο καὶ γευστικὰς. ῥέπει πρὸς τὸ ἄλογο ζῷο. καὶ ὅταν λέω γι' ἀκουστικὰς παραστάσεις, δὲν ἐννοῶ τὸν λόγο· ἐννοῶ τὸν ἦχο· εἰκόνα καὶ μουσικὴ, βιντεοκλίπ καὶ μουσικὴ· μουσικὴ σόλο κυρίως, χωρὶς λόγια, ἢ μ' ἕνα στίχο· μονόστιχο τραγούδι. αὐτὸ εἶναι ξεπεσμός. δὲν ἐννοῶ ἠθικὸν ξεπεσμό. δὲν συζητῶ ἐδῶ γι' αὐτόν. ἐννοῶ ξεπεσμὸ φυσικὸ, διανοητικὸ. ξεπεσμὸ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου σὲ ἄλογο ζῷο.

Ἀρχικὰ φταίει γιὰ τὸν ξεπεσμὸ αὐτὸ ὁ εὐνουχισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ φαντασία, τὸ σκότωμα τῆς φαντασίας του. στὴ συνέχεια φταίει ἡ ἀρρωστημένη ἐπιρρέπειά του στὸ εὐκόλο, στὴν ἐλάσσονα προσπάθεια, στὴν ἀπουσία προσπαθείας, στὴν παραίτησι ἀπὸ τὴ ζωὴ. διότι γιὰ τὸν ἄνθρωπο ζῆν εἶναι τὸ δημιουργεῖν, καὶ ὄχι τὸ ὑπάρχειν. αὐτὸς ὁ εὐνουχισμὸς, αὐτὴ ἡ ἐπιρρέπεια, αὐτὴ ἡ παραίτησι, ποῦ πάει νὰ μεταβάλλῃ τὸν ἄνθρωπο σὲ βόσκημα, εἶναι ἡ πιὸ κακὴ συνθήκη γιὰ παιδεῖα.

Ἐλπίζω ὅτι κάποτε, δὲν ξέρω ἂν ἀργὰ ἢ γρήγορα, θὰ πρυτανεύσῃ ὁ λόγος· διότι αὐτὸς εἶναι ποῦ ἐξῆλθε νικῶν καὶ ἵνα νικήσῃ.

2
Α Γ Ω Γ Η

2

Α Γ Ω Γ Η

1. Παιχνίδι κι εργασία
2. Έξωπραγματικές παραστάσεις
3. Κώμικς
4. Τηλεόρασι
5. Ύπερπερίθαλψι - Ύπερπροστασία - Ύπερπροβολή
6. Μάθησι και γάμος
7. Τò κίνητρο

1. ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΙ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ότι στην ελληνική γλώσσα τὸ *παίζω* εἶναι παράγωγο τοῦ *παῖς* (= παιδί) κι ἔχει παράγωγο τὸ *παίγνιον* (=παιχνίδι) καὶ σημαίνει «ἐκδηλώνομαι κι ἐκφράζομαι ὡς παιδί», ὅτι παιχνίδι εἶναι μόνο τὸ τελείως ἐλεύθερο ἀπρογραμματίστο ἀνεπόπτευτο καὶ αὐθόρμητο, καὶ ὄχι τὸ ἔτοιμο καὶ προγραμματισμένο καὶ κατευθυνόμενο κι ἐποπτευόμενο ἀπὸ τοὺς ἐνηλίκους, ὅτι εἶναι φυσικὴ ἀνάγκη τοῦ παιδιοῦ, τὴν ὁποία ὅταν ἱκανοποιῇ σωστά, διεγείρει καὶ ἀσκεῖ τὴ φαντασία του τὴν κριτικὴ του δύναμι τὴν πρωτοβουλία του τὴ δημιουργικότητά του καὶ τὴν ἡγετικὴ καὶ παιδαγωγικὴ του ἰκανότητα, καὶ γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ εἶναι νὰ ὀργανώνεται καὶ νὰ παίζεται τὸ παιχνίδι ἔγραψα. (βλ. στὸ τέλος (24*) ἀρχικὸ καὶ προλογικὸ ἄρθρο «Παιδεία» τῆς ἱστοσελίδος μου (www.philologus.gr), καὶ κεφάλαια 1 καὶ 11 τῆς ἐδῶ προηγουμένης πραγματείας «Παιδεία»). ἐδῶ γράφω πῶς ἐναλλάσσεται τὸ παιχνίδι μὲ τὴν ἐργασία.

Τὸ παιχνίδι καὶ ἡ ἐργασία εἶναι ἀκριβῶς σὰν τὶς παραπληρωματικὲς γωνίες, πὺν ἔχουν ἡ κάθε μιὰ ὁποιοδήποτε μέγεθος, ἀλλ' ἄθροισμα 180 μοῖρες· ὅσο μεγαλώνει ἡ μία, μικραίνει ἡ ἄλλη· καὶ ἀντιστρόφως. τὸ παιχνίδι εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ μικροῦ καὶ τοῦ σχολάζοντος. τὸ παιχνίδι εἶναι ἡ μαθητεία ἡ πρόβα καὶ ἡ ἐκγύμνασι, ἡ ἐργασία εἶναι ἡ τελικὴ κι ὀριστικὴ ἀσχολία. τὸ παιχνίδι εἶναι τὸ ἐξασκεῖν, ἡ ἐργασία τὸ ἀσκεῖν. στὴν ἀρχὴ ὑπάρχει μόνο τὸ παιχνίδι· μέχρι τὴν ὥρα πὺν τὸ παιδί χειραφετεῖται· ἐννοῶ τὸ τελευταῖο ῥῆμα κυριολεκτικῶς· μέχρι τὴ στιγμὴ πὺν τὸ παιδί περπατάει, χωρὶς νὰ τὸ πιάνουμε μήπως πέσει. ἀπὸ τὴ στιγμὴ πὺν τὸ παιδί εἶναι αὐτοκίνητο, καὶ ἡ στιγμὴ αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ κρίσιμες στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, διότι εἶναι μιὰ πολὺ μεγάλη ἀπελευθέρωσι καὶ ἀπεξάρτησι, τὸ παιδί μπαίνει σὲ δεύτερη φάσι τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. παύει νὰ εἶναι βρέφος. εἶναι νήπιο. κι ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ ἐργασία.

Ἀκριβολογώντας ἐδῶ, λέω ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι νεογνὸ σὲ ἡλικία 0-3 μηνῶν, πρῶτο χαμόγελο, πὺν εἶναι λογικὴ ἐπικοινωνία κι ἀνταπόκρισι. βρέφος σὲ ἡλικία 3 μηνῶν - 1 ἔτους, χειραφετημένο περπάτημα. νήπιο σὲ ἡλικία 1 - 5/7 ἐτῶν, στὴν ἀρχὴ ἄρθρωσι συγκεκριμένων φθόγγων καὶ στὸ τέλος γνῶσι καὶ χρῆσι τῆς μητρικῆς γλώσσης.

παιδί σε ηλικία 5/7-12/14 ετών, στην αρχή έναρξει όριστικής οδοντοφυΐας και γραμματομαθείας και γνωστικών μόνο σεξουαλικών και γενετησιών ενδιαφερόντων και στο τέλος πλήρης επίγνωσι τῆς διαφορᾶς τῶν δύο φύλων κι ἐπαρκῆς γραμματομάθεια. ἔφηβος σε ηλικία 12/14-21 ετών, στην ἀρχὴ έναρξει τῆς ἐφηβείας (σε διαφορετικὸ χρόνο τὸ κορίτσι και τὸ ἀγόρι) και έναρξει ἐπιστημοσύνης και τριχοφυΐας και σεξουαλικῶν ἐνδιαφερόντων και ὁρμῶν και ἀνδρώσεως και γονιμότητος, και στο τέλος σχεδὸν περάτωσι τοῦ ἀναστήματος, πλήρης ἀνδρωσι, και πιθανῆ ἐμφάνισι φρονημίτου. μέχρι ἐδῶ τὸ γίνεσθαι τοῦ ἀνθρώπου, ἔπειτα εἶναι τὸ ἴστασθαι, κι ἔπειτα τὸ φθίνειν.

Ἐπαναλαμβάνω τὸ παιχνίδι και ἡ ἐργασία ἀπὸ τῆ συμπλήρωσι τοῦ ἐνὸς ἔτους ηλικίας και τῆ χειραφέτησι εἶναι σὰν τῆς παραπληρωματικῆς γωνίης. στην ἀρχὴ ὑπάρχει μόνον τὸ παιχνίδι. τὸ παιδί αὐτογυμνάζεται. ἀπὸ 1 ἔτους ἐργάζεται και ἀποδίδει. ἀσφαλῶς στην ηλικία τοῦ 1 ἔτους, ὅταν μόλις «κυκλοφορῆ», τὸ παιχνίδι εἶναι 99,5 και ἡ ἐργασία μισὸ ἑκατοστὸ τοῦ ἡμερήσιου χρόνου του. πέντε λεπτὰ ἐργασία τὴν ἡμέρα εἶναι και πολὺ. «Φέρε μου ἐκεῖνο τὸ κουτάλι». μαθαίνει νὰ προσφέρῃ, χαίρεται νὰ προσφέρῃ, μαθαίνει και τῆ γλῶσσα. στην ηλικία τῶν 2 ετών ἡ ἐργασία μπορεῖ νὰ ἔχη προχωρήσει στο «Φέρε μου ἐκεῖνο τὸ (ἄδειο και γιάλινο) ποτήρι» και τὸ φέρνει πιάνοντάς το μὲ τὰ δύο χέρια, ἐνῶ τὸ πλαστικὸ μὲ τὸ ἓνα ἔτσι γιὰ νὰ προστεθῆ στὸν κόπο και ἡ εὐθύνη και ἡ διάκρισι ἐργασίας μὲ ἢ χωρὶς εὐθύνη. κάποτε θὰ φορᾶν και τὰ ῥοῦχα του μόνον του, θὰ διευθετῆ τὸ κρεβάτι του, θὰ κἀνῃ διάφορες μικρῆς δουλειῆς. ὁ ἔπαινος τῆς ἐπιτυχίας θὰ εἶναι τὸ μεγάλο κίνητρο. ὁ ἀνθρώπος φιλοτιμία και καμάρι αἰσθάνεται ἀπὸ ηλικία 1 ἔτους, νομίζω. ὁ δὲ ἔπαινος κατορθῶνει πολὺ μεγαλεῖτερα πράγματα ἀπὸ τὴν παραινέσι και τὴν παρατήρησι. ποτὲ ἡ τιμωρία νὰ μὴν ἐπιβάλλεται γιὰ ἔλλειψι ἐργατικότητος και κυρίως ποτὲ ἡ ἐργασία νὰ μὴν εἶναι ἡ ἴδια τιμωρία. ἡ ἐργασία δὲν εἶναι ποινή, οὔτε προάγεται μὲ ποινῆς. ἡ ἐργασία δὲν εἶναι ὑποχρέωσι τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι δικαίωμα και προνόμιον. ἡ τιμωρία νὰ ὑπάρχει μόνον γιὰ τὰ παραπτώματα· νὰ εἶναι μόνον ἀποτρεπτικῆ, οὐδέποτε προτρεπτικῆ. και πρέπει νὰ εἶναι ἡ τιμωρία σπάνια, σοβαρῆ και ἀμετάκλητη· ἀκόμα και μετὰ τῆ μετάνοια νὰ ἐκτίεται στο ἀκέραιο. ἀλλὰ νὰ μὴν ἔχη καμμία σχέσι μὲ τὴν ἐργασία. πρόκειται γιὰ βεβήλωσι. ἡ ἐργασία εἶναι προπρωτικῆ κατάστασι· συνεπῶς δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη καμμία σχέσι μὲ τὴν τιμωρία. εἶναι ἡ κύρια λειτουργία τοῦ ἀφθορου ἀνθρώπου, ἡ ὁποία μαζί μὲ τὴν εὐθύνη (*φυλάσσειν*) τὸν προάγει σὲ δημιουργὸ ὀλοκληρώνοντας τὸ *κατ' εἰκόνα*. ὁ θεὸς ἔβαλε τὸν ἀναμάρτητο ἀνθρώπο στὸν παράδεισο *ἐργάζεσθαι αὐτὸν και φυλάσσειν*.

Μέχρι τὰ 12 συμπληρωμένα χρόνια του ὁ ἀνθρώπος πρέπει σχε-

δὸν μόνο νὰ παίξει. ἡ ἐργασία ἀπὸ 1 μέχρι 12 ἐτῶν πρέπει νὰ εἶναι λίγη καὶ μόνο ἐκπαιδευτική· ὅπως τὰ αἰλουροειδῆ μαθαίνουν στὰ μικρά τους κυνήγι μ' ἓνα τραυματισμένο θήραμα πὸν τὸ κρατοῦν ζωντανό. ἡ εὐθύνη τῆς ἐργασίας ν' αὐξάνεται, ἀλλ' ἡ κόπωση νὰ μὴν ὑπάρχει καθόλου. ἡ κόπωση τοῦ παιδιοῦ νὰ προέρχεται μόνο ἀπὸ τὸ παιχνίδι του. ἀπὸ τὰ 12 καὶ πέρα ἢ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐφηβείας του τὸ παιχνίδι πρέπει ν' ἀρχίσῃ νὰ ὑποχωρῇ καὶ ἡ ἐργασία ν' αὐξάνεται. μέχρι τὰ 18 ὅμως νὰ ὑπάρχει ἀκόμη ἀρκετὸ παιχνίδι, μέχρι τὰ 21 ὀπωσδήποτε κάποιον. μετὰ τὰ 21 ὁ ἄνθρωπος πρέπει μόνο νὰ ἐργάζεται. ἀλλὰ μέχρι τὰ 100 νὰ ὑπάρχει κάπου κάπου καὶ τὸ παιχνίδι· ἡ χορδὴ τοῦ τόξου, γιὰ νὰ ἔχη καλὴ τάσι, πρέπει κάπου κάπου νὰ χαλαρώνεται. θὰ ἔλεγα ὅτι οἱ δυὸ παραπληρωματικὲς γωνίες, παιχνίδι καὶ ἐργασία, εἶναι καὶ οἱ δυὸ ὀρθὲς καὶ ἴσες γύρω στὰ 15 χρόνια τοῦ ἀνθρώπου, στὸ ὄριο γυμνασίου καὶ λυκείου. ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ πολλὰς παραμέτρους βιολογικὲς, παιδευτικὲς, οικονομικὲς.

Κανεὶς ἀθλητὴς δὲν ἀθλεῖται γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἡμέρα πὸν ἀγωνίζεται· κανεὶς δὲν κατεβαίνει στὸ στίβο ἀπροσόνητος. γι' αὐτὸ καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐργατικὸς ἢ ἰκανὸς γιὰ ἐργασία τὴν ἡμέρα πὸν θὰ χρειαστῇ νὰ ἐργαστῇ. σ' αὐτὸ τὸ μάθημα οἱ ἄνθρωποι σήμερα, ἀκόμη καὶ οἱ πιὸ μορφωμένοι, εἶναι σχεδὸν ἀναλφάβητοι· τοῦλάχιστο στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία, δυστυχοῦς. γι' αὐτὸ γέμισε ὁ τόπος ἀπὸ ἀνόητες θεωρίες· ὅτι «τὸ παιδί πρὶν ἀπὸ τὰ 20 δὲν πρέπει νὰ ἐργάζεται!»! σὰς βεβαιώνω, τότε εἶναι πολὺ ἀργὰ γιὰ προσόνησι. ὁ ἄνθρωπος τότε ἔχει χάσει τὸ τραῖνο, τὸ μοναδικὸ τῆς ζωῆς του. ὀλέθριες οἱ τέτοιες θεωρίες. σ' αὐτὲς ὀφείλεται ἡ μητέρα ἢ ὁποῖα τὴν ἡμέρα πὸν γεννάει τὸ πρῶτο ἢ τὸ μοναδικὸ παιδί της μελαγχολεῖ, καὶ ὁ ἄντρας πὸν τρώει τὴ σύνταξι τῶν γονέων του μέχρι τὰ 35 του, καὶ ἔπειτα δὲν τὴν τρώει, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι πέθαναν.

Ἔρχομαι στὴν πρᾶξι. ἔχω τὴ διαρκῆ εὐκαιρία νὰ παρακολουθῶ μερικὲς δεκάδες οἰκογενειῶν μὲ ἀπόψεις καὶ φρονήματα περὶ ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. καὶ αὐτὲς οἱ οἰκογένειες ἐδραίωσαν μέσα μου τὴν πεποίθησι ὅτι ὅλα τὰ παιδαγωγικὰ δόγματα, μὲ τὰ ὁποῖα πορεύεται βαυκαλίζεται καὶ κανακεύεται σήμερα ἢ λεγόμενη προηγμένη ἀνθρωπότης, εἶναι βλακεῖες. οἱ γονεῖς τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν εἶναι σήμερα 30-50 ἐτῶν καὶ ἔχουν παιδιά πὸν εἶναι ἐπιστήμονες καὶ ἔγγαμοι. οἱ γονεῖς τους εἶναι ἀετοὶ καὶ τὰ παιδιά τους ἀετόπουλα. ἡ οἰκογένεια λειτουργεῖ καὶ διοικουμένη καὶ αὐτοδιοικουμένη. ὅταν διοικῆται, διοικεῖται μὲ τὸ νεῦμα τῶν γονέων, καὶ ὅταν αὐτοδιοικῆται, αὐτοδιοικεῖται μὲ τὴν ἐπίγνωσι ὅλων ὅτι αὐτὸ καὶ αὐτὸ θὰ ἔνευαν οἱ ἀπόντες γονεῖς, ἂν ἦταν παρόντες, αὐτὸ καὶ αὐτὸ θὰ ἐπαινέσουν, ὅταν ἐπιστρέψουν.

Ἄγόρια καὶ κορίτσια στὰ σχολεῖα τοὺς εἶναι σχεδὸν ὅλα ἀριστοῦχοι, ἀπουσιολόγοι παραστάτες καὶ σημαιοφόροι. ἐλάχιστα εἶναι τοῦ 18 καὶ 17. ἀπὸ κεῖ καὶ κάτω δὲν ὑπάρχει κανένα. καὶ ὅλα εἰσάγονται στὸ πανεπιστήμιο ὅπου θέλουν. ἀπὸ τὴν τρίτη δημοτικῆ δὲν «τὰ διαβάζει» κανεὶς ποτέ. «διαβάζονται» δὲ τὰ μικρότερα κάπου κάπου, τὰ πρῶτα ἀπὸ τοὺς γονεῖς, τὰ μετέπειτα ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα ἀδέρφια τοὺς, ποὺ ἐκπαιδεύονται ἔτσι καὶ ὡς δάσκαλοι καὶ ὡς μελλοντικοὶ γονεῖς.

Μετὰ τοὺς γονεῖς ὑπάρχει στὸ σπίτι τὸ «ἐνδιάμεσο κράτος», ἡ διοικοῦσα. τὸ κάθε παιδί στὰ ἄλλα παιδιὰ τὰ μετὰ ἀπὸ τρία μεσολαμβάνοντα ἀδέρφια, μὲ ἀρχὴ τὸν ἀπ' αὐτὸ τέταρτο, ἔχει ἐξουσία γονέως δοσμένη μονίμως ἀπὸ τοὺς γονεῖς. καὶ μπορεῖ νὰ περιποιηθῆ, νὰ διαιτητεύσῃ, νὰ τιμωρήσῃ, νὰ ῥαπίσῃ χωρὶς νὰ ῥωτήσῃ τοὺς γονεῖς καὶ χωρὶς νὰ τοὺς δώσῃ ἀναφορά. καὶ ὁ μικρὸς τὸ ἀποδέχεται, ὅπως θὰ τὸ ἀποδεχόταν ἀπὸ τοὺς γονεῖς. μόνο οἱ τρεῖς ἐπόμενοι τοῦ κάθε παιδιοῦ τοῦ εἶναι σεβαστοὶ καὶ ἀπαραβίαστοι. ἡ μητέρα βασιλεύει· ἀναθέτει, ὑποδεικνύει, λύνει ἀπορίες, γνωμοδοτεῖ καὶ θηλάζει τὸ βρέφος.

Δωδεκάχρονο ἀγόρι ἢ ὀκτάχρονο κορίτσι ὄχι μόνο ντύνει καὶ ταῖζει τὰ μικρά, ἀλλὰ καὶ ξεσκατίζει καὶ μπανιαρίζει. κορίτσι 8 ἐτῶν καὶ ἄνω πλύνει τὰ πιάτα (σὲ ἠλεκτρικὸ πλυντήριο), στρώνει ξεστρώνει τὸ τραπέζι τῆς οἰκογενείας, σερβίρει, καθαρίζει τὸ τραπέζι καὶ τὴν κουζίνα ὅλη, διευθετεῖ τὰ καθαρὰ σκευὰ στὴν κουζίνα. ὅλα γίνονται μὲ αὐτόματες ἐφημερίες καὶ βάρδιες, ὅλα γίνονται μὲ εἰρήνη καὶ μὲ χαρὰ, μὲ δικαιοσύνη ποὺ δὲν ἐπιβλέπουν οἱ γονεῖς. τὰ παιδιὰ τῶν πολυτέκνων οἰκογενειῶν ἀνατρέφονται ὡς δημοκράτες ποὺ ξέρουν νὰ μοιράζονται ἀγαθὰ καὶ δικαιώματα καὶ γε ὑποχρεώσεις καὶ καθήκοντα. τὰ ἄλλα παιδιὰ ἐκτρέφονται ὡς δικτατορικοὶ μὲ τὰ πάντα δικὰ τοὺς ἐκτὸς ἀπὸ τίς ὑποχρεώσεις. ἀγόρι ἢ κορίτσι ἀπὸ 5 ἐτῶν καὶ ἄνω μόνο του ντύνεται, ἐτοιμάζεται γιὰ τὸ σχολεῖο, τακτοποιεῖ τὸ κρεβάτι του, καὶ ἂν χρειαστῆ, ὀλόκληρο τὸ παιδικὸ ὑπνοδωμάτιο. ἀγόρι ἢ κορίτσι 10 ἐτῶν καὶ ἄνω λαμβάνει σοβαρὸ μέρος στὴν καθαριότητα τοῦ σπιτιοῦ καὶ στὴν πλύσι - ἄπλωμα τῶν ρούχων (σὲ ἠλεκτρικὸ πλυντήριο). κορίτσι 10 ἐτῶν σιδερώνει, ἀγόρι 10 ἐτῶν βοηθάει στὴν καλλιέργεια τοῦ κήπου, πλύνει τ' αὐτοκίνητα, βοηθάει τὸν πατέρα του στὸ δεύτερο μεροκάματό του τὸ ἀπογευματινὸ καὶ χειρωνακτικὸ. ἀγόρι 12 ἐτῶν ἀναλαμβάνει ὑπευθύνως τὸν κήπο, βοηθούμενο ἀπὸ τοὺς μικρότεροὺς καὶ παράγει ὅλα σχεδὸν τὰ χειμερινὰ λαχανικά, ὅλ' ἀνεξαιρέτως τὰ θερινὰ, καὶ ἀρκετὰ φρούτα. ὁ πατέρας δὲν ἀναμιγνύεται στὰ τοῦ κήπου, ἡ μητέρα δὲν ἀναμιγνύεται στὰ τῆς κουζίνας, παρὰ μόνο προσδιορίζει τὰ ψώνια, ποὺ θὰ κάνουν τὰ παιδιὰ,

κι επιβλέπει τὸ μαγείρεμα ποὺ ἐκτελοῦν τὰ ἄνω τῶν 13 ἐτῶν κορίτσια. τὰ γλυκίσματα καὶ οἱ πίττες, πίττες χωριάτικης ἀξίας, εἶναι πρωτοβουλίες τῶν κοριτσιῶν τῶν 15 ἐτῶν καὶ ἄνω, χωρὶς τὸ νεῦμα ἢ τὸ πρόσταγμα τῆς βασιλίσης. νὰ μαγειρεύουν μαθαίνουν καὶ τ' ἀγόρια 15 ἐτῶν καὶ ἄνω μόνο 5-6 ἀπλᾶ φαγητὰ καὶ νὰ παρασκευάζουν σαλάτες κι ἐπιδόρπια. κορίτσι 12 ἐτῶν, μόνο του καὶ χωρὶς ἐπίβλεψη, μόνο μὲ τὸ πρόσταγμα τῆς μητέρας ἐτοιμάζει τὴ βαλίτσα τοῦ πατέρα γιὰ ἐβδομαδιαῖο ταξίδι· ξέρει τί χρειάζεται ἓνας ἄντρας μόνος του γιὰ μιὰ ἐβδομάδα· δὲν θὰ τοῦ πῆ καὶ τέτοια ἀπλᾶ πράγματα ἢ βασιλισσα. μερικὲς φορὲς ὑπάρχει καὶ γραπτὸς κατάλογος. τὰ κορίτσια μετὰ τὰ 12 χρόνια τους (Α' γυμνασίου) μαθαίνουν νὰ μαγειρεύουν, καὶ στὰ 13 τους στὶς διακοπὲς μεταξὺ Α' καὶ Β' γυμνασίου, μὲ δική τους ἀπόφασι κι ἐκτέλεσι, «κάνουν τραπέζι» σ' ἓνα σεβαστὸ πρόσωπο φιλικὸ τῆς οἰκογενείας· εἶναι κάτι σὰν πτυχιακὴ ἐργασία νοικοκυροσύνης. οἱ χωριάτικες πίττες εἶναι μεταπτυχιακὴ ἐργασία καὶ γίνονται στὰ 15.

Στὰ 15 τους τὰ κορίτσια εἶναι τέλειες μαγείρισσες μὲ προσωπικὰ εὐρηματικὰ φαγητὰ, καὶ γενικῶς νοικοκυρές. μποροῦν ἀκόμη καὶ νὰ παντρευτοῦν. τ' ἀγόρια στὰ 15 τους δουλεύουν τὰ καλοκαίρια καὶ μετὰ τὶς σχολικὲς διακοπὲς σ' ἄλλες ἐξωτερικὲς δουλειές (ταβέρνες, βενζινάδικα, ἵπποφορβεῖα, κλπ.) καὶ βγάζουν κάποια χρήματα καὶ τὰ καταθέτουν. στὰ 16 τους μποροῦν νὰ εἶναι αὐτοσυντήρητοι, χειραφετημένοι οἰκονομικῶς ἀπὸ τὸ σπίτι, ἀλλὰ δὲν τὸ κάνουν, ἐπειδὴ σπουδάζουν. πάντως τὸ αὐτοκίνητό τους, ποὺ ἀγοράζουν στὰ 18 τους, τὸ ἀγοράζουν μὲ δικὰ τους χρήματα, ὄχι τοῦ πατέρα. ἀγόρια καὶ κορίτσια στὰ 18 τους ἔχουν δίπλωμα ὁδηγήσεως.

Καὶ ὅλα τὰ παραπάνω γίνονται μὲ κέφι καὶ χαρὰ, χωρὶς κανέναν καταναγκασμὸ, μὲ ἄμιλλα κι ἀνταγωνισμὸ, μὲ προσωπικὸ μεράκι, μὲ καμάρι καὶ ἐπίδειξι. εἶδα κορίτσι 10 ἐτῶν νὰ ζητᾶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς του νὰ μεσολαβήσουν νὰ γίνῃ δεκτὴ στὴ λέσχη τῶν μεγάλων κοριτσιῶν ποὺ σιδερώνουν, γιὰ νὰ σιδερώνη κι αὐτό. εἶδα ἀγόρι 16 ἐτῶν νὰ σκέφτεται αὐτοβούλως νὰ δώσῃ τὶς οἰκονομίες του ὅλες στὸν πατέρα του, γιὰ νὰ διπλασιαστῇ τὸ κεκτημένο ποσὸ τοῦ πατέρα του, ὥστε νὰ κἀνῃ πάνω ἀπὸ τὴν ταράτσα στέγη μὲ κεραμίδια. σὲ τέτοια ἡλικία τὰ ἄλλα παιδιὰ, ποὺ μεγαλώνουν μὲ τὶς σύγχρονες παιδαγωγικὲς ἀπόψεις, ξέρουν μόνο νὰ χλαπακιάζουν γκοφρέττες μὲ δαπάνες τῶν γονέων.

Γονεῖς ποὺ ἔχουν ἀγόρια καὶ κορίτσια 15 ἐτῶν, μποροῦν νὰ λείψουν οἱ δύο τους σὲ ταξίδι μὲχρι καὶ μισὸ μῆνα. ἡ οἰκογένεια στὸ σπίτι ἐξακολουθεῖ νὰ λειτουργῇ, ἐφ' ὅσον γιὰ τὴ διαβίωσί της ἔχει ἀφθῆ τὸ ἐπαρκὲς χρηματικὸ ποσὸ. ἐκεῖ νὰ δῆτε διαχειρίσι καὶ κουμά-

ντο. οί προειρημένοι συνομήλικοι θα τᾶπρωγαν ὅλα σὲ παγωτὰ καὶ κόκα-κόλες. δυὸ ἢ τρία τηλεφωνήματα τὴν ἑβδομάδα γίνονται ἀπὸ τοὺς γονεῖς στὸ σπίτι, γιὰ κάποια ἀναφορά, κι αὐτὸ εἶναι ἐπαρκέστατη ψιλὴ ἐποπτεία. γιὰ ἔκτακτα περιστατικὰ τηλεφωνοῦν καὶ τὰ παιδιὰ στοὺς γονεῖς· «Ὁ μικρὸς ἔπεσε κι ἔσχισε τὸ μηρό του, τὸν πῆγαμε στὸ νοσοκομεῖο, καὶ τοῦ ἔβαλαν τσιμπιδάκια· τώρα παίζει ἤσυχος». ἰκανότης ἐργασία εὐθύνη· καὶ χαρὰ καὶ καμάρι. ποῦ νὰ δῆτε! πατέρες παρέλαβαν τὸ καινούργιο σπίτι στεγασμένο καὶ σουβατισμένο γιὰπὶ μὲ κουφώματα. ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ὁ ἐπιστήμων πατέρας καὶ οἱ 10-16 ἐτῶν γιοῖ του τὸ ἔκαναν παλατάκι. ὑδραυλικά, ἠλεκτρολογικά, φωτιστικά, πλακάκια, εἶδη ὑγιεινῆς, ποικίλες λεπτομέρειες, μεταφορές, ἐπίπλωσι, βαφές, κλπ., ὅ,τι γίνεται μετὰ τὸ σουβατζῆ, τὰ ἔκαναν μόνοι τους. αὐτὰ τὰ παιδιὰ, ὅταν παντρεύονται, παντρεύονται μὲ δικὰ τους ἔξοδα. οἱ γονεῖς εἶναι ἀπλῶς οἱ πιὸ τιμημένοι καλεσμένοι.

Ἐκτιμῶ ὅτι 16 ἐτῶν ἀγόρια μὲ 13 ἐτῶν κορίτσια θὰ μποροῦσαν νὰ παντρευτοῦν καὶ νὰ κάνουν οἰκογένειες. δὲν παντρεύονται ὅμως, ἐπειδὴ τὸ ἐπιτρέπει μὲν ἡ Βίβλος, ἀλλὰ τὸ ἀπαγορεύει ὁ κρατικὸς νόμος. πάντως ὁ ἀθλητῆς ὁποιαδήποτε ὥρα κι ἂν κληθῆ ν' ἀγωνιστῆ, εἶναι προπονημένος. καὶ οἱ σπουδὲς σπουδές. δὲν ἐπιτυγχάνουν, ἀλλὰ διαπρέπουν. ἔτσι διδάχτηκαν· ὅτι τὸ νὰ ἐπιτυγχάνουν μόνο εἶναι ντροπὴ· τιμὴ εἶναι νὰ διαπρέπουν. κι οὔτε μὲ νοιάζει ἂν αὐτὰ ποὺ γράφω ἐδῶ δὲν γίνονται πιστευτά. δὲν ζητήθηκε κανενὸς ἢ ἐπικύρωσι. οἱ μισοὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν προειρημένων οἰκογενειῶν παντρεύτηκαν 19 καὶ 20 ἐτῶν οἱ ἄντρες, φοιτηταί, καὶ 14-18 ἐτῶν οἱ γυναῖκες μαθήτριες λυκείου, καὶ μία γυμνασίου. ἡ τότε νομοθεσία ἦταν διαφορετικὴ. κι αὐτὴ ἢ πιὸ μικρὴ, ἢ τοῦ γυμνασίου, μαγεῖρευε κάτι φακὲς καὶ κάτι φρικασέ..., ἄλλο νὰ τὸ διαβάξης καὶ ἄλλο νὰ τὸ γεύεσαι. καὶ οἱ ἔγγαμοι φοιτηταὶ στὸ πανεπιστήμιο διέπρεπαν. καὶ φυσικὰ δὲν συντηρήθηκαν ἀπὸ ἄλλον ποτέ. ὅταν μιλάη ἢ πρᾶξι, οἱ θεωρίες νὰ βάλουν στουπὶ στὸ στόμα τους.

Τὸ παιχνίδι; ἀσφαλῶς καὶ συνεχίζεται καὶ μετὰ τὸ γάμο. εἴπαμε, ὁ ἄνθρωπος πρέπει καὶ νὰ παίξῃ μὲχρι τὰ 100, διότι ἀπὸ τὰ 101 ἐπιβάλλεται μόνο νὰ παίξῃ. τὸ μυστικὸ εἶναι ὅτι τὶς οἰκογένειες αὐτὲς δὲν τὶς ἐμποδίζει νὰ παίξουν καμμία τηλεόρασι. νὰ τοὺς δῆτε ὅταν παίξῃ ὀλόκληρη ἢ οἰκογένεια μαζί! νὰ τοὺς δῆτε ὅταν παίξουν πέντε οἰκογένειες μαζί! τότε θ' ἀηδιάσετε ὅλες τὶς σύγχρονες παιδαγωγικὲς καὶ κοινωνιολογικὲς θεωρίες μαζί.

Ἄλλ' ἐκεῖ ποὺ θὰ τρελλαθῆτε εἶναι, ἂν δῆτε τὶς οἰκογένειες αὐτὲς δέκα μαζί σὲ πολυήμερη ὑπαίθρια διαβίωσι καὶ νομαδικὴ ζωὴ σὲ πάνινες σκηνές. ἐκεῖ νὰ δῆτε πρόβλεψι, διοργάνωσι, ἐξοπλισμὸ, συνεργασία, μεταφορὰ, ἐγκατάστασι - ἀπεγκατάστασι - ἀλλαγὴ τόπου, αὐ-

τονομία! στράτευμα. αὐτὲς οἱ οἰκογένειες θὰ μπορούσαν νὰ ζήσουν καὶ τὴν τσιγγάνικη ζωὴ. ἀκόμη κι ὁ ἐφτάχρονος ἔχει πόστο καὶ καθήκοντα προσδιωρισμένα στὴν ἐγκατάστασι καὶ ἀπεγκατάστασι. ἔχετε μελετήσει ποτέ σας τ' ἀνιαρὰ μέρη τοῦ μωσαϊκοῦ Νόμου (Ἔξ + Λε + Ἄρ) μὲ τὶς μακρὲς διατάξεις ἐγκαταστάσεως ἀπεγκαταστάσεως συσκευασίας ἀποσυσκευασίας καὶ μεταφορᾶς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου; ἓνα μόνον δὲν διευκρίνησα ποτέ· ἂν αὐτὸ τὸ τελευταῖο εἶναι γιὰ τὶς ἐν λόγῳ οἰκογένειες ἐργασία ἢ παιχνίδι. οὔτε οἱ ἴδιοι τὸ διευκρίνησαν ἀκόμη. ἐκτιμῶ ὅτι εἶναι ἓνα κρᾶμα μὲ περισσότερο μέταλλο ἀπὸ παιχνίδι. εἶναι τὸ μεγάλο παιχνίδι τῆς χρονιαῖς καὶ γιὰ τὴν κάθε οἰκογένεια καὶ γιὰ τὴν πανστρατιά.

Πρὶν ἀπὸ 10 περίπου χρόνια ἓνα Ἀλβανάκι 13 ἐτῶν ἐργαζόταν στὸ νομὸ Ἐδέσσης βόσκοντας πρόβατα. μιὰ μέρα ῥίχτηκαν στὰ πρόβατα πέντε λύκοι. κι ὁ μικρὸς Ἀλβανὸς πάλευε μαζί τους ἐπὶ ὄρες μόνον μὲ τὴν ποιμενικὴ ῥάβδο του, τὴν κλίτσα, μέχρι ποὺ τοὺς ἔδιωξε, χωρὶς νὰ χάσῃ οὔτε ἓνα πρόβατο. στὴν ἡλικία του τὰ Ἑλληνόπουλα ξέρουν καὶ μποροῦν μόνον νὰ χλαπακιάζουν γκοφρέττες· τὸ πολὺ πολὺ ἐπὶ πλέον καὶ κανένα ναρκωτικό. θαύμασα τὸ μικρὸ Ἀλβανό, ὅταν τὸν εἶδα στὸ νοσοκομεῖο μὲ τὸ κορμί του γεμάτο δαγκωματιᾶς λύκων, τὴ φωτογραφία του δηλαδὴ στὰ πρωτοσέλιδα τῶν ἐφημερίδων συνωδευμένη ἀπὸ τὴν ἀνάλογη εἰδησεογραφία. εἶχα πῆ στὶς προειρημένες οἰκογένειες· «Ἄν τὰ παιδιά σας δὲν ξεπεράσουν αὐτὸν τὸν Ἀλβανό, δὲν εἶστε οὔτε Ἀλβανοί». καὶ τὸν ξεπέρασαν.

Ἄνεφερα παραπάνω τὸ μωσαϊκὸ Νόμο. ναί, αὐτὲς οἱ οἰκογένειες πορεύονται μὲ τὴ Βίβλο. τὴ διαβάζουν ἀκόμη καὶ γιὰ νὰ παίξουν, ὅπως στὴν προειρημένη περίπτωσι τῆς νομαδικῆς ζωῆς. γι' αὐτοὺς ἔγραψα τὸ πρὸ πολλοῦ δημοσιευμένο ἄρθρο μου «Τὸ καταργούμενο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης». ὅτι τὸ τελεστικὸ μέρος τῆς Π. Διαθήκης βέβαια ἔχει καταργηθῆ. κι αὐτοὶ τὸ χρησιμοποιοῦν πλέον σὰν παιχνίδι. τὸ ἠθικὸ μέρος βέβαια ἢ Κ. Διαθήκη τὸ βελτίωσε, καὶ τὸ ἱστορικὸ καὶ ἀποκαλυπτικὸ τὸ συνέχισε καὶ τὸ συμπλήρωσε. ἢ Κ. Διαθήκη εἶναι νόμος πνευματικὸς καὶ ἀναφέρεται μόνον στὴν πίστι στὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ στὴ λατρεία. ἢ Π. Διαθήκη ὅμως εἶναι καὶ νόμος κρατικός, συνταγματικός, ἀστικός, οἰκονομικός, διαχειριστικός, ὑγειονομικός, ἐκπαιδευτικός, στρατιωτικός, ἀγροτικός, οἰκολογικός, καὶ τεχνικός. κάτι ἥξεραν οἱ ἐλευθερωτὰι τῶν Η.Π.Α. καὶ θεμελίωσαν τὸ κράτος τους στὴ Βίβλο, κι ἔκαναν αὐτὴ τὴν οἰκουμενικὴ δύναμι. μακάριος ὁποιος κατέχει τὴ Βίβλο καὶ τὴν ἀκολουθεῖ.

Αὐτὰ γιὰ τὸ παιχνίδι καὶ τὴν ἐργασία ὡς παραπληρωματικὰ θέσμια.

2. ΕΞΩΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

Ἐξωπραγματικὲς παραστάσεις. Μίκυ Μάους καὶ ἄλλα κινούμενα σχέδια. μιὰ νεοφανῆς σκοτεινὴ δύναμι πὸν καταστρέφει τὸν ἄνθρωπο, ὅταν εἶναι ἀκόμη τρυφερὸ ξεφυτρίδι καὶ βλασταράκι, καὶ τὸν κάνει διανοητικὰ σακάτη γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ. δὲν εἶναι ἀλκοόλ, δὲν εἶναι τσιγάρο ἢ ἄλλο ναρκωτικὸ, δὲν εἶναι καμμία χημικὴ οὐσία, πὸν τοῦ μπαίνει μέσα στὸν ὀργανισμό του καὶ τὸν φθείρει κι ἐπηρεάζει καὶ τὸν ἐγκέφαλό του. εἶναι παραστάσεις ἀφύσικες παράλογες κι ἐξωπραγματικὲς, πὸν τοῦ μπαίνουν κατ' εὐθείαν στὴ διάνοιά του κατὰ τὴν τρυφερὴ ἡλικία πὸν προσπαθεῖ ἀπὸ τὶς παραστάσεις νὰ προαχθῆ νοητικὰ στὶς ἐννοίες καὶ στὰ νοήματα, γιὰ νὰ ὀργανώσῃ τὴ λογικὴ του, καὶ τὴν παραμορφώνουν κι ἡ διάνοιά του παγιώνεται στραβά.

Ὁ Μίκυ Μάους κι ὁ κάθε τέτοιος εἶναι κατ' ἀρχὴν ὑπαρξὶ ἀνυπαρκτῆ· οὔτε ἄνθρωπος λογικὸς οὔτε ποντίκι ἄλογο· τερατάκι ἀρρωστημένης φαντασίας. καὶ δὲν τοῦ φτάνει ἡ τερατεία αὐτῆ, ἀλλ' ἔχει ἐπὶ πλέον χαρακτηριστικὰ ἀσωμάτου πνεύματος καὶ ἀκτίστου θεοῦ. τρέχει γρηγορώτερα ἀπὸ τὸ γάτο τὴ σφαῖρα καὶ τὸν κεραινό, περνᾷ ἀπὸ τοῦ βελονιοῦ τὴν τρύπα, μπαίνει ἀπὸ τὸν προκτὸ τῆς καμήλας καὶ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα τῆς μὲ τὴν ταχύτητά του ἀμείωτη, ἀλέρωτος, καὶ μὲ τὸ παπιγιόν του ἀτσαλάκωτο, λιώνει σὰ νερό, γιὰ νὰ κρυφτῆ, καὶ γίνεται μιὰ χυμένη κατὰ γῆς κηλίδα, κι ἔπειτα μὲ ἓνα σπρέι ὀρθώνει τὴν ὑγρὴ μάζα του σὰν ἀτσάλινο ἐλατήριο καὶ ξαναπῆζει σὲ προσωπικότητα, μιλάει σκέφτεται καὶ γνωρίζει ὅλες τὶς ἐπιστῆμες, σκαρφαλώνει σὲ μιὰ στήλη καπνοῦ ἢ ἀκτίνα φωτός, κάθετα στὸ ἀγκιστρο τῆς φθίνουσας σελήνης μὲ τὰ πόδια κρεμασμένα στὸ κενὸ τοῦ διαστήματος, καὶ πολλὰ ἄλλα τέτοια· τροφὴ γιὰ διαμόρφωσι βλάκα. καὶ γελοῦν οἱ ξεμωραμένοι ἐνήλικοι, καὶ δὲν νιώθουν οἱ ἀναίσθητοι ὅτι τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἡ ἀναπτυσσόμενη τρυφερὴ διάνοια τοῦ νηπίου παιδιοῦ τους περνᾷ ἀπὸ κρεατομηχανὴ καὶ κομματιάζεται, στρεβλώνεται, πῆζει στραβά σὰ σύνολο γιάλινων σωλήνων πὸν μάλκωσε σὲ πυρκαϊά, κρέμασε, στράβωσε, καὶ ξαναπάγωσε στραβά, παραμορφώνεται, διαπλάθεται ὡς ἀνισόρροπη. δὲν καταλαβαίνουν ὅτι τὸ παιδί τους διαπλάθεται γιὰ τρελλός, γιὰ παράλογος, γιὰ διανοητικὰ ἀνώμαλος, γιὰ νὰ ζῆ ἐσωτερικὰ σ' ἓναν ἀρρωστημένα ἐξωπραγματικὸ κόσμον μέχρι τὰ γεράματά του.

Θὰ ἐπέτρεπαν σ' ἓναν ἰδιωτικὸ δάσκαλο νὰ μαθαίνη στὸ παιδί τους ὅτι τὸ α εἶναι ταῦ, τὸ ρ εἶναι ἦτα, καὶ τὸ κ εἶναι βῆτα; αὐτὸ καὶ κάτι πολὺ χειρότερο εἶναι τὰ κινούμενα σχέδια τύπου Μίκυ Μάους καὶ κάθε ἄλλου ἐξωπραγματικοῦ κόσμου. ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸ ὠφελήθηκε μόνον ὁ τυχοδιώκτης πὸν πλούτησε ἀπὸ τὴν ἐπινόησί του, ἓνας

βδελυρός καταδότης συκοφάντης και βιαστής ἀνηλίκων, και πλουτίζουσαν τώρα και οί τυχοδιώκτες που συνεχίζουν το δλέθριο έργο του.

Πιστεύω ότι μια από τις αιτίες που η κοινωνία γέμισε ανισορροπούς και που σχεδόν όλοι οί άνθρωποι σήμερα έχουν μια δόση ανισορροπίας είναι ότι μικροί έβλεπαν η διάβαζαν Μίκυ Μάους και άλλα τέτοια κινούμενα σχέδια, «ύλικα» ενός έξωπραγματικού παραλόγου και ανυπάρχου κόσμου. και έλπίζω ότι, αν αυτά απαγορευτούν και εξαλειφτούν, η επόμενη γενιά, εκείνη που δεν θα δη τέτοια ψυχοσθενικά, θ' ανακτήσει τον πρότερο βαθμό ισορροπίας και λογικότητας. και θα σταματήσει να βλέπη U.F.O.. έλπίζω δηλαδή ο Μίκυ Μάους και τα παρόμοια να μη βλάπτουν και τα γονίδια. για ναμαι ειλικρινής, δεν είμαι σίγουρος γι' αυτό, αλλά τρέφω κάποια έλπίδα.

Έπειδή ό,τι κακό έπινοείται στην ανθρωπότητα, δεν εξαλείφεται ποτέ, δεν έλπίζω στην παναθρώπινη κατάργηση αυτής της μάστιγος. άλλωστε υπάρχουν πολλοί ισχυροί που θέλουν αυτή τη φθορά των ανθρωπίνων διανοιών, για να διενεργούν ευκολότερα την πλύση έγκερφάλου, που τους χρειάζεται. μπορούν όμως κάποιοι γονείς να φυλάξουν τα παιδιά τους απ' αυτή τη μάστιγα, όπως φύλαξε και ο πατέρας μου έμένα. οί εκλεκτοί άνθρωποι μόνο μικρή μερίδα μπορούν να είναι και μόνο με ιδιωτική πρωτοβουλία και μέριμνα και προσωπική άντρεία μπορούν ν' αυτοπροστατευτούν. όσο πιο πολύ περνούν τα χρόνια, τόσο πιο πολύ αντικείμενο άγώνος μπορεί να είναι η σωστή ζωή.

Πάντως βλέπω παλαβους έξ αιτίας του Μίκυ Μάους πάρα πολλους σε μεγάλη ηλικία και με «ύψηλή μόρφωση» και ύψηλές θέσεις. θ' αναφέρω μόνο ένα παράδειγμα. σε κάποιο μεγάλο νοσοκομείο περίπου 10 ώτορρινολαρυγγολόγοι χειρουργοί ηλικίας γύρω στα 50 χρόνια πιστεύουν ότι η γη κάτω από το φλοιό της είναι μια κούφια σφαίρα, και μέσα σ' αυτή ζη μια άλλη ανθρωπότης πολύ πιο προηγμένη από μας στην έπιστήμη και στην τεχνολογία» και φατίζεται από ένα μικρό λαμπρό ήλιο που μένει ακίνητος στο κέντρο της. είχε μη μέσα στην κούφια σφαίρα τους ο Μίκυ Μάους, όταν αυτοί ήταν μικροί, και είχε αφήσει εκεί τα ποντικόσκατα του, μέσ' από τα όποια αναδύθηκε όλη αυτή η παλαβομάρα τους και λέγοντας έδω «για κούφια σφαίρα τους», έννοω ασφαλώς το κρανίο τους. εκεί μέσα υπάρχει όλος αυτός ο κόσμος ο φυτρωμένος από τα ποντικόσκατα του Μίκυ Μάους. φαντάσου να σου τύχη τέτοιος χειρουργός να σου κόψη το λαιμό, για να εξαλειφθη ριζικά ο έρεθισμός των αμυγδαλών σου! να σου ράψη το κομμένο κεφάλι σου στον καρπό του χεριού σου, στη θέση του ρολογιού, για να βλέπης τη σκέψη σου όπως βλέπεις το ρολόγι σου! θα γίνουν και τέτοια, αν δεν εγκαταλειφθη η τεχνική του Μίκυ Μάους. πολύ σκοτεινή δύναμη.

3. Κ Ω Μ Ι Κ Σ

Κώμικς ξενικό παράγωγο τῆς λέξεως *κωμικά* περασμένης πρώτα ἀπὸ τῆ λατινικῆ ὡς *comica*. ἐννοεῖται δὲ τὸ *κωμικά* ἀπλῶς ὡς «δραματικά», «θεατρικά» καὶ κυρίως «σκηνογραφικά», ὅπως καὶ στὰ χρόνια τοῦ Μενάνδρου τὸ μὴ κωμικὸ τοῦ ἔργου λεγόταν *κωμωδία*, *νέα κωμωδία*.

Στὶς ἡμέρες μας κώμικς λέγεται μιὰ ἱστορία σὲ διαδοχικὲς εἰκόνες. πρακτικῶς ἡ τέχνη αὐτὴ εἶναι ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸ φωτογραφικὸ φιλμ τοῦ κινηματογράφου, ὅπου μιὰ κίνησι ἢ ἱστορία εἶναι ἀναλυμένη σὲ διαδοχικὲς εἰκόνες - φάσεις. στὴν οὐσία του τὸ κώμικς εἶναι μιὰ διήγησι πὺ δὲν ἀφήνει κανένα περιθώριο στὴ φαντασία τοῦ ἀναγνώστου. ἐξεικονίζονται τὰ πάντα, τὰ δὲ ἐλάχιστα κι ἀπαραίτητα λόγια γράφονται σὰ λεζάντες κάτω ἢ δίπλα στὶς εἰκόνες ἢ καὶ μέσα. εἶναι μιὰ ἀσφυκτικὴ καὶ ἀσφυξιογόνος ἐξεικονισμένη ἱστορία, πὺ ὑποχρεώνει σὲ ἀτροφία καὶ καταστρέφει τὴν ὑπάρχουσα φαντασία τοῦ ἐνηλίκου ἀναγνώστου κι εὐνουχίζει κι ἐξαφανίζει ἐξ ἀρχῆς καὶ τελείως τὴν ἀναπτυσσόμενη φαντασία τοῦ παιδιοῦ. φάρμακο γιὰ ἀναπήρους· γιὰ νὰ πάρη δηλαδὴ τοὺς σωστοὺς καὶ νὰ τοὺς κάνη ἀναπήρους, ὄχι γιὰ νὰ θεραπεύση καὶ νὰ περιθάλλη.

4. ΤΗΛΕΟΡΑΣΙ

Ἡ τηλεόρασι γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ μάλιστα γιὰ τὸ παιδί εἶναι μόνο βλαβερή. ἀκόμη κι ὅταν αὐτὸ ποὺ δείχνει εἶναι ἓνα ντοκυμανταίρ ἢ ἄλλο ἐπιστημονικὸ μάθημα, εἶναι σὲ κάποιον βαθμὸν καὶ βλαβερή μερικὲς φορὲς καὶ πολὺ. οἱ δέκα κυριώτερες βλάβες, ποὺ ἐπιφέρει στὸν ἄνθρωπο, ποὺ καὶ μία μόνο ἀπ' αὐτὲς μπορεῖ νὰ τὸν κἀνη διανοητικῶς ἀνάπηρο καὶ σωματικῶς καχεκτικὸ, εἶναι οἱ ἀκόλουθες.

1. Ὅλες οἱ βλάβες, ποὺ ἐπιφέρουν τὸ κώμικς μὲ τὴν καταδίκη τῆς φαντασίας σὲ ἀτροφία καὶ τὰ κινούμενα σχέδια μὲ τὴν καταδίκη τῆς σὲ πάγια στρέβλωσι, ἢ τηλεόρασι τὶς ἐπιφέρει σωρηδὸν καὶ σὲ πολὺ μεγαλεῖτερο βαθμὸν.

2. Ὑπέρογκο, καὶ γιὰ τὸ παιδί πρόωρο, μπούκωμα τῆς διανοίας. καὶ μόνο ἓνα δελτίο εἰδήσεων μπουκώνει τὸν ἄνθρωπο ὅσο τὸν μπουκώνει φυσιολογικὰ ὅλος ὁ διανοητικὸς ἄχρηστος ῥύπος ποὺ συσσωρεύεται στὴ διάνοιά του σ' ἓνα ἔτος. καμμιά βιολογικὴ ἢ διανοητικὴ δύναμι δὲν προλαβαίνει νὰ φιλτράρῃ αὐτὸν τὸν τοξικὸ διανοητικὸ ῥύπο. οἱ ἄνθρωποι δὲν ξέρουν πόση ζημιὰ κἀνει στὸν ἐγκέφαλο τὸ νὰ μαθαίνεις κάθε μέρα σὲ ποιὸ μέρος τῆς γῆς γίνεται πόλεμος καὶ γιατί, ποιὸς πυροβόλησε ποιὸν στὸ Τέξας τῶν Η.Π.Α., πόσο πωλοῦνται τ' ἀγγούρια στὴ Σιγκαπούρη, καὶ ποιά ἀτάκα εἶπε ὁ τάδε κίναιδος στὸ Λονδίνο.

3. Ἡ μέγιστη σωματικὴ ἀδράνεια (ἀπόλυτη ἀκίνησια), ποὺ ἀπαιτεῖ ἢ θέασι τῆς τηλεοράσεως, σὲ συνδυασμὸ καὶ συγχρονισμὸ μὲ τὴ μέγιστη ἐγκεφαλικὴ δρᾶσι ποὺ ἐπιβάλλει μὲ τὴν ἐπίδειξι ἑνὸς συναρπαστικοῦ κι ἀγωνιώδους κινηματογραφικοῦ ἔργου, δημιουργεῖ ἓνα φρικτὸ ἄγχος ἰδιότυπης μορφῆς, τὸ ὁποῖο σπάζει τὰ νεῦρα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν τρελλαίνει. εἰδικὰ τὸ ὅτι τὸ σημερινὸ παιδί δὲν σκάβει τὴ γῆ, δὲν θερίζει, δὲν κουβαλάει ξύλα, δὲν τρέχει πίσω ἀπὸ τὰ γίδια, ἀλλὰ παρακολουθεῖ ἀκίνητος τόσα κεραυνοβόλα καὶ καταπληκτικὰ δρώμενα τὴν ἡμέρα, ὅσες εἶναι φυσιολογικὰ οἱ περιπέτειες ἑνὸς ἀνθρώπου σ' ὅλη του τὴ ζωή, τὸ διαπλάθει σὰν ἓναν τρελλὸ ἄνθρωπο.

4. Ἡ βία τὴν ὁποία ἀσκοῦν οἱ «καλοὶ» τῆς τηλεοράσεως καὶ τῆς κινηματογραφίας, ἢ ἐκδικητικότητά τους, οἱ δεκάδες τῶν φόνων ποὺ διαπράττουν οἱ «καλοὶ» σὲ μία μόνο μέρα στὴν ὀθόνη, κι ὁ ἀπαραίτητος χειροπρακτικὸς ξυλοδαρμὸς μέχρι θανάτου, στὸν ὁποῖο οἱ «καλοὶ» εἶναι πάντα πιὸ μάλιστα ἀπὸ τοὺς «κακοὺς», κἀνουν τὸ παιδί, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐνήλικο, πολὺ ἐκρηκτικὸ καὶ ἀνώμαλο· καὶ παράφρονα ἐκρηκτικὸ, πολὺ κακό. διότι στὴν ὀθόνη οἱ πιὸ κακοὶ εἶναι ἐν τέλει οἱ «καλοὶ». καὶ τὸ ὅτι στὴν τηλεόρασι, ἐνῶ οἱ «κακοὶ» εἶναι ἀ-

νόητοι καὶ διστακτικοὶ ἢ ἀναβλητικοὶ στὸ νὰ σκοτώσουν, καὶ γι' αὐτὸ ἐν τέλει στὸ παιχνίδι τοῦ κακοῦ χάνουν, οἱ «καλοὶ» πυροβολοῦν καὶ γρονθοκοποῦν πιὸ ἀδίστακτα καὶ ἀποφασιστικά, καὶ γι' αὐτὸ στὸ παιχνίδι τοῦ κακοῦ πάντα κερδίζουν, διαπλάθει τὰ παιδιά σὰν ψυχοπαθεῖς καὶ μὲ ἀνάποδη τὴν ἀντίληψι περὶ δικαιοσύνης καὶ σωστῆς συμπεριφορᾶς.

5. Ἡ πολλὴ ὁμορφιὰ ποὺ βλέπει τὸ παιδί καὶ ὁ προέφηβος καὶ ὁ μόλις ἔφηβος στὴν τηλεόρασι, ὁμορφιὰ μισόγυμνη ἢ καὶ ὀλόγυμνη μάλιστα, τὸ κάνει νὰ μὴν ἀγαπάη καὶ νὰ μὴν ἐρεθίζεται φυσιολογικά ἀπὸ κανένα ἑτερόφυλο πρόσωπο τοῦ πραγματικοῦ του περιβάλλοντος, καὶ γαμικῶς τὸ καταστρέφει τελείως. ἡ δὲ πολλὴ καὶ ἀπαράδεκτη γύμνια, ποὺ βλέπει, τὸ κάνει νὰ βλέπη καὶ τὰ πιὸ ἐρωτικά μέρη τοῦ ἑτεροφύλου σώματος ὅπως βλέπει τὴ φτέρνα ἢ τὸ κούτελο, καὶ αὐτὸ τοῦ ἐπιφέρει τέτοια σεξουαλικὴ ἀτροφία καὶ ἀφλογιστία, ποὺ τὸ κάνει γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ ἀπὸ σοβαρῶς προβληματικὸ στὰ σεξουαλικά μέχρι καὶ ἐγκληματικῶς ἀνώμαλο.

6. Ὅλα τὰ παραπάνω καταστρέφουν τὸν ἠθικὸ ἐπιλογέα του καὶ τὸν ἠθικὸ φραγμὸ του σὲ τέτοιο βαθμὸ, ποὺ στὴν πραγματικότητά γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ του πλέον τὸ παιδί δὲν ἔχει καμμιά ἀντίληψι καὶ διάκρισι τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ· τόσο ἄφραγο καὶ ἀνίκανο γιὰ ἐπιλογὲς δὲν εἶναι οὔτε ἓνα ζῶο. ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἓνα ἀφύσικο τέρας. ὅταν ἓνας ξέρη ὅτι θὰ φάη στὴ ζωὴ του μῆλα 10.000 φορές, δὲν τοῦ ἔρχεται νὰ κλέψη μῆλα. ὅταν ὅμως ξέρη ὅτι θὰ φάη μόνο 10 φορές, αὐτὸς θὰ φροντίσῃ καὶ ἀγχωδῶς μάλιστα νὰ μὴ χάσῃ οὔτε μία εὐκαιρία, ἀκόμη καὶ ἂν χρειαστῇ τὰ μῆλα νὰ εἶναι καὶ τὶς δέκα φορές κλεμμένα. θέλω νὰ πῶ ὅτι ὁ σεξουαλικῶς ἐλάχιστος ἰκανὸς εἶναι στὰ σεξουαλικά πολὺ πιὸ ἀνήθικος ἀπὸ τὸν ἰκανό. ἓνας ἰκανὸς ποὺ τὸ νιώθει καὶ ξέρει ὅτι στὴ ζωὴ του θὰ συνουσιαστῇ 20.000 φορές, ἂν ἀπὸ τὶς 20.000 φορές χάσῃ τὶς 1.000, ποὺ εἶναι οἱ εὐκαιρίες καὶ ὁ πειρασμὸς τῆς παράνομης συνουσίας, δέχεται εὐκόλα νὰ τὶς χάσῃ, ἐπειδὴ τοῦ μένουν οἱ ὑπόλοιπες 19.000 φορές. ἓνας ὅμως ἐλάχιστος ἰκανός, καὶ δυσανάφλεκτος, ποὺ καταλαβαίνει ὅτι στὴ ζωὴ του θὰ συνουσιαστῇ μόνο 100 φορές, δὲν δέχεται νὰ χάσῃ οὔτε μία φορὰ, καὶ θὰ κυττάξῃ νὰ τὶς κερδήσῃ ὅλες παράνομα, ἐπειδὴ αὐτὲς ἐπισυμβαίνουν στὴν ἡλικία 18-25 ἐτῶν, ὅταν ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος τῶν «προηγμένων» καὶ πλουσίων χωρῶν εἶναι ἀνύπαντρος. καὶ τὸ πέρας τῆς σεξουαλικῆς ἰκανότητος καὶ δραστηριότητος ὁ ἰκανὸς τὸ ὑποδέχεται ἡσυχᾶ, καθὼς μάλιστα τὸ ἔχει μεταλλάξῃ σὲ καμάρωμα τῶν γόνων του, ἐνῶ ὁ ἄλλος δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀποδεχτῇ καὶ νὰ τὸ παραδεχτῇ, κάνει παρὰ καιρὸν σὰν τρελλός, καὶ τὸ μεταλλάσσει σὲ ἀνώμαλη δραστηριότητα. γι' αὐτὸ οἱ πιὸ ἔκδοτες στὴν ἀκολασία καὶ στὴν ἀνω-

μαλία χῶρες εἶναι οἱ «προηγμένες» καὶ πλούσιες, οἱ χῶρες τοῦ πολλοῦ σινεμά καὶ τῶν πολλῶν ἀγορασμένων εὐκαιριῶν. θέλω ἐν τέλει νὰ πῶ ὅτι οἱ σεξουαλικῶς ἱκανοὶ ἄνθρωποι ἔχουν γενικῶς καλλίτερο ἠθικὸ ἐπιλογέα καὶ φραγμὸ ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστα ἱκανοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνικάνους, καὶ ὁ κύριος παρασκευαστὴς δυσαναφλέκτων καὶ ἀφλογίστων καὶ ἐλάχιστα ἱκανῶν καὶ ἀνικάνων καὶ γε διεστραμμένων σεξουαλικῶς εἶναι ἡ τηλεόρασις. τραυματίζει τὴ σεξουαλικὴ ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ καίρια μέχρι θανάσιμα. μπερδεύεται πολὺ ἰσοβίως τὸ παιδί καὶ μὲ τὸ φαινόμενο ὅτι στὰ ἔργα τῆς ὀθόνης πάντοτε «καλοὶ» εἶναι οἱ ὄμορφοι, καὶ «κακοὶ» οἱ ἄσχημοι ἢ οἱ μὴ ὄμορφοι ἢ ἔστω στὴ μορφή κοινότυποι. ἢ ἀλλιῶς πάντοτε οἱ ὄμορφοι (καὶ ἀκριβοπληρωμένοι ὡς ἠθοποιοὶ καὶ ζάπλουτοι) εἶναι «καλοὶ», ἐνῶ οἱ ἄσχημοι ἢ κοινότυποι καὶ φτωχοὶ εἶναι «κακοὶ». καὶ οἱ «κακοὶ» δὲν φτάνει πού εἶναι ἄσχημοι καὶ φτωχοί, ἀλλ' εἶναι ἐπὶ πλέον καὶ βλάκες καὶ ξυριζοῦν λ.χ. τὸ κεφάλι τους, καὶ γίνονται πιὸ ἄσχημοι καὶ πιὸ «κακοὶ». οἱ ἄσχημοι «κακοὶ», ὅταν σκοτώνουν ἢ μοιχεύουν, κάνουν κάτι πολὺ κακὸ καὶ ἀπαράδεκτα κακὸ, καὶ εἶναι πιὸ «κακοὶ», ἐνῶ οἱ ὄμορφοι, ὅταν μοιχεύουν, κάνουν κάτι τὸ πολὺ ὠραῖο καὶ ζηλευτὸ καὶ τὸ κάνουν πιὸ πολὺ ἀπὸ τοὺς «κακοὺς» καὶ ἄσχημους καὶ πιὸ ἔξυπνα, πιὸ μάγκικα, καὶ γι' αὐτὸ τότε εἶναι ἀκόμη πιὸ «καλοὶ» καὶ θαυμαστοὶ καὶ ἀξιοζήλευτοι, καὶ ὅταν σκοτώνουν, εἶναι πιὸ ἀποφασιστικοὶ καὶ ἀδίστακτοι ἀπὸ τοὺς «κακοὺς» καὶ ἄσχημους. παίρνουν δὲ καὶ «τὴ δόσι τους» πολλὰς φορὲς οἱ «καλοὶ» στὸ ἔργο, χωρὶς νὰ κάνουν κάτι κακὸ καὶ χωρὶς νὰ παθαίνουν κανένα κακὸ. ἔτσι ἡ πυξίδα, πού δείχνει τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ, στὸ παιδί καταστρέφεται τελείως καὶ «γυρίζει τρελλά». τὸ παιδί «ξέρει» ὅτι οἱ «καλοὶ» κάνουν ὅλα τὰ κακά, ἐνῶ οἱ «κακοὶ» δὲν δικαιῶνται νὰ τὰ κάνουν, καὶ ὅταν τὰ κάνουν, τὰ κάνουν διστακτικὰ καὶ ἀτζαμήδικα. τὸ παιδί διαμορφώνεται ὡς ἀνήθικος ἀνώμαλος καὶ παράφρων ἐγκληματίας. βλέπει ὄμορφο ἄνθρωπο καὶ τὸν θεωρεῖ «καλόν», ἀκόμη καὶ ἂν τὸν δῆ νὰ ἐγκληματῆ, βλέπει κοινότυπο, καὶ ἡ τηλεοπτικὴ ἀντίληψί του καὶ ἀνισόρροπη καχυποψία του τοῦ φωνάζει μὲς στὸ κρανίον του ὅτι αὐτὸς εἶναι «κακός». ὅταν ὁ κοινότυπος στὴ μορφή συμπεριφέρεται εὐγενῶς ἢ δείχνει καλοσύνη ἢ εὐγνωμοσύνη, γιὰ τὸ παιδί αὐτὸ εἶναι συνωμοτικὸ καὶ ἐγκληματικὸ σχέδιο τοῦ «κακοῦ», ἐνῶ ὅταν ἓνας ὄμορφος προσπαθῆ νὰ τὸ ἀποπλανήσῃ ἢ νὰ τὸ ἐξαπατήσῃ σὲ θέματα οἰκονομικά, αὐτὸ στὴν ἀντίληψι τοῦ παιδιοῦ, ἀκόμη καὶ ὅταν «ἀνθρωθῆ», εἶναι ἢ καλοσύνη ἢ εὐγένεια καὶ ἢ καλὴ πρόθεσι τοῦ «καλοῦ». ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι βάρκα μέσα στ' ἄγρια κύματα τοῦ ὠκεανοῦ χωρὶς πυξίδα καὶ πηδάλιο. ἓνας ἀνίκανος, δυστυχισμένος, ἀνώμαλος, καὶ τρελλὸς μαζί.

7. Μὲ τὸ νὰ βλέπη στὰ ἔργα τῆς ὀθόνης τοὺς ὁμορφους «καλοὺς» νὰ ζοῦν σὲ πολυτελεῖς καὶ γλιδᾶτες βίλες μὲ πάγκα, πισίνες, γήπεδα τοῦ τένις, αὐτοματισμένη κουζίνα, μπάρ μὲ ἄφθονα καὶ ποικίλα ποτὰ καὶ ποῦρα, μὲ ὑπερπολυτελῆ αὐτοκίνητα καὶ ὄρχους αὐτοκινήτων ποὺ ἢ πόρτα τους ἀνοίγοκλείνει μὲ τηλεχειριστήριο, κλπ., γίνεται τόσο φθονερός, κι ὁ ὑπέρμετρος καὶ φλεγμονώδης καὶ μανιακὸς φθόνος του ἐρεθίζεται τόσο συχνά, ποὺ καὶ μόνο ἢ πραγματικότης τῆς ζωῆς, ὅταν τελειώνη τὸ ἔργο, τὸ ἐξαγριώνει σὲ βαθμὸ ἀσύλληπτο. οἱ πόρνες καὶ οἱ κίμαιδοι τῆς ὀθόνης ἔχουν τὴν τέχνη νὰ προκαλοῦν φθόνο καὶ νὰ ῥίχνουν στὴ φωτιά του λάδι πολὺ χολερικά. ὁ ἀνώμαλος ἐγκληματίας εἶναι κιόλας ἔτοιμος. αὐτὸ τὸ παθαίνουν καὶ οἱ ἐνήλικοι, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ πλεόν, μετὰ τὶς τόσες καὶ τόσο ὁμορφες «καλές» ποὺ βλέπουν στὴν ὀθόνη, δὲν μποροῦν νὰ ἐρεθιστοῦν ἀπὸ τὴ γυναῖκα τους ποτὲ πλεόν, δὲν μποροῦν νὰ τὴν ἀγαπήσουν, καὶ τὴ μισοῦν θανάσιμα σὰν ἓναν κακοήθη ὄγκο στὸ σῶμα τους καὶ στὴ ζωὴ τους, καὶ ψάχνουν κι ἀναζητοῦν ἀπεγνωσμένα τὴν ὁμορφη «καλή», ποὺ τοὺς ἀξίζει –διότι πάντα ταυτίζουν τὸν ἑαυτὸ τους μὲ τὸν ὁμορφο «καλὸ» τῆς ὀθόνης–, καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ ξεφορτωθοῦν τὴ γυναῖκα τους, μὲ διαζύγιο ἢ καὶ μὲ δολοφονία, ἢ νὰ πάρουν ἀπὸ τὴν τράπεζα «θερινὸ δάνειο» ἢ «θαλασσοδάνειο» γιὰ διακοπὲς σὲ πολυδάπανη παραλία, στὴν ὁποία θ' ἀναζητήσουν σὰν τρελλοὶ τὴν ὁμορφη ποὺ «τοὺς ταιριάζει», κι ἀπὸ τὴν ὁποία παραλία θὰ φύγουν ἐν τέλει μόνον ὀφθαλμοπόρνοι καὶ ἡδονοβλεψίες καὶ μὲ διπλασιασμένο ἀπὸ τοὺς τόκους τὸ «θαλασσοδάνειο» καὶ ὑποθηκευμένο τὸ σπίτι τους.

8. Ἡ φθονερὴ μίμησι τῶν διεφθααρμένων καὶ μάλιστα καὶ διεστραμμένων ὁμορφων «καλῶν» τῆς τηλεοπτικῆς ὀθόνης διαπλάθει τὸ παιδί ὡς μελλοντικὸ ἀνώμαλο διανοητικῶς καὶ συναισθηματικῶς. τινάζει τὰ μαλλιά του κοριτσιίστικα, ἐπειδὴ ἔτσι τὰ τινάζει κι ὁ γυναικωτὸς «παλληκαρᾶς» τῆς ὀθόνης. βάφεται ἀλείφεται κυκλοφορεῖ καὶ καρφιστώνεται μὲ περτσίνια στὰ ῥουθούνια ἢ κοπέλλα, ἐπειδὴ ἔτσι κάνει ἢ λεσβία ἢ κι ὁ κίμαιδος ποὺ εἶναι τελεοπτικὸ πρότυπό της. γενικὰ συμπεριφέρεται σὰ κτῆνος ἀνώμαλο, ὅπως ἀκριβῶς ὁ θαυμαστός κι ἡ θαυμαστή. διότι ταυτίζεται μαζί του. κι ὅταν ἡ κοπέλλα θαυμάζη ἄντρα, μόνο γυναῖκα δὲν γίνεται. κι ὅταν τὸ ἀγόρι θαυμάζη γυναῖκα, μόνο ἄντρας δὲν γίνεται.

9. Ὁ μελλοντικὸς γάμος τοῦ παιδιοῦ ὡς ἀτόμου καὶ τῶν παιδιῶν ὡς αὐριανῆς κοινωνίας εἶναι ἤδη κατεστραμμένος πρὶν ἀπὸ τὴν ἐμφάνισί του, καὶ ἐτοιμάζει μιὰ μεθεπόμενη γενιὰ μὴ βιώσιμη.

10. Ἡ τηλεοπτικὴ ὀθόνη εἶναι φροντιστήριο ἐγκλήματος μέσα στὸ σπίτι, πορνεῖο καὶ κιναιδαριὸ μέσα στὸ σπίτι, κλειδαρότρυπα ὀφθαλμοπορνίας μέσα στὸ ὑπνοδωμάτιο τοῦ παιδιοῦ, ὁ ἀποπλανητῆς

καὶ βιαστῆς τοῦ παιδιοῦ ποὺ μπῆκε στὸ ὑπνοδωμάτιό του *κεκλεισμένων τῶν θυρῶν καὶ τῶν παραθύρων.*

Γονεὺς ποὺ ἔχει στὸ σπῆτι του τηλεόρασι εἶναι παράφρων. θὰ πῆτε· «Ὅλοι;» διότι ὅλοι ἔχουν. ἀπαντῶ· «Ἄπ' ὅ,τι φαίνεται, μᾶλλον». καὶ νομίζω ὅτι αὐτὸ τὸ κάνατε σεῖς. ἐγὼ ἀπλῶς τὸ εἶδα. καὶ τὸ εἶδα ἄθελά μου.

5. ΥΠΕΡΠΕΡΙΘΑΛΨΙ - ΥΠΕΡΠΡΟΣΤΑΣΙΑ - ΥΠΕΡΠΡΟΒΟΛΗ

Σήμερα ένα παιδί, μόλις γεννηθῆ, φωτογραφίζεται σὲ φωτογραφίες ἔγχρωμες καὶ κινηματογραφεῖται σὲ βιντεοταινίες ἐπίσης ἔγχρωμες. μέχρι 7 ἐτῶν ἔχει ἑκατοντάδες φωτογραφιῶν σὲ περίπου 10 τόμους λευκωμάτων, βιβλίο ὑγείας μὲ τὸν παραμικρὸ πυρετὸ τῆς ζωῆς του, καὶ σὲ ποιές ἡμερομηνίες εἶχε τόσο ἀνάστημα καὶ τόσο βάρος. πρὶν ἀρχίσῃ νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ προσφέρει, ἡ ζωὴ του ὅλη εἶναι ἀποτυπωμένη σὲ χιλιάδες κινούμενες καὶ ἀκίνητες σκηνές, σ' ἑκατοντάδες σελίδων μητρώων καὶ ἐγγράφων, ἡ ἱστορία του ἔχει δεκαπλάσιες πηγές ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. καὶ στὰ 30 του χρόνια τρώει τὴ σύνταξι τῶν γονέων του. ἀνίκανος νὰ κάνῃ οἰκογένεια καὶ νοικοκυριό, δὲν προσφέρει τίποτε· ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἓνα θηλάζον νεογνό. μόνο πού κατὰ τὸ θηλασμό του ἀπομυζάει ὄχι γάλα ἀπὸ τὸ μαστὸ τῆς μητέρας του, ἀλλὰ τὴν οἰκοκομία τῶν γονέων του.

Παλιότερα, ὅταν εἶχε γεννηθῆ κάποιο παιδί, στὸ σπίτι τῶν γονέων του βέβαια καὶ χωρὶς κανένα γιατρὸ καὶ καμμία νοσηλευτικὴ μέριμνα, ἀκριβῶς ὅπως γεννιοῦνται τὰ γίδια, πῆγαινε νὰ πεθάνῃ. ἐπὶ 6 ἡμέρες δὲν ἔφαγε τίποτα καὶ δὲν ἔβγαλε φωνή. γιὰ γιατρὸ οὔτε συζήτησι· δὲν ὑπῆρχε. ἀπλῶς περιμέναν νὰ πεθάνῃ· καὶ γιὰ νὰ μὴν πεθάνῃ ἀβάπτιστο, τὸ βάπτισαν τὴν ἕκτη ἡμέρα. καὶ ὅταν τὸ γύρισαν στὸ σπίτι, ἔβγαλε φωνὴ καὶ θήλασε· καὶ ἐπέζησε.

Φωτογραφία βγήκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Δ' δημοτικῷ, ἀνάμεσα σὲ πολλούς· μόλις πού φαίνεται σὰν ἓνα στίγμα. μέχρι πού μπήκε στὸ πανεπιστήμιο, βγήκε περίπου πέντε φωτογραφίες ἢ μέσα σὲ πλῆθος ἢ γιὰ ταυτότητα. εὐτυχῶς ὑπῆρχαν στὴν κοινότητα χαρτιά, ὅπου φαινόταν ἡ ἡμερομηνία γεννήσεώς του, καὶ ἔτσι τὴν ξέρει. οἱ γονεῖς του ἤξεραν γιὰ τὸν ἑαυτό τους μόνο ποιὸ μῆνα γεννήθηκαν. κανεὶς δὲν τοὺς εἶχε θεωρήσει τόσο σημαντικὰ πράγματα, ὥστε νὰ θυμᾶται ἢ νὰ σημειώσῃ τὴν ἡμερομηνία γεννήσεώς των. ἡ ἀρχαιότερη φωτογραφία τους ἦταν μία τοῦ ἀντρὸς ὡς στρατιώτου καὶ μία τῆς γυναικὸς ὡς πολύτεκνης μητέρας μὲ ὅλη τὴν οἰκογένεια. ὁ ἀντρας δὲν ἤξερε ἂν τὸ ἔτος τῆς γεννήσεώς του ἦταν τὸ 1904 ἢ τὸ 1905. ἡ ἱστορία του; σχεδὸν μηδέν. μία χρονιά στὸ σχολεῖο, σκληρὴ δουλειὰ –ἔβασκε γίδια ἀπὸ 10 ἐτῶν–, ἦρθε στὰ 18 ἀπὸ τὴ Μ. Ἀσία στὴν Ἑλλάδα. δὲν εἶχε ἐπίθετο –στὸ σχολεῖο στὴ Μ. Ἀσία τοὺς διέκριναν μόνο μὲ τὸ πατρῶνυμο–, καὶ ἐδῶ ὁ γραμματεὺς τῆς κοινότητος τοῦ ἔδωσε γιὰ ἐπίθετο ἓνα παρατσούκλι του, πού ἦταν ἡ φαφούτικη προφορὰ τοῦ ὀνόματος Ἀσημάκης καὶ τοῦ τὸ εἶχαν κολλήσει κοροϊδευτικὰ τὰ συνομήλικα

του παιδιά, όταν άλλαζε τὰ νηπιακά του δόντια. μηδενική αποτύπωση της προσωπικής ιστορίας και τοῦ πατέρα και τοῦ γιοῦ.

Δὲν ἔγιναν βέβαια σημαντικά πρόσωπα τῆς ιστορίας, οὔτε λαχτάρησαν νὰ γίνουν. ὁ πατέρας ὅμως συντηροῦσε τὴν ὠρφανεμένη πατρική του οἰκογένεια ἀπὸ 10 ἐτῶν μαζί με τὴ μητέρα του, ὁ δὲ γιὸς λίγο κατώτερα· ὅταν στὰ 18 ἔβγαλε τὸ γυμνάσιο, κι ἔφυγε γιὰ τὸ πανεπιστήμιο, ὁ πατέρας του τοῦ ἔδωσε 1.000 δραχμὲς σὰ μοναδικὸ ἐφόδιο, ἐπειδὴ ὁ φτωχὸς δὲν εἶχε ἄλλα χρήματα. ὁ νέος ἐπὶ ἓνα ἔτος ἔβγαζε τὰ ἔξοδα τῶν σπουδῶν του ἐργαζόμενος, μέχρι ποῦ ἄρχισε νὰ εἰσπράττει τὴν ὑποτροφία του γιὰ τὴν ὑψηλὴ ἐπιτυχία του, τὴν ὁποία διατήρησε μέχρι τὸ πτυχίο του καὶ τὴ στράτευσί του. κατὰ τὸ πρῶτο ἔτος ἐργάστηκε ὡς αὐτοσυντήρητος, πέρασε ὅλα τὰ μαθήματά του μετὴν πρώτη τὸν Ἰούνιο, κι ἀρίστευσε, γιὰ νὰ διατηρήσει τὴν ὑποτροφία του. ἔπρεπε ν' ἀριστεύει κάθε χρόνο.

Σήμερα, μιὰ μέρα ποῦ παρακολουθοῦσα ἓνα σκετσάκι σὲ δημοτικὸ σχολεῖο, σ' ἓνα δωδεκάχρονο παιδί, ποῦ ἔπαιξε ῥόλο καπετάνιου τοῦ 1821, στὸ τελικὸ χειροκρότημα ἢ μητέρα του τοῦ προσέφερε μιὰ τεράστια καὶ πανάκριβη ἀνθοδέσμη. καὶ τὰ φλὰς τῶν φωτογράφων ἀστραψαν· μυρίστηκαν ὄρεξι γιὰ ξόδεμα.

Ὁ προειρημένος, ὅταν ἦταν στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, καὶ σὲ κάθε γιορτὴ στοὺς πάντοτε δυὸ πρωταγωνιστικὸς ῥόλους του σὲ σκέτες καὶ μιὰ ἀπαγγελία ποιήματος οἱ χωριανοὶ του πήγαιναν νὰ τὸν ἀπολαύσουν, γιὰ τὸν εἶχαν γιὰ μεγάλο παίχτη, κι ἔλεγαν «Πᾶμε νὰ τὸν ἀκούσουμε». ὁ πατέρας του πήγε μόνο μιὰ φορὰ, ἐπειδὴ κάποιος τοῦ εἶπε «Μὰ δὲν ἄκουσες τὸ γιό σου, ποῦ γι' αὐτὸν πᾶμε ὅλοι;». ἢ μητέρα του δὲν πήγε ποτέ. μιὰ φορὰ τοῦ εἶπε· «Ἄκουσα ὅτι ἔρχονται νὰ σ' ἀκούσουν· καλὰ, δουλειὰ δὲν ἔχουν;». κι ὅταν ἔβγαλε τὸ δημοτικὸ, ἓνας ἐνῆλικος τοῦ φώναξε· «Γειὰ χαρὰ σου, θεατρῖνε!». κι αὐτὸ τὸν πείραξε τόσο πολὺ, ποῦ ὠρκίστηκε· «Δὲν θὰ ξαναπαίξω». καὶ δὲν ξανάπαιξε.

Σήμερα βλέπω στὶς ὀρκωμοσίες τῶν πτυχιούχων νὰ καταφτάνη ἀπὸ τὴν Καλαμάτα στὴ Θεσσαλονίκη ὅλη ἡ οἰκογένεια· ξενοδοχεῖα, ἐστιατόρια, φωτογραφίες, βιντεοσκοπήσεις, ἀνθοδέσμες, φορέματα εἰδικὰ ῥαμμένα γιὰ τὴν ἡμέρα. ὁ προειρημένος ὠρκίστηκε πτυχιούχος στὰ 22 του, 14 ἄτομα ὅλοι κι ὅλοι, μέσα στὸ γραφεῖο τοῦ πρυτάνεως. γιὰ κανέναν δὲν ἦταν παρὼν κανεὶς οἰκεῖος. καμμιά ἀνθοδέσμη· θὰ φαινόταν παράξενο. καὶ οἱ 14 ἄντρες. μετὰ τὰ καθημερινὰ ῥοῦχα τῶν μαθημάτων. ἓνας φωτογράφος τράβηξε μιὰ ἀσπρόμαυρη μικρὴ φωτογραφία καὶ τοὺς εἰδοποίησε νὰ πάνε νὰ τὴν πάρουν. μετὰ δυὸ μέρες πήγε στὸ χωριό του. τοῦ λὲν οἱ δικοὶ του· «Πῶς τὰ περνᾶς; τί νέα;». τοὺς λέει· «Πῆρα τὸ πτυχίο». καὶ χάρηκαν.

Ὅχι μόνο δὲν ζήλεψε τοὺς σημερινούς πρίγκιπες, ἀλλὰ καὶ τοὺς λυπᾶται· καὶ μακαρίζει τὸν ἑαυτό του ποὺ δὲν εἶχε στὸ κεφάλι του τὴ δική τους ὑπερπερίθαλψη ὑπερπροστασία ὑπερπροβολή, οἱ ὁποῖες καταλήγουν σὲ μηδέν. δὲν θὰ ἤθελε νὰ εἶναι ἔτσι. τοῦ ἀρέσει ποὺ ἦταν ὅπως ἦταν. εἶναι γρουσουζιά νὰ εἶναι οἱ σημερινοὶ ὅπως εἶναι· γρουσουζιά ὄχι τῆς τύχης, γιατί τύχη δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ τῆς ἀγωγῆς· ἐμπράγματη γρουσουζιά· καὶ ἀποφευκτέα.

6. ΜΑΘΗΣΙ ΚΑΙ ΓΑΜΟΣ

Πολύ ἀκούγεται στήν ἐποχή μας τὸ σλόγκαν «Μὴ καταπιέζειν τὸ παιδί», πού εἶναι βέβαια κατ' ἀρχὴν σωστό, ἀλλ', ὅταν παρανοῆται, εἶναι ἢ μεγαλείτερη ἀπὸ τὶς «παιδαγωγικὲς» βλακεῖες. ἐννοοῦν κυρίως τὸ παιδί νὰ μὴν ἐργάζεται· κι ἐξαιροῦν ἀπὸ τὴν καταπιεστικὴ ἐργασία τὶς ὥρες σχολικῆς διδασκαλίας καὶ διαβάσματος.

Εἶπα στήν πραγματεία «Παιδεία» ὅτι ἡ διανοητικὴ ἐργασία εἶναι πολὺ δυσκολώτερη κοπιαστικώτερη κι ἀνθυγιεινότερη ἀπὸ τὴ σωματικὴ, εἶπα κι ὅτι σήμερα οἱ ἐνήλικοι ἐργάζονται 8 ὥρες τὸ εἰκοσιτετράωρο, ἐνῶ οἱ ἀνήλικοι ξεκινώντας ἀπὸ 11 ὥρες φτάνουν μέχρι 16. κι αὐτὸ γίνεται σὲ χῶρες, ὅπου πρῦτανεῦει τὸ «Μὴ καταπιέζειν τὸ παιδί». γι' αὐτὸ τοὺς φιλοσόφους ψυχολόγους καὶ κοινωνιολόγους, πού ὑπαγόρευσαν καὶ διοργάνωσαν αὐτὴ τὴ βλακώδη καὶ ὑποκριτικὴ ἀντινομία τῆς καταστροφῆς, τοὺς ἀγνοῶ. εἶναι τὸ λιγώτερο πού τοὺς ἀξίζει.

Εἶπα ἐπίσης στὸ προηγούμενο ἄρθρο «Παιχνίδι κι ἐργασία» ὅτι τὸ παιχνίδι εἶναι ἀπαραίτητο στήν παιδικὴ ἡλικία κι ἀναγκαῖο σὲ κάθε ἡλικία κι ὅτι ἡ ἐργασία πρέπει ν' ἀρχίξῃ ὡς ὑποτυπώδης στὸ πρῶτο ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ ν' αὐξάνεται στὸ ἔπακρο μέχρι τὰ 21-22, διότι ἀλλιῶς ὁ ἄνθρωπος βγαίνει στὴ ζωὴ ἀπροπόνητος, κυριολεκτικὰ «ξυπόλυτος στ' ἀγκάθια», καί, ὅταν ξαφνικὰ στὰ 22 τοῦ τοῦ ζητηθῆ νὰ ἐργαστῆ γιὰ τὴν ἐπιβίωσί του, γίνεται ἢ δυστυχιμένος ἢ ἐγκληματίας.

Ἐδῶ θὰ πῶ γιὰ τὰ δυὸ πράγματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ σημερινὴ κοινωνία καὶ οἰκογένεια καταπιέζει τὰ παιδιά. ἓνα εἶναι ὅτι καταπιέζει τὸ παιδί νὰ μάθῃ γράμματα, ἐνῶ αὐτὸ δὲν θέλει, κι ἓνα ὅτι τοῦ ἀπαγορεύει ἐν καιρῷ νὰ χαρῆ γάμο, ἐνῶ αὐτὸ ἀπὸ τὴ φύσι του καίγεται γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

Καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλη καταπίεσι.

Τὸ παιδί σήμερα καταπιέζεται ντὲ καὶ καλὰ νὰ μάθῃ γράμματα, λὲς καὶ οἱ ἄλλες ἐργασίες εἶναι ἄκαρπες ἢ ἀνέντιμες. ἡ καταπίεσι γίνεται, διότι ὁ ἀγράμματος γονεὺς, φθονώντας τοὺς ἐγγραμμάτους, θέλει «ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ γόητρό του» σπουδάζοντας τὸ παιδί του, κι ὁ ἀγράμματος γονεὺς, πού πολλὰς φορὲς στὴ ζωὴ του ἀγανάκτησε, ἐπειδὴ τὸν ἔγδαρε κάποιος γιατρός ἢ δικηγόρος ἢ καρεκλοκένταυρος τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ἔχει φθονερὸ καὶ πυρακτωμένο κόμπλεξ, καὶ θέλει νὰ ἐκδικηθῆ τὴν κοινωνία. ἔχει στὸ βάθος θαυμάσει καὶ φθονήσει τοὺς προειρημένους γδάρτες του, καὶ θέλει πάση θυσίᾳ νὰ κορδωθῆ κι αὐτὸς ὡς «ὁ πατέρας τοῦ δικηγόρου» καὶ «ἡ μητέρα τοῦ γιατροῦ». τὸ παιδί του ὅμως δὲν «τὰ παίρνει» τὰ γράμματα. κι αὐτοὶ

τὸ καταπιέζουν συνθλίβοντας τὴν ψυχὴ του καὶ τὸν ἐγκέφαλό του, σὰν εὐθραυστο καὶ ἄκαμπτο γιάλινο ἀντικείμενο πού πρέπει μὲ κάθε πίεσι, ντὲ καὶ καλά, νὰ τὸ χώσουν σὲ μιὰ τρύπα πού δὲν χωράει· κι ἐκεῖνο σπάζει. τὸ παιδί τους, εἴτε «μάθη» εἴτε δὲν μάθη γράμματα, γίνεται νευρικά εὐαίσθητος μέχρι καὶ νευρασθενής, μιὰ συνθλιμμένη καὶ στραβωμένη (διεστραμμένη) ὕπαρξι δυστυχισμένη ἀλλὰ καὶ κακόψυχη. γι' αὐτὸ ἡ νεολαία σήμερα εἶναι ἐκρηκτικὴ. πολὺ λίγοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι, πού ἡ γραμματομάθεια τοὺς θέλγει ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ προβολὴ καὶ τὸν πορισμὸ πού παρέχει –παρεῖχε δηλαδὴ κάποτε–, τοὺς δημιουργεῖ κέφι, καὶ ἡ ἀποστέρησί της τοὺς εἶναι δυστυχία.

Τὸ παιδί σήμερα καταπιέζεται καὶ διότι ἀποστερεῖται ἀπὸ ἔγκαιρο γάμο, ἀπὸ ἔγκαιρη σεξουαλικὴ ἐκτόνωσι. σεξουαλικὴ ἐκτόνωσι ἐννοῶ τὸ γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια. σεξουαλικὴ ἐκτόνωσι δὲν εἶναι μόνο ἡ συνουσία μὲ γκόμενα ἢ πόρνη· εἶναι τὸ ὁλόκληρο· ἔρωτας εἰλικρινῆς ἀνυστερόβουλος ἀθῶος καὶ τρυφερός, μὲ ἀπέραντη ἀγάπη, συνουσία, ἐγκυμοσύνη, τοκετός, θηλασμός, μητρότης καὶ πατρότης, τεκνογονία, οἰκογένεια, καμάρωμα τῶν παιδιῶν. αὐτὸ τὸ ὁλόκληρο εἶναι ἡ ὠλοκληρωμένη καὶ ἰκανοποιητικὴ σεξουαλικὴ ἐκτόνωσι. ἂν ἦταν μόνο ἡ συνουσία, δὲν θὰ εἶχαν οἱ στείρες τὴν ἴδια ὀδύνη μὲ τὶς γεροντοκόρες καὶ τὰ ἴδια προβλήματα. ἡ συνουσία ἢ ἄλλη εἶναι, ὅπως μοῦ εἶπε κάποτε ἓνας συνάδελφος ἀνθυπολοχαγός, «αὐνανισμὸς μέσα στῆς πουτάνας τῆ βρομότρυπα». σήμερα ἡ κοινωνία κατάφερε νὰ ὀργανώσῃ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔτσι, ὥστε νὰ διανύῃ τὰ μισὰ φλογερὰ καὶ γόνιμα χρόνια του ἢ ὡς καλόγερος ἢ ὡς πόρνος, καί, ὅταν παντρεύεται μὲ νόμιμο γάμο, νὰ ἔχῃ τὴν ὥρα ἐκεῖνη στὸ ἀνομολόγητο ἱστορικὸ του 5-10 ἄτυπα διαζύγια (ἀλλαγὲς γκόμενας). ἀρχίζει τὸ γάμο του ἔχοντας κατεστραμμένες ὅλες τὶς προϋποθέσεις τοῦ καλοῦ γάμου τόσο στὸν ψυχικὸ του κόσμο καὶ στὴ συνείδησι ὅσο καὶ στὸ κοινωνικὸ ἱστορικὸ του. οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ παντρεύονται μὲ τὴν ἔναρξι τῆς ἐφηβείας· 12-14 ἐτῶν ἢ κοπέλλα, 14-16 ἐτῶν ὁ ἄντρας· ἐπειδὴ τότε εἶναι *ῥαῖοι* (= τῆς ὥρας τοῦ γάμου). γι' αὐτὸ στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ τὸ *ῥαῖος* καὶ *ῥαία* δὲν λέγεται σκέτο ἀλλὰ πάντοτε μὲ τὴ γενικὴ *γάμου*· *ῥαῖος γάμου*, *ῥαία γάμου*· «στὴν ὥρα του γιὰ γάμο». εἶναι ἀπὸ τὶς ἐννοίες τὶς *πρὸς τι*, ὅπως λέει ὁ Ἀριστοτέλης στὴ Λογικὴ του (Κατηγ., 7). τότε πρέπει νὰ παντρεύονται οἱ ἄνθρωποι, γύρω στὰ 15, ἐπειδὴ τότε τοὺς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ γονιμοποιηθοῦν ὁ κατασκευαστὴς τῆς φύσεως, ὁ ὁποῖος οὔτε φαρσὲρ εἶναι οὔτε βασανιστὴς οὔτε ἐμπαίκτης· κι ἐπειδὴ τότε εἶναι ὄρθια καὶ τραγανὰ τὰ ἀνθοπέταλά τους· ὅλα τὰ λουλούδια γονιμοποιοῦνται, ὅταν εἶναι ὄρθια καὶ τραγανὰ τὰ ἀνθοπέταλά τους· κι ἐπειδὴ μεταξὺ 15 καὶ 20 ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἀντοχὴ γι' ἀπεριόριστο ἀριθμὸ ζευγαρω-

μάτων την ημέρα. γιατί αλήθεια αυτό δεν είναι στα 35; γιατί είναι στα 15; στη Βίβλο, στα χριστιανικά κείμενα, και σ' όλα τ' αρχαία κείμενα, μέχρι και το 1800, στα 15 χρόνια τους παντρεύονται οί άνθρωποι. από το 1800 και κυρίως μετά το 1920 άρχισε ν' ανεβαίνει η ηλικία του γάμου, για να φτάση σήμερα στις παραμονές της περατώσεως της γονιμότητας. αυτό ακριβώς είναι παραφροσύνη. και γίνεται, επειδή ο έφηβος πρέπει ντε και καλά να πάρη το πτυχίο του στα 24, να τελειώση το στρατό στα 25, να τελειώση το αγροτικό ιατρείο στα 27, να τελειώση την εξειδίκευσί του στα 30, να εργαστή δυο χρόνια για κάποια οικονομία του μέχρι τα 32, και τότε να παντρευτή. μέχρι τότε η να σφίγγεται σαν αθέλητος καλόγερος σε κάτεργα και να γίνεται ύστερικός, η ν' αντανιζεται σαν ανώμαλος, η να πορνεύη σα βρομόσκυλος. κι έχει ήδη διανύση 18 χρόνια –από τα 14 του– ως ύστερικός καλόγερος η ως επικίνδυνος ανώμαλος η ως άπιστος (έρωτικά άπιστος) πορνόβιος με 5-10 άτυπα διαζύγια. κανέναν απ' όλους αυτούς τους μπαταλιασμένους δεν είναι κατάλληλος για γάμο. είναι όμως γιατρός η η μάνα του είναι «η μάνα του δικηγόρου». καλλίτερα να ήταν χαμάλης' θα είχε τουλάχιστο σωστή οικογένεια.

Κι επειδή συμπίπτει ο ίδιος να είναι καταπιεσμένος για μάθησι, καταπιεσμένος με άποστήρησι γάμου, τελείως άπροσόνητος για δουλειά και επιβίωσι, και άνεργος φοιτητής η πτυχιούχος, γι' αυτό ακριβώς υπάρχουν σήμερα πρώτα τα λεγόμενα «έφηβικά προβλήματα», για τα όποια οί βλάκες φιλόσοφοι και ψυχολόγοι νομίζουν και πείθουν και τους άλλους ότι υπήρχαν πάντοτε, έπειτα η «έκρηκτικότητα της νεολαίας» που πυροπολεί και καταστρέφει, έπειτα η έγκληματικότητα, έπειτα οί ψυχικά και σεξουαλικά μπόλικοι ανώμαλοι, και τέλος οί σαθρές κι έτοιμόρροπες οικογένειες.

Η μόνη καταπίεσι των παιδιών είναι αυτά τα δύο: α) η καταπίεσι να κάνουν κάτι που δεν μπορούν η δεν θέλουν να κάνουν, και β) η καταπίεσι να μην κάνουν κάτι που έχουν ανάγκη να κάνουν. ητοι α) η καταπίεσι να μάθουν γράμματα, και β) η έκνευριστική καταπίεσι να ζούν άγαμα. κι αυτή η άφύσικη τερατώδης κι άπάνθρωπη καταπίεσι έπιτελείται μόνο σήμερα, στην «έξυπνη» έποχή μας τη μουλιασμένη στην ψυχολογία και φιλοσοφία, που δεν ντρέπεται καθόλου να γαυγίξη συνεχώς και το σλόγκαν «Μη καταπιέζειν το παιδί».

Συμπληρώνει δε αυτή η διεστραμμένη κοινωνία την καταπίεσί της και με προδοσία. προδίνει το παιδί παραδίνοντάς το στα 22 του χρόνια τελείως άπροσόνητο από δουλειά, άπαιτώντας ξαφνικά από τον άνεγκύμναστο να δουλέψη για την επιβίωσί του, με το ίδιο σλόγκαν «Μη καταπιέζειν το παιδί». σκορπάει πτυχιούχο άνεργία. γεμίζει τον τόπο με πανεπιστήμια - κρεατομηχανές άνέργων κι ανικάνων

για κάθε εργασία, πού όταν λέν «εργασία», έννοοῦν «μισθοδοσία» και ὄχι δουλειά. καταναγκάζει σέ ἀτροφία κάθε ἐπόμενη γενιά. αὐτή ἢ φιλοσοφία - ψυχολογία τοῦ «Μὴ καταπιέζειν τὸ παιδί», πού καταπιέζει τὸ παιδί ὅσο καμμιά ἄλλη σκοτεινὴ δύναμι, ἔχει δημιουργήσει τὰ πιὸ φρικτὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας, τὰ ὅποια δὲν ἔχουν ἐμφανιστῆ στὴν ἀνθρωπότητα ποτὲ ἄλλοτε σὲ τέτοια ἔκτασι και τέτοιο βάθος.

Ποιό εἶναι δὲ τὸ φυσιολογικὸ και τὸ καλὸ και τὸ καρποφόρο ἄφρησα ἤδη νὰ ἐννοηθῆ ἐπαρκῶς. ἐπειδὴ εἶναι πολὺ δύσκολο και φαίνεται σχεδὸν ἀδύνατο νὰ τηρηθῆ αὐτὸ πού ὑποδεικνύω, συνιστῶ τοῦλάχιστον και κατ' ἀρχὴν νὰ τείνουν οἱ ἄνθρωποι πρὸς αὐτὸ και νὰ τὸ ἔχουν τελικὸ στόχο τους. και ὅσοι μοῦ ἔχουν ἐμπιστοσύνη, νὰ θυμοῦνται πάντα· ἓνα σπίτι γκρεμίζεται σὲ μία μέρα, ἀλλὰ ξανακτίζεται σὲ πολλές.

7. Τ Ο Κ Ι Ν Η Τ Ρ Ο

Μόλις ἔβγαλε τὸ δημοτικὸ σχολεῖο καὶ μπήκε μὲ εἰσαγωγικὸ διαγωνισμό στὸ γυμνάσιο, καὶ εἶχε ἓνα μῆνα πού συμπλήρωσε τὰ 12 χρόνια του, ὁ πατέρας του τοῦ ἔκανε γιὰ πρώτη καὶ τελευταία φορὰ στὴ ζωὴ του ἓνα δῶρο· ἓνα δρεπάνι. «Πᾶρε το», τοῦ εἶπε, «εἶναι τὸ δρεπάνι σου· καὶ θέριζε· εἶσαι πιά δώδεκα χρονῶν». ἀπὸ τὰ δώδεκα μέχρι τὰ δεκαοχτῶ καὶ μισὸ ἔμαθε κι ἔκανε ὅλες τὶς ἀγροτικὲς δουλειές· μέχρι τὸ Νοέμβιο ἐκεῖνο πού ἔφυγε γιὰ τὸ πανεπιστήμιο. κατὰ τὰ ἐξήμισυ ἐκεῖνα χρόνια στερήθηκε καὶ καταπιέστηκε. τοὺς ἔννια σχολικoὺς μῆνες (20 Σεπτεμβρίου - 20 Ἰουνίου) ξυπνοῦσε στὶς 5 τὸ πρωῖ καὶ κοιμόταν στὶς 10 τὸ βράδυ· τοὺς τρεῖς θερινoὺς μῆνες (20 Ἰουνίου - 20 Σεπτεμβρίου) ξυπνοῦσε στὶς 3 τὴ νύχτα καὶ κοιμόταν στὶς 10 τὸ βράδυ· ἔτοι ἀπαιτοῦσαν οἱ ἀγροτικὲς ἐργασίες, στὶς ὁποῖες ὁ νεαρὸς συμμετεῖχε ἐξ ὀλοκλήρου τὸ καλοκαίρι κι ἐν μέρει τὸ χειμῶνα. καὶ κατὰ τὴν Κυριακὴ τὰ καλοκαίρια μετὰ τὴν ἐκκλησία κοιμόταν ὅλη τὴν ἡμέρα, ξυπνώντας μόνο γιὰ νὰ φάη. εὐτυχῶς ὁ πατέρας του τὴν Κυριακὴ δὲν ἐργαζόταν ποτέ. ἡ στέρησί του σὲ διατροφή, ἐνδυμασία, σχολικὰ εἶδη, χρήματα, καὶ ἄλλ' ἀγαθὰ, ἂν περιγραφῆ, θὰ εἶναι σήμερα ἀπίστευτη. χρήματα εἰδικῶς μηδέν. ἦταν δὲ κι ἐλλιποβαρής· εὐτυχῶς γερός. στὰ 18 του, ὅταν ἐπέτυχε στὸ πανεπιστήμιο ἀριστεύοντας καὶ πρωτεύοντας, τὴν παραμονὴ τῆς φυγῆς του γιὰ τὶς σπουδές του ὁ πατέρας του τοῦ δάνεισε χίλιες δραχμὲς, λέγοντάς του· «Αὐτὰ μόνο ἔχω νὰ σοῦ δώσω. ξέρεις ὅτι εἶμαι φτωχὸς καὶ πολύτεκνος, καὶ δὲν μπορῶ νὰ σὲ σπουδάσω. ἀπὸ μένα εἶσαι τώρα ἐλεύθερος. πῆγαινε μὲ τὸ θεὸ μαζί σου καὶ τὴν εὐχὴ μου συνοδό, καὶ σπούδασε καὶ γίνε μέγας». χίλιες δραχμὲς τότε ἦταν ἀρκετὰ χρήματα γιὰ τὴν ἀνετη ζωὴ ἐνὸς φοιτητοῦ ἐπὶ ἓνα μῆνα· ἐκεῖνου τοῦ ἔφτασαν γιὰ δύομισυ μῆνες. καὶ στὸ μεταξὺ ἐργάστηκε· στὰ 18 του δίδασκε ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ σὲ μαθητὰς καὶ ὑποψηφίους φοιτητὰς. πρὶν μπῆ στὸ πανεπιστήμιο, προσευχήθηκε· «Κύριε, ὅτι θὰ μπῶ στὸ πανεπιστήμιο τὸ ξέρω· βοήθησέ με νὰ μπῶ μεταξὺ τῶν πρώτων, γιὰ νὰ πάρω ὑποτροφία τοῦ κράτους, γιὰτὶ ἀλλιῶς δὲν θὰ σπουδάσω». καὶ εἰσακούστηκε. μόνο πὸν τὸ βραδυνὸ κρᾶτος τοῦ ἔδωσε τὴν πρώτη δόσι τῆς ὑποτροφίας μετὰ ἓνα ἔτος, στὶς 5 Ἰουλίου. ἓνα ἔτος μόχθησε· 19 ἐτῶν. καὶ διατήρησε τὴν ὑποτροφία του μέχρι τὸ πτυχίον του. τὶς χίλιες δραχμὲς ὁ πατέρας του τοῦ τὶς ἔδωσε σὰ δῶρο, ἀλλ' ὁ νέος μετὰ ἓνα ἔτος, ὅταν πῆρε τὴν πρώτη δόσι τῆς ὑποτροφίας του, μὲ κάποιο εὐγενικὸ πρόσχημα ὁ χωριάτης, τοῦ τὶς ἐπέστρεψε ὡς δανεικές· ὄχι ἀπὸ ὑποχρέωσι, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξῃ στὸν πατέρα του τὴν ἀξιοσύνη του καὶ τὴν ἀντρειά του. κι ἐκεῖνος τὶς πῆρε γεμάτος καμάρι. παρόμοια συνέβησαν

βέβαια με πάρα πολλούς συνομηλίκους του' δὲν ἦταν περίπτωσι μοναδική οὔτε σπάνια. κι ὁ νεαρός ἐκεῖνος στὴ συνέχεια πρόκοψε πολύ.

Προκόβουν οἱ ἄνθρωποι πὸν καταπιέστηκαν' ἐξωτερικὰ καὶσωματικά' ὄχι ἐσωτερικὰ καὶ ψυχικά. οἱ ἀκαταπίεστοι δὲν προκόβουν' γίνονται ἄπραγοι κι ἀνίκανοι. ὁ ἄνθρωπος εἶναι σὰν τὸ ἐλατήριο' σὰν τὴ σπειροειδῆ σούστα. μιὰ σούστα ἐλεύθερη, ἀφημένη κάπου, δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ ἐκτιναχτῆ, νὰ πηδήξῃ, ν' ἀνυψωθῆ, οὔτε κὰν νὰ σαλέψῃ. εἶναι ἓνα ἀδρανὲς κομμάτι, σὰ μιὰ πέτρα. ἂν ὅμως τὴν πατήσῃς καὶ τὴν καταπιέσῃς, τὴ στιγμή πὸν θὰ τὴν ἀφήσῃς, θὰ ἐκτιναχτῆ, διότι με τὴν καταπίεσι ἀποθήκευσε μέσα της μιὰ δύναμι πὸν ἐκτονώνεται. κι ὅσο πιὸ πολὺ τὴν πατήσῃς καὶ τὴν καταπιέσῃς, τόσο πιὸ ψηλὰ θὰ πηδήξῃ. κι ὁ ἄνθρωπος, πὸν κάποτε ἀφέθηκε ἐλεύθερος, ὅσο πιὸ πολὺ καταπιέστηκε, πρὶν ἀπελευθερωθῆ, τόσο περισσότερο προκόβει καὶ μεγαλοουργεῖ.

Ἄν τώρα τὴ σούστα τὴν τανύσῃς, κι ἔπειτα τὴν ἀφήσῃς, μαζεύεται καὶ σωριάζεται κάτω, ἴσως καὶ μπαταλιασμένη πλέον μετὰ ἀπὸ ἓνα ὑπερβολικὸ τάνυσμα. δὲν ἐκτινάσσεται. ἔχει ἰσχυρὴ ῥοπὴ πρὸς τὴν ἀδράνεια. καὶ τὸν ἄνθρωπο, ἂν τὸν τανύσῃς, παραφουσκώνοντάς τον με κάθε προώθησι καὶ τεντώνοντάς τον με φροντιστήρια καὶ κάθε διανοητικὸ ντοπάρισμα, μόλις τὸν ἀφήσῃς ἐλεύθερο, ἔχει ῥοπὴ πρὸς τὴν ἀδράνεια' σὰν τὴ σούστα. ὅσο περισσότερο τὸν μπουκώσῃς καὶ τὸν ντοπάρῃς, τόσο μετὰ τὴν ἄφεσί του ξεφουσκώνει, ἀδρανεῖ, καταρρέει' ῥέπει πρὸς τὴν ὑφεσι καὶ τὴν ἀπραξία. κι ἂν τὸν παρατανύσῃς καὶ τὸν παραφουσκώσῃς, μετὰ τὴν ἄφεσι, ἔχεις ἓνα ῥάκος.

Γι αὐτὸ ἡ γενιὰ τοῦ 1940 πρόκοψε κι ἀναδείχτηκε, ἐνῶ ἡ μετὰ μισὸ αἰῶνα γενιὰ τοῦ 1990 εἶναι ἄπραγη' ἐπειδὴ ἡ γενιὰ τοῦ 1940 στερεήθηκε καὶ καταπιέστηκε, ἐνῶ ἡ γενιὰ τοῦ 1990 δὲν στερεήθηκε καὶ δὲν καταπιέστηκε. τὸ κυριώτερο κίνητρο τῆς προκοπῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ προηγηθεῖσα καταπίεσι καὶ στέρησι. ἀλίμονο στὶς γενιὲς πὸν δὲν καταπιέστηκαν καὶ δὲν στερεήθηκαν. ὅταν θὰ μείνουν μόνες κι ἀπροστάτευτες, χωρὶς τοὺς γονεῖς, θὰ τοὺς εἶναι ἀπαραίτητοι οἱ Ἄλβανοί' τοὺς διαχρονικοὺς Ἄλβανούς ἐννοῶ' δὲν θὰ μποροῦν νὰ ζήσουν χωρὶς Ἄλβανούς. καὶ φυσικὰ οἱ ἄξιοι Ἄλβανοὶ μπροστὰ στοὺς ἄπραγους ἀκαταπίεστους δὲν εἶναι ἀνόητοι, γιὰ νὰ μένουν πάντα οἱ Ἑρακλεῖς χαμάληδες τῶν σταύλων τοῦ Αὐγείου καὶ δοῦλοι τοῦ ἄπραγου καὶ ἀκαμάτη Εὐρυσθέως. ἡ ἀλλαγὴ θέσεων εἶναι τὸ πιὸ βέβαιο πρᾶγμα. ἂν σ' ἓνα μπουκάλι βάλῃς νερὸ καὶ λάδι καὶ τὸ ἀναταράξῃς ἀνακατεύοντάς τα, μόλις τὸ ἀφήσῃς, τὸ λάδι θὰ πάῃ ἀπὸ πάνω καὶ τὸ νερὸ ἀπὸ κάτω. ἀσφαλῶς δὲν ξέρω ποιᾶς ἐθνικότητος θὰ εἶναι οἱ Ἄλβανοὶ ἢ ἂν θὰ εἶναι μόνο μιᾶς, γιὰτὶ δὲν προφητεύω. πάντως δὲν θὰ εἶναι ἐθνότητες μπουκωμένες κι ἀκαταπίεστες.

3

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙ

3

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙ

1. Νηπιαγωγείο
 2. Δημοτικό σχολείο
 3. Σχολεία γραμμάτων
 4. Μαθητική μου περιπέτεια
 5. Πανεπιστήμιο και πολυτεχνείο
 6. Τεχνική εκπαίδευση
 7. Λόγος και γλώσσα
 8. Ήλεκτρονικοί υπολογιστές
 9. Χρήσιμα και περιττά μαθήματα
 10. Ήξετάσεις
 11. Σχολικά πάρεργα
 12. Σχολικές έκδρομες
 13. Μαθητικές αρχές
 14. Μαθητική στολή
 15. Ήδεολογική ούδετερότης
 16. Ήθος - διαγωγή - εμφάνισι
 17. Σχολική ήγκληματικότης
 18. Σχολικές τιμωρίες
 19. Τά δύο φύλα στην εκπαίδευσι
 20. Ή γυναίκα μετά τὸ λύκειο
 21. Σπουδές τῶν φτωχῶν
 22. Ήλληνικό πανεπιστήμιο
 23. Ήλεύθερη έξωσχολική ήπιμόρφωσι
 24. Παιδεία*
- Ήπίλογος

1. ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Δίκοπο μαχαίρι το νηπιαγωγείο. για το αγροτικό είδος ζωής κάπως βλαβερό, για το αστικό όπωσδήποτε ωφέλιμο. υπάρχει δε σήμερα αστικό είδος ζωής και σε χωριά, όταν αυτά περικαλύπτονται από τον περιαστικό και μη αγροτικό χώρο μεγάλης πόλεως, και κυρίως όταν ή εργασία των γονέων κάνει τη ζωή των παιδιών σπιτική, έγγλειστη. γι' αυτό, όταν το νηπιαγωγείο είναι απαραίτητο, να υπάρχει μόν, αλλά να μὴν γίνεται ποτέ σχολείο.

Ὁ ἄνθρωπος κάθε μέρα μεγαλώνει μέχρι τὰ 35 του κι ἀπὸ κει καὶ πέρα φθείρεται μέχρι τὸ θάνατό του. υπάρχουν ὅμως κάποιες ηλικίες κρίσιμες, ὅπως ἡ ἡλικία τῆς ἀλλαγῆς τῶν δοντιῶν (7), ἡ ἡλικία τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἡβης (14), κι ἡ ἡλικία τῆς περατώσεως τοῦ ἀναστήματος (21). νὰ εἶναι ἄραγε τυχαῖο ὅτι εἶναι πολλαπλάσια τοῦ 7; οἱ ἀρχαῖοι τὸ εἶχαν παρατηρήσει αὐτό, κι ἐπεξέτειναν τὴν ἀνά ἐφταετία διάκρισι τῶν ἡλικιῶν σ' ὀλόκληρη τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποία διέκριναν σὲ δέκα ἡλικίας (7 14 21 28 35 42 49 56 63 70) (Σόλων, Ἐλεγεία, 27 Bergk - Hiller - Crusius - West. Φίλων, Κοσμοπ., 104. Κλήμης, Στρ. 6,16,144,3). γύρω στὰ 7 του λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει ν' ἀλλάζει δόντια, ἀποκτώντας τὰ ὀριστικά του, στὸ δὲ σῶμα του ἀποκτάει τὴν τελικὴ εὐκίνησι. κι ἐπειδὴ ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξι ἀσφαλῶς συμβαδίζει μὲ τὴ σωματικὴ, στὴν ἴδια ἐκείνη ἡλικία ἔχει καὶ κάποιον διανοητικὸ ὄριο· κι αὐτὸ εἶναι ἡ τέλεια καὶ ἄνετη χρῆσι τῆς βασικῆς γλώσσης τῶν 8.000 λέξεων καὶ ἡ πλήρης συνεννόησί του. γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὸ ἑβδομο ἔτος εἶναι, νομίζω, ἡ καλλίτερη ἡλικία γιὰ τὴν ἐναρξί τῆς γραμματομαθείας.

Ἐπειδὴ ἄλλο ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἀρχίζει πρὶν ἀπὸ τὰ συνομήλικά του τὴ στήριξι τοῦ τραχήλου του ἢ τῆς ὀσφυϊκῆς χώρας του, ἄλλο τὴν ἀρχικὴ ὀδοντοφυΐα του, ἄλλο τὸν ἔλεγχο τῶν οὐρῶν του καὶ τῶν κοπράνων του (καθάρισμα), ἄλλο τὸ περπάτημά του, ἄλλο τὴν ἄρθρωσι τοῦ λόγου του, κι ἄλλο κάτι ἄλλο, εἶναι εὐνόητο ὅτι καὶ κάποιον ἀρχίζει πρῶτα τὴ διανόησί του· μᾶλλον ἐκεῖνο πού προηγεῖται στὴν ἄρθρωσι τοῦ λόγου. γι' αὐτὸ ὑπάρχει παιδί πὸν μπορεῖ ν' ἀρχίσει τὴ γραμματομάθειά του κατὰ τὴ διάρκειά τοῦ ἕκτου ἔτους, μετὰ τὴ συμπλήρωσι δηλαδὴ τοῦ πέμπτου, ὅπως καὶ ἄλλο πὸν μπορεῖ νὰ τὴν

ἀρχίση κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ὀγδόου. τὰ περισσότερα ὅμως μποροῦν νὰ τὴν ἀρχίσουν μέσα στὸ ἑβδομο ἔτος. ἔτσι τὸ δημοτικὸ σχολεῖο πρέπει ν' ἀρχίζη ἀπὸ τὸ ἑβδομο ἔτος, καὶ ἡ γραμματομάθεια ν' ἀρχίζη μόνο ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ νηπιαγωγεῖο. εἶναι μεγάλο λάθος νὰ βιάζονται οἱ γονεῖς νὰ μάθῃ τὸ παιδί τους ἀνάγνωσι. εἶναι σὰ νὰ φουρνίξης τὸ ψωμί πρὶν ἀπὸ τὴ ζύμωσι· δὲν τρώγεται. ὅποιο παιδί μπορεῖ νὰ μάθῃ γράμματα ἀπὸ τὸ ἔκτο –κι αὐτὸ ἐκδηλώνει τὴν ἐπιθυμία αὐτὴ μόνο του καὶ σφοδρὰ μάλιστα–, ἄς τὸ φροντίσουν οἱ γονεῖς του. γενικῶς τὸ σχολεῖο πρέπει ν' ἀρχίζη ἀπὸ τὸ ἑβδομο ἔτος.

Τὸ νηπιαγωγεῖο εἶναι κατευθυνόμενο παιχνίδι· καὶ κάθε ἀνελεύθερο παιχνίδι δὲν εἶναι ἀκριβῶς παιχνίδι· δὲν εἶναι φυσιολογικὴ ἀπασχόλησι παιδιοῦ (*παῖς - παίζω*). γιὰ νήπια τοῦ ἀστικοῦ περιβάλλοντος κατάκλειστα μέσα στὸ σπίτι τὸ νηπιαγωγεῖο εἶναι εὐχάριστο καὶ ὠφέλιμο. γιὰ νήπια ὅμως τοῦ ἀνοιχτοῦ καὶ ἐλευθέρου ἀγροτικοῦ περιβάλλοντος εἶναι ἀνεπιθύμητο καὶ βλαβερό. γι' αὐτὸ εἶναι καλλίτερο στὰ χωριά νὰ μὴν ὑπάρχη νηπιαγωγεῖο. ὅπως γινόταν παλιά. βέβαια τὰ ἀστικά παιδιὰ μάθαιναν στὸ νηπιαγωγεῖο κάποια πράγματα, καὶ φαίνονταν σὰ νὰ ὑπερτεροῦσαν τῶν ἀγροτικῶν, τῶν χωρὶς νηπιαγωγεῖο, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐλεύθερο παιχνίδι ὥξυνε τὴ διάνοια τῶν ἀγροτικῶν παιδιῶν περισσότερο, τ' ἀγροτικὰ παιδιὰ σὲ λίγα χρόνια, μέχρι τὸ τέλος τοῦ δημοτικοῦ τὸ βραδύτερο, ξεπερνοῦσαν τ' ἀστικά παιδιὰ καὶ κυρίως εἶχαν καὶ γιὰ ὅλη τους τὴ ζωὴ περισσότερη ὄρεξι γιὰ μάθησι· λύσσα θὰ ἔλεγα. ἡ πρόωγη μάθησι τῶν ἀστικῶν παιδιῶν ἦταν ἐν τέλει ζημιόγonos, ἀλλὰ πιὸ ζημιόγonos θὰ ἦταν ἡ ἐγκλειστη ζωὴ τους στὸ σπίτι. ἡ κλειστὴ ζωὴ τῶν ἀστικῶν παιδιῶν ἀφήνει σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ μιὰ ἄσχημη σκιά στὴ διάνοίσι τους, πού δὲν τὴ θεραπεύει οὔτε τὸ νηπιαγωγεῖο οὔτε τίποτε ἄλλο. ἀπλῶς τὸ νηπιαγωγεῖο τὴ μειώνει κάπως. ἐπίσης τὸ ὅτι σήμερα ἡ νεολαία τῆς ἡλικίας τοῦ γάμου εἶναι ἰδιαιτέρως ἀνεύθυνη, ἰδίως ἡ ἀρσενικὴ νεολαία, ὀφείλεται καὶ στὴν ὑπαρξι νηπιαγωγείου. ὁ ἄνθρωπος, ὅταν νήπιος δὲν παίξῃ πολὺ καὶ ἐντελῶς ἀκατέθυντος καὶ ἀνεπιτήρητος, στὴν ἀντροσί του γίνεται ἀνεύθυνος γιὰ πάντα. εἶναι εἶδος ψυχικοῦ καὶ διανοητικοῦ εὐνουχισμοῦ. τὸ ἀρσενικὸ ἔχει περισσότερην ἀνάγκη τῆς ἐλευθερίας· καὶ τὸ θηλυκὸ δὲν εὐνουχίζεται εὐκολα. γι' αὐτὸ στὴ μετέπειτα ἐκπαίδευσι τὰ θηλυκὰ εἶναι γενικῶς ἐπιμελέστερα καὶ πιὸ ἐπιτυχημένα ἀπὸ τ' ἀρσενικά. τὸ ἀρσενικὸ εἶναι πιὸ βαριά εὐνουχισμένο ἀπὸ τὸ νηπιαγωγεῖο παρὰ τὸ θηλυκὸ. ἡ πόλι εἶναι πολὺ ἄσχημο μέρος γι' ἀνάπτυξι παιδιοῦ.

Τὸ νηπιαγωγεῖο εἶναι πιὸ πολὺ αἴτημα τῆς μητέρας παρὰ τοῦ νηπίου· τῆς μητέρας πού εἶναι ἀναγκασμένη νὰ ἐργάζεται γιὰ τὸ βιοπο-

ρισμό της ή της μητέρας που λαχταράει να «εργάζεται» έξω από το σπίτι της και μακριά από τα παιδιά της, για να έχει οικονομία δική της ανεξάρτητη από τον άντρα της, ώστε να περιποιηθεί τον εαυτό της όχι για τον άντρα της. και το κόστος το πληρώνει το παιδί της, που αυτή θέλει να το ξεφορτώνεται μετά το νηπιοσταθμό στο νηπιαγωγείο. από κει και πέρα όμως πείθονται και οι άλλες μητέρες να στείλουν τα παιδιά τους στο νηπιαγωγείο μόνο με τη σκέψη να μην υστερήσουν εκείνα. εν τούτοις δεν υπάρχει στον κόσμο μέριμνα για το παιδί ανώτερη από τη μητρική.

Θα έλεγα λοιπόν το νηπιαγωγείο, όταν τέλος πάντων είναι αναγκαίο κι αναπόφευκτο, να προσέχη τουλάχιστο να μη γίνεται σχολείο. γράμματα σε καμμιά περίπτωση, ούτε ελάχιστα, ούτε το Α και το Γ μάθησι (τραγούδια - ποιήματα) ελάχιστα και ως έποπτεία και κατεύθυνσι παιχνιδιού να είναι πολύ διακριτικό και άφανές· σχεδόν μόνο πρόληψη άτυχημάτων. τα παιδιά, όταν παίζουν, να μη διαισθάνονται την επιτήρησι· να νομίζουν ότι είναι ανεπιτήρητα. τα ποιήματα και τα τραγούδια να τα λένε μόνο οι νηπιαγωγοί στο πηγαδάκι τους, και τα παιδιά ζηλεύοντας και χαζεύοντας να τ' άρπάζουν· αν τα ζηλέψουν. θα έλεγα ή φοιτητική εκπαίδευσι των νηπιαγωγών να είναι περισσότερο νοσηλευτική γυμναστική χορευτική νηπιτροφική, και λιγώτερο διδασκαλική. και ή νηπιαγωγός να μη λέγεται ούτε συμβατικά «δασκάλα» και το νηπιαγωγείο ούτε συμβατικά «σχολείο». και να είναι μακριά από σχολεία. και τα νήπια να μην έχουν τσάντα που να θυμίζει σχολική, μήτε βιβλία - τετράδια έστω και ιχνογραφικά. καλλίτερα να έχουν «ταγάρι» ή «σακκίδιο». και εκτός κακοκαιρίας να υπάρχει καθημερινή έξοδος - εκδρομή. να κουράζονται τα παιδιά σωματικώς. το νηπιαγωγείο να είναι μόνο για φαγητό και ξεκούρασι. και να μην υπάρχουν θρανία και πίνακες. τίποτε να μη θυμίζει σχολείο.

Να λειτουργή δέ το νηπιαγωγείο το πρωί άργά, 9 ή 10 π.μ. μέχρι 12 ή 1 το μεσημέρι, ή, αν τα παιδιά παίρνουν το μεσημεριανό τους σ' αυτό, μέχρι 5 ή 6 μ.μ.. το νηπιαγωγείο να μην είναι μέρος για ξεφόρτωμα κι αποθήκευσι παιδιών της έξω από το σπίτι «εργαζόμενης» ανεξάρτητης μητέρας, αλλά λέσχη των νηπίων, που χωρίς αυτό θα ήταν έγκλειστα στο σπίτι. οι έξω «εργαζόμενες» μητέρες, οι ανεξάρτητες, αν θέλουν χώρο να παρκάρουν τα παιδιά τους ή να τα ξεφορτώνονται ή να τ' αποθηκεύουν, πρέπει να δημιουργήσουν έναν άλλο χώρο, και όχι να χρησιμοποιούν το νηπιαγωγείο. διότι αυτές το χώρο του ξεφορτώματος παιδιών τον θέλουν άνοιχτο γύρω στις 7 το πρωί, όταν τις χρειάζεται ο κύριος προϊστάμενος, και όχι 9 ή 10 π.μ., όταν πρέπει ν' ανοίγη ή λέσχη των νηπίων. εκείνες έξασκούν τα παι-

διά τους να γίνονται ξενύχτηδες από τή νηπιακή ηλικία, και τὸ νηπιαγωγεῖο δὲν εἶναι ξενυχτάδικο. στήν ἀνάγκη ἄς δίνουν ὅλο σχεδὸν τὸ μισθὸ τους σὲ ὀρθρινὲς μπέμπυ-σίτερο, γιὰ νὰ τοὺς ἀπομένῃ μόνο τὸ ὑπόλοιπο τὸ ἀπαραίτητο γιὰ τὰ καλλυντικά τους καὶ τὸ «ἔξω» πὸν τόσο λαχταροῦν. ἄς συνδικαλιστοῦν καὶ στὸ ζήτημα αὐτό, γιὰ νὰ ἰδρῦσουν νηπιαποθήκες καὶ νηπιοπάρκιγκ. τὸ νηπιαγωγεῖο δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε σχολεῖο οὔτε νηπιαποθήκη ἀλλὰ λέσχη τῶν ἐγκλείστων νηπίων. γιὰ νὰ μὴν ὑστερῇ καὶ πολὺ ἀπὸ τὴν ἀγροτική ζωή.

2. ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Τετρατάξιο δημοτικό σχολείο· διάρθρωσι.

Α' τάξι

1. *Γράμματα*. Ἀνάγνωσι καὶ γραφή.

2. *Μαθηματικά*. Ἀριθμησι (μονάδες, δεκάδες, ἑκατοντάδες, χιλιάδα)· μέτρα, σταθμά, νομίσματα.

Β' τάξι

1. *Γράμματα*. Ἀνάγνωσι καὶ γραφή· τὸ ποίημα καὶ τὸ πεζό.

2. *Μαθηματικά*. Τέσσερες ἀριθμητικὲς πράξεις. ποσά.

Γ' τάξι

1. *Γράμματα*. Ἀνάγνωσι, γραφή, ὀρθογραφία. ποίησι, παροιμία, διήγημα. ἔκθεσι (περιγραφική).

2. *Μαθηματικά*. Ἀπλὴ μέθοδος τῶν τριῶν ἀριθμητικῶν προβλήματα μὲ σκέψι· κλάσματα καὶ δεκαδικοὶ ἀριθμοί, ἑκατοστὰ καὶ χιλιοστὰ, ποσοστὰ. σημεῖο, γραμμὴ, εὐθεῖα καὶ καμπύλη, ἐπίπεδο (τετράπλευρο, τετράγωνο, τρίγωνο, ῥόμβος, ἑξάγωνο, πολύγωνο, σκαληνὸ, γωνία, κύκλος, τόξο, μῆκος, ἔμβαδὸν παραλληλογράμμου καὶ τετραγώνου). εἰδικὰ ὄργανα μετρήσεως, μέτρο, ζυγαριά, ὥρολόγι, θερμόμετρο.

3. *Ἐγκύκλια μαθήματα* (βιβλίον ἓνα σελίδων 80).

α'. *Φυσική*. σελίδες 10. Μοχλός, τροχός, περιτρόχιον, τροχαλία, γρανάξι, κεκλιμένον ἐπίπεδο, βίδα, ἀτμομηχανή, νηξελομηχανή, βενζινομηχανή, ἠλεκτρικὴ μηχανή, μόριο, ἄτομο, πυρήνας, ἠλεκτρόνιον, ἠλεκτρισμός, μαγνητισμός, ἀτομικὴ ἐνέργεια, φῶς, φακοί, πρίσματα, χρώματα, ἦχος, κύματα φωτεινά, ἠχητικά, ἠλεκτρομαγνητικά· σύμπαν, ἄστρα, ἥλιος, πλανῆτες, δορυφόροι, γῆ, σελήνη, διαστημικὰ ταξίδια.

β'. *Γεωλογία*. σελίδες 10. Ἡ σφαιρικὴ γῆ, περιφορά (ἔτος), περιστροφή (ἡμερονύκτιον), ἄξονας, πόλοι, μεσημβρινοί, ἡ ἀτμόσφαιρα, τὰ κυριώτερα ἀερία της (ἄζωτο, ὀξυγόνο, ὑδρογόνο, διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος), νερό, ὑδρατμοὶ καὶ βροχὴ - χιόνι, μέταλλα, ἄλλα ὄρυκτά.

γ'. *Γεωγραφία*. σελίδες 20. Οἱ 6 ἥπειροι, οἱ 4 ὠκεανοί, οἱ 5 μεγαλύτερες θάλασσες, τὰ 10 μεγαλύτερα νησιά, τὰ 10 ψηλότερα βουνά, τὸ μεγαλύτερον βάθος, οἱ 10 μεγαλύτεροι ποταμοί, οἱ 10 μεγαλύτερες λίμνες, οἱ πεδιάδες, οἱ ζοῦγκλες, οἱ στέπες, τὰ δάση, οἱ ἔρημοι, τὰ παγωμένα μέρη, οἱ ἄκτες, τὰ 10 μεγαλύτερα κράτη τῆς γῆς, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσις (τὰ κράτη της)· χάρτες, ὑδρογέσιος σφαῖρα. (σελίδες 10).

Ἡ Ἑλλάδα, τὰ δυὸ πελάγη τῆς Αἰγαίου καὶ Ἰονίου, οἱ 10 περιοχές τῆς (Θράκη, Μακεδονία, Ἡπειρος, Θεσσαλία, Στερεά, Πελοπόννησος, Κρήτη, Νησιά Αἰγαίου, Νησιά Ἰονίου, ἢ Κύπρος), οἱ νομοὶ τῆς (πόσοι), τὰ 10 μεγαλείτερα νησιά τῆς, τὰ 10 ψηλότερα - μεγαλείτερα βουνά τῆς, οἱ 10 μεγαλείτερες πεδιάδες τῆς, οἱ 10 μεγαλείτεροι ποταμοὶ τῆς, οἱ 5 μεγαλείτερες λίμνες τῆς, τὸ κλίμα τῆς, τὰ 10 κυριώτερα ὄρυκτά τῆς, τὰ 10 κυριώτερα προϊόντα τῆς, οἱ 10 μεγαλείτερες πόλεις τῆς ἢ πρωτεύουσα. οἱ κυριώτεροι δρόμοι τῆς χώρας, οἱ σιδηρόδρομοὶ τῆς, τὰ 5 μεγαλείτερα λιμάνια τῆς, τὰ 5 μεγαλείτερα ἀεροδρόμια τῆς, ἡ ναυτιλία τῆς. χάρις τῆς Ἑλλάδος. (σελ. 10).

δ'. *Φυτολογία*. σελίδες 10. Τὰ φυτά. δέντρα, πόες, μύκητες, φύκη, μικρόβια, τὰ 30 κυριώτερα φυτὰ (10 καλλιιεργούμενα).

ε'. *Ζωολογία*. σελίδες 10. Τὰ ζῶα ἠθλαστικά, πτηνά, ἔρπετά, ἀμφίβια, ψάρια, ἀσπόνδυλα, ἔντομα, σκουλήκια. τὰ 30 κυριώτερα (10 ἐξημερωμένα).

ς'. *Ἀνθρωπολογία*. σελίδες 10. Σκελετὸς ὀστέων, μῦες, ἐγκέφαλος - νεῦρα, καρδιά - ἀρτηρίες - φλέβες - αἷμα - πνευμόνια - ἀναπνοή, ὄργανα κοιλιάς, δέρμα - νύχια - τρίχες, ὄργανα πέντε αἰσθήσεων ἢ δύο φῦλα, χρόνος ζωῆς καὶ ἡλικίες, φυλές (λευκὴ μαύρη κίτρινη).

ζ'. *Κατασκευές*. σελίδες 5. Κατοικία, δρόμοι, γέφυρες, σκευή, ἐργαλεῖα, μηχανές, ἐγκαταστάσεις.

η'. *Χημεία*. σελίδες 5. Τὰ 90 φυσικὰ στοιχεῖα τῆς ὕλης (μόνο ἀριθμητικῶς, μέ 10 παραδείγματα, π.χ. χρυσός, ἄργυρος, χαλκός, κασίτερος, μόλυβδος, ψευδάργυρος, ἄνθρακας, ὄξυγόνο, θειάφι, πυρίτιο) ἀέρια (ἄζωτο, ὄξυγόνο, ὑδρογόνο, εὐγενῆ ἀέρια, διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, ὄζον, ὑδρατμοί), κράματα καὶ σύνθετα τεχνητὰ ὑλικά, ὀξειδῶσι.

Δ' τάξι

1. *Γράμματα*. Ἀνάγνωσι, γραφή, ὀρθογραφία ἔκθεσι ἄλληλογραφία.

2. *Μαθηματικά*. Διάφορα ἀριθμητικὰ προβλήματα. τρισδιάστατος χώρος, παραλληλεπίπεδο, κύβος, πυραμῖς, πολύεδρο, κύλινδρος, κῶνος, σφαῖρα, ὄγκος παραλληλεπιπέδου καὶ κύβου, μοῖρες καὶ μοιρογνωμόνιο.

3. *Ἐγκύκλια μαθήματα*. (Βιβλίον ἓνα σελίδων 60).

α'. *Φιλολογία*. σελ. 10. Γλῶσσες, γράμματα, ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀλφάβητο, κείμενα, καλλιγραφία, πληκτρολόγησι, τυπογραφία, λογοτεχνία, ἐπιστήμη, δημοσιογραφία, σέκρετο (ὑπηρεσιακῆς - ἐμπορικῆς καταγραφῆς).

β'. *Ἱστορία*. σελ. 35. Προϊστορία, ἀρχαία ἱστορία (ἀπὸ ἀλφάβητο

1500 π.Χ. - μέχρι τυπογραφία 1500 μ.Χ.), νεώτερη ιστορία (μετατυπογραφική) (σελ. 5). 'Ελληνική ιστορία' αρχαία, ρωμαϊκή - βυζαντινή, νεώτερη (ἀπὸ 10 σελίδες ἢ κάθε μιὰ = 30 σελίδες).

γ'. *Πολιτικά - Νομικά*. Σελ. 15. Τὸ κράτος, τὸ καθεστὼς (βασιλεία, τυραννία, ὀλιγαρχία, δημοκρατία), οἱ νόμοι, οἱ φόροι, ὁ στρατὸς καὶ οἱ πόλεμοι, ἡ ἀστυνομία καὶ ἡ τάξι, ἡ δικαιοσύνη καὶ οἱ ποινές - φυλακές, ἡ οἰκονομία καὶ τὸ χρῆμα, ἡ ἰδιοκτησία, ἡ οἰκογένεια, ἡ κοινωνία, ἡ θρησκεία, οἱ ὑπηρεσίες, οἱ δῆμοι, οἱ δημοτικὲς ὑπηρεσίες, ἡ αἴτησι, ἡ ἀναφορά, ἡ συνταγή, τὰ δικαιολογητικά, ἡ ἀπόδειξι - τιμολόγιο, οἱ καταστάσεις, οἱ τίτλοι (πιστοποιητικό, βεβαίωσι, ἀπολυτήριο, δίπλωμα, πτυχίο, ταυτότης, εἰδικὲς ταυτότητες).

Ὅλη ἡ ἐγκύκλια γινῶσι τοῦ δημοτικοῦ σὲ 140 σελίδες, ἤτοι δύο βιβλία τῶν 80 καὶ 60 σελίδων. συνοπτικά, σὲ πολλὰ σημεῖα ἀπλοῖ πίνακες. γιὰ νὰ πάρουν τὰ παιδιὰ μιὰ ἀμυδρὴ εἰκόνα τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης σὲ ἡλικία 9-10 ἐτῶν.

Ἀνάγνωσι γραφὴ ἔκθεσι μέτρησι λογαριασμὸς καὶ ὑποτυπώδης ἀντίληψι περὶ ἐπιστήμης εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ δημοτικοῦ.

Τὰ βιβλία στὶς δύο πρώτες τάξεις νὰ εἶναι δύο, ἀναγνωστικὸ καὶ μαθηματικὸ, στὶς δὲ ἄλλες δύο τάξεις νὰ προστίθεται καὶ τρίτο τὸ ἐπιστημονικὸ. καὶ τρία τὰ τετράδια ἐξασκήσεως ἀντιστοίχως.

3. ΣΧΟΛΕΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Είμαι φιλόλογος. νεαρός 19 - 22 ετών σπούδασα στη σχολή των γραμμάτων, την κακώς λεγόμενη «φιλοσοφική σχολή». καθώς διακρινόταν σε α) φιλολογία, β) ιστορία - αρχαιολογία, και γ) φιλοσοφία - ψυχολογία - παιδαγωγικά, σπούδασα (1959 - 63) επί 4 χρόνια όλκληρα τα τμήματα α' και γ', κι από το β' τμήμα επί 2 χρόνια ιστορία κι επί 3 χρόνια αρχαιολογία· στο Γ' έτος μόνο επιγραφική. για το λόγο αυτό θα δώσω εδώ τη διάρθρωσι μόνο του φιλολογικού γυμνασίου, του φιλολογικού - ιστορικού λυκείου, και της σχολής των γραμμάτων. για τις σχολές των άλλων επιστημών δεν είμαι ικανός ούτε αρμόδιος.

Και από τα τρία σχολεία των γραμμάτων, γυμνάσιο λύκειο πανεπιστήμιο, όπως είπα κι άλλοι, πρέπει να φύγουν ή φιλοσοφία ή ψυχολογία και τα υπάρχοντα παιδαγωγικά, διότι αυτά δεν είναι γράμματα ούτε επιστήμες, ούτε ανήκουν στο πανεπιστήμιο ή το πολυτεχνείο, ούτε φυσικά στο γυμνάσιο και στο λύκειο. είναι άλλα πράγματα και ανήκουν άλλοι. ή φιλοσοφία είναι θρήσκευμα, ή ψυχολογία κομπογιαντισμός, και τα παιδαγωγικά ύψηλη τέχνη, σαν την τέχνη του ήγεισθαι, άλλ' όχι επιστήμη. και έρχομαι στα τρία σχολεία - σχολές.

Όταν από τους 9 εκπαιδευτικούς μήνες αφαιρεθούν οι εβδομαδιαίες διακοπές Χριστουγέννων (24 Δεκ. - 1 Ιαν.) και Πάσχα (Μ. Πέμπτη - Τετάρτη του Πάσχα), με 4 ώρες στο γυμνάσιο και 2 ώρες διάβασμα στο σπίτι, 6 ώρες ημερησίως για παιδιά 11-14 ετών, και 5 ώρες στο λύκειο και 3 ώρες διάβασμα στο σπίτι, 8 ώρες ημερησίως για νέους 15-18 ετών, έχουμε τον ακόλουθο εργάσιμο στο σχολείο εκπαιδευτικό χρόνο.

Έκπαιδευτικός χρόνος

τριμηνίες	εργάσιμ. εβδομάδες	εργάσιμες ημέρες	έξετασ. εβδομάδες	διδασκ. εβδομάδες	Διδακτ. ημέρες	εργάσιμες ώρες στο σχολείο		εργάσιμες ώρες στο σπίτι	
						γυμνάσιο	Λύκειο	γυμνάσιο	Λύκειο
Α'.1 Οκτ. - 23 Δεκ.	12	60	1	11	55	220	275	110	165
Β'.2 Ιαν. - 31 Μαρ.	13	65	1	12	60	240	300	120	180
Γ'.1 Απρ.-30 Ιουν.	11	55	1	10	50	200	250	100	150
μήνες 9	36	180	3	33	165	660	825	330	495

στο τέλος τῆς κάθε τριμηνίας μποροῦν, νὰ γίνονται γραπτὲς ἐξετάσεις τῶν 3 μέχρι 5 συνολικῶς μαθημάτων μέσα σὲ 5 ἐργάσιμες ἡμέρες.

Στὸ γυμνάσιο θὰ γίνονται τρία μαθήματα: ἀρχαῖα ἑλληνικά, νέα ἑλληνικά, καὶ ἱστορία· στὴ δὲ Δ΄ τάξι μόνο θὰ γίνεται καὶ τέταρτο τὰ λατινικά.

Στὸ λύκειο θὰ γίνονται καὶ στὶς τέσσερες τάξεις πέντε μαθήματα: ἀρχαῖα ἑλληνικά, νέα ἑλληνικά, ἱστορία, λατινικά, καὶ μία μόνο ξένη γλῶσσα.

Οἱ 660 καὶ 825 διδακτικὲς ὥρες τοῦ ἔτους γιὰ τὸ γυμνάσιο καὶ τὸ λύκειο ἀντιστοίχως θὰ μοιράζονται στὰ δυὸ σχολεῖα ὡς ἀκολούθως.

μαθήματα	γυμνάσιο		λύκειο	
	Α΄ - Γ΄	Δ΄	ἀρχαῖα ἑλλ.	
ἀρχαῖα ἑλλ.	300	300	νέα ἑλληνικά	150
νέα ἑλληνικά	200	150	ἱστορία	150
ἱστορία	160	150	λατινικά	100
λατινικά	–	60	ξένη γλῶσσα	65

“Υψηλὰ μαθημάτων γυμνασίου

Ἀρχαῖα ἑλληνικά

- Α΄. Ἀναγνωσμάταριο Γ. Ζούκη (200 ὥρες) - γραμματική (100).
- Β΄. Πολύβιος (100) - Κ. Διαθήκη (100) - γραμματική (100).
- Γ΄. Ἴσσοκράτης (100) - Ἀρριανός (100) - γραμματική (100).
- Δ΄. Ξενοφῶν (200) - γραμματική (50) - γραφὲς καὶ ἀλφάβητο (50).

Νέα ἑλληνικά

- Κείμενα (130 ἢ 80 ὥρες) - ἔκθεσι περιγραφική (70).
- Ἀνθολογία κειμένων (Ἀναγνωστικά).
- Α΄. Γύρω ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα (130 ὥρες).
- Β΄. Γύρω ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ καὶ ῥωμαϊκὴ ἀρχαιότητα (130).
- Γ΄. Γύρω ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ ἀρχαιότητα (130).
- Δ΄. Δημοτικὰ τραγούδια καὶ παροιμίαι - Λογοτέχναι (80).

Ἱστορία

- Α΄. Ἑλληνικὴ ἱστορία 2000 - 350 π.Χ. (160 ὥρες).
- Β΄. Ἑλλ. ἱστ. 350 - 31 π.Χ. - Ῥωμ. ἱστ. 753 π.Χ. - 324 μ.Χ. (160).

Γ'. Βυζαντινή ιστορία 324 - 1460 (160).

Δ'. Νέα Έλληνική ιστορία 1460 - 1930 (150).

Λατινικά

Δ'. Άναγνωσματάριο Έρρ. Σκάσση (30) - γραμματική (30).

Ύλη μαθημάτων λυκείου

Άρχαϊα έλληνικά

Α'. Λυσίας (200 ὥρες) - Ἡρόδοτος (100) - συντακτικό (60).

Β'. Θεόφραστος (150) - Λυρικοί (100) - Π. Διαθήκη (50) - συντακτικό (60).

Γ'. Άριστοτέλης (150) - Τραγωδία (150) - συντακτικό (30) - γραμματολογία (30).

Δ'. Θουκυδίδης (150) - Όμηρος (150) - Δομή έλληνικῆς γλώσσης (30) - Ιστορία έλληνικῆς γλώσσης (30).

Νέα έλληνικά

Κείμενα (80 ὥρες) - ἔκθεσι (70).

Α'. Άνθολογία δημοδῶν βυζαντινῶν κειμένων - ἔκθεσι περιγραφική.

Β'. Άνθολογία Δημοτικῶν τραγουδιῶν - παροιμιῶν - ἔκθεσι περιγραφική.

Γ'. Άνθολογία Νεοελλήνων λογοτεχνῶν (1700 - 1930) - ἔκθεσι περιγραφική.

Δ'. Άνθολογία Νεοελλήνων ἐπιστημόνων (1850 - 1950) - ἔκθεσι περιγραφική - δοκίμιο.

Ίστορία

Α' - Γ'. Ίδια διάρθρωσι μετὸ γυμνάσιο - περισσότερη ὕλη.

Δ'. Νεοελληνική (80 ὥρες) - Εὐρωπαϊκή (40) - Παγκόσμια (30).

Λατινικά

Α'. Nepos (70) - γραμματική (30).

Β'. Caesar (70) - γραμματική (30).

Γ'. Livius (70) - συντακτικό (30).

Δ'. Cicero (70) - συντακτικό (30).

Ξένη γλώσσα (65). Μία μόνο καὶ στὶς 4 τάξεις.

Μετὰ ἀπὸ τέτοιο γυμνάσιο καὶ λύκειο ἢ ἀρχαιομάθεια στὰ 18

χρόνια θα είναι πολύ ανώτερη από την αντίστοιχη του σημερινού πτυχιούχου της φιλολογίας. κι αυτό με λιγότερο κόπο των παιδιών.

Φιλολογία

Α'. Αρχαία ελληνική γραμματεία

Γραμματεία και όχι μόνο λογοτεχνία. πρέπει να διδάσκονται κείμενα και σεκρέτου (έπιγραφές, πάπυροι ιδιωτικοί, όστρακα), και επιστήμης (Θουκυδίδης, Ίπποκράτης, Άριστοτέλης, κλπ.), και λογοτεχνίας (ποιηταί), και δημοσιογραφίας (ρήτορες, φιλόσοφοι, κλπ.).

1. Προαλφαβητική - προομηρική γραμματεία. Όμηρος - Ήσίοδος - αρχαϊκοί ποιηταί - αρχαϊκές έπιγραφές. Κλασσικοί. Άλεξανδρινοί - έλληνιστικοί.
2. Αρχαιογραφία (προαλφαβητική έπιγραφική - αλφαβητική έπιγραφική - παπυρολογία - παλαιογραφία - διπλωματική).
3. Κριτική κειμένου.
4. Αρχαία ελληνική γραμματολογία.

Β'. Λατινική γραμματεία - λατινική γραμματολογία

Γ'. Βυζαντινή γραμματεία - βυζαντινή γραμματολογία

Δ'. Νέα ελληνική γραμματεία - νέα ελληνική γραμματολογία

Ε'. Γλωσσολογία

1. Δομή της ελληνικής γλώσσης.
2. Ίστορία της ελληνικής γλώσσης.
3. Γενική γλωσσολογία.

Ίστορία

1. Αρχαία ελληνική ιστορία (2.000 - 31 π.Χ.)
2. Ρωμαϊκή ιστορία (753 π.Χ. - 610 μ.Χ.)
3. Βυζαντινή ιστορία (324 - 1460)
4. Νεώτερη ελληνική ιστορία (1430 - 1950)
5. Ευρωπαϊκή ιστορία (2.000 π.Χ. - 1950)
6. Ίστορία ανατολικών λαών (3.000 π.Χ. - 1950)
7. Παγκόσμιος ιστορία (μέχρι 1950)
8. Λαογραφία
9. Θρησκειολογία

Ἀρχαιολογία

1. Προϊστορική ἀρχαιολογία
2. Ἑλληνική ἀρχαιολογία
3. Ῥωμαϊκή ἀρχαιολογία
4. Βυζαντινὴ ἀρχαιολογία
5. Μεταβυζαντινὴ ἀρχαιολογία
6. Παραμεσόγειος ἀρχαιολογία
7. Παγκόσμιος ἀρχαιολογία

Ἀσφαλῶς οἱ καθηγηταὶ πανεπιστημίου εἶναι –πρέπει νὰ εἶναι– κορυφαῖοι ἐπιστήμονες, καὶ γι' αὐτὸ προσδιορίζουν τὴν ὕλη τῶν μαθημάτων τους οἱ ἴδιοι. δὲν πρέπει ὅμως νὰ εἶναι σ' αὐτὸ κι ἀσύδοτοι οὔτε ἀσυνεννόητοι καὶ ἀσυντόνιστοι. μεταξὺ 1974 καὶ 1980 ἓνας κιναιδὸς τέως κομμουνιστοφάγος πανεπιστημιακὸς καταδότης, βοηθὸς καθηγητοῦ, ὁ ὁποῖος πρὸ τοῦ 1967 κυνηγοῦσε ἀπηνῶς κάθε φοιτητὴ πού τὸν ἀπέκρουε ὡς κιναιδὸ, συκοφαντώντας τὸν ὡς ἀριστερό, ἐπειδὴ ἢ δικτατορία, μαζὶ μὲ τοὺς καθηγητὰς πού ἀπέλυσε ὡς ἀντικαθεστωτικούς, ἀπέλυσε κι αὐτὸν ὡς κιναιδὸ, συλληφθέντα ἐπ' αὐτοφώρῳ μάλιστα καὶ φωτογραφηθέντα ν' ἀσημονῆ, καὶ ὄχι ὡς κομμουνιστὴ, ὅταν τὸ 1974 ἐπανῆλθε, ὡς «ἀδίκως διωχθεὶς», μὲ κάποιο βαθμὸ μάλιστα, προκειμένου νὰ παραστήσῃ τὸν «κομμουνιστὴ», πού διώχθηκε δῆθεν γιὰ τὰ πολιτικὰ του φρονήματα, ἀντὶ νὰ διδάσκῃ ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλολογία, δίδασκε ποιήματα ἑνὸς σημερινοῦ νεοέλληνοσ κομμουνιστοῦ ποιητοῦ, πού εἶχε στρατολογηθῆ ἀπὸ τὸ Στάλιν ὡς ἐξυμνητὴς του. εἶπαμε νὰ ὑπάρχῃ στοὺς καθηγητὰς πανεπιστημίου ἐλευθερία ἐπιλογῆς τῆς ὕλης τοῦ μαθήματός των, ἀλλ' ὄχι καὶ κιναιδικὴ ἀσυνδοσία· τὸ πανεπιστήμιο δὲν εἶναι κιναιδαριό· δὲν πρέπει νὰ εἶναι. πιὸ παλιὰ κάποιος καθηγητὴς τῆς λατινικῆς γραμματείας ἐπὶ πολλὰ χρόνια δίδασκε κάθε χρόνο Ἰνιδὲς τοῦ Ὁρατίου, σκέτῃ ἐρευνηεῖα, παίρνοντάς τὴν ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ μετάφρασι μιᾶς μὴ κριτικῆς ἐκδόσεως. ὁ συντονισμὸς τῶν καθηγητῶν στὴ διδακτέα ὕλη πρέπει νὰ εἶναι ὑποχρεωτικός. ἀλλιῶς θὰ εἶναι συχνὸ τὸ φαινόμενο ὅλοι οἱ καθηγηταὶ λ.χ. τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γραμματείας νὰ διδάσκουν ἐπὶ μία τετραετία μόνον τραγωδία. καὶ νὰ ὑπάρχουν πτυχιούχοι φιλόλογοι, πού καθ' ὅλες τὶς πανεπιστημιακὰς σπουδὰς των δὲν διδάχτηκαν τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τραγωδία. εἶναι κάτι πού συνέβη. στόχος μιᾶς σχολῆς πρέπει νὰ εἶναι ἢ ἐπαρκὴς ἐπιστημονικὴ κατάρτισι τοῦ φοιτητοῦ καὶ ὄχι οἱ ὀρέξεις τοῦ καθηγητοῦ ἢ καὶ τὸ καμουφλάρισμα τῆς ἀγγραματοσύνης του.

Ἔνας κλασσικὸς φιλόλογος, καθηγητὴς πανεπιστημίου πληθωρι-

κός, ἂν θέλῃ, ἐνῶ εἶναι τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γραμματείας, νὰ διδάξῃ λατινικὴ γραμματεία, μπορεῖ νὰ τὸ κάνῃ αὐτὸ ἢ σὲ μεταπτυχιακὰ μαθήματα ἢ σ' ἐλεύθερη σειρὰ διαλέξεων ἢ σὲ συγγράμματά του καὶ ἄλλες ἐργασίες του, ὅπου ἐλέγχεται καλλίτερα καὶ ἡ ποιότητά του, ἀλλὰ κατὰ τὴν τετραετῆ σπουδὴ καὶ ἐπιστημονικὴ κατάρτισι τῶν φοιτητῶν νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διδάσκῃ αὐτὸ τὸ ὅποιο τοῦ ζητεῖται καὶ γιὰ τὸ ὅποιο ἐγίνε καθηγητῆς, καὶ ὄχι νὰ κάνῃ φιγοῦρες πληθωρικότητος. τέτοιες νὰ κάνῃ, ἂν ἔχῃ κότσια, στίς περιπτώσεις ποὺ ἀνέφερα. τὰ λέω αὐτὰ ἐπειδὴ ἐκεῖνο ποὺ συμβαίνει στὴν πραγματικότητα εἶναι τίς περισσότερες φορές ὅτι δυσκολεύεται νὰ διδάξῃ Δύσκολο τοῦ Μενάνδρου ἢ νὰ ξεπεράσῃ προηγούμενες διδασκαλίες τοῦ Ὀμήρου, ἐνῶ ἔχει πρόχειρη μιὰ γαλλικὴ μετάφρασι τοῦ Ὀβιδίου, τὴν ὁποία μεταφράζει σὰν καθηγητῆς γυμνασίου. φτηνιάρικες φιγοῦρες.

Στὰ τμήματα φιλολογίας ἐπικρατεῖ τέτοια ἀσυδοσία, ὥστε πολλὰ βασικὰ μαθήματα τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς δὲν διδάσκονται ποτέ· καὶ ὁ μεταπτυχιακὸς ἐπιστήμων εἶναι ἀναγκασμένος νὰ εἶναι σ' αὐτὰ αὐτοδίδακτος. αὐτὸ ὅμως εἶναι *οὐ παντός ἀνδρός*. δίνω ἐδῶ περιγράμμα γιὰ τὸ ποιά πρέπει νὰ διδάσκωνται ὅπωςδήποτε, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἐπάρκεια ἐπιστημονικῆς καταρτίσεως τῶν φοιτητῶν κατὰ τὴν τετραετία τῆς φοιτήσεώς των.

Α'. Ἀρχαία ἐλληνικὴ γραμματεία

1. Ἀρχαιογραφία

α'. Ἐπιγραφικὴ προαλφαβητικὴ (ἀχαικὲς πινακίδες)

β'. Ἐπιγραφικὴ ἀλφαβητικὴ (ἐπιγραφές)

γ'. Παπυρολογία

δ'. Παλαιογραφία (περγαμηνῶν καὶ χαρτίνων χειρογράφων)

ε'. Διπλωματικὴ (κηρόβουλλα - χρυσόβουλλα).

2. Κριτικὴ κειμένου

3. Γραμματολογία (1450 π.Χ. - 600 μ.Χ.)

4. Ἑρμηνεῖα κειμένων

α'. Κείμενα σεκρέτου (πινακίδες - ἐπιγραφές - νόμοι)

β'. Κείμενα ἐπιστήμης (λ.χ. Θουκυδίδης, Ἀριστοτέλης)

γ'. Κείμενα λογοτεχνίας (λ.χ. Ὀμηρος, λυρικοί, τραγικοί, κωμικοί)

δ'. Κείμενα δημοσιογραφίας (ῥήτορες, φιλόσοφοι, κλπ.).

αὐτὰ πρέπει μέσα σὲ μία τετραετία νὰ διδάσκωνται ὅλα· καὶ ἀπὸ τὰ κείμενα δείγματα καὶ ἀπὸ τίς τέσσερες κατηγορίες. ἡ ἐλευθερία ἐπιλογῆς τοῦ καθηγητοῦ νὰ ἐγκληθῇ στὸ ὅτι θὰ μπορῇ λ.χ. νὰ διαλέγῃ ὅποια τραγωδία ὁποιοῦ τραγικοῦ θέλει· ὄχι ὅμως νὰ μὴ διδάσκῃ κάποιο ἀπὸ τὰ παραπάνω ἐπὶ μέρους μαθήματα ἢ κάποια κατηγορία κειμένων. καὶ ἂν ὅλοι τους θεωροῦν ὅλη τὴν παραπάνω ὕλη δυσβάστακτη γιὰ τίς δυνάμεις των, τότε νὰ ἐξειδικευτοῦν μέχρι καὶ τρεῖς

ειδικότητες καθηγητῶν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γραμματείας (α'. ἀρχαιογράφοι - κριτικοὶ κειμένων, β'. γραμματολόγοι, καὶ γ'. ἐρμηνευταί) καὶ νὰ διδάσκουν ὁ καθένας τὸ μάθημά του σ' ὅλο του τὸ φάσμα μέσα στὴν τετραετία, κι ὄχι νὰ διδάσκουν ἐγκώμια τοῦ Γιάννη Ῥίτσου στὸ Στάλιν ἀντὶ γιὰ ἐρμηνεῖα Ἀριστοφάνους. τὸ δεύτερο, δηλαδή ἡ διάκρισι τριῶν ειδικοτήτων, εἶναι ἴσως πρακτικώτερο.

Β'. Λατινικὴ γραμματεία. νὰ διδάσκεται ὅπωςδήποτε ἡ γραμματολογία καὶ ἡ ἐρμηνεῖα τῶν κειμένων, πεζῶν καὶ ποιητικῶν, χωρὶς τὴν ἐξεζητημένη ἐπάρθεια τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γραμματείας. μπορεῖ λ.χ. νὰ μὴ διδάσκεται ἀρχαιογραφία, παρὰ μόνον ὡς προαιρετικὸ κι ἀβαθμολόγητο μάθημα ἐλαχίστων φοιτητῶν ἢ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσι πρέπει νὰ ἔχη ἔναντι τῆς μέσης καὶ αὐτὴ τὴν εἰδοποιὸ διαφορὰ, τὰ ἀβαθμολόγητα μαθήματα. οἱ φοιτηταὶ εἶναι ἄντρες· δὲν εἶναι παιδιὰ. μπορεῖ ἐπίσης νὰ μὴ διδάσκεται κριτικὴ κειμένου, ἐφ' ὅσον αὐτὸ τὸ μάθημα δὲν εἶναι ὕλη ἀλλὰ σκέτη μέθοδος καὶ τέχνη, ἐφηρμοσμένη καὶ στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γραμματεία καὶ σ' ὅποιαδήποτε ἄλλη.

Γ'-Δ'. Βυζαντινὴ καὶ νεοελληνικὴ γραμματεία. ἀπαραίτητα ἡ γραμματολογία καὶ ἡ ἐρμηνεῖα κειμένων μόνο. ὄχι ἡ ἀρχαιογραφία καὶ ἡ κριτικὴ κειμένου. στὴ βυζαντινὴ γραμματεία μόνο θὰ μπορούσαν νὰ ἐκχωρηθοῦν ἡ παλαιογραφία καὶ ἡ διπλωματικὴ. ἡ παλαιογραφία εἶναι καλλίτερο ν' ἀνήκη στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γραμματεία, διότι τὸ 99% τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων διασώζονται σὲ μικρογράμματη γραφὴ πάνω σὲ περγαμηνὰ καὶ χάρτινα χειρόγραφα. ἡ διπλωματικὴ εἶναι ἀπαραίτητο ν' ἀνήκη στὴ βυζαντινὴ γραμματεία, διότι τὰ κείμενά της εἶναι 100% βυζαντινά. στὴν ἀνάγκη καὶ οἱ φιλόλογοι τῆς βυζαντινῆς γραμματείας θὰ μπορούσαν νὰ ἐξειδικεύονται σὲ δυὸ ειδιότητες, γραμματολόγοι κι ἐρμηνευταί. ἡ νεοελληνικὴ γραμματεία βέβαια εἶναι κυρίως γραμματολογία. ἐρμηνεῖα εἶναι σὲ μικρὸ βαθμὸ, ὅταν πρόκηται γιὰ παλιὰ κείμενα (1100-1670), ἐνῶ γιὰ τὰ νεώτερα, πού δὲν χρειάζονται ἐρμηνεῖα, χρειάζεται μόνο γεῦσι κι ἐμπειρία. καὶ εἶναι καλλίτερα νὰ μὴν ἐπεκτείνεται τὸ μάθημα αὐτὸ χρονικῶς πέρα ἀπὸ τὸ 1940. στὴν ἱστορία, νομίζω, πρέπει νὰ σταματᾷ τὸ πανεπιστήμιο μισὸ αἰῶνα πρὶν ἀπὸ τὸ σήμερον, καὶ στὴ γραμματολογία πρὶν ἀπὸ 60-100 χρόνια. τὰ πιὸ πέρα νὰ εἶναι ἀντικείμενο μόνο τῶν πανεπιστημιακῶν ἐπιδόσεων τῶν πανεπιστημιακῶν ἀντρῶν.

Γιὰ τὰ πέντε ἐπὶ μέρους μαθήματα τῆς ἀρχαιογραφίας, γιὰ τὴν κριτικὴ κειμένου, καὶ γιὰ τὶς τέσσερες γραμματολογίες πρέπει νὰ ὑπάρχουν διδακτικὰ συγγράμματα ἢ ἐγχειρίδια. τὰ τῆς γραμματολογίας πρέπει νὰ ἔχουν ὅπωςδήποτε ἀπαξάπαντες τοὺς συγγραφεῖς καὶ τ' ἀνώνυμα κείμενα (πινακίδες κι ἐπιγραφές ὡς εἶδη), συνοπτικὲς βιογραφίαι ἢ χρονολογίαι των, καὶ πλήρεις πίνακες τῶν ἔργων μὲ σταθε-

ρὲς παρατηρήσεις (τίτλο, χρονολόγησι, ἔκτασι, διάρθρωσι, κύρια χειρογράφα, μαρτυρία καὶ χρήσι μεταγενεστέρων), καὶ ὄχι νὰ εἶναι τσιμπολογήματα τέτοιων καὶ πρέξεις ἀπὸ κουλτουριάρικες ψευδαισθητικὲς ἐκτιμήσεις καὶ ἄλλες τέτοιες παρλαπίπτες. στὴν ἐρμηνεία κειμένων ἢ ἐπιλογή κατηγορίας κειμένων νὰ εἶναι προσδιωρισμένη γιὰ κάθε ἔτος σπουδῶν (λ.χ. Α΄ ἔτος - Ὀμηρος, κάποια ἐπικά, κάποια λυρικά· Β΄ ἔτος - ἐπιστημονικὰ ἑλληνιστικά· Γ΄ ἔτος - τραγικά, κωμικά, σεκρετάρια· κλπ.). ἢ ἐλευθερία τοῦ καθηγητοῦ νὰ εἶναι ἂν θὰ διδάξῃ Βακχυλίδη ἢ Θουκυδίδη ἢ Ἡρωδιανὸ γραμματικὸ ἢ Ἀριστοφάνη.

Ε΄. Γλωσσολογία. στὸ πέμπτο καὶ τελευταῖο μάθημα τῆς φιλολογίας, στὸ ὁποῖο μέχρι στιγμῆς ἐπικρατεῖ ἀπαράδεκτο χάος, πρέπει νὰ διακριθοῦν τρία ἐπὶ μέρους μαθήματα.

1. Γενικὴ γλωσσολογία (ὑπεργλωσσική - ὑπερεθνική).

2. Δομὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διαχρονική, δηλαδὴ γραμματικὴ (= γραφικὴ παράστασι + φθογγικὸ + κλιτικὸ + ἔτυμολογικὸ + λεξικὸ + συντακτικὸ).

3. Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης (καταγωγή - διάλεκτοι - ἐξέλιξι). δὲν θὰ ἦταν κακὸ νὰ ὑπάρχουν δυὸ διακριτὲς εἰδικότητες γλωσσολόγων, μία τῆς γενικῆς καὶ μία τῆς ἑλληνικῆς, καὶ νὰ μοιράζωνται τὰ ἔτη ἀπὸ 1 καὶ 3 ἀντιστοίχως. ἡ σημερινὴ ἀκαταστασία στὴ γλωσσολογία τῶν πανεπιστημίων εὐθύνεται γιὰ τὸ ὅτι ἡ μὲν ἑλληνικὴ γλωσσολογία, ποὺ εἶναι καὶ ἡ κυριώτερη ἐθνικὴ τοῦ κόσμου, ἔχει ἐγκαταλειφθῆ, ἡ δὲ γενικὴ εἶναι ἀρλουμποποιημένη· καὶ ἡ γλωσσολογία ἀπὸ θετικὴ ἐπιστῆμη ἔχει καταντήσει ἀερολογία. ἡ γενικὴ γλωσσολογία πρέπει, νομίζω, ἐπὶ 30 χρόνια συναπτὰ νὰ διδάσκεται ὑποχρεωτικῶς ἀπὸ ἓνα μεταφρασμένο στὴν ἑλληνικὴ καλοδιαλεγμένο ξένο σύγγραμμα, μέχρι νὰ ἐμπεδωθῆ καὶ στὴν Ἑλλάδα τὸ μάθημα αὐτὸ στὸ θετικὸ καὶ σοβαρὸ του φάσμα. καὶ βέβαια καὶ τὰ δυὸ ἐπὶ μέρους μαθήματα τῆς ἑλληνικῆς γλωσσολογίας πρέπει νὰ διδάσκωνται ἀπὸ συγκεκριμένα συγγράμματα ἢ ἐγχειρίδια.

Καὶ τὰ πέντε μαθήματα τῆς ἐπιστῆμης τῆς φιλολογίας πρέπει νὰ διδάσκωνται καὶ στὰ τέσσερα ἔτη σπουδῶν μὲ τὰ ἐπὶ μέρους μαθήματα καὶ τὴν ὕλη τους κατανεμημένα βέβαια ἀναλόγως. διότι οὔτε τὰ πέντε μαθήματα μεταξύ τους οὔτε τὰ 20 ἐπὶ μέρους μαθήματα μεταξύ τους ἔχουν τὴν ὕλη τους ἴση.

Ἡ φιλολογία εἶναι ἢ κατ' ἐξοχὴν ἐπιστῆμη τῶν γραμμάτων. ἐπιστῆμες τῶν γραμμάτων ὅμως εἶναι καὶ ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἀρχαιολογία. καὶ τὰ χριστιανικὰ γράμματα εἶναι μιὰ εἰδικὴ φιλολογία καὶ ἐπιστῆμη πολὺ μεγάλη· δὲν ἀνήκει ὅμως στὸ πανεπιστήμιο ὡς σχολή. ἡ ὕλη τῆς ὡς ἐπιστῆμης μπορεῖ νὰ εἶναι κατανεμημένη μέσα στὴν ὕλη τῶν σχολῶν τῶν τριῶν προειρημένων ἐπιστημῶν. ἢ, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἀπὸ ἄλλη

γωνία παρατηρήσεως, ὁ κάτοχος τῶν τριῶν προειρημένων ἐπιστημῶν εἶναι αὐτόχρομα κάτοχος καὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν χριστιανικῶν γραμμάτων.

Οἱ ἐπιστήμες τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας, ὅσο ἐννοοῦνται ὡς ἑλληνικῆς, ἔχουν μεγάλη ἐξάρτησι ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη τῆς φιλολογίας, ἐνῶ ἡ ἐξάρτησι τῆς φιλολογίας ἀπὸ τὴν ἱστορία εἶναι πολὺ μικρὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογία σχεδὸν μηδαμινή.

Μὲ μιὰ μέση ἐκπαίδευσι σὰν τὴν προεκτεθειμένη, γιὰ τὸ σπουδαστὴ τῆς φιλολογίας ἐπαρκεῖ ἡ ἱστορία τοῦ γυμνασίου, γιὰ δὲ τοὺς σπουδαστὰς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας ἐπαρκεῖ ἡ φιλολογία τοῦ λυκείου. γι' αὐτὸ στὸ ἐπίπεδο τοῦ πανεπιστημίου οἱ τρεῖς ἀδελφές ἐπιστήμες τῶν γραμμάτων εἶναι πλέον ἀπεξαρτημένες ἀπ' ἀλλήλων. δὲν συμβαίνει ὅμως αὐτὸ μὲ τὴ σημερινὴ κατάστασι τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα ὡς σχολὴς ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἀρχαιολογία εἶναι πολὺ ἐξαρτημένες ἀπὸ τὴν φιλολογία, καὶ μόνο ἡ φιλολογία εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴς δύο ἄλλες.

Στὴν ἐπιστήμη καὶ στὴ σχολὴ τῆς ἐπιστήμης τῆς ἱστορίας τὸ κάθε μάθημα πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ διδάσκεται καὶ ὡς μέθοδος ἱστορικῆς ἐρεῦνης καὶ ὡς ὕλη. διότι τώρα ἔχουμε καταντήσει νὰ ξέρουν οἱ ἀπόφοιτοι τὴ «μέθοδο» καὶ ἄφθονη «μεθοδολογία» – ἄς ποῦμε ὅτι τὴν ξέρουν –, καὶ νὰ μὴν ξέρουν ἱστορία. τῆς κάθε ἱστορίας ἡ ὕλη νὰ ἐξετάζεται μὲν ὅλη νὰ διδάσκεται δὲ μέρος τῆς ὅσο γίνεται μεγαλείτερο. γιὰ τὴν κάθεξι τῆς ὕλης νὰ διαβάζουν ἔστω οἱ φοιτηταὶ συγγράμματα ἱστορίας μὲ πλήρη κάλυψι τοῦ ἱστορικοῦ χρόνου, γιὰ νὰ ἐξετάζονται. στὴν ὕλη τῆς κυρίως ἡ ἱστορία εἶναι ἐπιστήμη θετικὴ· στὴ μεθοδολογία ἐμφιλοχωρεῖ καὶ πολλὴ παρλαπίπα· εἶναι μάθημα ἀπροσδιόριστο καὶ ὑποκειμενικῆς δομῆς. καὶ ἡ μέθοδος στὴν ἱστορία εἶναι περισσότερο ἔνστικτο καὶ λιγώτερο μάθημα. εἶναι ἀνακριτικὴ τέχνη.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν ἀρχαιολογία.

Κυρίως δὲ ἀρχαιολογία εἶναι ἡ ἐπιστήμη τοῦ συνόλου τῶν εὐρημάτων· τόσο δηλαδὴ ἡ ἀρχαιολογία τοῦ δημοσίου βίου ὅσο καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ. θέλω νὰ πῶ ἀντικείμενο τῆς ἀρχαιολογίας δὲν εἶναι μόνο οἱ ναοὶ καὶ τ' ἀγάλματα, οὔτε εἶναι αὐτὰ σπουδαῖο μέρος του, ἀλλὰ καὶ τὰ σκεύη, καὶ τ' ἀγγεῖα εἰδικώτερα, καὶ τὰ ἐργαλεῖα, καὶ τὰ κοσμήματα, καὶ τὰ ὄπλα, καὶ τὰ νομίσματα, καὶ πλῆθος ἕτεροκλύτων κατασκευῶν. καὶ κυριώτατα ἡ ἀρχαιολογία δὲν εἶναι ἱστορία τῶν καλῶν τεχνῶν, ὅπως κατάντησε μέσα στὸ πανεπιστήμιο. σήμερα ὁ πτυχιούχος ἀρχαιολόγος ξέρει πολλὰς ἀγγειογραφίας, ἀλλὰ δὲν ξέρει τίς κατηγορίες τῶν ἀγγείων μὲ κριτήριον τὴ χρῆσι, λὲς καὶ τ' ἀγγεῖα εἶναι ζωγραφικοὶ πίνακες. ἡ ἱστορία τῶν καλῶν τεχνῶν, ἐν προκειμένῳ τῶν εἰκαστικῶν μόνο καλῶν τεχνῶν, εἶναι μικρὸ μόνο μέρος τῆς ἐπι-

στήμης τῆς ἀρχαιολογίας. σήμερα σχεδὸν κανεὶς πτυχιούχος τῆς ἀρχαιολογίας δὲν ξέρει πόσα καὶ ποιά μέταλλα γνώριζαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἀπὸ ποῦ τὰ προμηθεύονταν καὶ ποιές ἐξεργασίες τῶν τοῦς ἦταν ἐφικτές, ἢ ποιά χρώματα ὑφασμάτων τοῦς ἦταν γνωστά, ποιά εὐπόριστα ἢ δυσπόριστα, ἢ γιατί στὴ γεφυροποιία οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὑστεροῦσαν πολὺ ἔναντι τῶν Ῥωμαίων. ἀπὸ νομισματικὴ δὲ ἔχει μεσάνυχτα. αὐτὸ ποῦ σήμερα ἐμφανίζεται ὡς πανεπιστημιακὴ ἀρχαιολογία εἶναι τόσο μικρὸ καὶ τόσο δευτερευούσης σημασίας μέρος τῆς ἐπιστήμης τῆς ἀρχαιολογίας, ποῦ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι στὸ πανεπιστήμιο ἢ ἐπιστῆμη τῆς ἀρχαιολογίας δὲν ἔχει σχολή. ὁ σπουδαστὴς τῆς πανεπιστημιακῆς «ἀρχαιολογίας» φαντάζεται ὅτι ἀρχαιολογία εἶναι πέντε πεσμένοι κίονες ναοῦ καὶ δυὸ ξεβράκωτα εἶδωλα θεῶν κιναίδων. καὶ γενικῶς ἡ ἀρχαιολογία στὴν Ἑλλάδα εἶναι μόνο τμῆμα σχολῆς ποῦ λέγεται ἔτσι, ἀλλ' ὄχι ἐπιστῆμη. ἀσφαλῶς ἢ ὅποια-δήποτε πανεπιστημιακὴ σχολὴ στὸν κόσμον δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἢ ὁμόλογη τῆς ἐπιστήμης, οὔτε καὶ προβλέπεται νὰ εἶναι, ἀλλὰ τὸ νὰ εἶναι ἢ σχολὴ τόσο ἀσήμαντο μέρος τῆς ἐπιστήμης ὅσο ἡ ἀρχαιολογία στὴν Ἑλλάδα, εἶναι ἐλληνικὸ κατάντημα. εἶναι σχεδὸν σχολὴ ξεναγῶν.

Οἱ τρεῖς ἐπιστῆμες τῶν γραμμάτων εἶναι ἐπιστῆμες θετικῆς. καὶ οἱ σχολές τῶν, ἂν θέλουν νὰ ἔχουν γνωστικὸ καὶ διδασκόμενον ἀντικείμενο τὶς φερώνυμες ἐπιστῆμες, πρέπει νὰ τὶς ἔχουν ὡς θετικῆς ἐπιστῆμες, καὶ ὄχι σὰ μιὰ κουλτουριάρικη πρέζα λογοτεχνίας, καὶ κούφιας «μεθοδολογίας», καὶ ἱστορίας τῶν τεχνῶν. ἐπαναλαμβάνω οἱ τρεῖς ἐπιστῆμες τῶν γραμμάτων δὲν εἶναι κουλτουριάρικες παρλαπίπες, ἀλλὰ θετικῆς ἐπιστῆμες. καὶ οἱ ὁμόλογες σχολές πρέπει νὰ ἔχουν ἀντικείμενο ἢ κάθε μιὰ τὴν ἀντίστοιχὴ τῆς ἐπιστήμης.

Ξένες φιλολογίαις

Στὶς σχολές τῶν γραμμάτων, τὶς κακῶς λεγόμενες «φιλοσοφικῆς», ἀνήκουν ὡς τμήματα καὶ οἱ ξένες φιλολογίαις ἀγγλική, γαλλικὴ, γερμανικὴ, ἰταλικὴ. ἀσφαλῶς ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἢ ἐκμάθησι μιᾶς ξένης γλώσσης, καὶ ἄλλο ἢ σπουδὴ τῆς φιλολογίας τῆς.

Οἱ Ἕλληνες χρειαζόμαστε τὴ γλωσσομάθεια πέρα ἀπὸ κείνη ποῦ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ δικό μας γυμνάσιο καὶ λύκειο. διότι χρειαζόμαστε καὶ Ἕλληνες καθηγητὰς τῶν γλωσσῶν αὐτῶν γιὰ τὴ μέση ἐκπαίδευσί μας. ἐπειδὴ παντοῦ, καὶ στὴ χρῆσι καὶ στὴ μέση ἐκπαίδευσι καὶ στὰ ἐλεύθερα φροντιστήρια ὅπου θὰ πάη νὰ μάθη ξένη γλῶσσα ὁ καθένας, χρειαζόμαστε μόνο τὴ γλῶσσα καὶ ὄχι τὴ φιλολογία τῆς, μποροῦ-

με, νομίζω, κατ' ἀρχὴν νὰ περιοριστοῦμε, ἀκόμη καὶ στὸ πανεπιστήμιο, μόνο στὴν ἄριστη γνῶσι καὶ χρῆσι τῆς ζητούμενης γλώσσης, χωρὶς νὰ προχωροῦμε καὶ στὴ σπουδὴ τῶν φιλολογιῶν. τὸ νὰ σπουδάσῃ κανεὶς τὶς φιλολογίες αὐτὲς ν' ἀφεθῇ στὴν ἰδιωτικὴ του μέριμνα καὶ στὰ κράτη ἐκεῖνα, ποὺ μποροῦν νὰ ἰδρῦσουν στὴν Ἑλλάδα σχολὲς τῶν φιλολογιῶν τους. εἶναι ἀσύμφορο γιὰ τὸ ἑλληνικὸ δημόσιον νὰ διατηρῇ δεκάδες πανεπιστημιακὰ τμήματα μὲ καθηγητὰς πανεπιστημίου καὶ λοιπὲς πανεπιστημιακὲς δαπάνες, ὅταν ἡ σπουδὴ τῶν φιλολογιῶν αὐτῶν δὲν τὸ ἐξυπηρετῇ σὲ τίποτε, οὔτε καὶ τὸ προβάλλῃ. ἂν γίνῃ αὐτό, τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τῶν πανεπιστημιακῶν αὐτῶν σχολείων –σχολείων πλέον– θὰ εἶναι μόνο καθηγηταὶ μέσης ἐκπαίδευσως, ἐπίλεκτοι ἀσφαλῶς καὶ προκύπτοντες ἀπὸ διαγωνισμό, ἢ καὶ ξένοι καθηγηταὶ μέσης ἐκπαίδευσως ποὺ θὰ ἔχουν τὶς σχετικὲς γλώσσες μητρικές.

Ἐπειδὴ μερικὰ κράτη ἔχουν στὰ πανεπιστήμιά τους ὡς σχολὲς ἐπιστημῶν σχολὲς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἐφάμιλλες μὲ τὶς δικές μας, ἴσως κάποιο πνεῦμα ἴσης ἀντιδόσεως καὶ διακρατικῆς ἀβροφροσύνης ὑπαγορεύουν νὰ ἔχουμε κι ἐμεῖς ὡς σχολὲς ἐπιστημῶν, τὶς σχολὲς τῶν φιλολογιῶν τους. στὸ θέμα αὐτὸ τὸ δίκαιο θὰ ἦταν νὰ ἔχουμε φιλολογίες ἐθνῶν ποὺ κι ἐκεῖνα ἔχουν τὴ δική μας· καὶ ὄχι ὅλων. ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία δὲν εἶναι ἴσης ἀξίας μὲ τὶς φιλολογίες τῶν ἄλλων· εἶναι ἡ ἀνώτερη στὸν κόσμον· κληρονομία παγκόσμια· μὲ δευτέρῃ τὴ λατινική. ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει στὸν κόσμον τὴ μέγιστη διεξόδουσι στὶς γλῶσσες καὶ στὴ γενικὴ ἐπιστημονικὴ ὀρολογία καὶ στὴ διανόησι τῶν ἄλλων ἐθνῶν· μὲ δευτέρῃ πάλι τὴ λατινική. ἂν λ.χ. στὰ εὐκατάστατα κράτη τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Σιγκαπούρης ὑπάρχουν πανεπιστημιακὲς σχολὲς ἑλληνικῆς φιλολογίας, δὲν νομίζω ὅτι πρέπει κι ἐμεῖς νὰ ἔχουμε ἐδῶ σχολὲς ἰαπωνικῆς καὶ σιγκαπουρινῆς φιλολογίας. καὶ ἤδη κάνουμε ἄλλωστε αὐτὸ ποὺ λέω, καὶ μὲ λιγώτερη ἀβρότητα μάλιστα. σήμερον τὸ ἀνερχόμενον ἄστρο στὴ σπουδὴ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας εἶναι ἡ Ἰσπανία, ποὺ τείνει νὰ περάσῃ τὴν Ἀγγλία καὶ τὴ Γερμανία μὲ τὴν Ὁξφόρδη τους καὶ τὴ Λειψία τους, καὶ ὅμως ἐμεῖς τμήματα ἰσπανικῆς φιλολογίας στὰ πανεπιστήμιά μας δὲν ἔχουμε. ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία ὡς ἐπιστήμη διδάσκεται σὲ πανεπιστήμια δεκάδων χωρῶν· ἀκόμη καὶ στὴ μέση ἐκπαίδευσιν ἀρκετῶν. δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀνταποδώσουμε κι ἐμεῖς τὰ ἴσα, διότι θὰ ἔχουμε τόσες φιλολογίες καὶ τόσες σχολὲς τῆς κάθε μιᾶς, ποὺ θὰ εἶναι περισσότερες ἀπ' ὅλες τὶς σχολὲς καὶ τὰ τμήματα ὅλων τῶν ἐπιστημῶν σ' ὅλα τὰ πανεπιστήμιά μας. ἓνα εὐκατάστατο ἢ πολυεθνικὸ κράτος μπορεῖ νὰ ἔχῃ τέτοιες πολυτέλειες· ἐμεῖς ὄχι. ἂν κάποια τέτοια εὐκατάστατα κράτη θέλουν νὰ διδάσκῃται ἡ φιλολογία τους στὴν Ἑλλάδα, νὰ μπο-

ροῦν νὰ ἰδρῦσουν στὴν ἐπικράτειά μας τὶς ἀνάλογες σχολές των· ὄχι νὰ εἶναι αὐτὸ δουλειὰ τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου. καὶ τῶν ἐθνῶν ποὺ θὰ ἔχουμε τὶς φιλολογίαις, νὰ ἔχουμε τόσες σχολές, ὅσες ἑλληνικὲς ἔχουν κι ἐκεῖνοι. ἐννοῶ ὅτι, ἂν ἡ Ἀγγλία τῶν 60 ἑκατομμυρίων ἔχη τρεῖς σχολές ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἡ Ἑλλάδα τῶν 10 ἑκατομμυρίων εἶναι καὶ πολὺ νὰ ἔχη μία μόνο σχολὴ ἀγγλικῆς φιλολογίας.

Οἱ ξένες γλῶσσες μᾶς χρειάζονται· οἱ φιλολογίαις των ὄχι καὶ τόσο. ἔχουν ἄλλωστε τὴ δυνατότητα τόσο οἱ Ἕλληνες ποὺ θέλουν νὰ σπουδάσουν ἀγγλικὴ φιλολογία, νὰ πᾶν νὰ τὴ σπουδάσουν στὴν Ἀγγλία, ὅσο καὶ οἱ Ἀγγλοὶ νὰρθοῦν ἐδῶ νὰ ἰδρῦσουν σχολές τῆς φιλολογίας των.

Οἱ Ἕλληνες εἴμαστε ἢ ξενόφοβοι ἢ ξενομανεῖς. δὲν χρειάζεται νὰ εἴμαστε τίποτε ἀπὸ τὰ δύο. νὰ κυττάζουμε τὴ δουλειὰ μας χρειάζεται καὶ τὸ συμφέρον μας, ὅπως κάνουν ὅλοι οἱ λαοί.

Στὴν πράξι οἱ καθηγηταὶ πανεπιστημίου αὐτῶν τῶν φιλολογιῶν δὲν πρέπει βέβαια νὰ καταργηθοῦν, ἀλλὰ μέσα σὲ 20-30 χρόνια ν' ἀντικατασταθοῦν μὲ ἀπλοῦς δασκάλους τῶν γλωσσῶν αὐτῶν.

Σ χ ο λ ῆ δ α σ κ ἄ λ ω ν

Καὶ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο εἶναι σχολεῖο γραμμάτων· τῶν πρώτων καὶ κρισίμων γραμμάτων· ἀφετηρία τῆς γραμματομαθείας· ἐμβρυϊκὴ ἡλικία τῆς ἐπιστημοσύνης. γι' αὐτὸ καὶ οἱ δάσκαλοι τοῦ δημοτικοῦ εἶναι δάσκαλοι γραμμάτων. ἡ σχολὴ ὅμως, ποὺ τοὺς ἐκπαιδεύει, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι σχολὴ ἐπιστήμης ἐντεταγμένη στὸ πανεπιστήμιον· γιατί καὶ ἡ σπουδὴ καὶ τὸ ἔργον τους δὲν εἶναι ἐπιστήμη. εἶναι κάτι πολὺ ὑψηλότερον ἀπὸ ἐπιστήμη. εἶναι τέχνη· ὑψηλὴ τέχνη· τέχνη τοῦ ἡγεῖσθαι. ὅπως ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πρακτικὰς καὶ χρήσιμες τέχνες ὑπάρχουν καὶ οἱ καλὰς τέχνες, ἔτσι ὑπάρχουν καὶ οἱ ὑψηλὰς τέχνες. καὶ μιὰ ὑψηλὴ τέχνη εἶναι κάτι τὸ πολὺ εὐγενέστερον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν.

Στὸ θέμα τῆς ἐπιλογῆς καὶ ἐκγυμνάσεως δασκάλων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου αἰῶνες τώρα οἱ ἄνθρωποι κολυμποῦν σὲ λασπόνερα γεμάτα παρανοήσεις καὶ προκαταλήψεις· ὅτι καὶ οἱ δάσκαλοι ἐπιτελοῦν ἔργον ὑψηλό· ὅτι γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀμείβωνται ὅσο καὶ οἱ καθηγηταί· ὅτι κι αὐτοὶ εἶναι ἐπιστήμονες καὶ ὄχι παρακατιανοί· ὅτι γι' αὐτὸ ἡ σχολὴ τῶν δασκάλων ν' ἀνωτατοποιηθῆ καὶ νὰ τετραετιστῆ, γιὰ νὰ βγάξουν καὶ οἱ δάσκαλοι πανεπιστήμιον, γιὰ νὰ ἔχουν γόητρο ἐπιστήμονος, ὥστε νὰ ἐξισωθοῦν μισθολογικὰ μὲ τοὺς καθηγητάς. οἱ

βλακεῖες αὐτὲς ἀρχίζου ἀπὸ μιᾶ βλακεία κεντρική· ὅτι δὲν ὑπάρχει κάτι ὑψηλότερο ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη· κι ὅτι οἱ ἐπιστήμονες πρέπει ν' ἀμείβωνται περισσότερο ἀπὸ τοὺς μὴ ἐπιστήμονες ἐργαζομένους. αὐτὲς οἱ δυὸ βλακεῖες εἶναι ποὺ δηλητηρίασαν σχεδὸν τοὺς πάντες.

Ἀρχίζω ἀπὸ τὸ πεζότερο· τὴν ἀμοιβή. ὁ δάσκαλος τοῦ δημοτικοῦ πρέπει ν' ἀμείβεται περισσότερο ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς μέσης ἐκπαίδευσως· μὲ μισθὸ ὑψηλότερο. καὶ πιὸ πολὺ κι ἀπὸ τοὺς δυὸ ν' ἀμείβεται ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου· ὄχι ἐπειδὴ εἶναι ἀνώτερος ἐπιστήμων, ἀλλ' ἐπειδὴ ὀφείλει νὰ κάνη ἔρευνα, νὰ γράψῃ κι ἐκδῶσῃ συγγράμματα, νὰ προεδρεύσῃ σ' ἐπιτροπές, νὰ προαγάγῃ τὴν ἐπιστήμη. (τὸ ὅτι αὐτὰ δὲν τὰ κάνουν οἱ πλεῖστοι τῶν καθηγητῶν πανεπιστημίου σήμερα δὲν εἶναι πρόβλημα τοῦ θεσμοῦ ἀλλὰ τοῦ ἔσμοῦ). γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω ἀριθμοὺς συμβολικοὺς, ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ παίρνῃ μισθὸ 3, ὁ καθηγητὴς μέσης 2, κι ὁ καθηγητὴς πανεπιστημίου 4. αὐτὸ εἶναι δικαιοσύνη καὶ σύνεσι.

Κι ἔρχομαι στὴν εἰδικότητα· δὲν εἶναι ἡ ἐπιστήμη κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὸ λειτούργημα τοῦ δασκάλου τοῦ δημοτικοῦ. ὁ καθηγητὴς καὶ τῆς μέσης καὶ τοῦ πανεπιστημίου εἶναι ἐπαγγελματίες· ὁ δάσκαλος τοῦ δημοτικοῦ εἶναι λειτουργός. πολλοὶ ἐπαγγελματίες σήμερα, ὅταν θέλουν νὰ τιμηθοῦν ἢ νὰ κορορευτοῦν, αὐτοκαλοῦνται λειτουργοί, ἀλλὰ δὲν εἶναι κιόλας. αὐτοὶ ποὺ μαθητεύουν στοὺς καθηγητὰς, προσέρχονται, ἐπειδὴ θέλουν κάτι· δὲν τοὺς προσήγαγε στὸ σχολεῖο κανεὶς παρὰ τὴ θέλησί τους. ὁ δάσκαλος ὅμως δέχεται παιδιὰ, ποὺ δὲν ζήτησαν τὰ ἴδια νὰ πᾶν κοντὰ του ζητώντας κάτι· τὰ προσήγαγαν στὸ σχολεῖο του ἄλλοι, χωρὶς νὰ τὰ ῥωτήσουν. οἱ πρῶτοι εἶναι ὑποχρεωμένοι ν' ἀκοῦν, νὰ μαθαίνουν, νὰ πειθαρχοῦν· κι ὁ καθηγητὴς δὲν εὐθύνεται, ἂν δὲν μαθαίνουν· καὶ μπορεῖ νὰ τοὺς ξεφορτωθῇ. τὰ μικρὰ παιδιὰ δὲν εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ μαθαίνουν καὶ νὰ πειθαρχοῦν· κι ὁ δάσκαλος δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ξεφορτωθῇ, ἀλλ' εἶναι ὑποχρεωμένος καὶ νὰ τοὺς ἐπιβληθῇ καὶ νὰ τοὺς μάθῃ αὐτὰ ποὺ τοῦ ἀνέθεσαν νὰ τοὺς μάθῃ. γι' αὐτὸ εἶναι λειτούργημα ἢ δουλειά του.

Τὸ πήραμε φαλάγγι σήμερα νὰ λέμε λειτούργημα σχεδὸν ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα, ὅταν θέλουμε νὰ κολακεύσουμε τοὺς ἐπαγγελματίες, οἱ ὅποιοι θὰ σκότωναν καὶ ἄνθρωπο, ἂν δὲν πετύχαιναν τὴ θέσι ποὺ διεκδίκησαν καὶ κατέλαβαν. λειτούργημα εἶναι ἡ δουλειά, στὴν ὁποία δὲν ζητάει κανεὶς νὰ προσληφθῇ, ἀλλὰ στρατολογεῖται· ἢ καὶ ἡ δουλειά ἢ ὁποία ἔχει κάποιο στοιχεῖο στρατολογήσεως, ὅπως ἡ δουλειά τοῦ δασκάλου στὸ δημοτικὸ. ἡ δουλειά στὴν ὁποία τρώει κανεὶς τὰ σίδερα, γιὰ νὰ προσληφθῇ, καὶ χαλάει τὸν κόσμο, ὅταν δὲν πρᾶσλαμβάνεται, καὶ μετὰ τὴν πρόσληψί του δὲν ἔχει κανένα στοιχεῖο στρατολογήσεως, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι λειτούργημα; μὴν τὰ

κάνουμε και όλα λειτουργήματα! πολλές δουλειές δὲν εἶναι λειτουργήματα, ὅσο κι ἂν τις λέμε ἔτσι. καὶ ἡ ἴδια δουλειὰ μπορεῖ γιὰ ἄλλον νὰ εἶναι λειτούργημα καὶ γιὰ ἄλλον νὰ μὴν εἶναι. στὸ στρατὸ λ.χ. λειτούργημα ἀσκεῖ μόνον ὁ ἀπλὸς στρατιώτης κι ὁ ἔφεδρος ἀξιωματικός· διότι στρατολογήθηκαν. οἱ μόνιμοι ἀξιωματικοὶ μέχρι καὶ τοὺς ἀρχιστρατήγους ἀσκοῦν ἐπάγγελμα. αὐτοὶ θέλησαν καὶ πῆγαν στὸ στρατό· γιὰ νὰ μὴν πῶ ὅτι καὶ ἔφαγαν τὰ σίδηρα, γιὰ νὰ προσληφθοῦν ἢ νὰ εἰσαχθοῦν. ἂν δὲν τοὺς προσλάμβαναν, θὰ εἶχαν παράπονο δριμύ· κι ἂν τοὺς ἀπέλυαν, θὰ σκότωναν καὶ ἄνθρωπο. ἐνῶ ὁ στρατιώτης κι ὁ ἔφεδρος ἀξιωματικός δὲν τὸ ζήτησε νὰ τὸν στρατολογήσουν. στὸ δὲ πόλεμο, ὅταν πολεμοῦν ὅλοι ἀνεξαιρέτως, οἱ ἔφεδροι γιὰ νὰ πᾶν, ἐγκαταλείπουν τὴ δουλειὰ τους. οἱ μόνιμοι εἶναι τότε οἱ μόνιμοι πολῖτες ποὺ παραμένουν στὴ δουλειὰ τους· καὶ δὲν ζημιώνονται οὔτε θυσιάζουν τίποτε· ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κοινὴ θυσία βέβαια, ποὺ προσφέρουν, θέλουν δὲν θέλουν, ὅλοι ἀνεξαιρέτως. κι ὅταν λήγῃ ὁ πόλεμος, ἀπὸ τοὺς ἐπιζήσαντες οἱ μόνιμοι στρατιωτικοὶ εἶναι οἱ μόνιμοι πολῖτες ποὺ δὲν θυσίασαν γιὰ τὴν πατρίδα τίποτε καὶ ἔχουν τὴν ἐπιχειρησί τους ἀπείραχτη· τὴ δουλειὰ τους ἔκαναν· αὐτὴ ποὺ διάλεξαν. ἐνῶ οἱ ἔφεδροι ἔχουν ὑποστῆ γιὰ τὴν πατρίδα ζημιὲς μεγάλες· ἔχουν θυσιάσει μερικὲς φορὲς τὰ πάντα· γιὰ κάτι ποὺ δὲν διάλεξαν ὡς ἐπάγγελμα· ἀλλὰ στρατολογήθηκαν. ὅταν ἕνας τρώῃ τὰ σίδηρα, γιὰ νὰ γίνῃ βουλευτὴς ἢ πρωθυπουργός, καὶ στὴν περίπτωσι ποὺ δὲν γίνῃ, δὲν τὸν θέλουν, δὲν τὸν ἐκλέγουν, λυπᾶται ἢ κι ὀργίζεται, γιατί εἶναι λειτούργημα ἐκεῖνο ποὺ κερδίζει, ὅταν κερδίζει; ὁ δάσκαλος τοῦ δημοτικοῦ τὸ διάλεξε ὁ ἴδιος βέβαια νὰ γίνῃ δάσκαλος, ἀλλὰ τοὺς συγκεκριμένους μαθητὰς του δὲν τοὺς διάλεξε οὔτε μπορεῖ νὰ τοὺς ξεφορτωθῇ· οὔτε οἱ μαθηταὶ του διάλεξαν νὰ σπουδάσουν· τρίτοι ὑποχρέωσαν καὶ τὸν μὲν καὶ τοὺς δὲ νὰ συνεργαστοῦν καρποφόρος. αὐτὸ ἔχει μέσα του στοιχεῖο στρατολογήσεως. ὁ καθηγητὴς ἔχει μαθητὰς ποὺ ἐκεῖνοι διάλεξαν νὰ σπουδάσουν· κι αὐτὸς μπορεῖ καὶ νὰ τοὺς τεστάρῃ καὶ νὰ τοὺς ξεφορτωθῇ· καὶ τοὺς ἔχει ὑποχειρίου.

Τὸ διδάσκειν εἶναι πάντοτε ἠγεῖσθαι, ἀλλὰ πιὸ πολὺ εἶναι, ὅταν ὁ διδασκόμενος δὲν τὸ ζήτησε. ὅταν τὸ ζητᾷ, εἶναι κι ἐκβιασμένος. ἄλλο πρᾶγμα νὰ ἐπιβληθῆς στὸ μαθητὴ τοῦ δημοτικοῦ, ποὺ δὲν σοῦ ζητᾷ τίποτε· ποὺ ἐπὶ πλέον εἶναι καὶ σὲ ἡλικία ποὺ δὲν καταλαβαίνει· καὶ ποὺ ἐπιπροσθέτως ἔχει καὶ συνήγορο μὰ μαμὰ πολὺ ἐπιθετικὴ γιὰ ψύλλου πήδημα. ὅπως καὶ ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ἐπιβάλλεσαι στοὺς στρατιῶτες μὲ τις πλάτες τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖο σὲ βάζει ἀξιωματικὸ τους ὠπλισμένον μ' ἐξουσίες, κι ἄλλο νὰ μαζέψῃς ὡς καπετάνιος κάποια παλληκάρια, νὰ τοὺς ἐπιβληθῆς ὡς ἡγέτης, χωρὶς νὰ σοῦ κἀνὴ πλάτες κανένα κράτος καὶ χωρὶς νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ

στρατολογηθοῦν ἀπὸ σένα, καὶ νὰ τοὺς πείσης νὰ σκοτωθοῦν γιὰ κά-
τι. τὸ ἡγεῖσθαι εἶναι αὐθεντικὸ καὶ ὑπεροχώτερο, ὅταν δὲν ἀσκῆται
σὲ ὑποχρέους· ὅταν ἀσκῆται σὲ ὑποχρέους, δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἡγεῖ-
σθαι. γι' αὐτὸ κι ὁ δάσκαλος τοῦ δημοτικοῦ εἶναι καθηγητῆς (= ἡγέ-
της), ἐνῶ οἱ «καθηγηταί» τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τοῦ πανεπιστη-
μίου εἶναι μόνο δάσκαλοι, ὅταν ἀσφαλῶς εἶναι, ἀλλὰ δὲν εἶναι καθη-
γηταί. ἄλλο τὸ πῶς χρησιμοποιήσαμε αὐτὲς τὶς λέξεις.

Καὶ ἔρχομαι στὴν τρέχουσα πρᾶξι. ἐπὶ πολλὰ χρόνια πῆγαιναν
γιὰ δάσκαλοι δημοτικοῦ οἱ μαθηταὶ τοῦ γενικοῦ βαθμοῦ 10-12, τὸ πο-
λὺ 14. οἱ ἀπὸ κεῖ καὶ πάνω πῆγαιναν γιὰ ἐπιστήμονες. καὶ δὲν εἴχαμε
καλοὺς δασκάλους. διότι, παρ' ὅλο πὺν τὸ δασκαλίκι δὲν εἶναι ἐπι-
στημοσύνη, ὁ κάπως ὑψηλὸς βαθμὸς νοημοσύνης εἶναι καὶ γι' αὐτὸ ἀ-
παραίτητος. τὰ τελευταῖα χρόνια, ἐπειδὴ οἱ δάσκαλοι διορίζονται εὐ-
κολα, ἐνῶ οἱ σχολῆς τῶν ἐπιστημῶν δὲν διορίζουν σχεδὸν καθόλου,
ἀλλὰ παράγουν πτυχιούχους ἀνέργους, ἄρχισαν νὰ πηγαίνουν γιὰ
δάσκαλοι πολλοὶ ἤδη πτυχιούχοι ἐπιστήμονες ἀνεργοί. κι ὁ σχετικὸς
εἰσαγωγικὸς διαγωνισμὸς ἀνέβασε τὴν ταρίφα του πολὺ, μὲ ἀποτέλε-
σμα νὰ προκύψουν δάσκαλοι δημοτικοῦ ὑψηλῆς νοημοσύνης. παλιὰ
στὴν ἐπιλογή δασκάλων τὸ μόνο εὐτύχημα ἦταν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ σχολή
τοὺς ἦταν διетуῖς μόνο φοιτήσεως, ἀρκετοὶ μὲ ὑψηλὴ νοημοσύνη, ἀλ-
λὰ φτωχοὶ πὺν δὲν ἄντεχαν δαπάνες σπουδῶν τετραετοῦς φοιτήσεως,
πῆγαιναν κατ' ἀνάγκη γιὰ δάσκαλοι, κι ἔτσι προέκυπταν καὶ δάσκα-
λοι ὑψηλῆς νοημοσύνης. οἱ ἄλλοι ἦταν τὸ ἴζημα. αὐτὸ εἶναι ἓνα πρό-
βλημα πὺν μέχρι σήμερα δὲν λύνεται, παρὰ μὲ παραμέτρους ἀστάθμη-
τες. σταθερὴ παράμετρος γιὰ παραμόνιμη λύσι τοῦ προβλήματος θὰ
ἦταν, νομίζω, νὰ πληρῶνωνται οἱ δάσκαλοι περισσότερο ἀπὸ τοὺς κα-
θηγητὰς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως· γιὰ νὰ ἔχουν κίνητρο, ὥστε νὰ ἐπι-
ζητοῦν τὸ δασκαλίκι περισσότερο παρὰ τὸ καθηγητλίκι, κι ὁ εἰσαγω-
γικὸς διαγωνισμὸς ν' ἀνεβάξῃ τὴν ταρίφα του, ὥστε νὰ εἰσρέουν στὸ
σῶμα τῶν δασκάλων καλλίτερα μυαλὰ καὶ περισσότερες ἰκανότητες.

Τὸ νὰ εἶσαι δάσκαλος τοῦ δημοτικοῦ, ἰκανὸς κι ἐπιτυχημένος ἐν-
νοῶ, εἶναι τάλαντο σπανιώτερο καὶ ἀνώτερο ἀπὸ τὸ τάλαντο τοῦ ἐπι-
στήμονος. πολλοὶ ἰκανοὶ ἐπιστήμονες εἶναι ἀνίκανοι ὡς δάσκαλοι. ἀ-
κόμη καὶ σπουδαίους στὴν ἐπιστήμη καθηγητὰς πανεπιστημίου γνώ-
ρισα, πὺν ὡς δάσκαλοι ἦταν ἀνίκανοι. ἂν καὶ στὸ πανεπιστήμιο τὸν
ἔξυπνο καὶ ἰκανὸ φοιτητὴ δὲν τὸν ἀδικεῖ καὶ πολὺ ἡ διδασκαλικὴ ἀ-
νικανότητα τοῦ σπουδαίου ἐπιστήμονος. ἀνοίγει τὰ μάτια του καὶ
ῥουφάει ἐπιστήμη ἀπὸ τὸν καλὸ ἐπιστήμονα πὺν ὡς δάσκαλος εἶναι
ἀτροφικὸς. τὸ δασκαλίκι εἶναι τόσο ἀναγκαιότερο, ὅσο μικρὲς εἶναι
οἱ ἡλικίες τῶν διδασκομένων. στὸν ἐνήλικο φοιτητὴ δὲν χρειάζεται
καὶ πολὺ. τὸ δασκαλίκι μοιάζει μὲ τὴν παιδιατρικὴ. ὁ γιατρὸς τῶν ἐ-

νηλίκων πληροφορείται από τον ασθενή του τί αισθάνεται και πού πονάει. τὸ νὰ πληροφορηθῆ ὅμως τὰ ἴδια ὁ παιδίατρος ἀπὸ τὸ νεογνὸ τὸ βρέφος τὸ νήπιο εἶναι ἄθλος πὸν ἀπαιτεῖ τάλαντο. ὁ ἄξιος λοιπὸν φοιτητῆς στὸ ἄρπαγμα τῶν γνώσεων εἶναι γεράκι, κι ἀρπάζει καὶ χωρὶς νὰ τὸ φροντίξῃ ὁ διδάσκαλός του. ἀδικεῖται μόνο ἀπὸ τὸν ἀνεπιστήμονα καθηγητῆ· *οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος* καὶ «οὐκ ἂν μάθοις παρὰ τοῦ μὴ ξέροντος», ὅσο θεατρῖνος κι ἂν εἶναι ὁ «καθηγητῆς» στὸ δασκαλίκι. γνώρισα καὶ τέτοιους καθηγητὰς πανεπιστημίου. ἦταν καταλληλότεροι γιὰ σπῆκερ καὶ κομφερασιέ, ἀκόμη καὶ γιὰ σαλτιμπάγκοι. ἀρκετὲς φορὲς ὁ φοιτητῆς - γεράκι γίνεται καλὸς ἐπιστήμων, ὄχι διότι περνάει ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς του, ἀλλ' ἐπειδὴ περνάει ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιο. μερικὲς φορὲς ἐπίσης ἔνα ἐπιστημονικὸ σύγγραμμα πλούσιο ἐπιστημονικῶς καὶ καλογραμμμένο ἀπὸ ἐπιστήμονα πὸν εἶχε καὶ συγγραφικὸ τάλαντο –αὐτὸ εἶναι σπανιότερο– εἶναι γιὰ τὸν σπουδάζοντα ἕνας καθηγητῆς πολὺ ἀνώτερος ἀπ' ὅλους τοὺς καθηγητὰς του. ἡ ἐπιστήμη εἶναι βορὰ καὶ θήραμα ἐνηλίκων νοσημόνων, ὁπότε στὴ μετάδοσί της καὶ μετάληψί της ἔχει περισσότερη σημασία τὸ ὅτι τὸ ἀρπακτικὸ εἶναι λιοντάρι παρὰ τὸ ὅτι ὁ σερβιτόρος εἶναι μποῦφος. αὐτὰ εἶναι ἀλήθειες ἀναντίρρητες, ἂν καὶ ὄχι τόσο εὐδιάκριτες στὸ εὐρὺ κοινό. ὁ ἐνήλικος φοιτητῆς λειτουργεῖ διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν ἀνήλικο μαθητῆ. σήμερα βέβαια ὁ φοιτητῆς - γεράκι εἶναι εἶδος σπάνιο, σχεδὸν εἶδος πρὸς ἐξαφάνισι· ἐξακολουθεῖ ν' ἀνευρίσκεται ὅμως καὶ μέσα στὸ ἐκφυλισμένο οἰκοσύστημα.

Γράμματα πολλὰ δὲν χρειάζεται νὰ γνωρίζῃ ὁ δάσκαλος τοῦ δημοτικοῦ, ἐπειδὴ καὶ δὲν τοῦ ζητεῖται νὰ προσφέρῃ πολλὰ τέτοια. ἀνάγνωσι, γραφή, ἀριθμητικὸς λογισμὸς, ὑποτυπώδεις ἐγκύκλιες γνώσεις· αὐτὸ εἶναι τὸ ῥεπερτόριο τῆς γραμματικῆς προσφορᾶς του. τὸ νὰ χειριστῆς ὅμως ἐπιδέξια τὸ ἀνήλικο παιδάκι καὶ νὰ βάλῃς αὐτὰ τὰ λίγα γράμματα στὸ κεφάλι του ἢ καὶ στὸ κεφάλι τοῦ κεφάλου, αὐτὸ εἶναι τὸ δύσκολο ἔργο, τὸ μέγα ἔργο, τὸ κύριο ἔργο τοῦ δασκάλου. γιὰτὶ μὲ ἔνεσι ἢ κλύσμα δὲν μπαίνουν, οὔτε χάφτονται σὰ χάπια. ἐκεῖ εἶναι ἡ μαστοριά, ἡ τέχνη ἢ μεγάλη, ἐκεῖ ζητεῖται τάλαντο. τὸ δασκαλίκι στὸ δημοτικὸ εἶναι μιὰ ιδιότυπη καὶ δύσκολη ἡγεσία, δηλαδὴ καθηγεσία, πὸν χρειάζεται μεγάλο τάλαντο· καὶ τὸ τάλαντο αὐτὸ δὲν προκύπτει ἀπὸ σπουδὲς ποτέ. φαίνεται σὰ φυσικὸ τάλαντο, ἀλλ' οὔτε καὶ φυσικὸ εἶναι. ὁ δάσκαλος οὔτε γεννιέται οὔτε στὸ πανεπιστήμιο γίνεται, οὔτε σὲ ἄλλο σχολεῖο. ὁ δάσκαλος γίνεται σὲ πολὺ μικρὴ ἡλικία, 0-15 ἐτῶν, καὶ μόνο ἀπὸ τοὺς γονεῖς του. ἡ ἀγωγή κάνει τὸ δάσκαλο, καὶ ὄχι ἡ ἐκπαίδευσι· καὶ τὸν ἡγέτη βέβαια. καὶ δὲν ἐννοῶ τὴν ἀγωγή γιὰ τὸ καλὸ ἦθος· ἀλλὰ γιὰ τὸ ἡγετικὸ φρόνημα, τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ συνυπάρχη καὶ μὲ τὸ καλὸ ἦθος καὶ μὲ τὴν κακοήθεια· ἔτε-

ρον ἐκάτερον. θέλω νὰ πῶ ὅτι καλὸς καὶ ταλαντοῦχος δάσκαλος μπορεῖ νὰ εἶναι κι ὁ παλιάνθρωπος, ὅσο κι ὁ ἐνάρετος, ὅπως ἀνίκανος γιὰ δάσκαλος μπορεῖ νὰ εἶναι κι ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος, ὅσο κι ὁ παλιάνθρωπος. τὰ ἡγετικά καὶ διδασκαλικά προσόντα τὰ ἔχουν καὶ οἱ ἄγιοι καὶ οἱ μαφιόζοι.

Συνεπῶς ὅταν οἱ ἀπόφοιτοι βγάζουν τὸ λύκειο σὲ ἡλικία 18 ἐτῶν, εἶναι ἤδη δάσκαλοι· ὅσοι εἶναι βέβαια. κι ἐπειδὴ ἐπιστήμονες δὲν χρειάζεται νὰ εἶναι, οἱ σχολῆς δασκάλων δημοτικοῦ δὲν χρειάζεται νὰ ἔχουν παραπάνω ἀπὸ ἓνα ἔτος σπουδῶν, κατὰ τὸ ὅποιο ν' ἀκοῦν μόνο, χωρὶς νὰ ἐξετάζονται, ἐπιτυχημένους δασκάλους νὰ διδάσκουν σὲ παιδάκια, νὰ λέν καὶ τὴν πείρα τους σ' αὐτούς. νὰ εἶναι ὅπως ὁ ἀσκούμενος δικηγόρος γιὰ μιὰ χρονιά δίπλα στὸν ἀσκοῦντα, ἐπιμελητῆς τῆς τάξεως καὶ περιστασιακὸς ἀναπληρωτῆς τοῦ ἀσκοῦντος. ὁ εἰσαγωγικὸς διαγωνισμὸς ὅμως γιὰ τὴν τέτοια σχολὴ τῶν δασκάλων πρέπει νὰ γίνεται μὲ τέσπ ἔξυπνα πολλὰ καὶ σκληρά. στὸ δάσκαλο παίζει ῥόλο μόνο ἡ ἐπιλογή· ὄχι οἱ σπουδές. εἶναι ἤδη δάσκαλος τῆ στιγμῆ πού ἐπιλέγεται. τὸ δύσκολο εἶναι πῶς νὰ ἐντοπιστῆ καὶ νὰ ἐπιλεγῆ. αὐτὸ μόνο πεπειραμένοι καὶ δίκαιοι δάσκαλοι μποροῦν νὰ τὸ ὀργανώσουν. εἶναι τόσο δύσκολο ὅσο καὶ ἀπλό.

Ὁ δάσκαλος τοῦ δημοτικοῦ ἐκτὸς ἀπὸ κάποια ἐκπαίδευσι πὺν προσφέρει, ὅπως καὶ οἱ καθηγηταὶ πὺν προσφέρουν πολλή, ἀσκεῖ μόνο αὐτὸς καὶ κάποια ἀγωγή, εἴτε τὸ θέλει εἴτε ὄχι. εἶναι καὶ ἀγωγή νὰ πείσης καὶ νὰ καταφέρῃς τὸ παιδάκι νὰ μάθῃ· τὸ παιδάκι πὺν δὲν διάλεξε νὰ μάθῃ. ἡ ἀγωγή αὐτὴ τοῦ δασκάλου βέβαια δὲν εἶναι ὅπως ἡ ἀγωγή τῶν γονέων γιὰ διαμόρφωσι ἡθους καὶ χαρακτῆρος· εἶναι μόνο πειθὼ καὶ μέθοδος γιὰ νὰ μάθῃ τὸ παιδάκι· δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν ἀγωγή πὺν διαμορφώνει τὰ χρηστὰ ἡθῆ, εἶναι ὅμως κάτι παραπάνω ἀπὸ ἐκπαίδευσι. εἶναι ὀπωσδήποτε ἀγωγή. κι αὐτὴ κυρίως ζητεῖται ἀπὸ τὸ δάσκαλο τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Θὰ πῶ κάτι πὺν θὰ φανῆ ἀστεῖο, ἀλλ' ἀστεῖο δὲν εἶναι. ἡ ἐπιλογή δασκάλων μοιάζει μὲ τὴν ἀγωγή ἀκροβατῶν ἢ σκοπευτῶν. δὲν εἶναι διαγωνισμὸς γραμματομαθείας. ἀπλῶς ζητεῖται καὶ κάποια γραμματομάθεια, πὺν τόση ἔχει ὀπωσδήποτε κάθε ἀπόφοιτος λυκείου. καὶ κάτι ἀκόμη· τὸ ἐμπορικὸ τάλαντο τῶν ἐπιχειρηματιῶν φροντιστηρίων εἶναι πὺν διακρίνει στοὺς καθηγητὰς μέσης ἐκπαίδευσεως, φιλολόγους μαθηματικὸς φυσικὸς φυσιογνώστες, τὴν ὕπαρξι τάλαντου δασκάλου. διότι στὴν ἐλεύθερη ἀγορὰ τῶν φροντιστηρίων, πὺν δὲν εἶναι σὰν τὴν κρατικὴ ἐκπαίδευσι, ὁ καθηγητῆς ὁ ἀτάλαντος ὡς δάσκαλος δὲν πιάνει· καὶ οὐδέποτε προσλαμβάνεται. κανεὶς ἐπιχειρηματίας δὲν εἶναι χαζὸς σὰν τὸ κράτος, γιὰ νὰ προσλάβῃ τέτοιο καὶ νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐπιχείρησί του.

Θὰ προσθέσω καὶ μιὰ ἐμπειρία μου ἀπὸ κατηχητικά. τὸ κατηχητικό ἔχει χλευασθῆ ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἐξυπνάκηδων ὅσο ἔχει χλευασθῆ καὶ ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ τελευταῖο πρὶν ἀπὸ τὴ θανάτωσί του εἰκοσιτετράωρο. ἔχει χλευασθῆ ἀπὸ κείνους ποὺ εἶχαν τὴ μαγικὰ τοῦ κουραδόμαγκα νὰ γκρεμίσουν τὸ τρίπτυχο «πίστι πατρίδα οἰκογένεια», γιὰ νὰ στήσουν στὴ θέσι του τὸ τρίπτυχο «ἔητς κιναιδισμὸς ναρκωτικά». πολλὴ μαγικὰ. τὸ κατηχητικό, παρεκτὸς τῶν ἄλλων, εἶναι τὸ πιὸ δύσκολο σχολεῖο. ὁ κατηχητὴς μὲ τοὺς μαθητὰς δὲν ἔχει κανένα γραφειοκρατικὸ δεσμὸ καὶ καμμιά καταναγκαστικὴ σχέσι ἐξουσίας. γιὰ νὰ μὴν πῶ μὲ περισσότερες ἐξηγήσεις ὅτι καὶ ἀπὸ τοὺς τυπικῶς προϋσταμένους του δὲν ἔχει κάλυψι καὶ ὑποστήριξι. πᾶτε νὰ διδάξετε σὲ μιὰ τέτοια τάξι, νὰ δῆτε πόσο δυσκολώτερο εἶναι ἀπὸ τὸ νὰ διδάξετε σὲ τάξι γυμνασίου ἢ λυκείου ἢ νὰ διοικήσετε λόχο. ἀσύγκριτα δυσκολώτερο. ἔχω κάνει καὶ τὰ τέσσερα αὐτά, καὶ ἔχω ἄμεση πείρα. μιὰ φορὰ λοιπὸν τρεῖς μαθηταὶ μέσα στοῦ μάθημα τοῦ κατηχητικοῦ γελοῦσαν γέλιο νευρικὸ συνωμοτικὸ καὶ μὴ ἀναχαιτίσιμο. νὰ τοὺς βγάλω ἔξω; δὲν θὰ ξαναπατήσουν. καὶ ἂν εἶναι καλὰ παιδιὰ; τότε τί γίνεται; ὅποιαδήποτε τιμωρία στὰ κατηχητικά ἐκτὸς ἀπὸ τὸ διώξιμο εἶναι κάτι τὸ ἀδιανόητο. τὸ γέλιο εἶχε τὴν τάσι νὰ ἐξαπλωθῆ. δὲν τὸ κρύβω, γιὰ μιὰ στιγμή ἐνίωσα ἀξεπέραστη ἀμηχανία. ἔπειτα εἶπα σ' ἐκείνους ποὺ γελοῦσαν· «Ἐσεῖς! γιατί γελᾶτε κρυφὰ καὶ ὑπουλά; γελᾶστε ἐλεύθερα φανερὰ καὶ ἄνετα· μὴν κρύβεστε καὶ καταπιέζετε τὸν ἑαυτὸ σας. τὸ γέλιο εἶναι τόσο ὠραῖο πράγμα, ποὺ στοῦ μάθημά μου τὸ ἐπιτρέπω· χαίρομαι νὰ σᾶς βλέπω νὰ γελᾶτε. ὅποτε σᾶς ἔρχεται νὰ γελάσετε, νὰ γελᾶτε φανερὰ καὶ ἐλεύθερα, χωρὶς νὰ δίνετε λογαριασμὸ σὲ κανέναν». σταμάτησαν πάραυτα καὶ δὲν ξαναγέλασαν ποτέ. καὶ μοῦ ἔμειναν οἱ μαθηταὶ ἐκεῖνοι γιὰ πάντα. σήμερον εἶναι οἰκογενειάρχες, καθηγηταὶ γυμνασίου λυκείου πανεπιστημίου ἐδῶ καὶ στὴν Ἀμερικὴ, καὶ μὲ σέβονται ὅσο λίγοι ἄνθρωποι σέβονται ἄνθρωπο. καὶ σ' ὅποια καινούργια τάξι κατηχητικοῦ ἀντιμετώπισα τὸ τέτοιο γέλιο ἔτσι, δὲν ξαναγέλασαν τέτοιο γέλιο. αὐτὴ ἢ ἀντιμετώπισι δὲν ἀνήκει στὴν ὅποια ἐπιστημοσύνη μου οὔτε τὴν ἔμαθα σὲ σχολεῖο ἢ σχολή, οὔτε τὴ διδάχτηκα ἀπὸ κανέναν. ἔτσι μοῦ ἤρθε ἐκείνη τὴ στιγμή τὴν πρώτη. καταβολὴς τῆς μεθόδου μου αὐτῆς ἀπέκτησα σὲ ἡλικία 16 ἐτῶν, ὅταν ἕνας ἀνόητος γυμνασιάρχης, ἀντὶ «σιγῆ ἑνὸς λεπτοῦ», ποὺ διαρκεῖ 20 δευτερόλεπτα, κήρυξε στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου σὲ παραταγμένους μαθητὰς καὶ καθηγητὰς «πέντε λεπτῶν σιγῆ» γιὰ τοὺς Κυπρίους ἀγωνιστὰς ποὺ κρεμάστηκαν ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες, καὶ σ' ὄλο τὸ πεντάλεπτο αὐτὸς μὲν γύριζε σὰν ἀφηνιασμένος ταῦρος ἀνάμεσα στὶς γραμμὰς τῶν μαθητῶν ὀίχνοντάς τους σφαλιάρεις, οἱ δὲ μαθηταὶ καὶ οἱ καθηγηταὶ γελοῦσαν σὰν τρελλοί. μόλις τελείωσε τὸ «πεντά-

λεπτο τῆς σιγῆς», σταμάτησαν ὅλοι νὰ γελοῦν, καὶ κανεὶς δὲν ξαναγέλασε, οὔτε εἶχε ὄρεξι νὰ γελάσῃ. αὐτὸ ἀκριβῶς θυμήθηκα κατὰ τὴ στιγμιαία ἀμηχανία μου μπροστὰ στὸ νευρικό γέλιο τῶν μαθητῶν τοῦ κατηχητικοῦ μου. ὅταν ἀπὸ τὸ γυμνασιάρχῃ ἐκεῖνο ἔμαθα τὸ παιδαγωγικό μου τέχνασμα, δὲν μοῦ δίδασκε παιδαγωγικά τὴ στιγμή ἐκείνη· ἀπλῶς παρακολουθοῦσα ἕναν γελοῖο. οὔτε οἱ καθηγηταὶ μου οὔτε φυσικά οἱ συμμαθηταὶ μου, ποὺ γελοῦσαν εἰς βάρος του, μοῦ δίδασκαν παιδαγωγικά τὴ στιγμή ἐκείνη. ἤμουν ὁ μόνος ποὺ δὲν γελοῦσα· παρακολουθοῦσα ὅμως καὶ διδασκόμενον. ἤμουν τὴ στιγμή ἐκείνη ὁ μόνος ἀμέθυστος, καὶ ἤμουν ἤδη παιδαγωγός. καλὸς παιδαγωγὸς εἶναι μόνον ὁ καλῶς παιδαγωγηθεὶς· ἀγωγή δίνει μόνον ἐκεῖνος ποὺ πῆρε ἀγωγή. καὶ τὴν παίρνει κανεὶς τὴν ἀγωγή μόνον ἀπὸ τοὺς γονεῖς του σὲ ἡλικία 0-15 ἐτῶν. ὅταν περατώνεται τὸ ἀνάστημά του, τότε περατώνεται καὶ ἡ πλαστικότητα τῆς ψυχῆς του. ἡ ὑψηλὴ τέχνη τοῦ δασκάλου δὲν διδάσκεται σὲ σχολεῖα.

Ἐπὶ δεκάδες αἰῶνων οἱ δάσκαλοι καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι προσπαθοῦσαν νὰ διδάξουν στὰ παιδάκια τὰ πρῶτα γράμματα ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἀπὸ τὴν Ὀκτώηχο, οἱ Χριστιανοὶ Ἕλληνες, βιβλία τελείως ἀκατάλληλα γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ καὶ ἐπιζήμια γιὰ τὴ γενικὴ λαϊκὴ γραμματομάθεια. καὶ αὐτὸ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σοβαροὺς λόγους ποὺ λίγοι μόνον ἄνθρωποι μάθαιναν ἀνάγνωσι καὶ γραφή. τὸ IF αἰῶνα ἐμφανίστηκε στὴν Εὐρώπη τὸ θαυμάσιο ἐκείνο εἰσαγωγικὸ βιβλίον, τὸ «πρῶτον βιβλίον» τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἀλφαβητάριον. καὶ ἀπὸ τότε μαθαίνουν γράμματα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. ἡ παλιὰ μέθοδος μὲ τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀκτώηχο ἦταν σὰ νὰ ταΐζης καὶ ποτίζης τὸ νεογνὸ τῶν δυὸ ὠρῶν μὲ σουβλάκια καὶ μπρούσινο κρασί. τέτοια παλιὰ μέθοδος γιὰ πέταμα εἶναι καὶ οἱ σημερινὲς σχολὲς τῶν δασκάλων οἱ «ἀνωτατοποιημένες». τί λέξι καὶ αὐτή! σὰν πεταλωμένο ποδήλατον μὲ περικεφαλαία καὶ γραβάτα καὶ μὲ καλσὸν στὴν οὐρά του.

Καθηγηταὶ τῆς διέτοῦς σχολῆς τῶν δασκάλων πάσχισαν γιὰ τὴν ἀνωτατοποίησίν της καὶ τὴν τετραέτισίν της μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ συμποροῦν αὐτομάτως σὲ καθηγητὰς πανεπιστημίου· καὶ ξεσήκωσαν γι' αὐτὸ τοὺς σπουδαστὰς ν' ἀπαιτήσουν τὸ διπλασιασμὸ τῶν δαπανῶν τους. καὶ δημαγωγοὶ ποὺ δημαγωγοῦσαν ἐπιτυχέστερα θέσπισαν αὐτὴ τὴν ἀνωτατοποίησιν καὶ τετραέτισιν. καὶ τώρα ὅλη ἡ ἐκπαίδευσιν καὶ ὅλη ἡ Ἑλλάδα πληρώνει τὶς ἰδιότυπες ἐπιθυμίες τέτοιων ἀνθρώπων. στὴν Ἑλλάδα ἔτσι γίνεται πάντα· ὅλη ἡ ἐπικράτεια μπορεῖ νὰ πληρῶνῃ ἐπὶ ἕναν αἰῶνα τὰ βίτσια 20-30 ἐγωπαθῶν καὶ φιλαύτων ἀνθρώπων.

Αὐτὰ γιὰ ὅλα τὰ σχολεῖα καὶ τὶς σχολὲς τῶν γραμμάτων.

4. ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΜΟΥ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

Ἦμουν πρῶτος μαθητής, ἀπουσιολόγος, παραστάτης καὶ σημαιοφόρος. ἀριστοῦχος σ' ὄλ' ἀνεξαίρετως τὰ μαθήματα. κι ἀπὸ τὴν Α' γυμνασίου ἤθελα νὰ γίνω φυσικός. τὸν πρῶτο μῆνα μελέτησα ὅλη τὴν ὕλη ὅλων τῶν ἐγχειριδίων τῆς τάξεώς μου, κι ὅλη τὴ χρονιά τὰ μαθήματά μου δὲν τὰ ξαναδιάβασα. ἔπειτα μέχρι τὸ τέλος τῆς Α' τάξεως μελέτησα ὅλα κι ὀλόκληρα τὰ ἐγχειρίδια ὅλων τῶν μαθημάτων ὅλων τῶν τάξεων τοῦ ἑξαταξίου γυμνασίου. μ' ἔβρισκαν στὰ διαλείμματα τελειόφοιτοι ἢ ἄλλοι τῶν μεγάλων τάξεων καὶ μοῦ ζητοῦσαν ἐξηγήσεις πάνω στὰ μαθήματά τους, καὶ τοὺς ἐξηγοῦσα. μερικοὶ μπορεῖ καὶ νὰ μὲ δοκίμαζαν μόνο. μὲ ἤξερε ὅλο τὸ γυμνάσιο· μαθηταὶ καὶ καθηγηταί.

Στὴν Α' γυμνασίου, πρὸς τὸ τέλος τοῦ α' διμήνου, Νοέμβριο μῆνα, ὁ φυσικός λέει στὴν τάξι· «Στὸ κεφάλαιο γιὰ τὸ φῶς λέει ὅτι φυσικὲς πηγὲς φωτὸς εἶναι οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες καὶ ὁ ἥλιος· ὄχι ἡ σελήνη, οἱ δορυφόροι, οἱ πλανῆτες, πού ἀνακλοῦν τὸ ἠλιακό, ὄχι τὰ ἐπίγεια φῶτα. ὅποιος μοῦ πῆ ἄλλη μία φυσικὴ πηγὴ φωτὸς, θὰ τοῦ βάλω 20 μπροστὰ σ' ὅλους σας καὶ δὲν θὰ τὸν ξανασηκώσω νὰ πῆ μάθημα, ἀλλὰ θὰ τοῦ βάζω πάντα 20 γιὰ τὴ συμμετοχὴ του». σήκωσα χέρι ἀμέσως. μοῦ λέει· «Μὴ βιάζεσαι. θὰ κάνης λάθος». «Δὲν κάνω λάθος». κύτταξε τὴν τάξι καὶ περιμένει κανεὶς. μοῦ λέει· «Λέγε». τοῦ λέω· «Ὁ κεραυνός». «Μπράβο! εἴκοσι». τὸ ἔβαλε καὶ τῶδειξε στὴν τάξι. «Διάλειμμα»· (χτυποῦσε τὸ κουδούνι). ξανασηκῶνω χέρι καὶ λέω· «Νὰ πῶ ἄλλη μιὰ φυσικὴ πηγὴ φωτὸς;». μοῦ λέει ἀπορημένος· «Ἄλλη μία; σὲ παρακαλῶ, μὴ χαλᾶς ὅ,τι ὠραῖο ἔφτιαξες!». «Ὁχι, δὲν τὸ χαλῶ· νὰ πῶ ἄλλη μία». «Βρὲ παιδί μου, τί λὲς τώρα; πᾶς νὰ γροεμίσης ὅ,τι ἔχτισες; ἔ τώρα πιά αὐτὴ τὴ φορὰ κάποιο λάθος κάνεις». «Ὁχι· δὲν κάνω λάθος· σᾶς παρακαλῶ νὰ πῶ ἄλλη μία». «Ἐ... ἄντε... λέγε». «Ἡ γῆ». «Τί;». «Τὸ ἠφαιστειο, θέλω νὰ πῶ». μὲ κύτταξε ἀναυδός· ἔπειτα μοῦ λέει ἀκόμη πιὸ ἀπορημένος· «Πῶς σοῦ ἤρθε;». «Νά! ἡ γῆ δὲν εἶναι ἄστρο λαμπρὸ σὰν τὸν ἥλιο καὶ τ' ἄλλα τ' ἄστρα; φυσικὴ πηγὴ φωτὸς μέσα στὸ σύμπαν. κρύωσε ὅμως μέσα στὸ ψυχρὸ διάστημα, κι ἔκανε στερεὸ σκοτεινὸ φλοιό, πού κρύβει τὸ φῶς τῆς. ἀλλ' ὅταν ὁ φλοιὸς τρυπάη ἢ σχίζεται, κι ἀπὸ μέσα ξεπηδάει ἡ ὀρευστὴ πυρακτωμένη ὕλη τῆς, ἡ λάβα, ἀστράφτει φωτεινὴ σὰν τὸν ἥλιο, μέχρι νὰ κρυώσῃ κι αὐτὴ. φυσικὴ πηγὴ φωτὸς». λέει ὁ καθηγητὴς στὴν τάξι ἰδιαιτέρως σοβαρός· «Ὁ συμμαθητὴς σας θὰ γίνῃ ἕνας ἐξαιρετὸς φυσικός· θὰ τὸ δῆτε». ὅπερ καὶ δὲν ἐγένετο. στὸ γραφεῖο ὁ φυσικός εἶπε στὸ γυμνασιάρχη καὶ στοὺς ἄλλους καθηγητὰς· «Αὐτὰ

κι αυτά μου είπε ο μικρός Τάδε στην Α' τάξι». κι έπεσα με τα μούτρα στο διάβασμα.

Ο μαθηματικός, όταν ή τάξι δέν ήξερε ή δέν έλυνε κάτι, τὸ ἀνέθετε σ' ἐμένα με σιγουριά. τάχα για να μου πῆ έπειτα «Μπράβο!», με χάιδευε, και τὰ χάρδια του ήταν τρία. α') μου έτριβε τὰ κουρεμένα σύρριζα μαλλιά μου στο βρεγματικό πρὸς τὰ πάνω, ἀνάστροφα πρὸς τὴν κατεύθυνσι τῆς φυῆς των, τόσο βάνουσα, πὸν με πονούσε. β') ἀπὸ τὸ σὰν ἰδρωτὰ μουστακάκι μου έπιανε 1-2 τρίχες με τὰ νύχια του ή και με τὸν ὄνυχοκόπτη, και τις έκοβε βάνουσα ή τις ξερρίζωνε' κι αὐτὸ πονούσε πιὸ πολὺ. μου τραβοῦσε έτσι τὸ ἄνω χεῖλος μέχρι τὴ μύτη. γ') γράπωνε τὸ κάτω χεῖλος μου και τὸ τραβοῦσε κάτω δυνατὰ κι ὀδυνηρὰ μέχρι τὸ σαγόνι' και με μάτωνε' πονούσα πολὺ, κι εκλαιγα ἀπὸ τὸν πόνο. και πάντα μου έλεγε ταυτόχρονα' «Μπράβο!». και πρόσθετε' «Φυσικὸς θὰ γίνης ή μαθηματικός;». ήθελε τάχα να λέω «Μαθηματικός». κι έλεγα, για να γλυτώσω. στο διάλειμμα εκλαιγα, και οί συμμαθηταί μου με παρηγοροῦσαν. ἀγανακτοῦσαν ἐναντίον του. στο μάθημά του έφευγα ἀπὸ τὸ πρῶτο θρανίο, για να μὴ με φτάνη, ἀλλὰ μόλις έμπαινε στην τάξι μ' έψαχνε με τὸ βλέμμα, και μ' ἐπανέφερε στο πρῶτο θρανίο. μόλις εἶχα περάσει τὰ 12 χρόνια μου.

Στὴν ἀρχή τῆς Β' τάξεως, τὸν Ὀκτώβριο, μιὰ μέρα πολὺ ἀγριεμένος χαστούκισε ὅλη τὴν τάξι, και τὰ κορίτσια, επειδὴ δέν ἀπαντοῦσαν σὲ κάτι' και στο τέλος μου λέει' «Λέγε σύ». επειδὴ ήμουν πανικοβλημένος, ὅπως ὅλη ή δαρμένη τάξι, και ἄργησα 5-10 δευτερόλεπτα να διατυπώσω τὴν ἀπάντησι, πὸν τὴν ήξερα, έγινε ἔξω φρενῶν, ὀρμάει ἐπάνω μου φωνάζοντας ἄγρια «Και σύ, τέκνον Βροῦτε;», με πλακώνει στο ξύλο, ἕνα ξύλο ἀνελέητο με γροθιές και κλωτσιές, τελείως ἀταίριαστο κι επικίνδυνο για παιδι 13 ἐτῶν, ἀφήνοντάς μου στο σῶμα γύρω στίς 20 μελανιές και εκχυμώσεις, και στο τέλος ῥυμουλκώντας με ἀπὸ τὸ αὐτί, πὸν μου τὸ μάτωσε και κόντεψε να μου τὸ ξερρίζωση, ἄνοιξε τὴν πόρτα, και με μιὰ τελευταία κλωτσιὰ με πέταξε ἔξω. μόνο στο νοσοκομεῖο πὸν δέν με πῆγαν. ὅπως διαπίστωση ὡς ἐνήλικος, ὁ μαθηματικός ἐκεῖνος ήταν νευρασθενικός και παθολογικά φθονερός. εἶχε σηκωθῆ ἀπὸ τὰ θρανία ὅλη ή τάξι, για να μ' ἀρπάξει ἀπὸ τὰ χέρια του, ἀλλὰ τοὺς ἀπειλήσε, και δέν τόλμησαν.

Τὴ μεθεπομένη μέρα ἐπανελάβε τὰ ἴδια. εἶχε συμβῆ ὡς ἔξης. τὸ πρῶτὴ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, στο δίωρο πὸν θα γράφαμε εκθεσι, ή φιλόλογός μας μᾶς εἶπε' «Δέν σᾶς βάζω θέμα' σὲ δυὸ ὥρες θα γράψετε ὅ,τι θέλει ὁ καθέννας». ἔγραψα ἕνα θεατρικὸ ἔργο διαδραματιζόμενο στην ἀρχαία Ἑλλάδα. διαβαζόταν σὲ 20 λεπτά. ή καθηγήτρια τὸ διάβασε στοὺς καθηγητὰς στο γραφεῖο λέγοντας' «Δῆτε τί γράφει αὐτὸς ὁ μικρός». και οί καθηγηταί ἐντυπωσιάστηκαν. τὴν ἐπόμενη ὥρα εἶ-

χαμε μαθηματικά. και μπαίνει ο μαθηματικός στην τάξι σα μαινόμενος ταῦρος, όρμάει κατά πάνω μου, και μουγκρίζοντας «Φιλόλογος θά μου γίνης έ;! θέατρα θά μου γράφης έ;!», μου ρίχνει τó δεύτερο άνελέητο ξύλο. σέ μιá στιγμή τού ξέφυγα και χώθηκα πίσω άπό τόν τρίποδα τού πίνακος. έρχεται κι εκείνος πίσω άπό τόν τρίποδα και συνεχίζει τις γροθιές και τις κλωτσιές. για να μην τρώω τις γροθιές στο κεφάλι, αλλά στη ράχι, έσκυψα μέχρι τά γόνατά μου, κι ανάμεσα άπό τά πόδια μου είδα όλη την τάξι να σηκώνεται, για να με γλυτώση. με τράβηξαν άπό τά χέρια του και μ' έβγαλαν έξω, ένῶ εκείνος άφριζε. δυό συμμαθηταί μου έμειναν μαζί μου και με παρηγορούσαν, και τόν έβριζαν. δέν τόν έβρισα, δέν είπα εναντίον του ούτε λέξι μόνο έκλαιγα. δέν με ξαναπείραξε, ούτε καν με μάλλωσε ποτέ. δέν με ρώτησε κανείς καθηγητής ποτέ τί μου συνέβη. τά ηξεραν όμως όλοι όλα με τó νῦ και με τó σίγμα. διότι μιá συμμαθήτριά μου ηταν αδερφή τής φιλολόγου μου και γυναικαδέλφη τού γυμναστοῦ μου, τού συζύγου τής φιλολόγου μου, και τούς τά είχε έξιστορήσει όλα, χαρτί και καλαμάρι. την πρώτη φορά τού γενικού ξυλοδαρμού ó μαθηματικός χαστούκισε κι εκείνη. έφριξαν όλοι. ó πατέρας τών δυό αδελφάδων, δάσκαλος στο δημοτικό τών μισών καθηγητῶν, τούς είπε πώς τόν άνέχονται και άπειλισε· «Άν ξαναπειράξης εκείνο τó χωριάτάκι, θά σου κάνω μήνυσι για την κόρη μου που χαστούκισες». οί καθηγηται τόν στρίμωξαν, κι ó θρασύδειλος παλαβός ζάρωσε. αυτά όμως όλα τά έμαθα, όταν πια ημουν κι εγώ καθηγητής. ó μαθηματικός ηταν ψυχοπαθής.

Στό τέλος τού διμήνου ó πατέρας μου, που ηταν συνηθισμένος ν' άκούη έπαίνους για μένα, αϊφνιδιάστηκε άπό τόν πολυ κακό βαθμό μου στα μαθηματικά, και μ' άνέκρινε πολυ διακριτικά. στο τέλος μου λέει· «Κι εγώ νόμισα ότι έμπλεξες με καμμιά κακή παρέα. δέν βλέπω όμως να φταῖς έσύ· στ' άλλα μαθήματα έχεις είκοσάρια· τί συνέβη; μπορείς να μου πῆς;». άρχισα να κλαίω και να τόν παρακαλώ να με σταματήση άπό τó σχολείο, και να τόν βοηθῶ στα χωράφια, «Νά γίνω γεωργός». με πίεσε λίγο και τού φανέρωσα τί είχε συμβῆ. μου λέει· «Άπό άθεο τί περιμένεις;». τόν έλεγε «άθεο», επειδή στην Α' τάξι τού έλεγα ότι ó μαθηματικός είναι άθεος, κι ότι στο τέλος τής κάθε παραδόσεώς του μ' έβαζε να λέω όλα τά μαθηματικά αξιώματα, και να προσθέτω στο τέλος τού καθενός τῆ φράσι «...είτε τó θέλει ó θεός είτε δέν τó θέλει, είτε ύπάρχει θεός είτε δέν ύπάρχει»· για να δείξη πόσο άπαραβάτοι νόμοι είναι τά μαθηματικά αξιώματα, που «δέν μπορεί να τ' αλλάξη ούτε ó θεός». κι εγώ δέν έλεγα την προσθήκη ποτέ· κι εκείνος μου έδινε μιá καρπαζιά, έτσι τάχα χαϊδευτικά· αλλά με τάραζε. κι όποτε τó έλεγα αυτό στον πατέρα μου, με καμάρωνε. κι έ-

γὰ χαιρόμουν. τότε λοιπὸν ὁ πατέρας μου μοῦ εἶπε· «Δὲν θὰ σταματήσης, ὅπως λές, τὸ γυμνάσιο· δὲν θὰ γίνης γεωργός· θὰ μάθης γράμματα. ἀφοῦ δὲν φταῖς ἐσύ, μὴ στενοχωριέσαι. ὁ θεὸς θὰ σὲ βοηθήσῃ καὶ θὰ τὴν περάσῃς τὴ δυσκολία». καὶ συνέχισα τὸ σχολεῖο.

Ἐνα χρόνο μετὰ τὴν παραπάνω συμπεριφορὰ του ὁ μαθηματικὸς τυφλώθηκε ἀπὸ βλάβη τῶν ὀπτικῶν νεύρων του. ἔμεινε λίγα χρόνια στὴν ἐκπαίδευσι τυφλός, χειραγωγούμενος ἀπὸ τοὺς μαθητάς, μερικὲς φορὲς κι ἀπὸ μένα, κι ἔπειτα πῆρε πρόωρη μειωμένη σύνταξι, κι ἔφυγε. ἦμουν φοιτητής, ὅταν ἔφυγε.

Οὔτε κι ἐγὼ ξέρω πὼς ἔγινε, καὶ τότε ποὺ ξυλοκοπήθηκα, εἶπα «Τέρμα τὰ μαθηματικά κι ἡ φυσική· θὰ γίνω φιλόλογος» καὶ ἔγινα. τότε εἶχα πετάξῃ τὰ μαθηματικά μου καὶ δὲν ξαναδιάβασα μαθηματικά ποτέ. δὲν ξέρω καθόλου ἄλγεβρα. παραδόξως ξέρω ἀρκετὰ γεωμετρία. ὁ πατέρας μου δὲν ἀναμιγνυόταν ποτέ στὴν οὐσία τῶν σχολικῶν μου ὑποθέσεων καὶ στὶς σχετικὲς ἐπιλογὲς καὶ ἀποφάσεις μου. μ' ἄφηνε νὰ κάνω ὅπως κρίνω, παρ' ὅλο ποὺ ἦμουν στὴν ἀρχὴ μὲν 13 ἐτῶν. ἐξακολούθησα μέχρι τέλους νὰ εἶμαι ἀριστοῦχος σ' ὅλα τ' ἄλλα μαθήματα· μόνο στὰ μαθηματικά ἦμουν τελείως ἀνήξερος. στὶς δύο τελευταῖες τάξεις ὅμως ἦμουν κάπως ἀδύνατος στὴ φυσικὴ καὶ στὴ χημεία, ἐπειδὴ δὲν ἔλυνα ἀσκήσεις. παρὰ ταῦτα ἔβγαζα κάθε χρόνο τὸν πρῶτο βαθμὸ στὴν τάξι καὶ διατηροῦσα τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀπουσιολόγου, τοῦ παραστάτου καὶ τοῦ σημαιοφόρου. μαθηματικά οὔτε εἶπα ποτέ μάθημα οὔτε ἔγραψα. δὲν ἦμουν ὅμως καθόλου προκλητικός. ἔκανα πάντοτε πὼς προσπαθοῦσα, ἀκόμη καὶ στὸ γραπτό, χωρὶς νὰ τὰ καταφέρνω, ἐνῶ ἤξερα ὅτι ἔχω πλήρη ἀγνοία. αὐτὸ οἱ μαθηματικοὶ καθηγηταὶ τὸ ἐκτιμοῦσαν καὶ μὲ συμπαθοῦσαν. καὶ δὲν ἔμεινα ποτέ οὔτε μετεξεταστέος. ὑπῆρχε τότε στὴν ἐκπαίδευσι νόμος, ὅτι, ἂν ὁ μαθητὴς στὰ τρία πρωτεύοντα μαθήματα (ἀρχαῖα ἑλληνικά, νέα ἑλληνικά, μαθηματικά) βγάξῃ μέσον ὄρο βαθμοῦ 14, καὶ στὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἔχη 8 ἢ 9, δὲν μένει οὔτε μετεξεταστέος. ἕνα δὲν ἤξερα μόνο, καὶ τὸ ἔμαθα, ὅταν ἦμουν καθηγητής· ὅτι τὴ χρονιά ἐκείνη (1954), ποὺ πῆγαίνα στὴ Β' γυμνασίου καὶ εἶχα μαθηματικὸ τὸν παλαβὸ ἐκεῖνο, ὅλοι οἱ ἄλλοι καθηγηταὶ τὸν ὑποχρέωσαν, ἀκόμη κι ἂν δὲν ἔλεγα καθόλου μάθημα, νὰ μοῦ βάζῃ πάντοτε τέτοιο βαθμὸ, ποὺ, συμψηφίζόμενος μὲ τὸ βαθμὸ τῶν γραπτῶν μου ἐξετάσεων, νὰ βγάξῃ μέσον ὄρο 8 ἢ 9, ὄχι 7 καὶ κάτω. κι ἀπὸ τὴν ἐπομένη χρονιά, ποὺ αὐτὸς ἤδη ἄρχισε νὰ τυφλώνεται καὶ νὰ εἶναι ἄχρηστος, ἐνῶ ἤθελε νὰ συμπληρώσῃ ἀκόμη λίγα χρόνια, γιὰ νὰ πάρῃ κάποια σύνταξι, ἔρχονταν στὸ σχολεῖο μας ἄλλοι μαθηματικοί, συνεννοήσιμοι, καὶ πείθονταν στὸ τί θὰ κάνουν μ' ἐμένα, τὸν πρῶτο μαθητὴ τῆς τάξεως, τὸν ἀπουσιολόγο. πρέπει νὰ ἦταν συνεννοημένοι καὶ κάποιοι ἐπιθεωρηταί.

Στὸ μεταξὺ στὰ φιλολογικὰ εἶχα μόνον βαθμὸ 20, καὶ διέπρεπα. πάρα πολλές φορές, μὲ τὸ σχῆμα «νὰ πῶ τὸ παρακάτω μάθημα» παρέδιναν τὸ μάθημα τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν στὴν τάξι ἐγώ, μὲ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ καθοδήγησιν τῆς σπουδαίας φιλόλογου μου. διότι καὶ στίς ἕξι τάξεις τοῦ γυμνασίου εἶχα μία μόνον φιλόλογο, αὐτὴ τὴ σπουδαία, τὴ Μαριάνθη. καὶ τὸ νὰ παραδίνω ἔτσι τὸ μάθημα μερικὲς φορές γινόταν μπροστὰ στὸ γενικὸ ἐπιθεωρητὴ τῶν φιλόλογων, ὁ ὁποῖος μ' ἔμαθε καὶ μὲ προσφωνοῦσε μὲ τὸ μικρὸ μου ὄνομα. ἤμουν ἓνα πάμφτωχο καὶ κακοντυμένο χωριατάκι. κάποτε στὴν ἔκθεσιν βγήκα πρῶτος μεταξὺ ὅλων τῶν γυμνασίων τοῦ νομοῦ. στὴν τελευταία τάξι ὁ νέος γυμνασιάρχης, φυσικός, εἶχε ἀντίρρησιν γι' αὐτὸ ποὺ γινόταν μ' ἐμένα, καὶ οἱ καθηγηταὶ τοῦ εἶπαν ὅτι εἶμαι σχεδὸν καθηγητὴς φιλόλογος. ἡ δὲ φιλόλογός μου, ποὺ μ' ἀγαποῦσε πολὺ, τὸν ἔφερε στὴν τάξι καὶ παρακολούθησε πῶς παραδίνω στοὺς συμμαθητάς μου τὸ μάθημα τῆς ἐπομένης ἡμέρας. ἦταν, θυμοῦμαι, ἓνα κομματάκι ἀπὸ τὸν Οἰδίποδα τύραννον τοῦ Σοφοκλέους. ὁ γυμνασιάρχης ἐντυπωσιάστηκε. καὶ συμφώνησε. μετὰ τρεῖς μῆνες ἤμουν φοιτητὴς τῆς φιλολογίας.

Στὰ ἐνδεικτικὰ ὅλων τῶν τάξεων, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Α', εἶχα στὰ μαθηματικὰ 8. καὶ στὸ ἀπολυτήριον 8. εἶναι κατατεθειμένο στὸ πανεπιστήμιον· ἔτσι γινόταν τότε. ὁ γραμματεὺς τῆς σχολῆς, ὅταν ἔκανα τὴν ἐγγραφή μου ἀπόρησε· «Πρῶτη φορά βλέπω τέτοιο ἀπολυτήριον», μοῦ εἶπε· «καὶ εἶσαι σ' ὅλα ὑψηλόβαθμος· κάποια ἐκδίκησιν καθηγητοῦ εἶναι αὐτὸ τὸ 8». δὲν τοῦ ἐξήγησα.

Ἐξηγῶ τώρα τί ἦταν αὐτό· μιὰ ἐξήγησιν ποὺ τότε δὲν τὴν ἤξερα. ἦταν ἰδιωτικὴ ἀπόσχισιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ στὴ μέσῃ ἐκπαίδευσιν, ἂν καὶ ὄχι τόσο ὠργανωμένη, ὅπως ἀναπτύσσω στὴν πραγματεία μου «Παιδεία». ἦταν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἐνὸς ταλαιπώρου μαθητοῦ τῆς Β' γυμνασίου καὶ ἐξῆς καὶ μερικῶν καθηγητῶν ποὺ βρισκόνταν σὲ ἀμηχανία μ' αὐτὸ τὸ φαινόμενο, ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἰδρύσεως γυμνασίου μὲ πολλές σχολές· ἐν προκειμένῳ μὲ δύο· μία μὲ μαθηματικὰ καὶ μιὰ χωρὶς μαθηματικὰ· ἄτυπη καὶ σχεδὸν παράνομη. μὲ τὴν ἀνοχὴ καὶ συμμετοχὴ μερικῶν καθηγητῶν καὶ ἐπιθεωρητῶν. σήμερον αἰσθάνομαι καύχησιν γι' αὐτὸ ποὺ τότε μὲ βασάνιζε.

Ἀργότερον μοῦ ξανάρεσαν τὰ μαθηματικὰ καὶ ὅλες οἱ θετικὲς ἐπιστήμες. παλιὲς νοσταλγίαι. στὸ σύγγραμμά μου Τὸ Ἄλφάβητον ἔχω κεφάλαιον 42 σελίδων γιὰ τὰ μαθηματικὰ. ὅποιος τὸ διαβάσῃ θὰ δῇ τί εἶμαι ὡς μαθηματικός.

Κι ὅσα λέω στὴν πραγματεία μου «Παιδεία» γιὰ γυμνάσιον μὲ 4 σχολές καὶ λύκειον μὲ 8 σχολές, τὰ λέω ἀπὸ πείρα· ὀδυνηρὴ πείρα παιδικῶν χρόνων, πολὺτιμη πείρα ὠρίμων χρόνων. δὲν θὰ ἤμουν ἴσως τέτοιος φιλόλογος ποὺ εἶμαι, ἂν τότε δὲν χωρίζα τὸ γυμνάσιον σὲ

δυὸ σχολές. καὶ τί φιλόλογος εἶμαι, δὲν θὰ πῶ ἐδῶ. ὅποιος θέλει, μπορεῖ νὰ τὸ δῆ, ἂν διαβάσῃ τὸ ὑπόλοιπο τοῦ προειρημένου συγγράμματός μου ἢ κι ὁποιοδήποτε ἄλλο ἔργο μου.

Ἄπὸ μικρὸς μαθητῆς ἤμουν ἓνας δυνατὸς φιλόλογος· ἤμουν σ' αὐτὸ φαινόμενο. καὶ νομίζω ὅτι τὸ ἴδιο ἀκριβῶς θὰ συμβῆῖ στὸ 10% τῶν μαθητῶν γυμνασίου καὶ λυκείου, ἂν ἀπαλλαγοῦν, ὅπως κι ἐγὼ ἀπὸ τὰ μαθηματικά καὶ ὅσα ἄλλα μαθήματα δὲν προτιμοῦν γιὰ τελικὲς σπουδές. τὸ ἴδιο δυνατοὶ μαθηματικοὶ καὶ φυσικοὶ θὰ εἶναι, ὅταν καὶ ὅσοι ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τ' ἀρχαῖα ἑλληνικά καὶ λατινικά καὶ τὴν ἱστορία. γενικῶς θὰ προκύψουν δυνατοὶ ἐπιστήμονες, ἂν γίνουν γυμνάσια τεσσάρων καὶ λύκεια ὀχτῶ σχολῶν, καὶ διδάσκονται σὲ κάθε σχολῆ 3 μόνο ἢ 4 μαθήματα· πιστεύω ὅτι θὰ γίνουν ἀρκετὰ δυνατώτεροι κι ἀπὸ μένα τόσο οἱ φιλόλογοι ὅσο καὶ οἱ μαθηματικοὶ καὶ οἱ φυσικοὶ καὶ οἱ βιολόγοι καὶ οἱ ἄλλοι ὅλοι. τὸ πιστεύω ἀκράδαντα.

5. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Ἐγραψα γιὰ τὴ διάρθρωσι τῆς φιλολογίας τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας, ἐπειδὴ τὶς ἐπιστῆμες αὐτὲς τὶς σπούδασα καὶ τὶς κατέχω. δὲν γράφω γιὰ τὶς ἐπιστῆμες ποὺ δὲν σπούδασα.

Νομίζω ὅμως ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι τὸ πανεπιστήμιον καὶ ἄλλο τὸ πολυτεχνεῖον, ἰσότημα πανδιδακτῆρια ποὺ ὑπηρετοῦν ἀντιστοίχως τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν τέχνη· ὑπάρχουν πρακτικὲς τέχνες (λ.χ. γεωργός, ῥάφτης, ἐπιπλοποιός), ὑψηλὲς τέχνες (λ.χ. ἀρχιτέκτων, γεωπόνος, οἰκονομολόγος), καὶ καλὲς τέχνες (λ.χ. μουσικός, ζωγράφος, γλύπτης). οἱ ὑψηλὲς τέχνες, ποὺ ἀσκοῦνται μ' ἐπιστημοσύνη, εἶναι ἰσότητες μὲ τὶς ἐπιστῆμες, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἐπιστῆμες, καὶ γιὰ τὴ διδασκαλία τοὺς χρειάζονται σχολεῖο ἰσότημον καὶ ὁμόλογον τοῦ πανεπιστημίου, ποὺ εἶναι τὸ πολυτεχνεῖον. εἶναι ὅμως αὐτὰ δυὸ διαφορετικὰ πράγματα. τὸ πανεπιστήμιον διδάσκει τὶς ἐπιστῆμες καθ' ἑαυτὲς, τὸ πολυτεχνεῖον διδάσκει ἐπιστημονικὰς ἐφαρμογὰς.

Κι ἓνα τρίτον, ἐφήμερον καὶ κατὰ τόπους διαφορετικὸ πρᾶγμα, εἶναι τὸ σχολεῖον ποὺ παράγει δημοσίους ὑπαλλήλους, λ.χ. στρατηγούς, ναυάρχους, πτεράρχους, τραπεζικούς, γυμναστάς, κλπ.. αὐτὸ τὸ τρίτον δὲν εἶναι οὔτε πανεπιστήμιον οὔτε πολυτεχνεῖον. εἶναι σύστημα σχολῶν, ποὺ παίρνουν κομμάτια ἀπὸ διάφορες ἐπιστῆμες καὶ ὑψηλὲς τέχνες καὶ φτιάχνουν ἓνα ψηφιδωτό, γιὰ νὰ ἐκπαιδεύσουν εἰδικούς ὑπαλλήλους ποὺ χρειάζεται ἓνα κράτος ἢ πάντοτε ἢ γιὰ ὠρισμένα χρόνια. λ.χ. ὁ στρατηγὸς τοῦ Δ' π.Χ. αἰῶνος δὲν χρειάζεσταν νὰ ξέρη γρῦ ἀπὸ μαθηματικά, ὁ σημερινὸς ὅμως στρατηγὸς πρέπει νὰ ξέρη· πρέπει δὲ νὰ ξέρη καὶ ἱστορία, ποὺ δὲν ἀνήκει στὴν ἐπιστήμη τῶν μαθηματικῶν.

Ἐπιστῆμες εἶναι οἱ ἐξῆς· φιλολογία, ἱστορία, ἀρχαιολογία, μία γιὰ κάθε ἔθνος ἢ χώρα, ἐθνολογία, κοινωνιολογία, νομική, μαθηματικά, ἀστρονομία, φυσική, χημεία, μετεωρολογία, γεωλογία, γεωγραφία, ὠκεανογραφία, φυτολογία, ζωολογία, κτηνιατρική, ἰατρική, ὀδοντιατρική. δὲν πρέπει δὲ νὰ ταυτίζεται ἀπολύτως ἡ ἐπιστήμη μὲ τὴ σχολὴ ἢ ὁ ἐπιστήμων μὲ τὸν καθηγητὴ μιᾶς σχολῆς.

Ἐψηλὲς τέχνες εἶναι αὐτὲς ποὺ ἀσκοῦν οἱ πολιτικοὶ μηχανικοί, ἀρχιτέκτονες, ναυπηγοί, ἀεροναυπηγοί, τοπογράφοι, μηχανολόγοι, ἠλεκτρολόγοι, χημικοὶ μηχανικοί, καὶ ἡ πληροφορικὴ, διοίκησι, οἰκονομολογία, μεταλλειολογία, ὑδραυλική, γεωπονία, δασολογία, κλπ..

Ἐξειδικευμέναι σχολὲς εἶναι ἡ στρατιωτικὴ, ἡ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ἡ τῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας, ἡ τῶν νηπιαγωγῶν, ἡ τῶν γυμναστῶν, ἡ τῶν δημοσιογράφων, ἡ τῶν ἐμποροπλοιάρχων, ἡ τῶν μουσικῶν, ἡ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, κλπ.· καὶ ἡ τῶν χριστιανικῶν

γραμμάτων, ή ἄλλιως καὶ θεολογικὴ λεγόμενη, ή ὅποια εἶναι ἐπιλογές ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης φιλολογία, ἱστορία καὶ ἀρχαιολογία τῶν βιβλικῶν χωρῶν καὶ τῶν χριστιανικῶν.

Δὲν εἶναι τίποτε ἀπὸ τὰ παραπάνω ή φιλοσοφία, ή ἠθική, καὶ ή ψυχολογία· αὐτὲς εἶναι μόνο ἰδεολογικὰ σκευάσματα, ἰδεοληψίες.

Ἄνωτάτη ἐπιστημονικὴ διάκρισι εἶναι στὸ διεθνὲς ή διδασκαλία. ὁ διδάκτωρ εἶναι ὁ πλήρης καθηγητὴς πανεπιστημίου, ὁ ὁποῖος οὔτε διδάσκειται, οὔτε ἐπιβλέπεται, ἀλλὰ μόνο συγκρινόμενος ἐκλέγεται ή δὲν ἐκλέγεται. ὅταν βέβαια ή διατριβή του εἶναι ὄντως διατριβή πού προάγει τὴν ἐπιστήμη, πού ἔχει κάτι νὰ διδάξη στὸ σῶμα τῶν καθηγητῶν πανεπιστημίου ὅλης τῆς γῆς. καὶ νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνεται διδάκτωρ κάτω τῶν 30 ἐτῶν. τὰ περαιτέρω εἶναι μόνο βαθμοὶ ἐμπειρίας, ἐξουσίας, καὶ μισθοδοσίας, οἱ ὁποῖοι δὲν πρέπει μαζὶ μετὸν πρόσφατο διδάκτορα νὰ ὑπερβαίνουν τοὺς τρεῖς. (αὐτὸ πού γίνεται σήμερα στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὰ διδακτορικὰ καὶ τὰ προδιδακτορικὰ ή μεταπτυχιακὰ λεγόμενα εἶναι μόνο πληθωριστικὰ καὶ παρακμιακὰ φαινόμενα καὶ γελοιοποίησι τῆς ἐπιστήμης. ὁ ὑποψήφιος διδάκτωρ ἀμέσως μετὰ τὸ πτυχίό τῆς σχολῆς πρέπει νὰ εἶναι ἀνεπίβλεπτος καὶ ἀβοήθητος· αὐτὸς μόνον ἐκλέγεται ή δὲν ἐκλέγεται. τὰ ἄλλα ὅλα εἶναι κουτοπονηριῆς καὶ μανουῖβρες φθονερῶν κομπλεξικῶν μειονεκτικῶν καὶ αὐτοχειροτονήτων καπεταναίων καὶ νονῶν τοῦ νεποτισμοῦ καὶ τῆς λοιπῆς διαπλοκῆς).

Ἄσφαλῶς ὁ οὐσιαστικὸς καθηγητὴς πανεπιστημίου ή πολυτεχνείου, ὁ διδάκτωρ, μπορεῖ νὰ γίνεται σ' ὅποιαδήποτε ἐργάσιμη ἡλικία, ἀλλὰ τὸ καλλίτερο εἶναι νὰ γίνεται μεταξὺ 30 καὶ 40 ἐτῶν, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐπιστήμων ἀποδίδει κυρίως μεταξὺ 30 καὶ 70 ἐτῶν.

Ἄνεργος διδάκτωρ - καθηγητὴς πανεπιστημίου ὅποιασδήποτε βαθμίδος δὲν πρέπει νὰ διδάσκη πάνω ἀπὸ 5 ὥρες τὴν ἑβδομάδα. διότι ἀπ' αὐτὸν ζητεῖται καὶ ἔρευνα καὶ συγγραφή καὶ χειρουργία καὶ ἀνασκαφή καὶ ἐξάσκηση χειρουργῶν καὶ ἐποπτεία βιομηχανιῶν καὶ συμμετοχή σ' ἐπιστημονικὰ συνέδρια καὶ ἄλλα τέτοια. δὲν εἶναι μόνον δάσκαλος τῆς αἰθούσης. ή δὲ ἀμοιβή του πρέπει νὰ εἶναι τοῦλάχιστο διπλάσια ἐκείνης τοῦ καθηγητοῦ μέσης ἐκπαιδεύσεως. ὅσο γιὰ τῆς χορηγίας καὶ τῆς λοιπῆς διευκολύνσεως ἐρεῦνης, συγγραφῆς, ἐκδόσεως, πειραμάτων, μηχανημάτων, κλπ., εἶναι εὐνόητο ὅτι ὁ ἄξιος καθηγητὴς πανεπιστημίου πρέπει νὰ τῆς ἔχη στὸ ζητούμενο μέγεθος. (ὁ ἀνάξιος δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη. καὶ ἂν παρεισέφευγε, πρέπει ν' ἀπολύεται).

Ἄνα πανεπιστήμιο ή πολυτεχνεῖο μπορεῖ νὰ ἔχη ὅλες τῆς σχολῆς τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν, οἱ δὲ φοιτηταὶ του πρέπει νὰ εἶναι σὲ

κάθε τάξι τους ὄχι περισσότεροι ἀπὸ 100. λ.χ. μιὰ τετραετῆς φιλολο-
γία δὲν πρέπει νὰ ἔχη παραπάνω ἀπὸ 400 φοιτητάς, κι ἓνα πανεπι-
στήμιο 20 σχολῶν δὲν πρέπει νὰ ἔχη παραπάνω ἀπὸ 8.000 φοιτητάς.
(τὰ σημερινὰ ἑλληνικὰ πανεπιστήμια - πόλεις - μαμουῦθ τῶν 60 καὶ
100 χιλιάδων φοιτητῶν, ποὺ παράγουν ἀγγραμμάτους κι ἀνεπιστήμο-
νες ἀνέργους τσαρλατάνους, εἶναι φαινόμενο παρακμῆς). ἂν μιὰ χώ-
ρα πρέπει νὰ ἔχη 80.000 φοιτητάς, πρέπει νὰ ἔχη 10 πανεπιστήμια. εἶ-
ναι δὲ καλὸ τὰ πανεπιστήμια καὶ τὰ πολυτεχνεῖα νὰ βρίσκονται σὲ
μικρὲς πόλεις κάτω τῶν 100.000 κατοίκων. ὄχι ποτὲ σὲ μεγαλιέτερες
πόλεις.

Δὲν θὰ εἶχα ἀντίρρησηι οἱ φοιτηταὶ μέσα στὸ πανεπιστήμιο νὰ εἶ-
ναι ἔνστολοι. εἶναι καλό.

Εἶπα ὅτι τὸ πανεπιστήμιο καὶ τὸ πολυτεχνεῖο εἶναι δυὸ διαφορε-
τικὰ πράγματα· ὅτι τὸ πανεπιστήμιο εἶναι οἱ ἐπιστῆμες καθ' ἑαυτὲς,
τὸ πολυτεχνεῖο οἱ ἐπιστῆμες ἐφαρμοζόμενες. κατὰ τὴ διάκρισι τῶν
δυὸ ὅμως μερικὲς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου πρέπει νὰ πᾶν στὸ πο-
λυτεχνεῖο· φαρμακευτικὴ, γεωπονικὴ, δασολογικὴ, οἰκονομικὲς, πολι-
τικὲς, δημοσιογραφία, καὶ καλὲς τέχνες. ἀνήκουν στὸ πολυτεχνεῖο,
καὶ ὄχι στὸ πανεπιστήμιο. τὸ Πανεπιστήμιο Μακεδονίας λ.χ. καὶ ἡ
Πάντειος σχολὴ εἶναι πολυτεχνεῖα.

6. ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙ

Σοφὸ καὶ σπουδαῖο πρᾶγμα τὸ ὅτι οἱ προηγμένες χώρες ἔκαναν ὅλες τὶς πρακτικὲς τέχνες ἐπιστημονικώτερες μὲ εἰδικὰ τεχνικὰ σχολεῖα κατώτερα καὶ ἀνώτερα. κατώτερα παράλληλα μὲ τὸ λύκειο, καὶ ἀνώτερα μετὰ τὸ λύκειο. τὰ κατώτερα βγάζουν καλλίτερους τεχνίτες, καὶ τ' ἀνώτερα ἀκόμη πιὸ προηγμένους τεχνίτες χρήσιμους ὡς ἐργοδηγοὺς καὶ βοηθοὺς τῶν ἐπιστημόνων. αὐτὴ εἶναι ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσι καὶ αὐτὸς ὁ σκοπὸς τῆς.

Δὲν εἶναι σκοπὸς τῶν σχολῶν τῆς τεχνικῆς ἐκπαίδευσεως νὰ δέχονται ὅσους δὲν μπόρεσαν νὰ μποῦν στὸ πανεπιστήμιο καὶ στὴ συνέχεια, χρησιμοποιώντας τους σὰ μᾶζα πιέσεως τῶν κυβερνήσεων, νὰ ἐπιδιώκουν τὴν «ἀνωτατοποίησί» τους καὶ τὴν «τετραετοποίησί» τους, γιὰ νὰ γίνουν οἱ καθηγηταὶ τους «αὐτοματοποιημένους» καθηγηταὶ πανεπιστημίου καὶ οἱ ἀπόφοιτοὶ τους πτυχιούχοι πανεπιστημίου «ἰσοβιοποιημένοι» ἀνεργοὶ, «ἀνεργοποιημένοι» τεμπέληδες, καὶ «καθηγητοποιημένοι» χαραμοφάηδες. ἑλληνικὰ παπατζηλίκια. ὅπως εἶχε ἐπισημάνει καὶ κάποιος, ποὺ σχολίασε τὶς σχετικὲς «κινήσεις» τῶν «καθηγητοποιήσεων» καὶ «ἀνωτατοποιήσεων», «Φανταστῆτε ἡ τεχνικὴ σχολὴ κομμωτῶν νὰ ἐξισωθῆ μὲ τὴν ἰατρικὴ σχολή!». καὶ προσθέτω· Φανταστῆτε νὰ ὑποβάλλη διδακτορικὴ διατριβὴ στὸν τομέα χτενίσματος, στὸ μάθημα χωρίστρας σὲ ἀραιόμαλλη φαλάκρα. ἐπαναλαμβάνω, τὸ ἑλληνικὸ αὐτὸ παπατζηλίκι εἶναι ἄγνωστο στὸ ἐξωτερικόν. ἂν αὐτὲς οἱ τεχνικὲς σχολὲς «ἀνωτατοποιηθοῦν» καὶ «πανεπιστημιοποιηθοῦν», θὰ πρέπη νὰ ἰδρυθοῦν γιὰ τὸν ἀρχικὸ σκοπὸ τους ἄλλες τεχνικὲς σχολές, ποὺ μὲ τὴ σειρά τους θ' «ἀνωτατοποιηθοῦν», ὥστε νὰ ξαναγίνουν ἄλλες τεχνικὲς σχολές... καὶ πάει λέγοντας. καὶ ἔτσι θὰ μείνουμε χωρὶς τεχνίτες καὶ θὰ εἶναι ὅλοι «ἀνώτατοι». ἑλληνικὴ νόσος.

Οἱ τεχνικὲς σχολὲς εἶναι γιὰ νὰ εἶναι τετραετεῖς οἱ κατώτερες οἱ παράλληλες μὲ τὸ λύκειο, ἀφοῦ οἱ μαθηταὶ τους εἶναι ἀκόμη παιδιὰ ποὺ μεγαλώνουν, καὶ διετεῖς οἱ ἀνώτερες, ἀφοῦ οἱ μαθηταὶ τους εἶναι πιά ἄντρες ποὺ πρέπει νὰ ἐργαστοῦν. ὁ ἀπόφοιτος τῶν ἀνωτέρων τεχνικῶν σχολῶν, ποὺ νομίζει ὅτι εἶναι ἔξυπνος καὶ πολυμαθής, κατὰλληλος γιὰ ἐπιστήμων, δὲν ἔχει παρὰ νὰ δώσῃ εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις στὸ πανεπιστήμιο. οἱ σχολὲς θὰ συνεχίσουν τὴν ἀρχικὴ ἀποστολή τους.

7. ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

Στόν ἄνθρωπο ἄλλο εἶναι ὁ λόγος κι ἄλλο ἡ γλῶσσα. κι αὐτὸ δὲν τὸ ἔχουν διευκρινίσει κι συνειδητοποιήσει οἱ ἄνθρωποι ὅλοι, οὔτε δυστυχῶς και οἱ ἀρμόδιοι τῆς παιδείας. ἐπίσης δὲν ἔχουν ἀντιληφθῆ τὰ σχετικά· ὅτι ὁ λόγος εἶναι κάτι βαθύτερο ἀπὸ τὴ γλῶσσα· ὅτι ὁ λόγος ἀναπτύσσεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τὸ πέρας τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἐνῶ ἡ ξένη γλῶσσα μαθαίνεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πάλι μέχρι τὸ τριακοστὸ περίπου ἔτος τῆς ἡλικίας εὐκόλα, ἀπὸ κεῖ δὲ και πέρα μαθαίνεται μὲν πάλι μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἀλλὰ δυσκολότερα και ἀνάλογα μὲ τὴν εὐφυΐα ἢ και τὴν ἰδιοφυΐα τοῦ ἀνθρώπου· ὅτι ὁ λόγος εἶναι θεμελιωδέστερο και σπουδαιότερο ἀπὸ τὴ γλῶσσα· ὅτι γλῶσσα, τῆς ὁποίας ἡ μάθησι εἶναι μέρος τῆς ἀναπτύξεως τοῦ λόγου, εἶναι μόνο μία, κι αὐτὴ εἶναι πάντοτε ἡ πρώτη ἢ λεγομένη και μητρική, πὸν μαθαίνεται ὄχι μὲ διδασκαλία ἀλλὰ μὲ συναναστροφῆ· κι ὅτι ἡ δεύτερη και κάθε περαιτέρω γλῶσσα, ἢ μὴ μητρική, δὲν πρέπει νὰ μαθαίνεται κατὰ τὸν καιρὸ και εἰς βάρος τῆς ἀναπτύξεως τοῦ λόγου και τῆς πρώτης και μητρικῆς γλώσσης, διότι ἄλλως προκαλεῖ διανοητικὴ ἀρρυθμία.

Γιὰ τὴ διάκρισι τοῦ λόγου ἀπὸ τὴ γλῶσσα φέρνω δυὸ παραδείγματα. κατὰ τὴν ἀμνησία, πὸν συμβαίνει εἴτε ἀπὸ τραυματισμὸ εἴτε ἀπὸ ψυχικὸ πλῆγμα εἴτε ἀπὸ τὴ νόσο τοῦ Ἀλτσχάιμερ, ὁ ἄνθρωπος ξεχνάει τὰ πάντα, ἀκόμη και τ' ὄνομά του, τὴ γυναῖκα του, τὸ παιδί του, τοὺς γονεῖς του, τὸ χῶρο τοῦ σπιτιοῦ του, τὴν ἐπιστήμη του, τὶς ξένες γλώσσες του, ἀλλὰ μιλάει· ἢ ἔστω καταλαβαίνει, ὅταν τοῦ μιλοῦν· δὲν ξεχνάει τὴ μητρική του γλῶσσα. ἄρα δὲν ξεχνάει τὴν πρώτη γλῶσσα του, τὴν ἐμπελεγμένη μὲ τὸ λόγο του. προφανῶς διότι εἶναι ἐγγάρακτη κάπου ἄλλοῦ, και ὄχι ἐκεῖ πὸν εἶναι ὁποιαδήποτε ἄλλη γνώσι του. και εἶναι ὅπωςδήποτε ἐγγάρακτη και ἔνστικτη πολὺ βαθύτερα ἀπὸ τὶς ἄλλες γνώσεις, σὰν στὰ κύτταρά του και στὰ αἱμοσφαίριά του. εἶναι κάτι πὸν τὸ ξέρει σχεδὸν ὅσο και τὸ ν' ἀναπνέει. δὲν τὴν ἔχει βέβαια ἐκ γενετῆς, διότι ἐνδέχεται νὰ ἔχη ὡς μητρική του ὁποιαδήποτε γλῶσσα τῆς γῆς. ἐκ γενετῆς ἔχει τὸ λόγο, διότι κι ἂν δὲν μάθη καμμιά ἀπολύτως γλῶσσα ὡς μητρική, θὰ φτιάξει μία μόνος του. τὸ πείραμα ἔγινε ἤδη στὴν ἀρχαιότητα (Ἡρόδοτος 2,2,1 - 5).

Ἄν δυὸ ἄνθρωποι, ἓνας εὐφραδῆς κι ἓνας μὴ εὐφραδῆς, μάθουν μία ξένη γλῶσσα, ὁ εὐφραδῆς πλημμελῶς ἀκόμη κι ὁ μὴ εὐφραδῆς τέλεια, τότε και σ' ἐκείνη τὴν ξένη γλῶσσα ὁ εὐφραδῆς θὰ εἶναι εὐφραδῆς κι ὁ μὴ εὐφραδῆς θὰ εἶναι μὴ εὐφραδῆς. ἄρα ὁ λόγος εἶναι κάτι πέρα ἀπὸ τὴ γλῶσσα και βαθύτερο. ἢ μητρική γλῶσσα εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὶς ἄλλες γλώσσες και γνώσεις. ὑπάρχουν ἴσως κι ἄλλα

παραδείγματα που δείχνουν ότι ο λόγος και η γλώσσα είναι δυο διαφορετικά πράγματα κι ότι η γλώσσα του λόγου είναι μόνο ή μητρική, ή παιδική, ή πρώτη.

Έντονα διακρίνεται και όρίζεται λεκτικῶς ή διαφορὰ αὐτὴ στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅπου ἡ μὲν γλῶσσα λέγεται μὲ τὴ λέξι *γλῶσσα* (*lingua*), ὀνομασία μέλους τοῦ στόματος, τῆς ὁποίας ὑπάρχουν λίγα καὶ ῥηχὰ παράγωγα καὶ ὁμόρριζα, ἐπειδὴ ἡ ἴδια δὲν εἶναι παράγωγο ῥήματος ἀλλ' ἀδρανὲς ὄνομα πράγματος (λέγεται δὲ καὶ *φωνή* ἢ *λαλιά* (*vocatio*), ἐπίσης ἀδρανῆ ὀνόματα, που σημαίνουν περισσότερο τὴν προφορά, ἐνῶ τὸ *γλῶσσα* περισσότερο τὴ λέξι καὶ τὴ διάρθρωσι), ὁ δὲ λόγος λέγεται μὲ τὴ λέξι *λόγος* (*sermo*) ὁμόρριζο καὶ μὲ ἑτεροῖωσι ἀδελφὸ τοῦ ῥήματος λέγω (*λέγω* - *λόγος*, *τρέχω* - *τροχός*, *τρέφω* - *τροφή*, *τρέπω* - *τροπή*, *στρέφω* - *στροφή*, *πνέω* - *πνοή*, *ῥέω* - *ῥοή*, *ἀμείβω* - *ἀμοιβή*), που ἔχει πάρα πολλά παράγωγα καὶ σύνθετα ῥήματα καὶ ὀνόματα, ὅπως τὰ διεθνῶς περίφημα *-λογος* *-λόγος* (*φιλόλογος* καὶ *παθολόγος*, κλπ.), *-λογία* (*φιλολογία* *παθολογία* κλπ.), *-λεξίς* (*διάλεξις* *διαλεκτικός* *διαλεκτικὴ* *λεκτικός* *λεξικόν* κλπ.), *λογίζομαι* (*λογικός* *λογικὴ* *λογιστικός* *λογισμὸς* *λογισμικός* κλπ.), καὶ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποία ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἔχουν διεισδύσει σ' ὅλες τὶς γλῶσσες τῆς ἀνθρωπότητος κι ἀποτελοῦν σπουδαῖο μέρος τῆς διεθνοῦς ὀρολογίας. στὶς ἄλλες γλῶσσες τὸ ἀντίστοιχο τοῦ *λέγω* - *λόγος* δὲν ἔχει τὴν ἀριότητα καὶ τὴν ἐξάπλωσι που ἔχει στὴν ἑλληνικὴ. σημαίνει δὲ τὸ *λόγος* στὴν ἑλληνικὴ τόσο τὴ *λογικὴ* καὶ τὸ *διαλογισμό* καὶ τὴ σκέψι καὶ γενικὰ τὴ λειτουργία τοῦ νοῦ (*ἐνδιάθετος λόγος*, *ratio*) ὅσο καὶ τὴν ἀκουστὴ λαλιά (*ἐναρθρος λόγος*, *προφορικός* - *γραπτὸς λόγος*, *sermo*). ἐπίσης σὲ ἄλλες γλῶσσες πολλὲς φορὲς ἡ *γλῶσσα* λέγεται μὲ τὴ μεταφορικὴ χρῆσι ἄλλου μέλους τοῦ στόματος, ὅπως λ.χ. στὴ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ *χείλη* (*σπεῖμ* Λε 5,4· Ψα 11,3· Πρμ 18,6· περίπου 100 φορὲς στὴν Π. Διαθήκη).

Αὐτὰ που ἀνέπτυξα δείχνουν ὅτι τὰ παιδιά, μέχρι τὴ συμπλήρωσι τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας των, δὲν πρέπει νὰ μαθαίνουν ἄλλη γλῶσσα ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μητρικὴ τους, δὲν πρέπει νὰ μαθαίνουν ξένες γλῶσσες, διότι αὐτὸ γίνεται εἰς βάρος τῆς διανοήσεώς των, ἢ ὁποία κατὰ τὰ χρόνια αὐτὰ σχηματίζεται. ἡ ἐκμάθησι ξένων γλωσσῶν πρέπει ν' ἀρχίξῃ ἀπὸ τὸ δέκατο τρίτο ἔτος ἤτοι ἀπὸ τὴν Γ' τοῦ τετραταξίου γυμνασίου (στὴν περίπτωσι τῶν τετραταξίων σχολείων δημοτικοῦ γυμνασίου λυκείου πανεπιστημίου). νὰ ἔχουν δὲ τὰ τρία σχετικὰ σχολεῖα ξένες γλῶσσες, νὰ ἐπιτρέπεται νὰ μαθαίνῃ ὁ καθένας μόνο μία γλῶσσα ἀνὰ τετραετία, ὅποια διαλέγει, νὰ ἐπιτρέπεται κάποιος νὰ μὴ διαλέξῃ καμμία γλῶσσα, εἴτε ἐπειδὴ προτιμᾷ νὰ τὴ μαθαίνῃ ἔξω ἀπὸ τὸ σχολεῖο, εἴτε ἐπειδὴ δὲν θέλει καθόλου νὰ μάθῃ ξέ-

νη γλῶσσα, καὶ σ' ὅλα τὰ σχολεῖα (γυμνάσιο λύκειο πανεπιστήμιο) ἢ πρόοδος τοῦ στήν ξένη γλῶσσα, ποὺ μαθαίνει, νὰ εἶναι ἄσχετη μὲ τὴν πρόοδό του στὶς σπουδές. ἀπλῶς δηλαδὴ τὸ σχολεῖο νὰ παρέχει στὸ μαθητὴ τὴ δυνατότητα νὰ μάθῃ σ' αὐτὸ ξένη γλῶσσα, ἀλλὰ νὰ μὴ ζητᾷ τὴν πρόοδό του σ' αὐτή. νὰ μπορῆ κάποιος νὰ ἔχῃ ἀριστεύσει στὸ λύκειο, νὰ ἔχῃ εἰσαχθῆ στὸ πανεπιστήμιο πρῶτος, καὶ νὰ ἔχῃ μείνει στάσιμος στ' ἀγγλικά τῆς Α' λυκείου.

Οἱ γλῶσσες ποὺ προσφέρει τὸ σχολεῖο ἀσφαλῶς δὲν μποροῦν νὰ εἶναι ἀπεριόριστες. νὰ εἶναι τοῦλάχιστο τρεῖς (ἀγγλικὴ γαλλικὴ γερμανικὴ) καὶ τὸ πολὺ πέντε (ἐπὶ πλέον ἰταλικὴ καὶ ἰσπανικὴ). καὶ οἱ πέντε εἶναι γλῶσσες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως καὶ τῶν προηγμένων κρατῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας. ἄλλες γλῶσσες, λοιπὸς εὐρωπαϊκῆς (σκανδιναβικῆς, ὀλλανδικῆ, πορτογαλικῆ, κλπ.) ἢ γλῶσσες κρατῶν μὴ προηγμένων ἀλλὰ γειτονικῶν (σερβικῆ, βουλγαρικῆ, τουρκικῆ, κλπ.) ἢ κρατῶν ἰσχυρῶν (ῥωσικῆ, ἀραβικῆ, κινεζικῆ, κλπ.), νὰ διδάσκονται μόνον ἔξω ἀπὸ τὰ σχολεῖα. καὶ γενικὰ συνιστῶ σὲ ἀνθρώπους, ὄχι στήν ἐκπαίδευσιν, νὰ μὴ μαθαίνουν ποτὲ δύο γλῶσσες ταυτοχρόνως, καὶ νὰ μὴ μαθαίνουν πάρα πολλές γλῶσσες. οἱ περισσότερες ἀπὸ τρεῖς ξένες γλῶσσες εἶναι ἓνα διανοητικὸ βᾶρος, ποὺ γιὰ τὴ διανόησιν καὶ τὴν ἐπιστημοσύνη δὲν ἔχει καλὰ ἐπιπτώσεις, ἐκτὸς ἂν πρόκηται γιὰ πρόσωπα ποὺ εἶναι ἰδιοφυῆ γιὰ τὴ γλωσσομάθεια. καὶ ἔρχομαι ἀμέσως σ' αὐτὸ τὸ θέμα.

Τὸ τάλαντο τῆς γλωσσομαθείας δὲν εἶναι εὐφυΐα ἢ μεγαλοφυΐα ὅπως τὸ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' ἰδιοφυΐα ὅπως τὸ τῆς μουσικῆς ἢ τῆς ζωγραφικῆς. τὸ γιὰ γλωσσομάθεια ἰδιοφυῆς πρόσωπο, ποὺ δὲν εἶναι ἀπαραιτήτως καὶ εὐφυῆς γιὰ ἐπιστήμη, μπορεῖ ν' ἀρχίσῃ νὰ μαθαίνει ξένες γλῶσσες καὶ μικρότερο ἀπὸ δώδεκα ἐτῶν, ἀλλ' ὄχι πολὺ μικρότερο. θὰ ἔλεγα ἀπὸ συμπληρωμένα δέκα. τὸ τέτοιο πρόσωπο δὲν τὸ προσδιορίζει κανεὶς ἄλλος, οὔτε γονεὺς· προσδιορίζεται τὸ ἴδιο μόνον τοῦ ὅπως ὁ μουσικοσυνθέτης ἢ ὁ ζωγράφος. οἱ ἄλλοι ἀπλῶς τοῦ ἐξασφαλίζουν τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὴν εὐχέρεια. τὸ γιὰ γλωσσομάθεια ἰδιοφυῆς πρόσωπο μαθαίνει τὶς ξένες γλῶσσες πολλές καὶ πολὺ γρήγορα καὶ ἴσως καὶ ταυτόχρονα δυὸ καὶ τρεῖς, ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ τῆς ἰδιοφυΐας του. οἱ σχετικῆς σπουδῆς του ὅμως μποροῦν νὰ εἶναι ζήτημα τῶν γονέων ἢ κηδεμόνων του, καὶ ὄχι τῆς κοινῆς ἐκπαιδεύσεως. ἐπαναλαμβάνω ἢ γλωσσομάθεια δὲν εἶναι ἐπιστήμη. δὲν τὴν ἀξιολογῶ, οὔτε τὴ συγκρίνω μὲ τὴν ἐπιστήμη ἢ ἄλλο μάθημα, ἀλλ' ὅπωςδήποτε εἶναι κάτι τὸ πολὺ σπουδαῖο. καὶ δὲν εἶναι τοῦ κάθε ἀνθρώπου, ἀλλὰ λίγων, ὅπως ἄλλωστε καὶ ἡ ἐπιστήμη.

Τέλος θέλω νὰ πῶ ὅτι εἶναι ἀσύγκριτα προτιμότερο νὰ ξέρῃ ὁ ἐπιστήμων μία μόνον ξένη γλῶσσα σὲ βαθμὸ τέλειο, παρὰ νὰ μισοξέρῃ

δύο καὶ τρεῖς. τὸ τελευταῖο εἶναι ματαιοπονία. ἄλλο πρᾶγμα εἶναι βέβαια ὁ τῆς μιᾶς καλῶς γνωστῆς ξένης γλώσσης, χωρὶς ποτὲ νὰ ἐκμάθη κι ἄλλες, νὰ μπορῇ νὰ μισοκαταλαβαίνει ἄλλες πέντε, συγγενεῖς τῆς γνωστῆς του, κατὰ τὴν ἀνάγνωσί τους μόνο, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ τὶς μιλήσῃ κιόλας. αὐτὸ ἔρχεται μόνο του, εἶναι ἄσχετο μὲ τὴν ἰδιοφυῖα τῆς γλωσσομαθείας, κι ἔχει σχέσι μὲ τὴν καλὴ γνῶσι τῆς ἐπιστήμης τῆς γλωσσολογίας. ἐπίσης ἢ γνῶσι νεκρῶν γλωσσῶν τοῦ παρελθόντος μὲ μεγάλη γραμματεία, λ.χ. ἀρχαίας ἑλληνικῆς, λατινικῆς, βιβλικῆς ἑβραϊκῆς, εἶναι ἐπιστήμη καὶ ὄχι γλωσσομάθεια.

Αὐτὸ ποὺ γίνεται στὴν ἐκπαίδευσι σήμερα σχετικὰ μὲ τὴ γλωσσομάθεια στὴν Ἑλλάδα μόνο, εἶναι ἀτασθαλία ἄκρως καταστρεπτικὴ καὶ ἀπάνθρωπη, μέσα στὰ ὅρια τοῦ ἐγκλήματος· ὄχι μόνο τῆς ἐκπαίδευσως ἀλλὰ καὶ τῶν γονέων. καὶ ἡ ἀτασθαλία αὐτὴ ξεκινάει ἀπὸ κόμπλεξ καὶ φθόνου καὶ μωρὸ ἀνταγωνισμό.

Ἡ ἐπιστήμη προάγεται καὶ χωρὶς γλωσσομάθεια. ἡ γλωσσομάθεια δὲν εἶναι ἐπιστήμη. ἡ γλωσσομάθεια, σὲ πρόσωπα μὴ ἰδιοφυῆ γι' αὐτὴ, στὴν παιδικὴ μὲν ἡλικία καταστρέφει ἰσοβίως καὶ ἀνεπανόρθωτα τὸν λόγον τους, ἐνδιάθετο καὶ ἑναρθρο, κατὰ δὲ τὶς μετέπειτα ἡλικίες μειώνει τὴν ἐπιστημοσύνη. ἡ γλωσσομάθεια στὴν ἐκπαίδευσι πρέπει νὰ παρέχεται μόνον ὡς εὐκαιρία καὶ οὐδέποτε ὡς ὑποχρέωσι.

8. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΙ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΑΙ

Ἡλεκτρονικοὶ ὑπολογισταὶ τὰ κομπιούτερ. κατέκτησαν τὸν κόσμον. ἔδωσαν μεγάλη ἀνάσα στοὺς ἐπιστήμονες. δὲν κάνουν ἐπιστημονικὴ σκέψι, δὲν κάνουν μεγάλες συλλήψεις οὔτε μικρὲς οὔτε κὰν μηδαμινές, δὲν ἔχουν οὔτε τὸ μυαλὸ μιᾶς κάμπιας, διότι εἶναι σίδερα καὶ πλαστικὰ χωρὶς νοῦ. κάνουν μόνο λογαριασμούς, ὅπως τ' ὠρολόγι δείχνει μὲ ἀκρίβεια τὴν ὥρα, ἐπειδὴ κι αὐτοὺς κι ἐκεῖνο ἔτσι τὰ κούρντισε ὁ ἄνθρωπος. ἀπάλλαξαν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἐξοντωτικὴ ἀγγαροδουλειὰ τῶν ὑπολογισμῶν. πράξεις πὺ ἐπρεπε νὰ τίς κάνη ὁ ἐπιστήμων σ' ἓνα ἔτος μὲ ἀναπόφενκτα λάθη, τίς κάνουν οἱ ἠλεκτρονικοὶ ὑπολογισταὶ σ' ἓνα λεπτὸ καὶ χωρὶς τὸ παραμικρὸ λάθος. ἀποθηκεύονται σ' αὐτοὺς καὶ γνώσεις ἀντικαθιστώντας τίς βιβλιοθήκες. μιὰ τεράστια βιβλιοθήκη ἀποθηκεύεται σ' ἓναν ὄγκο ἴσο μ' ἓνα μικρὸ βιβλίον. ἡ τεράστια χωρητικότητά τῶν ὑπολογιστῶν, ἡ ἰλιγγιάδης ταχύτητά τους, καὶ τὸ βέβαιο ἀλάθητό τους κατέπληξαν καὶ ξεκούρασαν τὸν ἄνθρωπο. ἡ δὲ τυπογραφικὴ προσφορά τους εἶναι ἀνυπολόγιστη. βιβλίον, πὺ πρὶν ἀπὸ 30 χρόνια, γιὰ νὰ στοιχειοθετηθῆ, ἤθελε μιὰ ἀποθήκη καὶ ὀγδόντα τόνους δηλητηριῶδες μέταλλο, κρᾶμα μολύβδου καὶ ἀντιμονίου, τόσο ἀνθυγιεινὸ, ὥστε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τυπογράφου νὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ βαρύτερα ἀνθυγιεινά, κι αὐτὸς νὰ εἶναι μὲς στὶς μουντζούρες σὰ γκαρτζιέρης, τώρα στοιχειοθετεῖται ὀλόκληρο σὲ μιὰ ἐπιφάνεια ἴση μὲ τραπουλόχαρτο, κι ὁ τυπογράφος ἐργάζεται μὲ λευκὸ πουκάμισο καὶ γραβάτα καὶ πληκτρολογεῖ καθιστὸς ἀντὶ γιὰ τὴν ὀλοήμερη ὀρθοστασία, μέσα στὴν ἄκρα σιγὴ ἀντὶ γιὰ τοὺς πρῶην ἐκκωφαντικὸς κρότους, καὶ τὸ τραπουλόχαρτο, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δίνει ἀπεριόριστο ἀριθμὸ ἀπὸ ἀκριβῆ ἀντίγραφα τοῦ σὲ χρόνον ἀσήμαντο, μπορεῖ νὰ προκαλέσῃ καὶ τὴν ἐκτύπωση τοῦ βιβλίου σὲ χαρτὶ ὀποτεδήποτε καὶ σὲ ὅσεσδήποτε χιλιάδες ἀντιτύπων. ἀποθηκεύονται στὸ τραπουλόχαρτο εἰκόνες ἔγχρωμες καὶ ἀσπρόμαυρες μ' ἐκπληκτικὴ ἀκρίβεια καὶ καθαρότητα, καὶ κείμενα, καὶ ἤχοι μουσικοὶ καὶ ἄλλοι. ἀρχεῖα ὑπηρεσιῶν, πὺ γέμιζαν ἓνα τεράστιο κτήριο καί, γιὰ νὰ βρεθοῦν, ἔπρεπε νὰ ψάχνουν πολλοὶ ἄνθρωποι γιὰ πολλὲς ἡμέρες, ἀποθηκεύονται σ' ἓνα τραπουλόχαρτο, ἀνευρίσκονται ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπο σὲ μισὸ λεπτό, καὶ δίνουν ἄπειρα ἀκριβῆ ἀντίγραφα. ὄντα μὲ δυνάμεις ὑπερφυσικὲς θὰ χαρακτηρίζονταν οἱ ἄνθρωποι, πὺ τὰ κάνουν αὐτά, πρὶν ἀπὸ 50 χρόνια. γιὰ νὰ μὴν πῶ καὶ γιὰ τὰ μικρὰ κομπιουτεράκια τῆς τσέπης γιὰ τὴ νοικοκυρὰ καὶ τὸν πλανόδιο πωλητὴ, γιὰ τ' ἀκριβέστατα καὶ ἄφθαρτα ἠλεκτρονικὰ ὀρολόγια κάθε μεγέθους, γιὰ τίς ἀκριβέστατες ἠλεκτρονικὲς ζυγαριὲς πὺ ζυγίζουν καὶ τὴν τρίχα, γιὰ τὰ ἠλεκτρονικὰ ὀαδιόφωνα τηλεοράσεις καὶ παγκό-

σμιο διαδίκτυο, για τόσα άλλα ηλεκτρονικά μηχανήματα, που δουλεύουν άπολύτως άθόρυβα και καθαρά, χωρίς ρύπους. τί δυνατότητες έδωσε στη φύσι αυτός ο θεός!

Έν τούτοις και στους ηλεκτρονικούς υπολογιστάς έμφωλεύουν και κίνδυνοι. κίνδυνοι άπωλείας ή υποκλοπής γνώσεων, μυστικών, χρημάτων, κίνδυνοι υγείας νεύρων, ματιών, δακτύλων, άρθρώσεων, και κυρίως κίνδυνοι βλάβης, άτροφίας, και υποκαταστάσεως του ανθρώπινου έγκεφάλου. κι εδώ στα περι παιδείας ενδιαφέρουν αυτοί οι τελευταίοι κίνδυνοι της υποκαταστάσεως του ανθρώπινου νοϋ. ο άνθρωπινος νοϋς, ο έγκέφαλος, το μυαλό, ή διάνοια, με την πρώιμη ή παρατεταμένη ή πολλή χρῆσι των ηλεκτρονικών υπολογιστών καταδικάζεται πρώτα σε εξάρτησι, έπειτα σε άtroφία, και τέλος σε ολοκληρωτική έκμηδένισι και υποκατάστασι από ένα μηχανήμα, το όποιο σε μέρος ή σε ώρα που δεν υπάρχει ηλεκτρικό ρεύμα γίνεται ένα σκουπίδι τόσο άχρηστο, που δεν μπορεί να χρησιμοποιηθῆ ούτε για καυσόξυλο.

Τα παιδιά σήμερα, ακόμη και φοιτητάι των μαθηματικών, δεν ξέρουν πως γίνονται με χαρτί και με μολίβι οι τέσσερες αριθμητικές πράξεις και οι δοκιμές των ή ή μέθοδος των τριών, δεν γνωρίζουν τον πυθαγόρειο πίνακα, είναι σ' αυτά σαν αναλφάβητοι, έπειδή όλ' αυτά τα κάνει το κομπιούτερ τους. έμεινα κατάπληκτος, όταν το διαπίστωσα. δεν το είχα φανταστῆ. έξ άλλου τέτοια άτομα, όσα γράμματα και μαθηματικά κι αν ξέρουν, όταν βρεθούν σε τόπο και ώρα χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα, είναι αναλφάβητοι· κι ο υπολογιστής των σκουπίδι. άνθρωπος, που δεν μπορεί να λύση προβλήματα με μολίβι και χαρτί ή γράφοντας με το δάχτυλο στο χώμα, είναι δυνάμει αναλφάβητος. οι δισκέτες τα CD και τα DVD, χωρίς ρεύμα, σ' ένα βουνό, σε μιá παραλία, σ' ένα καράβι με βλάβη, σ' έναν πόλεμο, είναι μόνο σκουπίδια, κι όχι σαν το βιβλίο που διαβάζεται και στη σπηλιά και στο χαράκωμα και στη βάρκα και πάνω στο δέντρο. με την πληκτρολόγησι δέ τα σημερινά παιδιά δεν μπορούν ούτε να γράψουν στο χαρτί με το χέρι ούτε να διαβάσουν χειρόγραφο. έχετε δη τί όρνιθοσκαλίσματα γράφουν και πόσο δύσκολα; έπειδή δεν υπάρχει στο δημοτικό το μάθημα της καλλιγραφίας. ο άνθρωπος έχασε την αυτάρκειά του και αυτοδυναμία του με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστάς και ό,τι συνεπάγεται ή χρῆσι τους και ή ύπαρξί τους.

Θά πῶ κάτι το πολὺ τολμηρό, το όποιο όμως, όποιος σκεφτῆ νηφάλια, θα διαπιστώση ότι είναι το σωστό. ν' απαγορευτούν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστάι όποιασδήποτε μορφῆς σε παιδιά κάτω των 12 έτών, όταν τελειώνη το σημερινό δημοτικό ή το κατ' έμέ μισό γυμνάσιο. άλλιώς πολὺ γρήγορα όλ' οι άνθρωποι θα γίνουν από άτροφικοί

κι ανάπηροι μέχρι ανισόρροποι και τέρατα. από τὰ 12 και πάνω ή μὲν εισαγωγή στη χρήση τῶν ηλεκτρονικῶν υπολογιστῶν γίνεται σὲ 5 μέρες, ή δὲ πλήρης ἐκπαίδευσι σ' ἓνα ἔξάμηνο. σ' ἓνα ἔτος ὁ χρήστης ἔχει ἐκπληκτικὲς ἐπιδόσεις και διαπρέπει. κι αὐτὸ τὸ ἔτος μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ πρῶτο ἔτος τοῦ λυκείου. πιὸ μπροστὰ γιατί νὰ ἐπιτρέψουμε στοὺς ηλεκτρονικοὺς υπολογιστὰς νὰ σακατέψουν και νὰ τρελλάνουν τὴν ἀνθρωπότητα; ὁ ἄνθρωπος πρέπει πρῶτα νὰ ἐξασφαλίση τὴ διανοητικὴ του πληρότητα αὐτοδυναμία και αὐτάρκεια, κι ἔπειτα νὰ προσαρτήση στὰ μάτια του στὰ δάχτυλά του και στὸν ἐγκέφαλό του τοὺς ηλεκτρονικοὺς υπολογιστὰς· νὰ γίνῃ πρῶτα διανοητικῶς αὐτάρκης, κι ἔπειτα ν' ἀφεθῆ στὴν ἐξάρτησι ἀπ' αὐτοὺς. ὑποψιάζομαι δὲ –μόνο ὑποψιάζομαι, δὲν διαπίστῶσα– ὅτι και ψυχικῶς ἐπηρεάζεται ἄσχημα ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν πρόωρη χρήσι τῶν ηλεκτρονικῶν υπολογιστῶν. ἔτσι κι ἀλλιῶς ὅμως ή πρόωρη χρήσι τους πιθανῶς νὰ ἐγκυμονῆ, μόνῃ αὐτῇ, τὴν καταστροφὴ τῆς ἀνθρωπότητος ὅλης ή και μόνο τῶν λεγομένων προηγμένων χωρῶν.

Γιὰ ὅλα τ' ἄρθρα μου σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο μπορῶ νὰ πῶ ὅτι, ἂν δὲν μ' ἀκούσουν οἱ ἄνθρωποι, θὰ ζημιωθοῦν πολὺ· γιὰ τὸ παρὸν ἄρθρο ὅμως αὐτὸ ἰσχύει πολὺ περισσότερο. ἄλλο ἂν οἱ ἄνθρωποι καταλαβαίνουν και πείθονται μὲν, ἀλλὰ δὲν μποροῦν νὰ ἐφαρμόσουν αὐτὰ ποὺ λέω, κάτι ποὺ γίνεται και μὲ τὸ κάπνισμα και μὲ τὴν καταστροφὴ τοῦ ὄζοντος. ὅταν τὸν μεθύστακα τὸν πάρῃ ὁ κατήφορος, ξέρει και ὁμολογεῖ ὅτι καταστρέφεται, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ φρενάρεῃ. εἶναι γνωστὸ και κοινῶς παραδεκτὸ στίς μέρες μας ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὡς θῦμα κάποτε γίνεται τόσο ἄβουλος, ποὺ δὲν μπορεῖ πιά νὰ μὴ βάλῃ τὸ λαιμό του κάτω ἀπὸ τὴ γκιλοτίνα, ἀκόμη κι ἂν ἔχη τὴν πιὸ καλὴ εὐκαιρία. αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι πείθομαι κι ἐγὼ νὰ θεωρήσω τὸ σωστὸ ματαιολογία και νὰ μὴν τὸ πῶ.

Τρία πράγματα δὲν πρέπει ποτὲ νὰ μαθαίνουν τὰ νήπια και τὰ παιδιά μέχρι τὴ συμπλήρωσι τῶν δώδεκα ἐτῶν· ἄλλη γλῶσσα ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μητρική, ηλεκτρονικοὺς υπολογιστὰς και κομπιουτεράκια, και περιττὲς γνώσεις (πολιτικὲς και κοινωνικὲς εἰδήσεις, Μίκυ-μάους, μᾶρκες αὐτοκινήτων, ἀθλητικά, τραγουδιστὰς, ἠθοποιούς, ἀκροβάτες, κλπ.). ὅταν μαθαίνουν τὰ τρία αὐτὰ πρὶν ἀπὸ τὰ 13 τους χρόνια, ἀναπτύσσονται ὡς ἐγκεφαλικῶς μειωμένα ή ἀτροφικὰ ή στρεβλὰ ή και ἀνάπηρα, και σ' ὅλη τὴ ζωὴ τους θὰ δυσκολεύονται στὴ σύλληψι και κατανόησι πολλῶν και διαφόρων πραγμάτων και θὰ ἔχουν κάποιο νευρικὸ ή ψυχικὸ πρόβλημα.

9. ΧΡΗΣΙΜΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Υπάρχουν μαθήματα χρήσιμα, πού πρέπει να επανέλθουν στην εκπαίδευσι, και μαθήματα περιττά, πού πρέπει να φύγουν απ' αυτή.

Στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, στὸ μάθημα τῶν γραμμάτων (ἀνάγνωσι καὶ γραφή), πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ τὸ μάθημα τῆς καλλιγραφίας, πού ὑπῆρχε παλιά, στὶς δύο πρῶτες τάξεις τοῦλάχιστο. παρατηρῶ ὅτι οἱ γενιές πού δὲν διδάχτηκαν αὐτὸ τὸ μάθημα, δὲν μποροῦν νὰ γράψουν οὔτε ἓνα ἀναγνώσιμο χειρόγραφο σημεῖωμα. τὰ γράμματά τους καὶ στὸ σχῆμα καὶ στὰ μεγέθη καὶ στὴ σειρά τους δὲν εἶναι γράμματα, ἀλλ' ὀρνιθοσκαλίσματα. ἀμφιβάλλω ἂν μετὰ μιὰ μέρα μποροῦν νὰ τὰ διαβάσουν οἱ ἴδιοι πού τ'ἄγραψαν. σὰ νὰ εἶναι ἀυλακώσεις πού κάνει τὸ σαράκι στὸ ξύλο. τὸ δὲ πληκτρολόγιο χειροτέρευσε τὴν κατάστασι, ἐπειδὴ ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος φαντάζεται ὅτι αὐτὸ μπορεῖ ν' ἀντικαταστήσῃ ὀλοκληρωτικὰ τὴ χειρόγραφη γραφή. δὲν σκέφτονται ποτὲ ὅτι τὸ πληκτρολόγιο δὲν γράφει τίποτε ὅπου δὲν ὑπάρχει ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

Πρέπει νὰ φύγουν απ' ὅλα τὰ σχολεῖα τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἡ γυμναστικὴ μὲ τὸν ἀθλητισμό. ἡ χριστιανικὴ κατήχησι εἶναι πολὺ μεγάλο πρᾶγμα, γιὰ νὰ εἶναι στὰ χέρια δασκάλων καὶ καθηγητῶν. δὲν εἶναι ἄλλωστε ὅλου τοῦ λαοῦ, ὅπως τὰ σχολεῖα, ἀλλὰ μόνο τῶν Χριστιανῶν. τὸ πῆραν εἶδησι αὐτὸ κάποια κόμματα πρὶν ἀπὸ 40 σχεδὸν χρόνια, διεισέδυσαν στὸ φοιτητόκοσμο τῶν θεολογικῶν σχολῶν, καὶ ἤδη ἔχουμε σήμερα ὄχι μόνο πάρα πολλοὺς ἰστορούχτους ἐχθρικοῦς πρὸς τὴ Χριστιανικὴ πίστι ἰδεολογίας «θεολόγους» καθηγητᾶς, ἀλλὰ καὶ καθηγητᾶς θεολογικῶν σχολῶν ἰστορούχτους, πού διδάσκουν στοὺς φοιτητᾶς ὅτι ἡ Βίβλος εἶναι μυθολογία, καὶ τίς τέτοιες φυλλάδες των μάλιστα τίς ἐκδίδει καὶ διαδίδει ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία. οἱ τέτοιοι καθηγηταὶ μπορεῖ νὰ εἶναι σκράπες ἀπὸ γράμματα καὶ ἐπιστήμη, ἀλλὰ σὰν ἰστορούχτους κάνουν θραῦσι. στὴ δὲ μέση ἐκπαίδευσι τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν στὶς μισὲς περιπτώσεις ἔχει μεταλλαγῆ σὲ ἀντιχριστιανικὴ καὶ ἀντεκκλησιαστικὴ προπαγάνδα. ἀκόμη καὶ ἓνας εἰδωλολάτρης μὲ εἰδωλολατρικὸ καὶ ἀντιχριστιανικὸ βιβλίον ὑπῆρξε θεολόγος καθηγητῆς τῶν θρησκευτικῶν σὲ γυμνάσιον. ἡ ἐκκλησία πρέπει νὰ ζητήσῃ καὶ τὴν ἀπομάκρυνσι τῶν θεολογικῶν σχολῶν ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιον, νὰ ἄρῃ ἀπὸ τίς σχολῆς αὐτῆς τὴν ἐμπιστοσύνη της, καὶ νὰ πάρῃ στὰ χέρια της τόσο τὴν ἐπιστήμη τῶν Χριστιανικῶν γραμμάτων ὅσο καὶ τὴν κατήχησι πού θ' ἀντικαταστήσῃ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, τὸ ὅποῖο πρέπει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ μέση ἐκπαίδευσι. τὴ χριστιανικὴ κατήχησι πρέπει ν' ἀναλάβουν ἀποκλειστικῶς καὶ ἄμεσα ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια. οἱ

ἰνστρούχτορες τῶν θεολογικῶν σχολῶν, πού τώρα βγάζουν γλῶσσα στήν ἐκκλησία, θά κατορηθοῦν ἀπάνω τους, ἂν ἡ ἐκκλησία ἄρη ἀπό τις σχολές των τήν ἔγκρισί της καί τήν ἐμπιστοσύνη της. φαντάζονται ὅτι μποροῦν νά σταθοῦν καί μόνοι τους. σᾶς βεβαιώνω· χωρίς τήν ἐκκλησία θά διαλυθοῦν σέ πέντε μέρες.

Ὅσο γιά τή γυμναστική καί τόν ἀθλητισμό μέ τὸ ἀνόητο σλόγκαν τους «Νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ», μετάφρασμα τοῦ λατινικοῦ στίχου τοῦ Ἰουβενάλι *Mens sana in corpore sano*, πού ὁ σατιρικός ποιητής τὸν εἶπε σάν εἰρωνεία γιά κάποιο μικρονοϊκὸ γορίλα σωματοφύλακα αὐτοκράτορος, πρῶτα ἔχω νά σᾶς πῶ ὅτι ἐγὼ ὑποχρεώθηκα νά κάνω γυμναστική ἀκόμη καί στὸ πανεπιστήμιο, μέχρι τὸ πτυχίο μου, δυὸ φορὲς τήν ἐβδομάδα ἤτοι 45 παρουσίες τὸ χρόνο. ἔπειτα ἔκανα ἄλλα δύο χρόνια καί παραπάνω γυμναστική στὸ στρατό, ὡς γυμναζόμενος μὲν στρατιώτης κάθε πρωτὶ ἐπὶ δύο μῆνες, ὡς γυμνάζων δὲ ἀξιωματικὸς τὰ μισὰ πρωινὰ τῆς θητείας μου. καί συμπεράνα· ἡ γυμναστική πρέπει νά φύγει ἀπὸ τὰ σχολεῖα· εἶναι περιττή.

Τέλος πρέπει νά φύγουν ἀπὸ τὴ μέση ἐκπαίδευσι τὰ φιλοσοφικά μαθήματα φιλοσοφία, λογική, ἠθική, καί ψυχολογία. πρόκειται γιά ἀχρηστες παρλαπίπες.

Ἐπίσης πρέπει νά φύγουν ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιο ὁλόκληρα τὰ τμήματα φιλοσοφίας - ψυχολογίας - παιδαγωγικῶν, δημοσιογραφίας, καί καλῶν τεχνῶν. ἐπαναλαμβάνω συμπληρώνω καί συνοψίζω ἐδῶ ὅτι τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ τρία τμήματα τὸ πέρασα ὁλόκληρο, διδασκόμενος τὰ μαθήματά του ἐπὶ τέσσερα χρόνια, ἐπειδὴ στὰ φοιτητικά μου χρόνια ἦταν μία σχολὴ μέ τὴ φιλολογία. ἀπὸ τότε κιόλας λέγαμε ὅλοι οἱ φιλόλογοι, ὅτι αὐτὸ τὸ τμήμα δὲν ἔχει σχέσι μέ τὴν ἐπιστήμη τῆς φιλολογίας· τὸ νιώθαμε σάν κακοήθη ὄγκο στὸ κορμί μας. ὁ ἴδιος λέω ὅτι τὰ μαθήματά του δὲν εἶναι κἂν ἐπιστήμη, καί τὸ σύνολο πρέπει νά φύγει ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιο γενικῶς. στὰ σχετικὰ μαθήματα εἶχα στὸ μὲν γυμνάσιο βαθμὸ 20, στὸ δὲ πανεπιστήμιο 10, κι ὁ καθηγητής μου Β. Τακάκης, πού μ' ἐκτιμοῦσε πολύ, μοῦ εἶχε προτείνει νά γίνω βοηθός του. τοῦ εἶπα ὅτι ἔχω ἄλλα σχέδια, καί δὲν τὸν ξαναεἶδα. ἀρκετὰ ἐκ τῶν ὑστέρων διαπίστωσα τὸ μοναδικὸ φαινόμενο, ὅτι ὁ κάθε καθηγητῆς τοῦ ἴδιου μαθήματος στὸ ἀνάλογο βιβλίο του ἔχει ὕλη ἐντελῶς ἄλλη, κάτι πού δὲν συμβαίνει σὲ κανένα μάθημα καμμιάς ἐπιστήμης. στὸ τμήμα φιλοσοφίας - ψυχολογίας - παιδαγωγικῶν ὁ κάθε καθηγητῆς πανεπιστημίου εἶναι γιά τὸν ἄλλο ἀπλῶς ἀπόφοιτος λυκείου. καί τώρα ἀπ' ὅλ' αὐτὰ συμπεραίνω ὅτι αὐτὰ τὰ τρία, πού εἶναι καί ἀρκετὰ ἐτερόκλητα ἀντικείμενα, δὲν εἶναι κἂν ἐπιστήμες. καί στὸ πανεπιστήμιο δὲν ἔχουν καμμία θέσι. ἡ ψυχολογία εἶναι σκέτος κομπογιαντισμός. ἡ φιλοσοφία εἶναι εἶδος δημοσιογραφίας, ὄχι ὡς

τέχνη ἀλλ' ὡς ὕλη, καὶ γιὰ τὸν περισσότερο φυσιολογικὸ κόσμον ἀπαράδεκτη. τὰ παιδαγωγικὰ εἶναι μιὰ χρήσιμη ὑψηλὴ τέχνη, ποὺ ἐδράζει στὴν ἀγωγή ποὺ πῆρε μικρὸς ὁ ἴδιος ὁ παιδαγωγός, καὶ φυσικὰ σὲ καμμιά περίπτωση δὲν εἶναι ἐπιστήμη. δὲν ἔχει σχέσι οὔτε μὲ τὴ γένεσί του οὔτε μὲ τὶς σπουδές του, ἀλλὰ μόνο μὲ τὴν προσωπικὴ του ἀγωγή. μαθαίνει κανεὶς τὴν ὑψηλὴ τέχνη τοῦ παιδαγωγοῦ, ὅταν παιδαγωγῆται ὁ ἴδιος· καὶ οὐδέποτε στὰ σχολεῖα. τὴ μαθαίνει μόνο στὴν οἰκογένειά του. ἴσως κάποιες γραπτὲς παρατηρήσεις καλῶν παιδαγωγῶν ὠφελοῦν κάπως ἕναν ποὺ εἶναι ἤδη καλὸς παιδαγωγός. ἡ παιδαγωγικὴ τέχνη εἶναι πράγμα πολὺ σπουδαῖο, σπουδαιότερο ἀπὸ μιὰ ὁποιαδήποτε ἐπιστήμη, ἀλλ' ἐπιστήμη δὲν εἶναι. δὲν ἔχει θέσι ὡς μάθημα σὲ κανένα σχολεῖο. ἡ δημοσιογραφία καὶ οἱ καλὲς τέχνες ἀνήκουν, ὅπως εἶπα, στὸ πολυτεχνεῖο, ποὺ εἶναι διαφορετικὸ πράγμα ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιο.

10. ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Οί εξετάσεις σ' όλα τὰ σχολεία, ἀπὸ τὴν Α' τοῦ δημοτικοῦ μέχρι καὶ τὸ πτυχίον τοῦ πανεπιστημίου, πρέπει νὰ εἶναι καὶ προφορικῆς καὶ γραπτῆς ἀνάλογες βέβαια μὲ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν τάξιν. μόνον ἔστι ὁ διδάσκαλος καὶ ἐξεταστής ἔχει πλήρη εἰκόνα τῆς ἐπιδόσεως τοῦ μαθητοῦ. ὁ μαθητὴς τῆς Α' δημοτικοῦ στίς γραπτῆς εξετάσεις ἀρκεῖ στὸ τέλος τῆς χρονιάς ν' ἀντιγράψῃ δυὸ φράσεις ἀπὸ ἓνα ἀδίδακτο κείμενον τοῦ βιβλίου του ἢ ἄλλου παρομοίου ἢ νὰ γράψῃ πέντε ἀριθμούς· στὸ πτυχίον ὁ αὐριανὸς ἐπιστήμων πρέπει νὰ ἐξετάζεται καὶ γραπτῶς καὶ προφορικῶς ἐφ' ὅλης τῆς ὕλης τῶν 4 μέχρι 6 ἐτῶν τῶν σπουδῶν του. ὁ φιλόλογος νὰ διαβάσῃ καὶ ν' ἀντιγράψῃ παύρους καὶ περιγραμμῆς, ν' ἀποκαθιστᾷ φθαρμένο κείμενον, νὰ μεταφράσῃ εὐθέως καὶ ἀντιστρόφως καὶ νὰ σχολιάσῃ ἄγνωστα κείμενα, καὶ νὰ ἐξετάζεται στὴν τετραετὴ ὕλη τῆς κωδικολογίας, τῆς γραμματολογίας, καὶ τῆς γλωσσολογίας. καὶ οἱ ἐνδιάμεσες ἡλικίαι καὶ τάξεις ἀναλόγως.

Κάθε ἐγγράμματος ὁποιοῦδήποτε βαθμοῦ καὶ τάξεως καὶ κάθε ἐπιστήμων πρέπει αὐτὰ ποῦ ἔμαθε ὄχι μόνον νὰ τὰ ξέρῃ ἀλλὰ νὰ μπορῇ καὶ νὰ τὰ διδάξῃ καὶ νὰ τὰ ἐκθέσῃ γραπτῶς. ὅσο καὶ ἂν φαίνεται παράδοξον, ὅταν ἓνας ξέρῃ νὰ διαβάσῃ, δὲν συνεπάγεται ὅτι ξέρει καὶ νὰ γράψῃ, δηλαδὴ ν' ἀντιγράψῃ. καὶ ἀποδεικνύεται ἐν τέλει εὐλόγον, διότι ἡ ἀνάγνωσις εἶναι μνήμη, ἐνῶ ἡ γραφὴ εἶναι ζωγραφικὴ. δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ ὅτι, ἐνῶ εἶχα μάθει τέλεια ἀνάγνωσις ἓνα χρόνον πρὶν πάω στὸ σχολεῖον, σὲ ἡλικίαν 5 μέχρι 6 ἐτῶν συμπληρωμένων, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι τῆς οἰκογενείας μου, ποῦ μοῦ ἔμαθαν ἀνάγνωσις, δὲν προνόησαν νὰ μοῦ μάθουν καὶ γραφὴν, ὅταν πῆγα στὸ σχολεῖον, θαυμάστηκα μὲν γιὰ τὴν ἄνεσις ἀναγνώσεως ὁποιοῦδήποτε βιβλίου ἢ περιοδικοῦ, δὲν μποροῦσα ὅμως νὰ γράψω καθόλου, καὶ ἔμαθα μὲ τὴν ἴδια δυσκολίαν ποῦ μάθαιναν καὶ τ' ἄλλα παιδιὰ. ὅπως διαπίστωσα ἀπὸ τόσο μικρὸς, ἀνάγνωσις καὶ γραφὴ εἶναι δυὸ διαφορετικὰ πράγματα, ὅσο καὶ ἂν μᾶς φαίνονται τὸ ἴδιον. στὴ μάθησις ὅμως πρέπει νὰ συμβαδίζουσιν. ἀσφαλῶς ἡ ζωγραφικὴ ὡς γραφὴ μοιάζει περισσότερο μὲ τὸ σχέδιον. τὰ γράμματα εἶναι μὲν εἰκονίδια (Α Β Γ Δ Ε = βόδι σπίτι καμήλα πόρτα σάρα κλπ.). ἀλλ' εἶναι στυλιζαρισμένα καὶ ἀφηρημένα στὸ ἔπακρον. ἡ γραφὴ ἄρχισε ν' ἀποσχίζεται ἀπὸ τὴ ζωγραφικὴ ἤδη στὰ βαθιὰ προϊστορικὰ χρόνια, ἐνῶ ἤδη ἀπὸ τὸ 1500 π.Χ. μὲ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ ἀξεπέραστου ἀλφαβήτου ἀπεξαρτήθητε τελείως ἀπ' αὐτήν. ἡ δὲ τυποποίησις τῶν γραμμάτων μὲ τὴν μικρογράμματην γραφὴν καὶ τὴν τυπογραφίαν τ' ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὴν εἰκόνα τόσο πολὺ, ποῦ οὔτε καὶ θυμίζουσιν ζωγραφικὴν, οὔτε καὶ χρειάζονται ταλαντοῦχο τῆς δε-

ξιοχειρίας πού νά τὰ ζωγραφίσῃ. ἡ διανόησι ἀντικατέστησε τὸ ζωγραφικὸ ἄλαντο τελείως. ἡ ἐξάσκησι ὁμως στὴ γραφή εἶναι καὶ ἔτσι ἀπαραίτητη.

Φρονῶ ὅτι ὁ ἔθισμός τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἰδιότυπη ζωγραφικὴ τῆς γραφῆς ὀλοκληρώνεται κατὰ τὴν ἀποπεράτωσι τοῦ ἀναστήματος, ὅσο κι ἂν φαίνεται κι αὐτὸ παράδοξο. ἔχω παρατηρήσει ὅτι μέχρι καὶ τότε ὁ γραφικὸς χαρακτήρας τοῦ κάθε ἀνθρώπου ἐξελίσσεται· τότε ὁμως παγιώνεται. ἀσφαλῶς στίς σχολικὲς τάξεις τῆς ἐφηβικῆς καὶ ἀντρικῆς ἡλικίας ἡ γραπτὴ ἐξέτασι ἀφορᾷ στὴν πρόσληψι καὶ κατοχή γνώσεων· αὐτομάτως ὁμως καὶ χωρὶς νὰ ἐπιδιώκεται σχετικὸς ἔλεγχος, ἐλέγχεται μὲ τὴν ἐξέτασι αὐτὴ καὶ τὸ γράψιμο ὡς τέχνη. διότι τὸ γραπτὸ πρέπει τοῦλάχιστο ν' ἀναγινώσκεται.

Σήμερα τὰ παιδιὰ μαθαίνουν νὰ διαβάζουν, ἀλλ' ὄχι ἐπαρκῶς καὶ νὰ γράφουν. οἱ ἠλεκτρονικοὶ ὑπολογισταὶ τὰ κάνουν ν' ἀτροφήσουν ὡς πρὸς αὐτό, νὰ μὴ μαθαίνουν νὰ γράφουν. τὰ ἐξαναγκάζουν ἐπίσης στὴν ἴδια ἀτροφία κι ἀνικανότητα στὸ μαθηματικὸ λογισμό. δὲν ξέρουν πῶς γίνεται μιὰ πρόσθεσι ἢ ἓνας πολλαπλασιασμός· δὲν μποροῦν νὰ βγάλουν ἓνα ὑπόλοιπο ἢ πηλίκον· δὲν ἔχουν ἀντίληψι τοῦ πῶς προκύπτουν αὐτά. ξέρουν μόνο νὰ χτυποῦν 3 πλήκτρα· τόσο ἐπὶ τόσο. ὅλα γίνονται μὲ πληκτρολόγησι. ἂν οἱ νέοι βρῖσκονται κάπου χωρὶς ἠλεκτρικὸ ρεῦμα ἢ μπαταρία, δὲν μποροῦν νὰ πολλαπλασιάσουν ἢ νὰ διαιρέσουν, δυσκολεύονται νὰ γράψουν ἓνα σημείωμα. τοὺς σακάτεψε σ' αὐτὸ καὶ τὸ κινητὸ τους τηλέφωνο. μόνο δίπλα σὲ πρίζα καὶ μπαταρία μποροῦν νὰ τὰ κάνουν ὅλ' αὐτά. ἀπίστευτο καὶ ὁμως ἀληθινό. ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ τὰ μηχανήματά του πρέπει νὰ βοηθιέται, ὄχι νὰ ὑποκαθίσταται. πρέπει νὰ μπορῇ νὰ διανοῆται καὶ χωρὶς πρίζα ἢ μπαταρία. πρέπει ν' ἀπαγορευέται, ὅπως εἶπα, ἡ χρῆσι ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν μέχρι τὴ συμπλήρωσι τῶν 12 ἐτῶν.

11. ΣΧΟΛΙΚΑ ΠΑΡΕΡΓΑ

Θέατρο, παρέλασι, χορευτικό συγκρότημα, ἀθλητισμός· χρονοβόρα σχολικά πάρεργα, πού ἀπομυζοῦν τὴ γνήσια σχολικὴ ζωὴ τὴν ἰκμάδα τῶν μαθητῶν καὶ τὸν ἀνεπανάληπτο χρόνο τους σὲ μάταια πράγματα τόσο σὰν ἐκτέλεσι ὅσο καὶ σὰ μακροχρόνια προπαρασκευή. καὶ ἐπιβάλλεται νὰ καταργηθοῦν ὅλα. τὸ σχολεῖο δὲν εἶναι θεατρικὸς ἢ κινηματογραφικὸς θίασος, οὔτε διμοιρία ἐπιδείξεως, οὔτε μουσικὴ μὲ πάντα, οὔτε προσκοπικὸ σῶμα γιὰ δένδροφυτεῦσεις καὶ διαφήμισι αἰμοδοσίας, οὔτε κάτι ἄλλο παρόμοιο. εἶναι ξένο πρὸς ὅλ' αὐτά. αὐτὰ εἶναι παρασιτικὸι περισπασμοὶ καὶ πάρεργα πού παρεμποδίζουν τὸ ἔργο του ὑποκαθιστώντας το. ὅταν ὁ νέος περάσῃ στὸν καιρὸ τὸν πρέποντα ὅλα τὰ σχολεῖα πού θέλει καὶ μπορεῖ νὰ περάσῃ, τότε μπορεῖ ὡς ἀπόφοιτος ν' ἀσχοληθῇ καὶ μὲ τὰ παραπάνω, ἂν θέλῃ. σὰ σχολεῖα δὲν ἔχουν καμμία θέσι.

Γιὰ τὴν τροχαία κίνησι, γιὰ τὴ συμπεριφορὰ σὲ σεισμό ἢ πυρκαϊά, καὶ γιὰ πρῶτες βοήθειες, μπορεῖ νὰ γίνεταί μόνο ἓνα ἔκτακτο δίωρο, ἀπὸ μισὴ ὥρα γιὰ τὸ καθένα, σ' ὅλες τὶς τάξεις ταυτόχρονα, μία μόνο φορὰ ἀνὰ 4 χρόνια στὸ καθένα ἀπὸ τὰ τρία πρῶτα σχολεῖα, δημοτικὸ γυμνάσιο λύκειο· τίποτε ἄλλο.

12. ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ

Οί σημερινές σχολικές εκδρομές δεν είναι εκδρομές· είναι ὄργια· ὄργια σὲ μέρες μιᾶς «αἰτιολογημένης» ἀληθείας μαθητῶν καὶ καθηγητῶν. πολυήμερα καὶ πολυνύκτια ὄργια μακριὰ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια. καὶ δὲν ἔχουν κανένα νόημα. σοβαροὶ μαθηταὶ καὶ καθηγηταὶ δὲν συμμετέχουν στὶς «ἐκδρομές»· ὑποχρεώνονται ὅμως σὲ ἀργία, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι ὀργιάζουν.

Κάποτε οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶχαν ὁ καθένας τ' αὐτοκίνητό του· καὶ ἦταν ἀταξίδευτοι, ἰδίως τὰ παιδιά. καὶ κάποιες ἐκδρομές ἦταν ὠφέλιμες. τώρα πὺν ὅλοι ἔχουν αὐτοκίνητο καὶ ἡ οἰκογένεια μπορεῖ νὰ ταξιδεύη μέχρι πέντε φορὲς τὸ χρόνο γιὰ πολλὲς ἡμέρες ἢ μιὰ φορὰ τὴν ἐβδομάδα γιὰ πολλὲς ὥρες, οἱ σχολικὲς ἐκδρομὲς δὲν ἔχουν κανένα νόημα. εἶναι τὸ λιγώτερο ἀπώλεια χρησίμου χρόνου· καὶ τὸ συνηθέστερο, ξέβγαλμα καὶ προαγωγή μὲ τὴν πιὸ ἄσχημη σημασία. στὴν πραγματικότητα εἶναι συμφορὰ. πρέπει νὰ καταργηθοῦν.

13. ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Τὸ σχολεῖο, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ μέχρι καὶ τὸ πανεπιστήμιο, εἶναι γιὰ νὰ μαθαίνουν τὰ παιδιὰ γράμματα καὶ ἐπιστήμη. δὲν εἶναι γιὰ νὰ ἐκτρέφῃ κουραδόμαγκες, ποὺ παριστάνουν τὸν ἡγέτη καὶ γίνονται κοινωνικὲς μάλιστα μέχρι καὶ κουκουλοφόρες. μποροῦν, ἂν θέλουν τόσο, νὰ κάνουν πρόβες γι' αὐτὸ στὸ σπίτι τους, στὴ μαμὰ καὶ στὸ μπαμπᾶ. στὸ σχολεῖο, ἂν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μιὰ ὑποτυπώδης ἀρχὴ μαθητῶν, γιὰ νὰ τοὺς ἐκπροσωπῇ στὸ διευθυντὴ καὶ στοὺς καθηγητὰς σὲ θέματα μόνο σχολικά, εἶναι μόνο μία, ἡ ἀριστίνδην. ὁ πρῶτος μαθητὴς εἶναι ἀρχηγὸς καὶ πρόεδρος καὶ ἐπιμελητὴς καὶ ἀπουσιολόγος, καὶ ἐκπρόσωπος καὶ πρέσβυς καὶ σηματοφόρος τῆς τάξεως, ὅπως ἦταν παλιά, οἱ δὲ τρεῖς ἐπόμενοι στὴ βαθμολογία εἶναι ὑπαρχηγοὶ καὶ ἀντιπρόεδροι καὶ ἀναπληρωταὶ του καὶ σύμβουλοί του καὶ παραστάτες του. τίποτε ἄλλο. ἀπὸ τοὺς τέσσερες αὐτοὺς ἕνας τοῦλάχιστο θὰ εἶναι παρών, γιὰ νὰ προεδρεύῃ. αὐτὸ εἶναι ἀξιοκρατία, τὴν ὁποία σήμερα ἀπεχθάνονται ὅλοι οἱ φθονεροὶ καὶ κομπλεξικοί. καὶ φοιτητικοὶ σύλλογοι δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν, ὅπως δὲν ὑπῆρχαν καὶ στίς μέρες μου. θὰ θέλατε στίς πολιτικὲς ἐκλογὲς γιὰ τὴν ἀνάδειξι βουλῆς καὶ κυβερνήσεως νὰ μὴν ψηφίζουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες πολῖτες, ἀλλὰ μόνον οἱ ἐγγεγραμμένοι ὡς μέλη σὲ κάποιο κόμμα; ἔ λοιπὸν αὐτὸ ἀκριβῶς γίνεται τώρα στὸ πανεπιστήμιο! τὸ δημοκρατικὸ ὅμως εἶναι κάθε φοιτητὴς καὶ μόνο μὲ τὴ φοιτητικὴ του ιδιότητα ν' ἀνήκῃ στὸ σύλλογο τῶν φοιτητῶν τῆς σχολῆς του καὶ τοῦ πανεπιστημίου του. καὶ ν' ἀρχηγεύουν καὶ προεδρεύουν οἱ βαθμολογικῶς πρῶτοι. γιὰ τὴν ἀρχηγείουν καὶ προεδρεύουν οἱ κουμποῦρες, ποὺ ἀσχολοῦνται μόνο μὲ τὸ προεδριλίκι καὶ τὸ ἀρχηγιλίκι, καὶ μοναδικὴ δραστηριότητα ἔχουν τὴ μὲ κάθε τρόπο παρεμπόδισι τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν καλῶν μαθητῶν καὶ φοιτητῶν. αὐτὲς οἱ ἀσχημοσύνες ἔγιναν ποσφάτως καὶ μόνο στὴν Ἑλλάδα, μόνο γιὰ νὰ φανατίζουν οἱ κομματάρχες τὰ παιδιὰ καὶ νὰ τὰ μετατρέπουν σὲ κομματόσκυλα μὲ τὸ ῥαβδί τῆς Κίρκης. πρόκειται γιὰ σωματεμπορία καὶ δουλεμπόριο διενεργούμενα ἀπὸ δουλεμπόρους καὶ σωματεμπόρους, ποὺ θέλουν νὰ βάλουν νὰ ἐργάζονται γι' αὐτοὺς καὶ τὰ ἔμβρυα τῆς ἐπιστήμης, ἀδιαφορώντας οἱ ἐγκληματίες γιὰ τὸ ἂν ἔτσι σακατεύονται καὶ γίνονται ἰσοβίως ἀνάπηρα.

14. ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

Ἄν ὑπάρχουν στολές καὶ φόρμες πωλητῶν, νοσηλευτῶν, χειρουργῶν, χειριστῶν, ἐργατῶν, καὶ πολλῶν ἄλλων, πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ στολές μαθητῶν· δημοτικῶν, γυμνασίου, λυκείου. τὰ σχολεῖα χωρὶς στολές εἶναι πασαρέλλες νυφοπάζαρα καὶ πορνικὲς πιάτσες. ὁ ιδιώτης ἐπιχειρηματίας, ἀκόμη καὶ ὁ ἀνήθικος, ἐπειδὴ δὲν δέχεται τὸ κατάστημά του ἢ τὸ ἐργοτάξιό του νὰ εἶναι πιάτσα πασαρέλλα καὶ νυφοπάζαρο, ἀλλὰ χώρος ἐργασίας, ντύνει τοὺς ὑπαλλήλους του μὲ στολές τοῦ «πλῦνε - βάλε», καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ φέρῃ σ' αὐτὸ καμμιὰ ἀντίρρηση. ἡ ἐργασιακὴ στολὴ εἶναι ὄρος προσλήψεως. ὄρο εἰσδοχῆς μπορεῖ νὰ τὴν κἀνῃ καὶ ὁ ιδιοκτῆτης ἰδιωτικῶν σχολεῖων. «Κύριε, δὲν σὲ ὑποχρεῶνω νὰ φορέσης στολή· ἀπλῶς χωρὶς στολὴ δὲν σὲ διαλέγω. οὔτε σὺ μπορεῖς νὰ μὲ ὑποχρεώσης νὰ σὲ διαλέξω χωρὶς αὐτή. πῆγαινε ἀλλοῦ. ἐδῶ εἶναι χώρος ἐκπαίδευσως, δηλαδὴ ἐργασίας. δὲν εἶναι πιάτσα». τὰ ἰδιωτικὰ σχολεῖα μποροῦν αὐτοβούλως νὰ καθιερώσουν καὶ εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις· ἀκόμη καὶ δημοτικῶν. μποροῦν ἄτυπα νὰ καθιερώσουν καὶ δυὸ ἢ τρεῖς ἀνά ἔτος γραπτὰς ἐξετάσεις· ἀκόμη καὶ στὸ δημοτικόν. ὁ ἀρνούμενος δὲν ἀφήνεται μὲν στάσιμος, ἀλλὰ καὶ δὲν γίνεται δεκτὸς στὸ σχολεῖο γιὰ ἐπόμενῃ χρονίᾳ. νὰ πάῃ ἀλλοῦ. ἦταν πολὺ αἰσχροὺς δημαγωγὸς καὶ δημοκόπος ἐκεῖνος ποὺ κατήργησε τὴ σχολικὴ στολὴ, θὰ ἔλεγα μαστροπὸς. δὲν γνωρίζω ποιὸς ἦταν, οὔτε ἐνδιαφέρομαι νὰ μάθω.

Ἀσφαλῶς ἡ σχολικὴ στολὴ δὲν πρέπει νὰ περιβάλλεται ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ σχολαστικότητά γύρω ἀπ' αὐτή· «Γιατί τὸ πάνω κουμπὶ ξεκούμπωτο» καὶ «Γιατί τὸ παπούτσι ἄβαφο ἢ τόσο ἀνοιχτόχρωμο» καὶ «Γιατί ἐθεάθης χωρὶς καπέλλο» καὶ «Γιατί ἔβγαλες τὸ σακκάκι καὶ τὸ κρατᾷς στὸ χέρι». ὄχι τέτοιες ὑστερίες. τὴ στολὴ του ὁ μαθητῆς, ἂν θέλῃ, νὰ τὴ φορᾷ καὶ μὲ τὸ σακκάκι ξεκούμπωτο, καὶ μὲ τὰ μανίκια κοντὰ ἢ ἀνασκουμπωμένα, ἐνῶ ὁ διπλανὸς του τὰ ἔχει μακριὰ ἢ κουμπωμένα, καὶ μὲ τὸ σακκάκι στὸ χέρι, καὶ χωρὶς σακκάκι, καὶ τὰ παπούτσια μὲ κορδόνια ἢ χωρὶς, καὶ ῥοῦχα καὶ παπούτσια ἐλαφρῶς διαφορετικὰ σὲ χρῶμα καὶ ποιότητα. καὶ καπέλλο νὰ μὴν ὑπάρχῃ, τὸ δὲ ὑπάρχον ἀπὸ θέλησι τοῦ μαθητοῦ νὰ μὴν ἀπαγορεύεται. ἀλλὰ νὰ εἶναι στολή. καὶ νὰ φοριέται μόνον μέσα στὸ σχολεῖο, καὶ στὴ διαδρομὴ σπίτι - σχολεῖο. ὄχι ἄλλοτε. τὸ κάθε σχολεῖο νὰ μπορῇ νὰ ἔχῃ δική του στολή, ἀλλὰ τὴν ἴδια γι' ἄρκετὰ χρόνια. τὸ σχολεῖο εἶναι ἐργοτάξιο, δὲν εἶναι πιάτσα πασαρέλλα καὶ νυφοπάζαρο, οὔτε χώρος δημοκοπίας μαστροπῶν, ποὺ ἔχουν τὴν ἀναίδεια νὰ ἐκτρέφουν τὴ δημοφιλία τους καὶ μ' αὐτὸν τὸν νταβατζήδικον τρόπο.

Ἡ μαθητικὴ στολὴ θὰ φέρῃ νηφαλιότητα καὶ θὰ στρέψῃ περισσότερο τὴν προσοχὴ τῶν μαθητῶν στὴ μοναδικὴ ἀποστολὴ τους, στὰ μαθήματα.

15. ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΣ

Όλα τὰ σχολεῖα καὶ τὸ πανεπιστήμιο πρέπει νὰ εἶναι ἰδεολογικῶς οὐδέτερα. ἐννοῶ στὴ σύνθεσι τῶν μαθημάτων. θρησκεύματα, φιλοσοφίες, πολιτικὲς ἰδεολογίες, ἀνθρωπολογικὲς ἰδεολογίες, ψυχολογικὲς ἰδεολογίες, ἔθνολογικὲς καὶ ἔθνικιστικὲς ἰδεολογίες, καὶ κάθε εἶδους ἰδεολογίες καὶ ἰδεοληψίες ποὺ εἶναι θρησκεύματα τῆς ἀθεΐας, ἀλλὰ καὶ καλὲς τέχνες (εἰκαστικὲς, μουσικὲς, καὶ ὅποιες ἄλλες), καὶ ἀθλητισμὸς καὶ ἀθλητικὰ ἰδανικὰ ἰδεώδη καὶ ἰδεοληψίες, πρέπει ὅλα ν' ἀποβληθοῦν ἐπιμελῶς ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσιν· ν' ἀποτοξινωθῆ ἡ ἐκπαίδευσιν ἀπ' αὐτὰ, ποὺ εἶναι ὅλα θρησκεύματα. στὴν ἐκπαίδευσιν δὲν πρέπει νὰ μείνῃ οὔτε ἴχνος ἀπ' αὐτὰ. οἱ ἄνθρωποι ποὺ τὰ θέλουν, νὰ πᾶν νὰ τ' ἀποκτήσουν ἀλλοῦ· σὲ ψησταριές, σὲ ταβέρνες, σ' ὅποιαδήποτε καταγῶγια. στὴν ἐκπαίδευσιν δὲν ἀνήκουν· ὅπως ἀκριβῶς δὲν ἀνευρίσκονται καὶ ἐκεῖ ποὺ θὰ πάῃ νὰ μάθῃ κανεὶς κτίστης ἢ ῥάφτης ἢ μηχανουργὸς αὐτοκινήτων. δὲν εἶναι γράμματα, δὲν εἶναι ἐπιστῆμες, δὲν ἀποτελοῦν μόρφωσιν· εἶναι πράγματα ἐξωσχολικὰ καὶ ἐξωεπιστημονικὰ. αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν οὔτε στὴν κυβέρνησιν καὶ διοίκησιν τοῦ κράτους· ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἓνα θέμα ποὺ δὲν μὲ ἀφορᾷ· μὲ ἀφορᾷ μόνο μέχρι τοῦ σημείου ὅτι αὐτὰ πρέπει νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ νὰ σφουγγιστοῦν ἐπιμελῶς ὅλα. ἐπίσης καὶ οἱ καλὲς τέχνες καὶ ὁ ἀθλητισμὸς, ποὺ δὲν εἶναι βέβαια ἰδεολογίες ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκπαίδευσιν.

Όταν κάποτε πῆγα στὴ Μ. Ἀσία, ἀγόρασα ἀπὸ Τουρκόπουλα ὅλα τ' ἀναγνωστικά τοῦ δημοτικοῦ τους. ἐγὼ διάβαζα ὡς λατινομαθῆς καὶ ὁ πατέρας μου μετέφραζε ὡς τουρκομαθῆς. ἔγραψαν· «Οἱ Τοῦρκοι εἶναι τὸ ἐνδοξότερο ἔθνος τῆς γῆς μὲ τὸν ἀρχαιότερο καὶ λαμπρότερο πολιτισμὸν· εἶναι τὸ ἔθνος ποὺ φώτισε καὶ φωτίζει ὅλα τὰ ἔθνη, αὐτὸ ποὺ δίδαξε σ' ὅλα τὰ ἔθνη τὰ γράμματα καὶ τὶς ἐπιστῆμες, αὐτὸ ποὺ ἔχει τὴν πιὸ θαυμαστὴ ἱστορία, τοὺς πιὸ γενναίους καὶ τοὺς πιὸ μορφωμένους ἀνθρώπους, αὐτὸ ποὺ διδάσκει τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀρετὴν σ' ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα». τὴ στιγμὴ ἐκείνη εἶδα τὸ Τουρκικὸ ἔθνος ὁλόκληρο νὰ εἶναι μαστουρωμένο καὶ νὰ παραληρῆ. καὶ δὲν νομίζω ὅτι τὸ εἶδα αὐτό, ἐπειδὴ εἶμαι Ἕλληνας· διότι δὲν εἶμαι Ἑλληναρᾶς. εἶδα ὅ,τι θὰ ἔβλεπε ὁ κάθε Ἄγγλος ἢ Ἰταλὸς ἢ Ἰάπωνας ἢ Γερμανὸς ἢ Ἀμερικανὸς, ἂν διάβαζε αὐτὰ ποὺ διάβασα. ἔμαθα ὅμως καὶ κάτι ἀπὸ τὰ σχολικὰ ἐκεῖνα ἀναγνωστικά ποὺ ἦταν τυπωμένα σὲ χαρτὶ ἐφημερίδος· ποιὸ εἶναι τὸ ὄπιον τοῦ λαοῦ μὲ τὸ ὅποῖον τὸν μαστουρώνει ἓνα ἀνελεύθερο καθεστῶς, πολὺ αὐταρχικώτερο καὶ τυραννικώτερο ἀπὸ τὸ σουλτανικὸ ὀθωμανικὸ, τὸ ὅποῖον, γιὰ νὰ σταθῆ στὰ πόδια του, πουλάει αὐτὴ τὴν ἡρωϊνὴν. εἶδα τοὺς Τούρκους στρατηγούς νὰ ἐ-

κτρέφουν ναρκομανείς παλαβούς, για να τους στείλουν να δολοφονήσουν όποιους τους υποδείξουν αυτοί. οί άλλοι ισλαμικοί λαοί θεριακλώνονται και δηλητηριάζονται με τὸ Κοράνιο, ὁ Τουρκικός θεριακλώνεται και δηλητηριάζεται με τὰ σχολικά βιβλία του. ἡ ἐκπαίδευσι δὲν πρέπει νὰ ἐξυπηρετῇ τέτοιους σκοποὺς τέτοιων ἀνθρώπων οὔτε στὸν ἐλάχιστο βαθμό. οί κάποιοι θεριακλῆδες μποροῦν νὰ μαστουρώνονται με τὰ σαχλά βιβλία τῶν Ἑλληναράδων και τις ἐκπομπές τοῦ κάθε Καραχαβιάρη.

16. ΗΘΟΣ - ΔΙΑΓΩΓΗ - ΕΜΦΑΝΙΣΙ

Ἐξω ἀπὸ τὸ σχολεῖο ἡ διαγωγή τῶν μαθητῶν καὶ τῶν καθηγητῶν δὲν πρέπει νὰ ἐνδιαφέρει κανέναν· καὶ νὰ μὴν ὑπάρχη ἔξω καμμία ἐνδειξι ὅτι εἶναι μαθηταί, ὅπως παλιὰ πού μᾶς ὑποχρέωναν νὰ φοροῦμε γαλάζιο πηλίκιο οἱ μαθηταὶ καὶ γαλανόλευκη κορδέλλα στὰ μαλλιά καὶ ποδιὰ οἱ μαθήτριες. μέσα στὸ σχολεῖο ὅμως μαθήτριες καὶ καθηγήτριες νὰ φοροῦν ποδιὰ, ὅπως οἱ νοσηλεύτριες, οἱ χειρουργοί, οἱ γιατροί, οἱ χημικοί, καὶ οἱ πωλήτριες στὴ δουλειά τους. οἱ δὲ καθηγηταὶ καὶ μαθηταί, ἂν ὄχι στολές, νὰ φοροῦν εἰδικὰ ἀπλᾶ ῥοῦχα, ὅπως πολλοὶ ἐπιστήμονες καὶ ἐργάτες στὸ χῶρο ἐργασίας των. ἡ μόδα, πού καταδυναστεύει ἰδίως τὶς γυναῖκες, καὶ ὡς ντύσιμο καὶ ὡς διακόσμησι καὶ ὡς καλλωπισμός, πρέπει νὰ φύγη ἀπὸ τὸ σχολεῖο, πού, ὅπως εἶπα, δὲν εἶναι οὔτε νυφοπάζαρο οὔτε πιάτσα πορνῶν. μποροῦν νὰ γαμπρίζουν ὅλοι τους ἐλεύθερα μακριὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖο, ἂν εἶναι καὶ αἴτημα τῆς ἡλικίας των μάλιστα. αὐτὸ ἀπαιτεῖ ἡ πραγματικὴ κοινωνικὴ ἰσότης ὅλων τῶν ἀνθρώπων στὰ πράγματα πού ὑπάρχει. σήμερα ἡ σχολικὴ κοινωνία εἶναι ἀπαράδεκτα ταξικὴ· οἰκονομικῶς καὶ ἀριστοκρατικῶς ταξικὴ. καὶ τὸ σχολεῖο μόνον σχολεῖο δὲν εἶναι. καὶ ἡ παράβασι νὰ τιμωρῆται αὐστηρὰ· μέχρι μὲ ἀποβολὴ διὰ παντὸς ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσι τόσο τῶν μαθητῶν ὅσο καὶ τῶν καθηγητῶν. τὰ σχολεῖα δὲν πρέπει νὰ εἶναι καταγῶγια καὶ ἄντρα ἀκολασίας. αὐτὰ γιὰ τὴν ἐμφάνισι μέσα στὸ σχολεῖο, καθὼς ἄρχισα ἀπὸ τὸ τρίτο καὶ ἐξωτερικώτερο.

Τὸ ἦθος τῶν μαθητῶν καὶ τῶν καθηγητῶν ἐνδιαφέρει μόνον ὅσο ἀφορᾷ στὴ συμπεριφορὰ τους μέσα στὸ σχολεῖο.

Ἡ διαγωγή στὸ σχολεῖο πρέπει νὰ εἶναι κόσμια. πειθαρχία ὑπακοὴ καὶ σεβασμὸς τῶν μαθητῶν στοὺς καθηγητάς, ἀξιοπρέπεια καὶ εὐγένεια τῶν καθηγητῶν μπροστὰ στοὺς μαθητάς. αὐστηρότητα καὶ τιμωρία ναί, ἀντεκδίκησι κακοποιήσι προσβολὴ ὄχι. τὸν ἀδιάβαστο μαθητὴ, στὸ δημοτικὸ μόνον, ὁ δάσκαλος νὰ μπορῆ νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ ἐλαφρῶς· στὸ γυμνάσιο καὶ στὸ λύκειο ὄχι. τὸ ἴδιο νὰ γίνεται ἀντιστοίχως καὶ γιὰ τὶς ὁποιασδήποτε φύσεως ἀπουσίες. ὁ μαθητὴς οὔτε κἂν νὰ ὄνειδίζεται μὲ τὴν ἀπλούστερη εἰρωνεία. ἡ τακτικὴ φοίτησί του καὶ ἡ ἐπίδοσι στὰ μαθήματά του εἶναι ὑπόθεσι ἐντελῶς προσωπικῆς του. οἱ καθηγηταὶ ἀπλῶς νὰ βαθμολογοῦν καὶ νὰ σημειώνουν τὶς ἀπουσίες· καὶ νὰ ἐνημερώνουν τὸ μαθητὴ καὶ τοὺς γονεῖς του. ὁ μαθητὴς ν' ἀπορρίπτεται μὲ ἀδικαιολόγητες ἀπουσίες πού συμποσοῦνται σὲ μία ἐβδομάδα καὶ δικαιολογημένες πού συμποσοῦνται σ' ἓνα μῆνα. καὶ ἡ βαθμολογία ἐπιδόσεως νὰ εἶναι πολὺ αὐστηρὴ. τὸν καθη-

γητή νά τόν ἐνδιαφέρει μόνο ἡ ἐνδοσχολική συμπεριφορὰ τοῦ μαθητοῦ· ἡ ἐξωσχολική δὲν τὸν ἀφορᾷ.

Μαθηταὶ καὶ καθηγηταὶ μέσα στοῦ σχολεῖο νά εἶναι ὅπως αὐτοὶ ποὺ τρέχουν μὲ τ' αὐτοκίνητό τους στοῦ δρόμο, ὅπου μᾶς ἐνδιαφέρει μόνο ἡ ὀδική συμπεριφορὰ τους καὶ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ποῦ πηγαίνουν καὶ γιὰ ποιό σκοπὸ ἢ τί λὲν μέσα στοῦ αὐτοκίνητο καὶ ποιοὶ συνταξιδεύουν. τὸ σχολεῖο νά δικαιουῖται νά ἐνδιαφέρεται μόνο γιὰ τὴν ἐνδοσχολική διαγωγὴ καὶ ἐμφάνισι, ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴν εὐταξία του καὶ τὴν καρποφορία του στὴ μάθησι. νά φύγουν ἀπὸ τὰ σχολεῖα ὅλα ἐκεῖνα ποὺ λέγονται ιδέες, ιδανικά, φρονήματα, ἐμφύτευσι ἀρχῶν, διάπλασι ἤθους, καὶ ὅλα τὰ παρόμοια κουραφέξαλα. ὄχι ἔρωτες καὶ ἐρωτοτροπίες μέσα στοῦ σχολεῖο μεταξὺ συμμαθητῶν ἢ καθηγητῶν καὶ μαθητῶν· αὐτὰ μόνο ἔξω ἀπὸ τὸ σχολεῖο. τὰ σχολεῖα νά ἔχουν μία μόνο ἀποστολή, τὴν ἐκπαίδευσι στὰ γράμματα καὶ τὶς ἐπιστῆμες. τὸ ἐπιδεικνυόμενο μόνο καλὸ ἦθος, ἡ ἀπαραίτητη γιὰ τὸ ἐργοτάξιο καλὴ συμπεριφορὰ, ἡ ἀνάλογη ἐργασιακὴ ἐνδυμασία καὶ ἐμφάνισι νά εἶναι τὰ μόνα ζητούμενα καὶ ἐπιτρεπόμενα. ὅταν τὸ σχολεῖο ἀσχολῆται μὲ τὴν ἐπόπτευσι τοῦ ἐξωσχολικοῦ ἤθους, τὴν ἐξωσχολικὴ διαγωγὴ, καὶ ἐμφάνισι, τὰ φρονήματα, τοὺς σκοποὺς, τὰ ιδανικά, τὶς ιδέες, τὴ διάπλασι τοῦ ἤθους κλπ., φυτρώνει ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ σπέρνουν. ἡ διάπλασι τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ παρεμφερῆ δὲν ἀνήκουν στοῦ σχολεῖο. ἀνήκουν μόνο στὴν οἰκογένεια. στοῦ σχολεῖο ἀνήκει μόνο ἡ ἐκμάθησι γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν. ὅσο καὶ ἂν φαίνεται ἀμοραλιστικὸ αὐτὸ ποὺ λέω, εἶναι τὸ μόνο σωστὸ ἠθικὸ δημοκρατικὸ καὶ χριστιανικὸ. ἀμοραλιστικὸ μᾶς φαίνεται, μόνο ἐπειδὴ ἔχουμε κακοσυνηθίσει νά θεωροῦμε τὸ σχολεῖο ἀρένα τῆς διακινήσεως ὁ καθένας τῆς δικῆς του ιδεολογίας, ποὺ τὴ θεωροῦμε σωστὴ καὶ ἱερή. καὶ ἔτσι καταστρέψαμε τὴν ἐκπαίδευσι. ἀκόμη καὶ τὰ πιὸ σοβαρὰ συντάγματα ἔχουν γιὰ τὴν ἐκπαίδευσι ἄρθρα γελοῖα καὶ φθοροποιά. κάθε ιδεολογία φρόνημα ἠθικολογία πατριωτισμὸς θρησκεία κατήχησι προπαγάνδα – ὁ καθένας θεωρεῖ ἱερὰ τὰ δικά του–, ποὺ θ' ἀποπειραθῆ νά διεισδύσῃ στοῦ σχολεῖο, πρέπει νά διώκεται ὅσο καὶ ὁ μαστροπὸς καὶ ὁ ἔμπορος τῶν ναρκωτικῶν. καὶ ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιο καὶ τὸ πολυτεχνεῖο πρέπει νά φύγῃ κάθε διακίνησι ιδεῶν καὶ ἀσυλίες καὶ ἄλλες τέτοιες βλακεῖες. νά εἶναι μόνο ἐργοτάξια τῆς ἐπιστήμης. γιὰ τὴ διακίνησι ιδεῶν νά παραχωρηθοῦν πλατεῖες γήπεδα καὶ στεγασμένα ἀμφιθέατρα μακριὰ ἀπὸ κάθε σχολεῖο καὶ πανεπιστήμιο - πολυτεχνεῖο. κάθε ἀπόπειρα χρήσεως τῶν χώρων τῆς ἐκπαιδεύσεως γιὰ διακίνησι ιδεῶν νά θεωρῆται νομοθετικῶς ἰδιώνυμο ἔγκλημα. ἀλλιῶς ἡ ἐκπαίδευσι δὲν θ' ἀποτοξινωθῆ καὶ δὲν θὰ ἡσυχάσῃ καὶ δὲν θὰ προκόψῃ ποτέ.

17. ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

Τò 1990 στὰ σχολεία τῆς Ἑλλάδος σημειώθηκαν δύο (2) κρούσματα παιδικῆς βίας κι ἐγκληματικότητος. ἀπὸ τὸ 1991 ἄρχισαν ν' αὐξάνουν ἀματωδῶς, καὶ τὸ 2000 τὰ κρούσματα ἔγιναν 197 τὸ χρόνο· αὐξήσι 10.000% σὲ 10 χρόνια! αὐτὰ μετέδωσαν τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως στὶς 7-2-2001. καὶ διευκρίνησαν· πρὶν ἀπὸ τὸ 1990 τὰ κρούσματα ἦταν πιὸ σταθερὰ ἀπὸ 0 (μηδέν) μέχρι 2 (δύο) τὸ χρόνο. τί συνέβη τὸ 1990, καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία τρελλάθηκε; ἐμφανίστηκε ἡ ἰδιωτικὴ τηλεόρασι. σινεμᾶς στὸ σπίτι ὅλη τὴν ἡμέρα. 10 καὶ 20 σινεμᾶδες διαφορετικοὶ καὶ ὁλοήμεροί, μέσα στὸ σπίτι, χωρὶς εἰσιτήριο. ἡ ἐπιβίωσί τους θέλει διαφημίσεις· οἱ διαφημίσεις θέλουν ἀκροαματικότητα· ἡ ἀκροαματικότητα θέλει κινηματογραφικὰ ἔργα· ὅσο περισσότερα, βρομερώτερα, κι ἐγκληματικώτερα, τόσο τὸ καλλίτερο· τόσο τὸ καλλίτερο γιὰ τὶς τσέπες τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν καναλιῶν· γιὰ τὰ παιδιά καὶ γιὰ τὰ σπίτια τόσο τὸ χειρότερο. ἐντατικὸ φροντιστήριο τοῦ ἐγκλήματος ἔκανε τὰ σπίτια ἡ ἰδιωτικὴ τηλεόρασι.

Ἡ ἐγκληματικότης τῶν παιδιῶν στὰ σχολεία ἀρχίζει ἀπὸ τὸ νηπιαγωγεῖο καὶ φτάνει μέχρι τὸ τέλος τοῦ λυκείου. πιὸ πέρα; δὲν τὰ λέμε πιά παιδιά, οὔτε τὸ πανεπιστήμιο τὸ λέμε σχολεῖο. κι αὐτὸ κι ἐκεῖνα ἀνήκουν σὲ ἄλλη στατιστικὴ.

Τὸ εἶδος τῆς ἐγκληματικότητος; βία καὶ προστυχιά. ἡ βία; γροθιά, κλωτσιά, σουγιάς· τραυματισμοὶ μέχρι καὶ θανάσιμοι. αὐτὸ τοὺς ἔσταξε ἀπὸ τὰ πιστόλια τῆς ὀθόνης, ποὺ πυροβολοῦν καὶ σκοτώνουν μέχρι καὶ 200 φορές τὴν ἡμέρα περίπου. ἡ προστυχιά; ἀκόμη καὶ στὸ δημοτικὸ μέχρι καὶ ἀπόπειρες βιασμῶν· στὸ γυμνάσιο καὶ στὸ λύκειο μέχρι καὶ βιασμοί. αὐτὸ τοὺς ἔσταξαν οἱ ὀφθαλμοπορνικὲς σκηνὲς ποὺ βλέπουν. στὸ νηπιαγωγεῖο ἀγόρι πέντε ἐτῶν πρότεινε στὴν τάξι του «Νὰ πλακώσουν ὅλοι μαζί τὴ δασκάλα τους, μόλις μπῆ στὴν τάξι, νὰ τὴ ρίξουν κάτω, νὰ τῆς βγάλουν τὸ βρακί της, καὶ νὰ τῆς κουρέψουν τὸ ἀπαυτὸ της μ' ἓνα ψαλιδάκι!» ποῦ ἤξερε τὸ νήπιο ὅτι τῶν μεγάλων τὸ ἀπαυτὸ ἔχει καὶ μαλλὶ γιὰ κούρεμα; ἀσφαλῶς ἢ τῆς μάνας του εἶδε ἢ στὴν ὀθόνη τὸ εἶδε ἢ καὶ τὰ δύο. κι ἂν συμβαίη μόνον τὸ πρῶτο, ἢ μάνα του ἀπὸ τὴν τηλεόρασι δασκαλεύτηκε ὅτι κι αὐτὸ ἀκόμη μπορεῖ νὰ δείχνη στὸ παιδί της. διότι δασκαλεύεται κάτι τέτοιο ἐσχάτως. τὰ δὲ λεγόμενα «χουφτώματα» ἔχουν γίνει τόσο συχνὸ καὶ ἀναπόσπαστο μέρος τῆς σχολικῆς ζωῆς, ὅσο ἦταν παλιὰ τὸ θέμα «διαβασμένος - ἀδιάβαστος». ρωτήθηκε μαθήτρια τῆς δευτέρας τοῦ δημοτικοῦ «Τί εἶναι δηλαδή τὸ χούφτωμα ποὺ σᾶς κάνουν;», κι ἀπάντησε· «Δὲν ξέρω. ἀπλώνουν τὸ χέρι καὶ μᾶς πιάνουν ἐκεῖ κι ἐκεῖ. μᾶς πονᾶνε. σὲ κάθε διάλειμμα· ὅλη ἡμέρα. λέμε· «Καλλίτερα νὰ μὴ

χτυπάη τὸ κουδούνι διάλειμμα». «Γιατί τὸ κάνουν αὐτό;». «Δὲν ξέρω». «Μήπως γιὰ νὰ σὰς χτυπήσουν;». «Ὁχι, δὲν τὸ κάνουν μὲ μῖσος. ἔτσι γιὰ πλάκα. δὲν ξέρω γιατί τὸ κάνουν. σὰ νὰ εἶναι τρελλοί». μαθήτρια τῆς τετάρτης δημοτικοῦ συνηθίζει σὲ κάθε διάλειμμα καὶ στὴν αὐλὴ καὶ στὴν τάξι νὰ δείχνη δημοσίᾳ στοὺς συμμαθητὰς τῆς τὸ αἰδοῖο τῆς. οἱ συμμαθήτριες εἰδοποίησαν τὴ δασκάλα, ἀλλ' ἐκείνη ἔδειξε ὅτι δὲν εἶχε καμμιά ὄρεξι νὰ ἐπέμβῃ. γιατί ἄραγε; δὲν τὸ θεωροῦσε αὐτὸ κακὸ ἢ κάτι φοβόταν; τὰ μικρὰ κορίτσια τὸ εἶπαν ἔπειτα στὴ μητέρα, ποὺ ἦρθε μὲ τ' αὐτοκίνητό τῆς νὰ πάρῃ τὴν κόρη, ὅταν σχόλασε, κι ἐκείνη τοὺς ἀπάντησε· «Ἄ, τὸ δείχνουμε ἐμεῖς, παιδί μου, στὴν οἰκογένειά μας, τὸ δείχνουμε!»

Αὐτὰ τὰ κακοήθη παιδιὰ, ὅταν γίνουν ἄντρες καὶ γυναῖκες, φαντάζεστε τί θὰ εἶναι; φαντάζεστε ὅτι θὰ σεβαστοῦν τιμὴ κι ἐλευθερία τοῦ ἄλλου κι ἀξιοπρέπεια καὶ περιουσία; μήπως θὰ ἦταν προτιμότερο ὄλ' αὐτὰ τὰ παιδιὰ νὰ μπλέξουν ἤδη στὸ σχολεῖο μὲ ναρκωτικὰ καὶ νὰ ξεπατωθοῦν, πρὶν μᾶς ξεπατώσουν ὅλους; ἢ μήπως θὰ ἦταν ἀκόμη προτιμότερο νὰ ξεπατωθοῦν τὰ ιδιωτικὰ κανάλια, καὶ νὰ ἡσυχάσουν τὰ κατ' ἀρχὴν ἀθῶα παιδιὰ καὶ οἱ μικρονοικοὶ γονεῖς των, ποὺ δὲν διαφέρουν καὶ πολὺ ἀπὸ πρόβατα; τὸ μόνο παρήγορο εἶναι ὅτι αὐτῶν τῶν ἐγκληματικῶν παιδιῶν τὰ πιθανώτερα θύματα εἶναι οἱ γονεῖς των. εὐχῆς ἔργο θὰ ἦταν νὰ ὑπῆρχε τρόπος νὰ ἐπεκταθῇ αὐτὸ καὶ στοὺς καναλάρχες. εὐελπιστῶ ὅτι ἡ θεία δικαιοσύνη θὰ λειτουργήσῃ.

Καὶ κάτι ἄλλο.

Ξέρετε τί γίνεται στὴ δικαιοσύνη; τί κακοδικία, τί χρηματισμός, τί πολυδικία καὶ δικομανία, τί ἀναμονὴ τῶν ὑποθέσεων μέχρι 10 χρόνια, τί παραγραφή. οὐσιαστικά δὲν ὑπάρχει πλέον δικαιοσύνη.

Ξέρετε τί γίνεται μὲ τὴ μόνιμη καὶ πανταχοῦ παροῦσα ἀπειλὴ τῶν εἰσαγομένων ἐγκληματιῶν, ληστῶν δηλαδή καὶ φονιάδων καὶ βιαστῶν, κυρίως ἀλλοδαπῶν.

Ξέρετε τί γίνεται μὲ τὴν ἀτιμωρησία τῶν ἐμπόρων τοῦ λευκοῦ θανάτου, μὲ τὸν δικαιολογημένον ζαμανφουτισμὸ τῶν δυνάμεων καταστολῆς τοῦ ἐγκλήματος τὸ ὁποῖο δὲν τιμωρεῖται, μὲ τὸ ὑψηλὸ ποσοστὸ φόνων τὰ τελευταῖα χρόνια.

Καὶ λέει κανεὶς· Ἄν τὸ παιδί μου κινδυνεύῃ στὸ σχολεῖο, ἀπὸ τὸ νηπιαγωγεῖο ἀκόμα, πολὺ χειρότερα ἀπὸ τὸ ἂν εἶχαμε πόλεμο· ἂν τὸ σπίτι μου, ἢ περιουσία μου, ἢ γυναίκα μου, ἢ κόρη μου, ὁ γιός μου κινδυνεύουν, καὶ ἡ δική μου ζωὴ δὲν εἶναι καθόλου ἀσφαλῆς, πολὺ χειρότερα ἀπὸ τὸ ἂν εἶχαμε πόλεμο· ἂν δικαιοσύνη δὲν μπορῶ νὰ βρῶ πουθενά, πολὺ χειρότερα παρὰ ἂν εἶχαμε πόλεμο ἢ ζούσαμε σὲ τουρκοκρατία· τότε τί τὸ χρειάζομαι τὸ κράτος; τί μοῦ προσφέρει ἢ

καλή ἢ κακή ἐξωτερικὴ πολιτικὴ, τί μ' ἐνδιαφέρει ἢ ἐντάξει στὸ ΝΑ-ΤΟ καὶ στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσι;

Ὁ φιλήσυχος πολίτης σήμερα ἀμφιβάλλει γιὰ τὴ χρησιμότητα τοῦ κράτους, καὶ ἀμφιβάλλει γιὰ τὴ χρησιμότητά του, ἐπειδὴ αὐτὸ στὴν πραγματικότητα δὲν ὑπάρχει. δὲν ὑπάρχει δηλαδὴ ἐκεῖ πού τὸ χρειάζεται ὁ πολίτης. ὑπάρχει μόνο ἐκεῖ πού τὸ χρειάζεται ὁ πολιτικός. καὶ αὐτὸ τί τὸν ἐνδιαφέρει τὸν πολίτη; ἓνα κράτος πού εἶναι μόνο πασαρέλλα καὶ οἱ πολιτικοὶ του μανεκὲν γιὰ φιγοῦρες καὶ παρλαπίπες καὶ οὐσιαστικὴ ἀργομισθία, δηλαδὴ ἀργόμισθι ὑψηλομισθία, τί χρειάζεται στὸν πολίτη; ἂν τὸ κράτος κυρίως δὲν ἔχη τάξι καὶ ἀσφάλεια καὶ δικαιοσύνη, εἶναι ἀνύπαρκτο. ἢ εὐχεται κανεῖς, τέτοιο πού εἶναι, καλλίτερα νὰ μὴν ὑπῆρχε. καὶ στὸ προκείμενο· αὐτοὺς τοὺς πέντε ἢ δέκα ἢ ἑκατὸ καναλάρχες, πού, γιὰ νὰ κερδήσουν, ξέβγαλαν ὅλα τὰ παιδιά στὸ ἔγκλημα σὰ μαστροποὶ καὶ μαφιόζοι, ἂν δὲν τοὺς γραπώνη τὸ κράτος, τί κράτος εἶναι καὶ γιὰ ποιὸν ὑπάρχει; αὐτὰ λέει ὁ πολίτης.

Οἱ δὲ πολιτικοὶ καταλαβαίνουν ὅτι ἐναντι τῶν καναλαρχῶν συνεχῶς χάνουν ἔδαφος, καὶ μέχρι στιγμῆς ἔχουν χάσει τόσο, πού μᾶλλον δὲν μποροῦν οὔτε τὸ χαμένο νὰ ἐπανακτήσουν οὔτε γι' αὐτὸ πού τοὺς ἀπομένει ἀκόμη νὰ εἶναι σίγουροι ὅτι τὸ ἔχουν. εἶναι ὅπως σ' ἓνα παιδί ἐθισμένο σὰ ναρκωτικὰ περισσότερη πειθῶ καὶ κῦρος καὶ ἐξουσία ἔχουν οἱ ἔμποροι τῶν ναρκωτικῶν, πού τοῦ προμηθεύουν τὴ δόσι του, παρὰ οἱ γονεῖς του, πού μόνο ἀπομυζῶνται οἰκονομικῶς γι' αὐτὴ τὴ δόσι καὶ ἐξυβρίζονται καὶ κινδυνεύουν νὰ σφαγοῦν ἀπὸ τὸ παιδί τους καὶ εἶναι τρομοκρατημένοι. καὶ ἐδῶ γονεῖς ποδοπατημένοι εἶναι οἱ πολιτικοί, παιδιά μαστουρωμένα ὁ λαός, καὶ πειστικοὶ ἔμποροι ναρκωτικῶν οἱ καναλάρχες. αὐτοὶ τοὺς πολιτικούς, τοὺς ἐκλεγμένους τοῦ λαοῦ, τοὺς τραβοῦν τὸ χαλὶ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους, ὅποτε θέλουν. καὶ ὅσο τοὺς διατηροῦν στὴν ἐξουσία, τοὺς διατάζουν αὐτοί, ὅπως διατάζει ὁ γύφτος τὴ μαῖμοῦ καὶ τὴν ἀρκούδα· «Γιὰ κάνε μας πῶς κοιμᾶται ὁ γέρος μὲ τὴ γριά τὸ χειμῶνα δίπλα στὸ τζάκι!». καὶ διερωτᾶται κανεῖς· Ἐραγε θὰ τὸ σκεφτοῦν καμμιά μέρα οἱ πολιτικοὶ νὰ τοὺς γραπώσουν, πρὶν εἶναι ἀργὰ καὶ γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὸ λαὸ καὶ γιὰ τὰ παιδιά τοῦ λαοῦ; ἢ εἶναι κιόλας ἀργά;

Ποιανοῦ πολίτου ἢ φαντασία μπορεῖ σήμερα νὰ συλλάβῃ ὅτι ἡ ἀπαγόρευσι τῆς ἰδιωτικῆς τηλεοράσεως καὶ ῥαδιοφωνίας εἶναι ἡ πιὸ δημοκρατικὴ πράξι, ὅτι δημοκρατικὴ εἶναι μόνο ἡ κρατικὴ τηλεόρασι καὶ ῥαδιοφωνία, τὴν ὁποία ῥυθμίζουν ἄνθρωποι ἐκλεγμένοι ἀπὸ τὸ λαό, πού σὲ κάθε λάθος τους μπορεῖ νὰ τοὺς κράξῃ καὶ νὰ τοὺς τσοῦξῃ ὅποιοσδήποτε πολίτης, ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ τηλεόρασι καὶ ῥαδιοφωνία εἶναι μόνο δικτατορικὴ, ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι πού τὴ ῥυθμίζουν

δὲν εἶναι ἐκλεγμένοι ἀπὸ τὸ λαό, καὶ μάλιστα εἶναι ἄγνωστοι καὶ ἀπροσπέλαστοι στὸ λαό, καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς κράξῃ, κι ἂν κανεὶς κράξῃ καὶ γρυλίσῃ, τὸ λαρύγγι του χαλάει μόνο, ἐνῶ ἐκεῖνοι οὔτε τὸν ἀκοῦν ποτὲ οὔτε τὸ αὐτὶ τοὺς ἰδρώνει; ποιὸς πολίτης μπορεῖ νὰ σκεφτῆ ἔτσι πάνω ἀπὸ τὸ νοητικὸ ἐπίπεδο τοῦ βοσκήματος καὶ τοῦ βλάκα καὶ ν' ἀπαιτήσῃ τὴν κατάργησι τῆς ἰδιωτικῆς τηλεοράσεως καὶ ῥαδιοφωνίας καὶ τὸ γράπωμα αὐτῶν τῶν ἀγνώστων καὶ ἀπροσπελάστων τυράννων;

Ἐπαναλαμβάνω, τὸ μόνο δημοκρατικὸ εἶναι ἡ ἰδιωτικὴ τηλεόρασι καὶ ῥαδιοφωνία νὰ καταργηθῇ. εἶναι πολὺ ταξικὴ· ἀφόρητα ταξικὴ. ἡ ἠλεκτρονικὴ ἀτμόσφαιρα, οἱ συχνότητες, εἶναι ἐθνικὸ ἔδαφος τόσο ζωτικῆς στρατηγικῆς σημασίας, πὺ εἶναι ἀπαράδεκτο νὰ ἐκχωρηθῆται σὲ ἰδιωτικὲς κερδοσκοπικὲς ἐπιχειρήσεις. τὸ δημοκρατικὸ εἶναι νὰ ὑπάρχουν κατ' ἀρχὴν μόνο πέντε ζεύγη καναλιῶν, ῥαδιοφωνικοῦ - τηλεοπτικοῦ, κρατικά. δύο τῆς κυβερνήσεως κι ἓνα τῆς ἀντιπολιτεύσεως. τοῦ τρίτου αὐτοῦ ὁ χρόνος κατὰ ζῶνες ποιότητος καὶ κατ' ἀπόλυτη ποσότητα νὰ μοιράζεται σ' ὅλα τὰ κοινοβουλευτικὰ κόμματα κατὰ τὴν ἀναλογία τῶν βουλευτῶν τους. καὶ τὸ κάθε κόμμα νὰ χρησιμοποιοῖ καὶ νὰ μοιράζῃ τὸ μερίδιό του ὅπως θέλει. τὸ τέταρτο ζεῦγος καναλιῶν, ἐλεγχόμενο ἀπὸ τὴν κυβέρνησι, νὰ ἐκχωρηθῆται στοὺς δήμους καὶ στὶς ἐκκλησίες - θρησκευάματα, ὅσα ἔχουν τὸ 1% τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἄνω. καὶ τὸ πέμπτο ζεῦγος, πάλι ἐλεγχόμενο ἀπὸ τὴν κυβέρνησι, νὰ εἶναι μόνο γιὰ πληρωμένες ἰδιωτικὲς διαφημίσεις. νὰ ἡσυχάσῃ ὁ κόσμος. νομίζω ὅτι αὐτὸ συμφέρει σ' ὅλα τὰ κοινοβουλευτικὰ κόμματα. τὰ δὲ μὴ κοινοβουλευτικὰ κόμματα καὶ δήμοι καὶ θρησκευάματα κάτω τοῦ 1% τοῦ πληθυσμοῦ καὶ οἱ ἰδιῶτες ν' ἀρκεστοῦν στὰ ἔντυπα (βιβλία, περιοδικά, ἑφημερίδες), στὰ βιντεοκλάμπ, καὶ στὶς ἱστοσελίδες· ἀρκετὰ τοὺς εἶναι.

Ἄραγε οἱ πολιτικοὶ καὶ ὁ λαὸς μποροῦν νὰ συνεννοηθοῦν σὰ γονεῖς μὲ παιδιά καὶ νὰ στηρίξουν καὶ νὰ βοηθήσουν οἱ μὲν τοὺς δὲ νὰ γραπώσουν ὅλα τὰ ἰδιωτικὰ κανάλια, αὐτοὺς τοὺς κακοποιούς, πὺ εἰσέβαλαν στὸ σπίτι καὶ ἀτιμάζουν τοὺς γονεῖς μπροστὰ στὰ παιδιά καὶ τὰ παιδιά μπροστὰ στοὺς γονεῖς; ὁμολογῶ ὅτι δὲν ξέρω.

Κι ἔτσι γιὰ μείωσι ἢ ἔστω γιὰ φρενάρισμα τῆς τρομακτικῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος στὴν Ἑλλάδα μὴ ἐλπίζετε καὶ πολὺ· τὴ φροντίζουν οἱ καναλάρχες.

18. ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΤΙΜΩΡΙΕΣ

Και βέβαια πρέπει να υπάρχουν σχολικές τιμωρίες, αυστηρές και κυρίως αμετάκλητες. η μετακλητή τιμωρία είναι γελοιοποίηση του θεσμού της τιμωρίας και του ανωτέρου που τιμωρεί. τιμωρία είναι μόνο ή αμετάκλητη. τιμώρησα έφηβο κατασκηνωτή να μη φάη το μεσημέρι, μήτε μέχρι το βράδυ, αλλά να βλέπη από μακριά τους άλλους να τρώνε· επειδή κάτι από το φαγητό δεν του άρεσε, και το πέταξε μέσα στην κατακόρυφη βαθειά μέχρι το έδαφος τρύπα του γυμνού τοιχείου από άλλοπαλληλες στοιχημένες διάτρητες τσιμεντογωνίες, σαν τα τσεκούρια της Πηνελόπης, όπου τ' αυγά θα βρομοῦσαν επί ένα μήνα· ενώ είχε την ευχέρεια να ζητήσει άλλο φαγητό, όπως έκαναν άλλοι. χρειάστηκε να γκρεμιστή το ένός μέτρου τοίχιο, για ν' αφαιρεθούν τ' αυγά, και να μη βρομάη ή τραπεζαρία. ήταν κακοήθεια. έκλαιγε και παρακαλούσε να φάη. παρακαλούσαν γι' αυτόν κι άλλοι μικροί και μεγάλοι. δεν ανακαλώ τιμωρία ποτέ. και μετά τη μετάνοια, που την έκτιμώ πολύ, έννοώ η τιμωρία να έκτιθη μέχρι τέλους. ούτε η μετάνοια έχει νόημα η αξία, όταν προκαλέση άνακοπή της τιμωρίας. και δεν άνεχομαι εισηγήσεις γι' άνακοπή τιμωρίας. δεν τιμωρώ, όταν είμαι θυμωμένος, και θέλω τις τιμωρίες βαρειές και σπάνιες. και οί έλαφρές και συχνές τιμωρίες είναι γελοίες, και γρήγορα παίρνουν χαρακτηρισήρα διαπληκτισμού και άντεκδικήσεως μεταξύ του μικρού και του μεγάλου· μία μου και μία σου· καταστρεπτικές γελοιότητες. και πρέπει να τιμωρήται όχι η ζημιά, άλλ' η κακοήθεια. κάθισα κι εγώ δίπλα στον τιμωρημένο, χωρίς να φάω, φρόντισα να με βλέπη συνεχώς ως το βράδυ να μην τρώω, ναμαι νηστικός μαζί του· (για να βλέπω έτσι οτι κι εκείνος δεν τρώει, έχοντάς τον ύπηρέτη μου), αλλά την τιμωρία δεν την άνακάλεσα. μετά πολλά χρόνια, οικογενειάρχης πλέον, με βρήκε και μου άνεφερε το περιστατικό· και μου είπε· «Ήμουν για τους γονείς μου πολύ πρόβλημα. από κείνη την ώρα χρονολογείται το ότι εγίνα άνθρωπος· το λέν και οί γονείς μου, το νιώθω κι εγώ. σās ευγνωμονώ πάντοτε. με συγκλόνισε το ότι προτιμήσατε να υποφέρετε μαζί μου, παρὰ ν' άνακαλέσετε την τιμωρία· το κάνω κι εγώ στα παιδιά μου».

Κατά την τιμωρία να γίνεται χρῆσι βίας στην άγονη άνελεύθερη κι άνεύθυνη παιδική ήλικία· να μη γίνεται χρῆσι βίας στη γόνιμη έλεύθερη και ύπεύθυνη έφηβική ήλικία, μετά τα 12 χρόνια στα κορίτσια, μετά τα 14 στ' άγόρια. τράβηγμα του αυτιού η των μαλλιων των παιδιών, χαστούκι, 1-2 βεργιές στο μέσα μέρος των παλαμών· αυτή μόνο η βία. κατά τη μετά το 1960 έποχή που έχει τη μομφή της διεστραμμένης, στα κορίτσια μόνο βεργιές. χωρίς θυμό· ή με θυμό δεν ά-

ξίζει τίποτε, και χειροτερεύει τὰ πράγματα. κανείς δὲν πρέπει νὰ τιμωρῆ θυμωμένος· ἄγριος ναί, θυμωμένος ὄχι. ἀντιλαμβάνεται τὴ διαφορά κι ὁ πιὸ μικρὸς τιμωρούμενος.

Στ' ἀξιοπρεπῆ καὶ φιλότιμα παιδιά ἀρκεῖ μόνο ἡ λεκτικὴ μεταχείρησι· παραίνεσι, παρατήρησι, ἀποδοκιμασία, ἐπίπληξι, ἀγρίεμα· στ' ἀναξιοπρεπῆ κι ἀφιλότιμα εἶναι ἀπαραίτητη καὶ ἡ χρῆσι βίας, ὅπως τὴν ἀνέλυσα προηγουμένως. στοὺς ἐφήβους μόνο ἡ λεκτικὴ μεταχείρησι στοὺς ἀξιοπρεπεῖς καὶ φιλοτίμους· στοὺς ἄλλους οἱ κυρώσεις. οὐδέποτε λαιδορία κι ἐξύβρισι· αὐτὰ δὲν εἶναι τιμωρία, εἶναι χυδαιότης καὶ πτώσι τοῦ «τιμωροῦντος» σ' ἐπίπεδο χαμηλότερο ἀπὸ κεῖνο τοῦ τιμωρουμένου. οἱ λεκτικὲς τιμωρίες τῶν ἐφήβων ἀπὸ ἓναν καθηγητῆ, καὶ ἡ ἀποβολὴ ἀπὸ τὸ μάθημα γιὰ μόνο τὴν ὥρα ἐκείνη ἐπίσης ἀπὸ ἓναν. ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς καθηγητὰς μαζί ἡ ἀποβολὴ γιὰ ὅλη τὴν τρέχουσα ἡμέρα. ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν καθηγητῶν ἀποβολὴ μέχρι καὶ γιὰ ἓνα μῆνα, πὺ θὰ ἐπηρεάσῃ καὶ τὴν προαγωγή στὴν ἄλλη τάξι. ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν καθηγητῶν μαζί μ' ἐπιτροπὴ γονέων σαφῶς ὀλιγομελέστερη ἀπὸ τὸ μισὸ τῶν καθηγητῶν ἀποβολὴ γιὰ ἓνα ἔτος, γιὰ πάντα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, γιὰ πάντα ἀπ' ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς ἐπικρατείας· καὶ ὅλ' αὐτὰ μὲ μαύρισμα τῆς διαγωγῆς. καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς διαγωγῆς τοῦλάχιστο σὲ τρεῖς βαθμίδες πρέπει νὰ ὑπάρχη.

Οἱ τέτοιες τιμωρίες συνιστῶνται καὶ στὴ Βίβλο· λέει (13,24) στὶς Παροιμίες·

*Ὅς φεῖδεται τῆς βακτηρίας μισεῖ τὸν υἱὸν αὐτοῦ,
ὁ δὲ ἀγαπῶν ἐπιμελῶς παιδεύει.*

Ὅποιος λυπᾶται τὸ ῥάβδι του, δὲν ἀγαπάει τὸ παιδί του.
ἐκεῖνος πὺ τ' ἀγαπάει, φροντίζει καὶ τὸ τιμωρεῖ.

καὶ πάλι (23,13 - 14) στὶς Παροιμίες·

*Μὴ ἀπόσχη νήπιον παιδεύειν,
ὅτι ἐὰν πατάξῃς αὐτὸν ῥάβδῳ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ·
σὺ μὲν γὰρ πατάξεις αὐτὸν ῥάβδῳ,
τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥύση.*

Μὴν παραλείπῃς νὰ παιδαγωγῆς αὐστηρὰ τὸν ἀνήλικο·
δὲν πεθαίνει μὲ τὸ πὺ θὰ τοῦ δώσης μιὰ βεργιά.
ἐσὺ θὰ τοῦ δώσης μιὰ βεργιά,
μ' αὐτὴν ὅμως γλυτώνεις τὴ ζωὴ του ἀπὸ θάνατο.

για να μην επιμείνω ότι κατά το μωσαϊκό Νόμο, όταν ο ενήλικος γιός είναι ανυπάκουος στους γονείς του κι εξοργιστικός αντιρρησίας (*ἀπειθής και ἐρεθιστικός οὐχ ὑπακούων*) ἢ μεθύστακας και τζογαδόρος (*συμβολοκοπῶν, οἶνοφλυγεῖ*) – *σύμβολα* λέγονται τὰ ζάρια τὰ πούλια τὰ πιόνια τὰ χαρτιά, ἐπειδὴ ἔχουν ἐπάνω τους σύμβολα ψηφία ἀριθμούς και παραστάσεις–, πρέπει οἱ γονεῖς του νὰ τὸν καταγγέλλουν στὴν κοινότητα, και ἡ κοινότητα, μὲ τὴν καταγγελία τῶν γονέων μόνο, χωρὶς ἄλλους μάρτυρες, νὰ τὸν δικάζη σὰν σὲ αὐτόφωρο, νὰ τὸν καταδικάζη εἰς θάνατον, και νὰ τὸν ἐκτελῇ ἀμέσως μὲ λιθοβολισμό (Δε 21, 18-21). Ξέρετε ποῖο ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ τοῦ νόμου; στὴν κοινωνία ἐκείνη ἕνα τέτοιο παράπτωμα ἦταν τόσο ἀδιανόητο, πὺ στὰ ἐπόμενα κείμενα 1.100 ἐτῶν δὲν ἀναφέρεται οὔτε ἕνα τέτοιο περιστατικό. διότι λέει στὴν κατακλιδα τοῦ ἄρθρου· *Και οἱ ἐπίλοιποι* (υἱοί), *ἀκούσαντες* (τὴν ἐκτέλεσιν), *φοβηθήσονται*. ἀσφαλῶς οἱ νόμοι πολλὰς φορὰς καταπατοῦνται· ὑπάρχουν ὅμως νόμοι πὺ κάθονται στὸ μεδούλι τῶν ἀνθρώπων και δὲν καταπατοῦνται οὔτε ἀπὸ ἀθέους· λ.χ. δὲν ὑπάρχει ἄθεος πὺ παντρεύεται τὴν ἀδερφή του ἢ τρώει σκυλήσιο κρέας. τέτοιος ἦταν κι ὁ νόμος αὐτός· και μπορεῖ νὰ ξαναγίνη. αὐτὸ βέβαια δὲν ἰσχύει στὴ Χριστιανικὴ πίστι, ἐπειδὴ γενικῶς αὐτὴ δὲν ἔχει ἐπίγειες κυρώσεις· δὲν πρέπει νὰ ἔχη. σὲ κράτος ἐγκόσμιο ὅμως μπορεῖ νὰ ἰσχύση τέτοιος νόμος. και κυρίως στοὺς Χριστιανούς μένει τὸ μάθημα· πόσο αὐστηρὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀγωγή τῶν νέων. ἡ ὑγιὴς κοινωνία φτιάχνεται μεταξὺ 0 και 20 ἐτῶν, ὄχι ἐπειτὰ· και τότε χαλάει κιόλας. ἔζησα κι ἀνδρώθηκα σὲ τέτοια οἰκογένεια (μέχρι 18 ἐτῶν και 5 μηνῶν), ἡ μητέρα μου μὲ χαστούκισε ἐλάχιστες φορὰς, ὁ πατέρας μου δὲν μοῦ σήκωσε χέρι ποτέ, ἐπιπλήχτηκα ἀπ' αὐτὸν ἐλάχιστα, δὲν ἐνίωσα καταπιεσμένος ποτέ, ὅπως δὲν θάνιωθε καταπιεσμένο κανένα παιδί πὺ στερεῖται τὸ δικαίωμα νὰ κρεμάση τὴ μητέρα του ἢ ὅπως οὐδέποτε στερήθηκε τὸ τσιγάρο ἐκεῖνος πὺ δὲν τράβηξε στὴ ζωὴ του οὔτε μία ῥουφηξιά, ὑπήρξαμε οἰκογένεια πολὺ ὀμιλητικὴ, γελαστή, χαρούμενη, σύμφωνη, εὐτυχημένη, δὲν θυμοῦμαι νὰ εἶχα ποτέ κανένα παράπονο ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου, 8 κι ἐν τέλει 5 ἀδέρφια δὲν ἀντιληφτήκαμε ποτέ τί εἶναι ὁ φθόνος, και θυμοῦμαι τοὺς γονεῖς μου μὲ ἀπέραντη εὐγνωμοσύνη, παρ' ὅλο πὺ ἀπὸ τὴν προμνημονευθεῖσα ἡλικία ὑπῆρξα αὐτοσυντήρητος και ἀπόλυτα χειραφετημένος. αὐτὰ πὺ λὲν οἱ σημερινοὶ ψυχολόγοι και παιδαγωγοὶ γιὰ καταπίεσι, ἀποστέρησι, ἀπωθημένα, κομπλεξικούς, κλπ. εἶναι ἀρλοῦμπες. οἱ γονεῖς μου δὲν γνώριζαν κὰν τὴν ὑπαρξὶ τῆς λέξεως «ψυχολογία»· κι ἂν τὴν ἄκουγαν, θὰ νόμιζαν ὅτι ἔτσι λέγεται ἀλλιῶς τὸ ψυχασάββατο.

Τὸ καθεστῶς πὺ ἐπικρατεῖ στὰ σχολεῖα σήμερα, ὅπου ὁ μὲν μα-

θητής μορφεῖ ν' αὐθαδιάσῃ ἢ καὶ νὰ προπηλακίσῃ καὶ νὰ σκυλοβρίσῃ τὸν καθηγητὴ, ἀκόμη καὶ νὰ χειροδικήσῃ, ὁ δὲ καθηγητὴς δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ κατσαδιάσῃ τὸ μαθητὴ, εἶναι ἀπαράδεκτη κακοήθεια παρακμιακῆς καὶ διεστραμμένης κοινωνίας, πὺν ἔχει μεταβάλλει τὰ σχολεῖα σὲ εἰδικὰ φρενοκομεῖα, ὅπου οἱ φρενοβλαβεῖς «θεραπεύονται» βρίζοντας καὶ πλακώνοντας στὸ ξύλο τοὺς γιατροὺς καὶ τοὺς νοσηλευτὰς, σύμφωνα μὲ μιὰ νέα ψυχιατρικὴ μέθοδο. ἀσφαλῶς τὰ κυριώτερα θύματα τέτοιων κακοήθων παιδιῶν δὲν εἶναι οἱ δάσκαλοι· εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς· καὶ μᾶλλον τοὺς ἀξίζει. διότι ἡ κοινωνία, στὴν ὁποία βγαίνουν σὲ λίγο ἐθισμένα ἔτσι, δὲν εἶναι οὔτε μαμὰ οὔτε καθηγητὴς, ἀλλ' ὁ διπλανὸς φαντάρος, ὁ συμφοιτητὴς, ὁ συνάδελφος, ὁ γείτονας, ὁ ὁποιοσδήποτε πὺν ἔχει ἐλεύθερο καὶ χέρι καὶ μαχαίρι.

Ἐπὶ ἤρῃ μαθητὴς πολὺ φρόνιμος καὶ ἥσυχος. στὸ γυμνάσιο δὲν τιμωρήθηκα ποτέ. οὔτε μὲ λεκτικὴ παρατήρησι. στὸ δημοτικὸ δυὸ ἢ τρεῖς φορὲς δέχτηκα ἀπὸ δυὸ βεργές στίς παλάμες μόνο σὲ ὁμαδικὴ τιμωρία ὅλης τῆς τάξεως. καὶ στὰ 16 χρόνια τῆς μαθητείας μου ὑπῆρξα στοὺς δασκάλους μου πολὺ ἀγαπητός, καὶ τοὺς ἀγαποῦσα κι ἐγὼ καὶ τοὺς σεβόμουν. ἐξαιρέσεις ἀποτέλεσαν δυὸ κακοποιήσεις μου. μιὰ ἦταν ἐκείνη πὺν διηγήθηκα στὸ προηγούμενο ἄρθρο «Μαθητικὴ μου περιπέτεια», ἡ ὁποία μοῦ συνέβη σὲ ἡλικία 13 ἐτῶν στὴ Β' γυμνασίου τὸ 1954, καὶ μιὰ ἐκείνη ἡ ὁποία μοῦ συνέβη σὲ ἡλικία 9 ἐτῶν στὴν Δ' δημοτικῶν τὸ 1950.

Ἦταν περίπου ἕξι μῆνες μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου. ὁ κακοποιὸς δάσκαλος εἶχε τὸ ἐπίθετο ἑνὸς σημερινῶ πολιτικάντη, ἐκείνου πὺν ἔγραψε γιὰ τὸ Χριστὸ χυδαιότητες ἀρρωστημένης καὶ βρόμικης διανοίας. τὸ μικρὸ του ὄνομα ὡς ὑποκοριστικὸ ἀρχίζε ἀπὸ τὸ ἴδιο γράμμα μὲ τὸ ὑποκοριστικὸ τοῦ σημερινῶ ἀλλ' ἦταν ἄλλο ὄνομα. ἦταν κι ἐκεῖνος ἀπὸ τὸ ἴδιο νησι καὶ τὴν ἴδια πόλι· ἦταν τὸ ἴδιο ὄμορφος καὶ μὲ ὠραῖα μαλλιά καὶ μελαχροινός, κι ὁ σημερινὸς τοῦ μοιάζει πολὺ. ἦταν γεννημένος κατὰ τὴ δεκαετία 1910-20, ἔχοντας ἡλικία πατέρα σὲ σύγκρισι μὲ τὸν σημερινό. γιὰ ὅλ' αὐτὰ ἐνδέχεται νὰ εἶναι συγγενεῖς. ἦταν ἐπίσης ὁ δάσκαλος ἀνύπαντρος. ἔκανε τελείως ἀδιάντροπες καὶ πρωτόφαντες γιὰ τὸ χωριὸ μου λεκτικὲς σεξουαλικὲς ἐπιθέσεις σὲ μιὰ ὄμορφη μικρὴ δασκάλα, ἀπόφοιτη τοῦ ἑξαταξίου γυμνασίου, τόσο πὺν ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἔλεγαν στοὺς ἄλλους· «Πάλι ὁ Ἄ. εἶπε ἄσχημα λόγια στὴν Ἀννούλα! θέλει νὰ τῆς κἀνῃ ἄσχημα λόγια!». νιώθαμε τὴ μικρὴ δασκάλα νὰ τὸν φοβᾶται. φαίνεται ὅτι εἶναι κληρονομικὸ τους πρόβλημα, ἂν εἶναι ὄντως συγγενεῖς. ὁ δάσκαλος ἐκεῖνος ἔμεινε στὸ σχολεῖο μας δύο μῆνες. μιὰ μέρα, καθὼς παίζαμε κατὰ τὸ διάλειμμα στὴν αὐλὴ καὶ φωνάζαμε πολλοὶ μαζὶ μαθηταί, φώναξα

κι ἐγὼ δυνατά» ὄχι κακὰ λόγια, πού τέτοια δὲν ἔλεγα ποτέ, ἀπλῶς λόγια φιλικὰ τοῦ παιχιδιοῦ. κι ὁ ἐν λόγῳ δάσκαλος βρισκόταν στὴν αὐλὴ καὶ μᾶς ἄκουσε. καὶ με φώναξε με τ' ὄνομά μου, πράγμα πού μ' ἐξέπληξε, γιατί δὲν εἶχε τὴν τάξι μου, καὶ νόμιζα ὅτι δὲν με γνώριζε, τόσο καινούργιος. ὅταν γύρισα καὶ τὸν ἀντίκρυσσα, ἀπὸ ἀπόστασι τριῶν μέτρων μοῦ ἔρριξε κατάμουτρα μιὰ λεπτὴ καὶ σουβλερὴ βέργα, ὅπως ῥίχνουν καὶ καρφώνουν τὸ στιλέτο, καὶ ἡ αἰχμὴ της με χτύπησε ἕναν πόντο κάτω ἀπὸ τὸ δεξιό μου μάτι. ἔπειτα ἔσκυψε, μάζεψε τὴ βέργα του, κι ἀπομακρύνθηκε ἀμέριμος, σὰ νὰ μὴν εἶχε συμβῆ τίποτε, λέγοντάς μου μόνο· «Εἶσαι καὶ Χριστιανός!». (στὸ χωριό ὁ πατέρας μου ἦταν γνωστὸς γιὰ τὴν εὐσέβειά του). κι ἐγὼ μὲν ἔσκυψα, γιὰ νὰ μὴ στάξῃ τὸ αἷμα στὰ ῥοῦχα μου, καὶ σκέπαζα τὴν πληγὴ με τὴν παλάμη, οἱ δὲ συμμαθηταί μου με τράβηξαν στὸ γραφεῖο, ὅπου μιὰ δασκάλα με περιέθαλπε ἀπὸ τὸ σχολικὸ φαρμακεῖο.

Τὴν ἄλλη μέρα σ' ἕνα παρατεταμένο διάλειμμα με κάλεσε ὁ διευθυντὴς στὸ γραφεῖο, ὅπου ἦταν καὶ οἱ ἄλλοι ἑφτά δάσκαλοι, καὶ μοῦ εἶπε αὐστηρά· «Θὰ σὲ ῥωτήσω, καὶ θὰ μοῦ πῆς τὴν ἀλήθεια· κι ἀλίμονό σου ἂν πῆς ψέμματα ἢ ἀρηθῆς νὰ μοῦ φανερώσης τὴν ἀλήθεια· τί πληγὴ εἶναι αὐτὴ στὸ μάτι σου;». «Μὲ χτύπησε μιὰ βέργα». «Ποιὸς σοῦ τὴν ἔρριξε; λέγε!». «Ὁ κύριος Τάδε». «Τὸν βλέπεις ἐδῶ μέσα;». «Ναί». «Δεῖξε τον με τὸ δάχτυλό σου». τὸν ἔδειξα. «Ἐβγα ἔξω· καὶ δὲν θὰ πῆς σὲ κανέναν τίποτε· κατάλαβες;». «Κατάλαβα». στὸν πατέρα μου, πού με ῥώτησε, εἶπα· «Παίζαμε ἄγρια πολλοὶ μαζὶ καὶ πληγώθηκα». μοῦ εἶπε· «Κάποιο νύχι σὲ γραπάτσωσε· θὰ βγάλετε καὶ τὰ μάτια σας καμμιά φορὰ! νὰ προσέχησι! τ' ἄκουσες;». «Ἦ ἀκουσα».

Ὁ δάσκαλος ἐκεῖνος μετὰ τὴν ἀνάκρισί μου δὲν μπῆκε σὲ τάξι μαθητῶν· καὶ μετὰ τρεῖς μέρες δὲν ἐμφανίστηκε στὸ σχολεῖο ἢ στὸ χωριό. ἐνδέχεται τὸ ἐπεισόδιο μ' ἐμένα νὰ μὴν ἦταν ἡ αἰτία τοῦ ἐξαφανισμοῦ του, διότι τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες τοῦ συνέβησαν κι ἄλλα. δυὸ μέρες προτοῦ νὰ με χτυπήσῃ με τὴ βέργα του, πῆγε νὰ κἀνῃ κάποια προπαγάνδα σ' ἕνα παλληκάρι, χωρὶς νὰ ξέρῃ σὲ ποιόν μιλοῦσε, κι ἐκεῖνος παρὰ λίγο θὰ τὸν σκοτώνε ἐπὶ τόπου μ' ἕνα φτυάρι· ἕνα χρόνον πιὸ μπροστὰ εἶχε σκοτωθῆ στὸν πόλεμο ὁ ἀδερφός του. ὁ δάσκαλος μόλις πού γλύτωσε. καὶ δυὸ μέρες μετὰ τὸ χτύπημά μου τὸν ἔπιασαν δυὸ ἄντρες στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ τὸ σούρουπο με φτυάρια καὶ κασμάδες, καὶ με τὴν ἀπειλὴ ὅτι θὰ τὸν σκοτώσουν τὸν ὑποχρέωσαν νὰ φωνάξῃ «Ζήτω τὸ ἔθνος», «Ζήτω ὁ Παπάγος»· κι ὅταν ἐκεῖνος φώναξε, τὸν ὑποχρέωσαν νὰ γονατίσῃ μέσα στὴ λάσπη, τοῦ τράβηξαν ὁ καθένας ἀπὸ ἕνα αὐτί, ὅπως καυχῆθηκαν τοῦλάχιστο, καὶ τὸν ἄφησαν νὰ φύγῃ. καὶ δὲν ξαναεμφανίστηκε στὸ σχολεῖο ἢ στὸ χωριό.

Καὶ τὸ 1948, ὅταν πῆγαίνα στὴ Δευτέρα δημοτικοῦ καὶ ἤμουν 7 ἐ-

τῶν, ἓνας δάσκαλος ἀπὸ τῆ Λαμία, πολὺ νευρικός, ποὺ πέρασε ἀπὸ τὸ σχολεῖο μας μόνον γιὰ μιὰ ἐβδομάδα, κακοποίησε ἓνα συμμαθητὴ μου μπροστὰ σ' ὅλη τὴν τάξι πολὺ ἄγρια. μὲ τὸ ἓνα χέρι τὸν ἔπιανε γερὰ ἀπὸ τὸ αὐτὶ καὶ μὲ τὸ ἄλλο τοῦ ἔδωσε μὲ μιὰ χοντρὴ βέργα ἓκατὸ βεργιές σ' ὅλο τὸ σῶμα του, ὅπου λάχη, διατάζοντας ἓνα ἄλλο παιδὶ νὰ τὶς μετρήσῃ φωναχτά. καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος κάποια στιγμή πήδησε δέκα ἀριθμούς, λ.χ. ἀπὸ τὸ 49 ἀντὶ νὰ πῆ 50 εἶπε 60, ὁ δάσκαλος τοῦ ἔδωσε καὶ ἐκείνου 10 ἄγριες βεργιές ὅπου λάχη γιὰ τὴ «ζαβολιά» του, χωρὶς ν' ἀφήσῃ τὸ αὐτὶ τοῦ πρώτου παιδιοῦ, καὶ ἀντικατέστησε τὸ «ζαβολιάρη» μὲ ἄλλο μαθητὴ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν τρομάρα του μετροῦσε πιὸ προσεκτικά. ἀκόμη δὲν μποροῦ νὰ ξεχάσω πῶς τὸ παιδὶ μὲ τὶς 100 βεργιές ἔκλαιγε καὶ παρακαλοῦσε τὸ δάσκαλο νὰ σταματήσει· «Μή, δάσκαλε...». στὸ τέλος ἦταν ἓνα ῥάκος σὰν ἄδειο ῥοῦχο ποὺ δὲν στέκεται, καὶ δὲν μποροῦσε νὰ βγῆ ἀπὸ τὴν τάξι, καθὼς ὁ δάσκαλος, σέροντάς τον ἀπὸ τὸ αὐτὶ μέχρι τὴν πόρτα, τὸν πέταξε ἔξω μὲ μιὰ κλωτσιά. ὅλα τὰ παιδάκια εἴχαμε φριξίσει. ἡ αἰτία ἦταν ὅτι τὸ παιδὶ μέσα στὸ μάθημα γέλασε. τὴν ἄλλη μέρα ὁ ἀνισόρροπος βασανιστὴς ἔφυγε ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ δὲν ξαναφάνηκε. δὲν μάθαμε ἂν τὸ πρᾶγμα τὸ ἔμαθαν οἱ δάσκαλοι. πρέπει ὅμως νὰ τὸ ἔμαθαν καὶ κάτι νὰ ἔκαναν, διότι στὴν τάξι μας ἦταν καὶ ἔβλεπε τὰ παραπάνω καὶ ὁ μικρότερος γιὸς τοῦ τότε διευθυντοῦ μας.

Νομίζω λοιπὸν ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ δυὸ δάσκαλοι καὶ ὁ καθηγητὴς ποὺ μὲ κακοποίησε στὴ Β' γυμνασίῳ ἦταν ψυχοπαθεῖς κακοποιοί. τὸ ὅτι οἱ δυὸ πρώτοι ἦταν καὶ τῆς ἴδιας ἰδεολογίας –γιὰ τὸν τρίτο τὸν ἀπὸ τῆ Λαμία δὲν μάθαμε τί ἦταν– ἦταν μόνον συμπτωματικὸ. καὶ μᾶλλον δὲν γνωρίζονταν μεταξὺ τους. οἱ σχολικὲς τιμωρίες πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ γιὰ τοὺς δασκάλους καὶ καθηγητάς. νὰ ἐπιβάλλονται μετὰ ἀπὸ προσεκτικὲς ἀνακρίσεις, στὴν ἀνάγκη καὶ μὲ τὴ βοήθεια πεπειραμένων ἀστυνομικῶν ἢ δικαστικῶν ἢ εἰσαγγελέων ἀνακριτῶν, καὶ νὰ φτάνουν μέχρι πολυετεῖς φυλακίσεις καὶ ἰσόβια κάθειρξι. καὶ καλλίτερα τῶν παιδιῶν εἰδικὰ οἱ κακοποιήσεις νὰ διώκονται καὶ αὐτεπαγγέλτως. καὶ ἂν οἱ βασανιστὰι εἶναι ψυχοπαθεῖς, νὰ ἐγκλείωνται σὲ εἰδικὰ φρενοκομεῖα φυλακῶν. τὸ ἔγκλημα, ἐφ' ὅσον συμβαίνει σ' ὀποιαδήποτε κοινωνία, συμβαίνει καὶ στὴ σχολικὴ· μὲ δράστες καὶ δασκάλους καὶ μαθητάς. καὶ εἰδικὰ τῆς σχολικῆς κοινωνίας τὸ ἔγκλημα πρέπει νὰ πατάσεται. ὅπωςδήποτε δὲ νὰ πατάσεται καὶ τὸ μικρὸ ἔγκλημα τῶν μικρῶν δραστῶν καὶ κακοποιῶν, τῶν μαθητῶν, τὸ ὁποῖο εἶναι μικρὸ στὴ ζημιὰ ἀλλὰ μεγάλο στὴν πρόθεσι καὶ τὴν κακοήθεια.

19. ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν δύο φύλων παράγει φθόνον, ὅπως καὶ κάθε ἀνταγωνισμὸς, καὶ ὁ φθόνος τοῦ ἄλλου φύλου παράγει κιναίδους καὶ λεσβίες· καὶ ἂν δὲν τοὺς φτάσῃ μέχρι τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, ὅπωςδὴποτε τοὺς ἀφαιρεῖ πολὺ ἀπὸ τὸ φυσικὸ φῦλον τους· ἀφαιρεῖ πολὺ ἀντρισμὸ ἀπὸ τ' ἀγόρια καὶ πολλὴ θηλυκότητα ἀπὸ τὰ κορίτσια. αὐτὸ εἶναι καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα αἷτια τοῦ ὅτι σήμερον διακατέχει καὶ τὰ δύο φύλα μεγάλη σεξουαλικὴ ἀφλογιστία· ἄστυτοι ἄντρες καὶ ἀνοργασμικὲς γυναῖκες. τὸ δεῦτερον ἀπὸ τὰ βαριά αἷτια εἶναι τὸ μικτὸ σχολεῖον. γιὰ τὰ θέματα αὐτὰ ἔγραψα πρὶν ἀπὸ 17 χρόνια τὸ σύγγραμμά μου «Οἱ ἔκφυλοι»· δηλαδὴ «οἱ ἔξω ἀπὸ τὸ φῦλον τους»· αὐτοὶ ποὺ βγήκαν ἀπὸ τὸ φῦλον τους, γιὰ νὰ ἐνταχθοῦν στὸ ἄλλο φῦλον, τὸ ὅποιο φθόνησαν, ἀλλὰ φυσικὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν· εἶναι τὸ ἀκατόρθωτον. γι' αὐτὸ εἶναι ἐπιβεβλημένον τὰ σχολεῖα ὅλα νὰ εἶναι χωριστὰ ἀρρένων καὶ θηλέων. ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ δημοτικοῦ μέχρι τέλους τοῦ λυκείου. καὶ ὅσο μικρότερη εἶναι ἡ ἡλικία τῶν μαθητῶν, τόσο πιὸ ἐπιβεβλημένος εἶναι ὁ χωρισμὸς τῶν δύο φύλων. τὸ μικρότερον κίνδυνον διατρέχουν τὰ παιδιὰ τοῦ λυκείου· διατρέχουν ὅμως ἀκόμη κάποιον κίνδυνον. στὸ πανεπιστήμιον μποροῦν νὰ εἶναι τὰ δύο φύλα μαζί, διότι πρὸ πολλοῦ ἔχουν σχηματιστῆ γιὰ τὰ καλὰ οἱ ἄντρες καὶ οἱ γυναῖκες, καὶ δὲν κινδυνεύουν πιά καθόλου νὰ ἐκφυλισθοῦν.

Ὅσο γιὰ τὴν προγαμιαία καὶ ἐξώγαμη διαφθορά, ποὺ μπορεῖ ν' ἀναπτυχθῆ στὸ πανεπιστήμιον, διαφθορά καὶ ὄχι ἐκφυλισμὸς, αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἐνδιαφέρῃ τὴν ἐκπαίδευσιν γιὰ τρεῖς λόγους. α') διότι οἱ νέοι τότε ἤδη βρίσκονται στὴ γαμικὴ ἡλικία καὶ μποροῦν νὰ φλερτῶνται καὶ νὰ γαμπρίζουν καὶ νὰ νυφοδιαλέγουν καὶ νὰ παντρεύονται. β') διότι τότε τὸ ἄλλο φῦλον δὲν τὸ βρίσκουν μόνον στὸ πανεπιστήμιον. γ') διότι ἡ ἐκπαίδευσιν γιὰ τὴν ἐκτὸς σχολείου ἠθικὴν μαθητῶν καὶ καθηγητῶν δὲν πρέπει νὰ ἐνδιαφέρεται· δὲν τὴν ἀφορᾷ, δὲν τῆς πέφτει λόγος.

Ὁ ἐκ τοῦ συστάδην ὅμως ἀνταγωνισμὸς τῶν δύο φύλων κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ ἐφηβικὴν ἡλικία, ὁ φθόνος τοῦ ἄλλου φύλου, καὶ ὁ ἐκφυλισμὸς ποὺ παράγει διεστραμμένους ἢ ἔστω ἀτροφικοῦ ἀντρισμοῦ καὶ ἀτροφικῆς θηλυκότητος, πρέπει ν' ἀποτρέπεται μὲ κάθε τρόπον. καὶ ἡ μόνη ἀποτροπὴ, προκειμένου γιὰ σχολεῖα, εἶναι τὰ ξεχωριστὰ σχολεῖα γιὰ τὸ κάθε φῦλον.

Ἡ πάμφτωχη καὶ ὑποσιτισμένη ἐμπόλεμη καὶ μεταπολεμικὴ σχολικὴ ἐποχὴ μου (1947-59) δὲν εἶχε τὴν πολυτέλειαν τῶν συμπαρομαρτουσῶν παραμέτρων, ν' ἀναπτυχθῆ ὡς ἔκφυλη ἔξ ἀιτίας τῆς συμφοιτήσεως ἀρρένων καὶ θηλέων. τότε δὲ στὴν αὐτὴν τοῦ σχολείου παιζα-

με τελείως χωρισμένοι οί μαθηταί και οί μαθήτριες, και ἦταν μεγάλο ὄνειδος νά κυκλοφορήσῃ μαθητῆς στήν κοριτσιίστικη περιοχὴ τῆς ἀλλῆς. μόλις πού ἦταν ἀνεκτὸ νά τῆ διασχίσῃ γιὰ λίγο, γιὰ νά πῆ κάτῃ στήν ἀδερφή του. και μέσα στήν τάξι ὑπῆρχε σέβας πρὸς τὸ ἄλλο φύλο· ἐννοῶ αὐτόματη ἀποφυγὴ πλησιάσματος και δέος στή συμπεριφορὰ και στὶς ἐκφράσεις μπροστὰ στὸ ἄλλο φύλο. κι αὐτὸ δὲν τὸ ἐπέβαλλαν ποτὲ οἱ δάσκαλοι και οἱ καθηγηταί, οὔτε τὸ ὑπαγόρευαν, οὔτε καὶ τὸ ὑπαινίσσονταν. γινόταν αὐτομάτως και θεωροῦνταν αὐτονόητο. στὶς ἐπιδόσεις κανεὶς ἀνταγωνισμὸς δὲν ὑπῆρχε ἀνάμεσα στὰ δύο φύλα, τοῦλάχιστο στὰ χωριά μας· δὲν ξέρω γιὰ τὶς πόλεις. στήν τάξι μου ὅλα τὰ κορίτσια ἦταν στὶς ἐπιδόσεις ἀπὸ τὸ μέσον και κάτω, και δὲν σπούδασε καμμία. ἂν και πάλι δὲν εἶμαι βέβαιος γιὰ τὸ ὅτι δὲν ἐπηρεάστηκε ἔστω κι ἐλάχιστα κάποιος τοῦ μέτρου ἐπιδόσεως τῶν κοριτσιῶν. σήμερα ἀπὸ τὸ κλίμα ἐκεῖνο δὲν ὑφίσταται οὔτε ἴχνος. τὰ σχολεῖα εἶναι σχεδὸν ἄντρα ὀργίων και ἀφυλάκτου συγχρωτισμοῦ ἄκρως ἐπικινδύνου. παρὰ ταῦτα οὔτε γιὰ τὴ δική μου ἐποχὴ ἐγκρίνω τὴ συμφοίτησι τῶν δύο φύλων, ὅταν εἶναι ἀνήλικα. στὸ σοβαρὸ αὐτὸ ζήτημα πρέπει νά λαμβάνεται σοβαρὰ ὑπ' ὄψιν και ἡ ἐνδεχόμενη ἐλάχιστη βλάβη ἔστω κι ἐνὸς μετριωτάτου μαθητοῦ ἢ μαθητριάς. δὲν ἐγκρίνω κάτῃ, ἐπειδὴ τὸ ἔζησα ὁ ἴδιος. δὲν εἶχα ὀργανώσῃ τὴ συμφοίτησι ἐκεῖνη ἐγώ. ἀλλὰ κι ἔτσι τότε τὰ ἦθη ἦταν ἐντελῶς ἄλλα.

Παντρεμένος καθηγητής, πού ἐρχόταν στὸ γυμνάσιό μας ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, τάφτιαξε μὲ μαθήτρια τῆς Ε' (= Γ') γυμνασίου, και πῆγαν τὸ ἀπόγευμα νά ἐρωτοτροπήσουν στὸ σανιδένιο παράπηγμα, ὅπου στεγαζόμεσταν οἱ τρεῖς πρῶτες τάξεις. τοὺς παρακολούθησαν κρυμμένοι μαθηταί τῆς Ζ' και Η' (= Ε' και F') τάξεως, και πέντε λεπτὰ μετὰ τὴν εἴσοδό τους ὤρμησαν ὅλοι στήν ἰσόγεια τάξι. οἱ ἐρρασταὶ πήδησαν ἀπὸ τὸ παράθυρο ἔξω μὲ ἄζωστα τὰ ροῦχα τους και λυτὰ τὰ κορδόνια τῶν παπουτσιῶν τους κι ἔφυγαν. οἱ μαθηταί κυνήγησαν τὸν καθηγητὴ και τὸν ἔφτασαν στὰ γειτονικὰ χωράφια. εἶχε πατήσῃ τὰ κορδόνια του και εἶχε πέσει κατὰ γῆς. ἔβαλαν ὅλοι ἀπὸ ἐνα πόδι πάνω στὸ στήθος τοῦ πεσμένου και τοῦ εἶπαν· «Μέχρι τὸ πρωῖ, πρὶν βγῆ ὁ ἥλιος, θὰ φύγῃς ἀπὸ τὴν πόλι μας, ὅπως πρὶν ἀπὸ 15 χρόνια οἱ πατεράδες μας ἔδιωξαν γιὰ παρόμοιο λόγο τὸν τελευταῖο δεσπότη μας Εὐγένιο, γιὰτὶ ἀλλιῶς θὰ σὲ σφάξουμε σὰ γίδι, ὅπως πρὶν ἀπὸ 8 χρόνια οἱ πατεράδες μας ἔσφαξαν τὸ νομάρχῃ στήν ἀυλὴ τῆς ἐκκλησίας. κατάλαβες;». «Κατάλαβα». κι ἐξαφανίστηκε τὴ νύχτα. και ἡ μαθήτρια δὲν ξαναπάτησε στὸ σχολεῖο. τὸ δὲ βρακί της, πού τὸ βρῆκαν παρατημένο στήν τάξι, οἱ μαθηταί ἐκεῖνοι τὸ κρέμασαν στήν κορυφὴ ἐνὸς ψηλοῦ δέντρου μπροστὰ στὸ γυμνάσιο. κανεὶς

ἄλλος δὲν μποροῦσε ν' ἀνεβῆ νὰ τὸ κατεβάσῃ. τὴν ἀνοιξὶ τὸ ἔκρουσαν τὰ φύλλα τοῦ δέντρου. τὸν ἄλλο χειμῶνα οἱ σάπιες κλωστές, ποὺ φαίνονταν ἀκόμη, δὲν ἔδειχναν τί ἦταν πέρουσι. ἐγώ, δωδεκαετῆς τῆς Γ' (= Α') τάξεως, εἶχα μείνει ἐμβρόντητος γιὰ τὸν καθηγητὴ, ποὺ τόσο ἐκτιμοῦσα, κι ἐκεῖνος μοῦ εἶχε βάλει βαθμὸ 20.

Ὅταν πῆγαίνα στὴν Ε' (Γ' τάξι), οἱ καθηγηταὶ μᾶς παρώτρυναν νὰ κάνουμε κάτι τὸ πρωτοφανές· «συλλαλητήριο» (= διαδήλωσι) γιὰ τὴν Κύπρο ποὺ πολεμοῦσε γιὰ τὴν ἐλευθερία της. μᾶς εἶπαν ὅτι μᾶς παραχωροῦν δυὸ ἀπὸ τὶς ὥρες τῶν μαθημάτων. ἔδωσαν καὶ τὴ σημαία στὸ σημαιοφόρο. πῆγαμε μόνοι μας παραταγμένοι σὲ εὐτακτες τριάδες στὸ δημαρχεῖο κι ἔπειτα στὸ στρατόπεδο, εἶπαμε τὸν ἐθνικὸ ὕμνο, καὶ ὁ δήμαρχος μὲ τὸ ἐπιτελεῖο του στάθηκαν προσοχή, κι ὁ συνταγματάρχης μὲ τοὺς ἀξιωματικούς του χαιρετοῦσαν τὴ σημαία μας σὲ στάσι προσοχῆς· μᾶς συγχάρηκαν μὲ χειραψία στὸ σημαιοφόρο, καὶ ἀκριβῶς στὴν ὥρα, ποὺ μᾶς εἶπαν οἱ καθηγηταὶ μας, γυρίσαμε στὰ μαθήματά μας. ἔπαινό μας δημοσίευσε ἡ τοπικὴ ἔφημερίδα.

Ὅταν ἤμουν στὴν Η' (= F') τάξι (1959), οἱ συμμαθηταὶ μου σὲ ἡμερήσια ἐκδρομὴ ζήτησαν τὴν ἄδεια τοῦ γυμνασιάρχου νὰ τραγουδήσουν τὸ «Σαμιώτισσα Σαμιώτισσα» μπροστὰ στὰ κορίτσια, κι ἐκεῖνος τοὺς ἐπέτρεψε χαμογελώντας καὶ λέγοντας· «Εἶστε μεγάλοι τώρα, αὐριο παντρεύεστε». ἄλλοι καιροὶ ἄλλα ἦθη.

Τὴν ἄλλη χρονιά ὡς πρωτοετῆς φοιτητῆς ἄκουσα συμφοιτητὴ μου νὰ μοῦ λέῃ ταραγμένος ὅτι τοῦ ῥίχτηκε ἓνας κίναϊδος βοηθὸς καθηγητοῦ, κι ὅταν αὐτὸς τὸν ἀπέκρουσε, ἐκεῖνος ἀπείλησε ἐκδίκησι· κι ἔμεινα πάλι ἐμβρόντητος. ἤξερα γιὰ τὰ Σόδομα, ἤξερα τί λέει κι ὁ Παῦλος γιὰ τοὺς τοιοῦτους στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (1, 23-27), κι ἔχοντας διαβάσει πρόσφατα τὰ ἅπαντα τοῦ Λυσίου, εἶχα δὴ τί λέει στὸν Ἑρωτικόν του, καὶ ἤξερα πὰ τί γινόταν στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἀλλὰ νόμιζα ὅτι αὐτὰ γίνονταν μόνο στὴν εἰδωλολατρικὴ ἀρχαιότητα. καὶ γιὰ νᾶμαι ἀκριβέστερος, καὶ γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες εἶχα μείνει ἐμβρόντητος, ἰδίως γιὰ τοὺς τρεῖς τραγικούς καὶ τὸν Πίνδαρο καὶ τὸ Σωκράτη καὶ τὸν Πλάτωνα. κι ἀπὸ τότε δρομολόγησα τὴ σχετικὴ ἔρευνά μου, ἢ ὅποια μετὰ 32 χρόνια ἀπέληξε στὸ προετοιμημένο σύγγραμμά μου. ἐπίσης ἄκουγα στὸ χωριό μου σὰ βρῆσι τὴ λαϊκὴ λέξι μὲ τὴν ὅποια λέγονται οἱ τοιοῦτοι, ἀλλὰ τότε νόμιζα ὅτι ἐννοοῦνται οἱ βιασταὶ γυναικῶν. πρώτη μου φορὰ μάθαινα ἀπὸ τὸ συμφοιτητὴ μου ὅτι ὑπάρχουν τέτοιοι καὶ σήμερα.

Ἐπαναλαμβάνω συμπερασματικῶς· σ' ὅλη τὴν ἐκπαίδευσί τὴν πρὸ τοῦ πανεπιστημίου πρέπει νὰ ὑπάρχουν ξεχωριστὰ σχολεῖα γιὰ τὸ κάθε φύλο.

20. Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

Στὸ ἄρθρο γιὰ «Τὰ δύο φύλα στὴν ἐκπαίδευσι» εἶπα γιὰ γυναῖκες στὸ πανεπιστήμιο· συμβατικά μόνο. διότι δὲν ἔχω σκοπὸ νὰ διορθώσω τὴν κοινωνία, ἀλλὰ τὴν παιδεία μόνο. κατὰ τὰ ἄλλα προσωπική μου ἄποψι, βιβλικῆς καὶ χριστιανικῆς προελεύσεως ἄποψι, εἶναι οἱ γυναῖκες νὰ μὴ σπουδάζουν πέρα ἀπὸ τὸ λύκειο, νὰ μὴν ἐργάζονται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, ν' ἀφοσιώνονται στὰ παιδιά τους καὶ στὸν ἄντρα τους· κι ὅτι ἡ γυναῖκα μπορεῖ νὰ ἔχη μόνο τέσσερες προϋσταμένους ἢ ἐργοδότες· τὸν πατέρα της, τὸν ἀδερφὸ της, τὸν ἄντρα της, καὶ τὸ γιό της. τὸ ἄλλο εἶναι τὸ κυριώτερο αἴτιο τῆς ἐξαχρειώσεως τῆς κοινωνίας, ἐξαχρειώσεως ποὺ ἐννοεῖται ὄχι μόνον ὡς διαφθορὰ ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκφυλισμός. τὸ λέω αὐτὸ μόνο γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ὅσους ἄλλους τὸ ἀποδέχονται χωρὶς ἀντίρρησι· ὄχι γιὰ τοὺς διαφωνοῦντες, ποὺ δὲν μ' ἐνδιαφέρουν. ἐπαναλαμβάνω, δὲν ἔχω σκοπὸ νὰ διορθώσω τὴν κοινωνία.

Μέχρι τὸ τέλος τοῦ γυμνασίου ἡ γυναῖκα εἶναι καλὸ νὰ σπουδάζη· στὸ λύκειο μπορεῖ ἐπίσης νὰ σπουδάζη μέχρι τέλους, ἐκτὸς φυσικὰ ἂν ἔχη παντρευτῆ· ἂν δὲν πῆγε καθόλου ἢ τὸ διέκοψε, ἐπειδὴ παντρεύτηκε.

Καὶ στὸ λύκειο, ἂν πάη σ' αὐτὸ καὶ ἂν τὸ βγάλη, εἶναι προτιμότερο νὰ πηγαίνει στὸ λύκειο τῶν γραμμάτων, δηλαδὴ στὸ φιλολογικόν. στὰ ἄλλα λύκεια θὰ μπορούσε νὰ πάη, ἂν εἶναι ἀρραβωνιασμένη, κι ὁ μέλλον σύζυγος τῆ θέλει στὸ λύκειο τῆς δικῆς του ἐπιστήμης, ἢ ἂν αὐτὴ ἀπὸ μόνη της ἔχη ἔντονη κλίσι σὲ κάποια ἐπιστήμη, ἢ τέλος πάντων ἂν τῆς εἶναι ἀδιάφορο σὲ τί λύκειο θὰ πάη, καὶ κάποιο λύκειο, ποὺ εἶναι κοντὰ στὸ σπίτι της, τὴν ἐξυπηρετῆ καλλίτερα.

Στὸ λύκειο ἡ μόρφωσι τελειώνει. καὶ ἡ γυναῖκα εἶναι καλὸ νὰ εἶναι μορφωμένη, ὅταν μπορῆ. στὸ πανεπιστήμιο ἡ μόρφωσι προεκτείνεται κι ἐξειδικεύεται μόνο στὶς σχολὲς τῶν ἐπιστημῶν τῶν γραμμάτων. στὶς σχολὲς τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν δὲν διδάσκονται γράμματα· οἱ ἐπιστῆμες ἐκεῖνες δὲν εἶναι γράμματα, οὔτε μόρφωσι. ἐπαναλαμβάνω, ἐκτὸς ἀπὸ τίς ἐπιστῆμες τῶν γραμμάτων (φιλολογία, ἱστορία, ἀρχαιολογία), ὅπου παρέχεται μιὰ ἐξειδικευμένη μόρφωσι, ἡ μόρφωσι τελειώνει στὸ λύκειο. καὶ εἶναι καλὸ νὰ ὑπάρχουν καὶ γυναῖκες μορφωμένες. εἰ δυνατόν, νὰ εἶναι μορφωμένες ὅλες.

Γυναῖκα στὸ πανεπιστήμιο, γιὰ φυσιολογικὴ κοινωνία, δὲν πρέπει νὰ πηγαίνει. ἡ ἐπιστήμη προάγεται χωρὶς τὴν γυναῖκα· τὴν προάγουν οἱ ἄντρες. καὶ γυναῖκα ἐργαζόμενη στὴν ἐκπαίδευσι, δηλαδὴ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι της, δὲν συνιστῶ. καὶ δὲν λύνω σχετικὰ προβλήματα. ἂς τὰ λύσουν ἐκεῖνοι ποὺ τὰ δημιουργοῦν. τὸ ἄρθρο αὐτὸ εἰδικὰ τὸ γράφω μόνο γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς, καὶ ὅσους ἄλλους συμφωνοῦν μαζί μου. δὲν ἀνέλαβα νὰ διορθώσω τοὺς ἄλλους.

21. ΣΠΟΥΔΕΣ ΤΩΝ ΦΤΩΧΩΝ

Τὰ καλὰ μυαλὰ τὰ κατάλληλα γιὰ γράμματα καὶ ἐπιστῆμες προέρχονται ἀδιακρίτως καὶ ἀπὸ φτωχοὺς καὶ ἀπὸ πλουσίους καὶ ἀπὸ ἀγρότες καὶ ἀπὸ ἀστούς. εἶναι ὅμως ἀλήθεια ὅτι πιο πολὺ προέρχονται ἀπὸ φτωχοὺς καὶ ἀπὸ ἀγρότες. καὶ γεννᾶται τὸ ζήτημα, ὅταν τὰ πανεπιστήμια γίνουσι ἰδιωτικά, μὲ δίδακτρα καὶ ἐξέταστρα, πῶς θὰ σπουδάσουν οἱ φτωχοὶ καὶ οἱ ἀγρότες ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὰ χωριά καὶ χρειάζονται καὶ ἔξοδα κατοικίας καὶ συντηρήσεως ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τους;

Ἐπειδὴ προέρχομαι ἀπὸ τὴν ἐπαρχία, τὴν ἀγροτιά, καὶ τὴν ἔσχατη φτώχεια, ἐπειδὴ, ὅταν σπούδαζα, πληρώναμε στὸ πανεπιστήμιον καὶ δίδακτρα, ποὺ ἦταν τὸ 80% τῶν σημερινῶν δαπανῶν γιὰ φροντιστήρια, μαζί δὲ μὲ τὰ ἐξέταστρα ἦταν τὸ 100%, καὶ ἐπειδὴ τότε οὔτε τὰ βιβλία ἦταν δωρεάν, οὔτε φοιτητικὴ στέγη ὑπῆρχε, ἡ δὲ φοιτητικὴ λέσχη τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου διέτρεφε μόνον 150 φοιτητάς, στοὺς ὁποίους δὲν συμπεριλήφθηκα, σᾶς λέω πῶς σπούδασα ἐγώ. μὲ ὑποτροφία τοῦ κράτους, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή μου μέχρι τὸ πτυχίον μου ἐπὶ τέσσερα ἔτη σπουδῶν ἀρίστευα καὶ πρῶτευα. ἦταν δὲ ἡ ὑποτροφία χρηματικὸ ποσὸν ἐπαρκὲς γιὰ ὅλες τὰς δαπάνες. μέχρι καὶ βιβλιοθήκη δημιουργήσα. (ἀγόρασα ὅλες τὰς ἐκδόσεις ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων τῆς Ὁξφόρδης, 80 τόμους, κάτι ποὺ μέχρι τὸ πτυχίον δὲν ἦταν ἀπαραίτητο).

Ὅταν τὰ πανεπιστήμια γίνουσι ὅλα ἰδιωτικά καὶ δαπανηρὰ ὅσο τὰ δύο κρατικὰ πανεπιστήμια τῶν φοιτητικῶν ἡμερῶν μου, τότε τὸ κράτος μπορεῖ νὰ δίνη ὑποτροφίας σ' ὅλους τοὺς δυνατοὺς φοιτητάς. μόνον αὐτοὺς χρειάζεται ἄλλωστε. καὶ μακάρι μόνον αὐτοὶ νὰ σπουδάσουν. οἱ ἄλλοι εἶναι ἄμμος στὰ γρανάξια τῆς ἐκπαιδεύσεως. καὶ θὰ πληρῶνῃ τότε τὸ κράτος πολὺ λιγώτερα ἀπ' ὅσα πληρῶνῃ τώρα μὲ τὴ «δωρεάν παιδεία» σ' ὅλους ἀνεξαιρέτως, ποὺ ἐκτρέφει χαραιοφάγους αἰωνίους ἢ πολυχρονίους φοιτητάς, καὶ στὶς φοιτητικὰς στέγες καὶ λέσχες στεγάζονται καὶ τρῶνε δωρεάν ἀκόμη καὶ ἀλλοδαποὶ λαθρομετανάστες. πολὺ λιγώτερα θὰ πληρῶνῃ, ἂν δίνη ὑποτροφίας στὸ 10% μέχρι καὶ 20% τῶν φοιτητῶν, ἐννοεῖται στοὺς καλλίτερους, ποὺ αὐτοὺς μόνον χρειάζεται. καὶ δὲν θὰ ἐκτρέφῃ χιλιάδες ὑψηλομισθῶν καθηγητῶν πανεπιστημίου καὶ ἄλλων μισθωτῶν ὑπαλλήλων διοικητικῶν καὶ ὑπηρετικῶν καὶ δὲν θὰ ἔχη καὶ τὶς ὑπέρογκες λειτουργικὰς δαπάνες τῶν κρατικῶν πανεπιστημίων.

Θὰ δύνουν δὲ ὑποτροφίας, εἶμαι σίγουρος, γιὰ τὸ συμφέρον τους, καὶ διάφορες βιομηχανίες, ἑταιρίες, ἐπιχειρήσεις, τράπεζες, κλπ., διότι θὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ πτυχιούχους ὑψηλῶν ἐπιστημονικῶν ἐπιδόσεων, ποὺ ἐπισυμβαίνει νὰ εἶναι καὶ ἐργατικοὶ καὶ ἄσχετοι μὲ δια-

δηλώσεις, γαυγίσματα, ἄσυλα, ἀποχές, καταλήψεις, πυρπολήσεις, καὶ λοιπὲς λεηλασίαι καὶ καταστροφές. θὰ δίνουν καὶ μεγάλα καπάρια καὶ πρὶμ καὶ μπόνους καὶ ἄτοκα δάνεια σπουδῶν, τὰ ὅποια θὰ ἐπιστρέφονται ὄχι ὡς χρήματα, ἀλλ' ὡς παροχὴ συμφωνημένων ὑπηρεσιῶν μετὰ τὸ πτυχίον, ἢ ὅποια πολλὰ φορὲς θὰ καταλήγη καὶ σὲ ὀριστικὴ πρόσληψι ἢ διορισμό. ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια τὰ ἰδιωτικὰ πανεπιστήμια, γιὰ λόγους διαφημιστικούς, θὰ παρέχουν, νομίζω, δωρεὰν σπουδὲς καὶ κάλυψι στεγαστικῶν καὶ διατροφικῶν ἀναγκῶν στὸ 1% τοῦλάχιστο τῶν φοιτητῶν τους, προφανῶς στὸν πρῶτο ἢ καὶ στὸν δεῦτερο φοιτητὴ κάθε ἔτους, καὶ θὰ τοὺς ἀνοίγουν καὶ ἓνα πανεπιστημιακὸ μέλλον πιθανόν. ἀλλὰ καὶ οἱ δεῦτεροι καὶ τρίτοι ὡς φοιτηταὶ φτωχοὶ θὰ ἔχουν εὐκαιρίες. ἓνας συμμαθητὴς καὶ συμφοιτητὴς μου, φοιτητὴς μετρίαις ἐπιδόσεως, παιδί ἀγροτικῆς οἰκογενείας, σπούδασε οἰκονομικὴ ἐπιστήμη (Π.Ο.Ε.) ὡς ὑπότροφος τῆς Ε.Ο.Κ. (= Ἑλληνικὸς Ὄργανισμὸς Καπνοῦ), ἄλλος σπούδασε τὴν ἴδια ἐπιστήμη ὡς ὑπότροφος μιᾶς τραπέζης, καὶ ἓνας τρίτος σπούδασε ὡς ὑπότροφος κληροδοτήματος ποῦ διαχειριζόταν ὁ δῆμος του. καὶ οἱ τρεῖς, μέτριοι φοιτηταί, ἔπαιρναν τὴν ὑποτροφία μὲ τὴ συμφωνία ὅτι, ὅταν πάρουν πτυχίον, θὰ ὑπηρετήσουν τοὺς δότες ὡς μισθωτοὶ ὑπάλληλοί τους γιὰ 5 χρόνια. καὶ ἐπειδὴ οἱ θέσεις τοὺς ἄρρεσαν, ἔμειναν σ' αὐτὰς γιὰ πάντα. ἀρκετοὶ εἶχαν συνάψει μακροπρόθεσμα καὶ ἄτοκα ἢ χαμηλότοκα δάνεια σπουδῶν, τὰ ὅποια κατὰ τὴ συμφωνία τους ἐξώφλησαν σὲ μερικὰ χρόνια μετὰ τὸ διορισμὸν τους μὲ πάγιες δόσεις ἀπὸ τὸ μισθὸν τους.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τὰ ἰδιωτικὰ πανεπιστήμια δὲν θὰ πλήξουν τοὺς φτωχοὺς, ἀλλὰ τοὺς ἀνικάνους καὶ χαραμοφάγους. τὸ δύσκολο γιὰ τὸ κράτος καὶ τὸ ὑπέρογκο καὶ τὸ ἀσύμφορο καὶ τὸ καταστρεπτικὸ εἶναι αὐτὸ ποῦ γίνεται μὲ τὸ κρατικὸ πανεπιστήμιον σήμερον. ἐκεῖνο ποῦ θὰ γίνεται μὲ τὰ ἰδιωτικὰ πανεπιστήμια θὰ εἶναι τὸ εὐκόλο, τὸ οἰκονομικόν, τὸ συμφέρον γιὰ ὅλους, τὸ ὁμορφο. μπορεῖ δὲ τὸ κράτος ἀπὸ τὰ ἰδιωτικὰ πανεπιστήμια νὰ ἔχη καὶ κάποιον καθαρὸν εἰσόδημα. ἢ δὲ σάρα καὶ ἢ μάρια θὰ μένουν ἀγράμματοι, ὅπως καὶ εἶναι τέτοιοι καὶ μὲ πτυχίον καὶ χωρὶς πτυχίον.

Ὅσο καὶ ἂν κλωτσήσῃ τὸ γουρούνι ποῦ σφάζεται, κάποτε ὁ χορηγὸς τοῦ τεμπελοχανείου θὰ βαρεθῇ, καὶ θὰ τὸ πυρπολήσῃ.

22. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τὸ ἑλληνικὸ πανεπιστήμιον εἶναι χώρος πού σχετίζεται ἀρκετὰ μὲ τὴν ἐπιστήμη, διότι τὸ 5% τῶν καθηγητῶν του εἶναι ἐπιστήμονες. τὸ 40% εἶναι μετρίότητες, ἀλλὰ φιλήσυχοι ἄνθρωποι, πού κυττάζουν τὴ δουλειά τους καὶ πού θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι καθηγηταὶ γυμνασίου. ἐφ' ὅσον ὁ κάθε ἄνθρωπος δικαιούται νὰ θέλῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του ὅ,τι καλλίτερο, δὲν φταῖν καθόλου αὐτοὶ πού βρέθηκαν καθηγηταὶ πανεπιστημίου, ἐκτοπίζοντας ἰσαριθμοὺς ἱκανοὺς ἐπιστήμονες. αὐτὸ τὸ φρόντισαν ἐκεῖνοι, πού ἀπὸ φθόνο πρὸς τοὺς ἱκανοὺς διάλεξαν ὡς διαδόχους τῶν αὐτῶν τοὺς μετρίους. καὶ σ' ἐκείνους τοὺς ἐκλέκτορες ἐντοπίζεται τὸ φταίξιμο. καὶ τὸ 55% τῶν καθηγητῶν πανεπιστημίου, θέλω νὰ πῶ ἢ σαφῆς πλειοψηφία, εἶναι τελείως ἀνίκανοι καὶ ἀνάξιοι γιὰ καθηγητὰ πανεπιστημίου καὶ φθαρτικοὶ γιὰ τὴν ἐκπαίδευσιν, καὶ γι' αὐτοὺς μόνο λέω ὅσα ἀπαξιωτικὰ λέω στὴ συνέχεια, χωρὶς βέβαια νὰ ἐντοπίζω πρόσωπα. δὲν μ' ἐνδιαφέρουν τὰ πρόσωπα, ἀλλ' ὁ θεσμὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως. καὶ διακρίνονται τυπικῶς οἱ καθηγηταὶ πανεπιστημίου σὲ τέσσερες κατηγορίες. οἱ τῆς Α' κατηγορίας λέγονται «καθηγηταὶ», οἱ τῆς Β' κατηγορίας «ἀναπληρωταὶ καθηγηταὶ», οἱ τῆς Γ' κατηγορίας «ἐπίκουροι καθηγηταὶ», καὶ οἱ τῆς Δ' κατηγορίας «λέκτορες». οἱ τέσσερες κατηγορίες καθηγητῶν δὲν ἔχουν καμμιά σχέσιν μὲ τὴν ἐπιστημοσύνη καὶ τὴ γραμματομάθεια· εἶναι ὅλοι «διδάκτορες» ἢ «δόκτορες», ὅπως λέγονται διεθνῶς οἱ καθηγηταὶ πανεπιστημίου, καὶ γνωρίζουν ὅλοι ἀνάγνωσι καὶ γραφή, τὸ δὲ 5% ἀπ' αὐτοὺς εἶναι, ὅπως εἶπα, καὶ ἐπιστήμονες. ἡ δὲ πλειοψηφία εἶναι βόδια. διαφέρουν βέβαια ἀπὸ τὰ κοινὰ βόδια, διότι τὰ κοινὰ βόδια δὲν ἔχουν φθόνο καὶ κόμπλεξ, ὅπως ἔχουν τὰ πανεπιστημιακά, ἀλλ' εἶναι ἀπλᾶ καὶ ἀνεξίκακα βόδια, ἐνῶ οἱ καθηγηταὶ πανεπιστημίου ἔχουν τὰ δυὸ αὐτὰ προσόντα καὶ πολὺ ἐμφανῆ μάλιστα καὶ τελείως ἀναμφισβήτητα.

Στὸ ἑλληνικὸ πανεπιστήμιον προτανεύει ὁ νόμος τῆς ἀφρικανικῆς σαβάνας. στὶς σαβάνες τῆς Ἀφρικῆς, πού εἶναι δίπλα στὶς ζοῦγκλες, ὅταν πλησιάσῃ τ' ἄγρια βόδια ἓνα λιοντάρι, ἐκεῖνα κάνουν ἓναν κύκλο μὲ τὰ ὀπίσθιά τους μέσα καὶ τὰ κερασφόρα κούτελά τους πρὸς τὰ ἔξω, καὶ ἀμύνονται ὅλα μαζί, καὶ ἔτσι δὲν ἐπιτρέπουν στὸ λιοντάρι νὰ μπῆ στὸν κύκλο τους· φυλάγουν ἰδίως τὰ ὀπίσθιά τους, ἀπ' ὅπου κοπρίζουν. ἔτσι καὶ οἱ καθηγηταὶ πανεπιστημίου, ὅταν πλησιάσῃ στὸ πανεπιστήμιον ἓνας ῥωμαλέος ἐπιστήμων, συνασπίζονται σὰν τὰ βόδια, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ μπῆ στὸν χώρον τους, καὶ τὸν ἀπωθοῦν μακριὰ ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιον. ὅλοι οἱ ἀνίκανοι μαζί μποροῦν νὰ νικήσουν τὸν ἱκανόν. διότι ἐπιστημοσύνη μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουν, ἀλλ' ἔχουν

ψηφο. στή φύσι δὲν νικάει κανείς μόνο μὲ τὰ νύχια καὶ μὲ τὰ δόντια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ κέρατα. ἡ ἰσχύς ἐν τῇ ἐνώσει. τοὺς ἐνώνουν ὁ φθόνος καὶ τὸ κόμπλεξ τῶν ἀνικάνων. μπορεῖ μεταξύ τους νὰ ἔχουν πολλές φορὲς φαγωμάρα γιὰ κομματικά γιὰ ποδοσφαιρικά γιὰ συμφέροντα καὶ μοιρασιές, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἐνδομαφιόζικη φαγωμάρα· μπροστὰ στὸν ἰκανὸ εἶναι ὅλοι ἀγαπημένοι καὶ εὐρύθμως παρατεταγμένοι στὸν κύκλο τῶν βοδιῶν. καὶ ἀμύνονται πολὺ ἄγρια γιὰ τὸ ζωτικὸ χῶρο τους, τὸ πανεπιστήμιο, τὸν ὁποῖο σημαδεύουν κι ὀριοθετοῦν μὲ τὶς βρομιές των, ὅπως οἱ φοιτηταὶ μὲ τὸ ἄσυλο τῆς παρανομίας. κι ἔτσι τὸ πανεπιστήμιο εἶναι ἕνας χῶρος πολὺ καλὰ φυλαγμένος. τὸ καρτέλ τῶν καθηγητῶν πανεπιστημίου ἔχει τὴν ἄμυνά του ὠργανωμένη πολὺ καλὰ.

Στὸ ἐλληνικὸ πανεπιστήμιο ἐφαρμόζεται καὶ τὸ ἐξῆς σοφὸ αἰσώπειο·

*Ἔνας σκύλος κοιμᾶται στὸ παχνί·
οὔτε ὁ ἴδιος τρώει τὸ ἄχυρο,
οὔτε τ' ἄλλα ζῶα τ' ἀφήνει νὰ τὸ φᾶνε.*

Ὁ Ἕλληνας καθηγητὴς πανεπιστημίου, ὅταν κατέχη μιὰ πανεπιστημιακὴ θέσι ἢ ἔδρα, οὔτε ὁ ἴδιος ἀσκεῖ τὴν εἰδικὴ ἐπιστήμη, πού προβλέπει ἢ ἔδρα του, γιὰτὶ εἶναι τόσο ἐπιστήμων ὅσο χορτοφάγος εἶναι ὁ σκύλος, οὔτε στοὺς ἄλλους ἐπιστήμονες ἐπιτρέπει νὰ πλησιάσουν καὶ νὰ καλλιεργήσουν τὴ σχετικὴ ἐπιστήμη. καὶ φυλάγουν τὴν ἔδρα τους πολὺ καλὰ οἱ Ἕλληνες καθηγηταὶ πανεπιστημίου. καὶ τὴν ἐννοοῦν ὡς ἰδιοκτησία τους ὄχι μόνο κεκτημένη ἀλλὰ καὶ κληρονομούμενη.

Δὲν ἀληθεύει ὅτι οἱ καθηγηταὶ πανεπιστημίου εἶναι κομματόσκυλα. ἦταν κάποτε, ἀλλ' ὄχι πλέον. πανεπιστημιακὰ κομματόσκυλα σήμερα εἶναι μόνο τ' ἀδέσποτα σκυλιὰ τῆς πόλεως, καὶ ὄχι ὅλα, ἀλλὰ μόνο ἐκεῖνα πού τρών τὰ κομμάτια πού πετιοῦνται στὶς φοιτητικὲς λέσχες, ὅσα δὲν τρών οἱ ἀλλοδαποὶ λαθρομετανάστες. καὶ εἶναι τετράπαχα. δὲν μπόρεσαν ὅμως νὰ ἔχουν κάποια ἐξέλιξι στὸ πανεπιστήμιο, ἐπειδὴ δὲν κοιμοῦνταν σὲ παχνί. ὁ κλάδος τῶν κομματόσκυλων πού ἐξελίχτηκε, σήμερα δὲν εἶναι πιά κομματόσκυλα. εἶναι professor erectus· ἀλλ' ὄχι καὶ professor sapiens. μόνο erectus καὶ παρὰ ταῦτα καὶ cornufer: bos cornufer expulsor leonum. δὲν ἀνήκουν πλέον σὲ κόμματα, κανεὶς σὲ κανένα. ἀνήκουν μόνο στὸ κόμμα πού ἀνῆκε ὁ πατέρας μου. τὸν πατέρα μου κατὰ τὴ δεκαετία 1941-51 τὸν πίεζαν ἐνθεν καὶ ἐνθεν νὰ τοὺς φανερώσῃ μὲ ποιὸ κόμμα εἶναι, κι ἐκεῖνος τὸ κρατοῦσε μυστικό. κάποτε ὅμως πιέστηκε πολὺ κι ἀναγκάστηκε νὰ τοὺς τὸ φανερώσῃ. τοὺς εἶπε· «Περάστε μέσα, νὰ σᾶς δείξω τὸ κόμμα μου καὶ τὰ στελέχη του». κατάλαβαν ὅτι εἶχε κρυμμένα κομματικά ἐμ-

βλήματα και φωτογραφίες στελεχών. Ήταν βράδυ και όλοι μας κοιμόμασταν στρωματσάδα στο πάτωμα. μᾶς ἔδειξε και εἶπε· «Νὰ τὸ κόμμα μου και τὰ στελέχη του· μέρα νύχτα κρυφὰ και φανερὰ δουλεύω για τὸ κόμμα μου». ἄπ' αὐτὸ τὸ κόμμα εἶναι σήμερα και οἱ καθηγηταὶ πανεπιστημίου. παρ' ὅλη τὴν ἀμορφωσιά τους μιμήθηκαν τὸν πατέρα μου. ὁ πατέρας μου ἦταν μορφωμένος· εἶχε βγάλει τὴν Δ' δημοτικῶν· στὴν Τουρκία μάλιστα. εἶναι και ὠργανωμένοι σὲ φαμίλιες τῆς μαφίας, ὑπάρχουν μεταξὺ τους συνεργασίες, διαπλοκές, ξεκαθαρίσματα λογαριασμών, ἔχθρες, συνοικέσια, κουμπαριές, ἀπροσδόκητες συμφιλιώσεις πὸ ἐκπλήσσουν, και ὅλα τὰ γνωρίσματα τῆς μαφίας. ἡ καινοζωϊκὴ ἐποχὴ τῶν κομματόσκυλων ἔχει περάσει και ἀποτελεῖ προἱστορία. τώρα εἶναι ἡ familiaris ἐποχὴ, οἱ φαμελιές. ἕνας καθηγητῆς μέσα στο πανεπιστημιακὸ οἰκοσύστημα θὰ κάνη καθηγητὰς τὰ παιδιὰ του, τὴ γυναῖκα του, τὶς κουνιάδες του, τοὺς γαμπρούς του, τὶς παλλακίδες του, τοὺς ἐπιβήτορες του ἢ τῆς, ἀκόμη και τὴν πεθερὰ του. οἰκογενειακὴ ἐπιχείρησι - οἰκοβιοτεχνία· ὅπως ἀκριβῶς τὰ ὀολόγια στὴν Ἑλβετία. τὰ κόμματα ἔχουν πάρει παπούτσι πρὸ πολλοῦ. τηροῦνται και ὠρισμένα ἀξιοπρεπῆ προσχήματα· κάνε τὸ γιό μου λέκτορα στο πολυτεχνεῖο, κάνω τὴν καθυστερημένη κόρη σου ἐπίκουρο στὴ θεολογικὴ. κάνε τὴ γυναῖκα μου λέκτορα στὴ θεολογικὴ, κάνω τὴ γυναῖκα σου ἀναπληρώτρια στὴ γλωσσολογία, τρώμε μαζί ἐκεῖνο τὸ λιοντάρι πὸ πλησιάζει, ἀπέχουμε οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὴν ψηφοφορία, για νᾶναι ἡ ἐπιχείρησι ἀδιάβλητη. οἱ ἄνθρωποι μπορεῖ νὰ εἶναι ἀγράμματοι, ἀλλὰ δὲν τοὺς λείπει ἡ μαγικὰ τοῦ ὑποκόσμου. ὅλη τὴν ἡμέρα βιντεοκασέτες μαφιόζικες βλέπουν, γι' αὐτὸ δὲν ξέρουν γράμματα. τὸ διάβασμα εἶναι δουλειὰ ἀνθυγεινή.

Στὰ ἑλληνικὰ πανεπιστήμια δὲν βρίσκονται ὅλες οἱ σχολές στὴν ἴδια παρακμῆ. ὑπάρχουν σχολές πὸ ἐπιτελοῦν τὸ ἔργο τους ἀρκετὰ καλά, και ἄλλες πὸ βρίσκονται σὲ ἔσχατη παρακμῆ και δὲν ἀξίζουν οὔτε ἴσα μὲ μιὰ σωματεμπορικὴ ἐταιρία Ῥώσων μεταναστῶν. αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἂν και κατὰ πόσον εἶναι σχολές ἐπιθεωρούμενες ἢ ἀνεπιθεώρητες. οἱ καλὰ ἐπιθεωρούμενες σχολές σημειώνουν κάποια προκοπή, οἱ λιγώτερο ἐπιθεωρούμενες σημειώνουν και λιγώτερη προκοπή, οἱ ἀσθενῶς ἐπιθεωρούμενες κοντεύουν νὰ φτάσουν στὴν ὑποστάθμη, οἱ τελείως ἀνεπιθεώρητες εἶναι σκέτα κατακάθια.

Φυσικὰ στο πανεπιστήμιο δὲν ὑπάρχουν ἐπιθεωρηταί, πὸ νὰ ἐπιθεωροῦν τὸ ἔργο τῶν καθηγητῶν, μὲ τὴν ἔννοια πὸ ὑπῆρχαν κάποτε στὴ μέση και στοιχειώδη ἐκπαίδευσι. τυπικὰ δὲν ὑπάρχουν ἐπιστήμονες ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς πανεπιστημίου, για νὰ τοὺς ἐπιθεωροῦν. ὁ καθηγητῆς πανεπιστημίου εἶναι ὁ κορυφαῖος τῆς ἐπιστήμης του, ὁ μπροστάρης, αὐτὸς πὸ τὴν προάγει και ἐπιλέγει και

τούς κορυφαίους της, γι' αυτό διδάσκει μόνο 4 ώρες την εβδομάδα. διότι αυτός δεν διορίστηκε για να διδάσκη μόνο. διορίστηκε και αμείβεται και για να γράψη τὰ ἐγχειρίδια τῆς ἐπιστήμης του, τὰ ἄλλα και εἰδικώτερα συγγράμματα της, για να ἐπιβλέπη και να ἐμπνέη τις πρωτοποριακὲς διατριβὲς της, για να ἐπιλέγη τὸς διαδόχους του, για ν' ἀνακοινῶν συμπεράσματα ἐρευνῶν του σ' ἐπιστημονικὰ συνέδρια τοπικὰ και διεθνή, για να διευθύνη πτέρυγες νοσοκομείων, για να ἐγχειρίζη βαρῖα περιστατικὰ και να μετεκπαιδεύη τὸ χειρουργικὸ ἐπιτελεῖο του, για να ἐπιστατῆ σὲ βιομηχανίες τροφίμων και ἄλλων ἀναλωσίμων προϊόντων, για να κάνη ἀνασκαφές, για να διευθύνη μουσεῖα, για να κάνη κριτικὲς ἐκδόσεις ἀρχαίων κειμένων ἀπὸ τ' ἀρχαῖα χειρόγραφα τους, για να κάνη πολλὰ ἄλλα τέτοια ἔργα. και ἀσφαλῶς, ὅταν τὰ κάνη ὅλ' αὐτά, τοῦ ἀξίζει να διδάσκη στὸ πανεπιστήμιο μόνο 4 ὡρες τὴν εβδομάδα και να πληρώνεται ὅσο πληρώνεται σὲ τρεῖς μῆνες ἓνας καθηγητὴς λυκείου ποὺ διδάσκει 24 ὡρες τὴν εβδομάδα. για μερικὸς ζηλωτὰς τῆς ἐπιστήμης και καρποφόρους ἐπιστήμονες θὰ ἔλεγα να διπλασιαστῆ ἢ ἀμοιβή τους και να μειωθῶν οἱ ὡρες διδασκαλίας των σὲ 2 τὴν εβδομάδα. για να γίνων ἔτσι ἀποδοτικώτεροι. εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ περιλαμβάνονται στὸ 5% τῶν καθηγητῶν πανεπιστημίου, ποὺ τὸς ἐπισυμβαίνει να εἶναι κι ἐπιστήμονες. αὐτοί, κι ἂν τὸς διώξῃς ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιο, πάλι τὸ ἴδιο θὰ κάνουν, μὲ κάπως μειωμένη ποσοτικῶς ἀπόδοσι βέβαια και μὲ πολλὸς μόχθους. σ' αὐτοὺς ποιὸν να βάλῃς ἐπιθεωρητῆ; αὐτοὶ πρέπει να ἐπιθεωρῶν τὸς ἄλλους καθηγητὰς πανεπιστημίου και να συντάσσουν γι' αὐτοὺς φύλλο ποιότητος. ἐπειδὴ ὅμως τυπικὰ εἶναι τέτοιος καθηγητὴς και ὁ προωθημένος βλάκας και χάλιας ποὺ παριστάνει τὸν καθηγητὴ σὰν ἓνα καρναβάλι ποὺ ντύθηκε «καθηγητὴς πανεπιστημίου», γι' αὐτὸ στὸ πανεπιστήμιο δὲν ὑπάρχουν ἐπιθεωρηταὶ μὲ τὴν ἔννοια ποὺ ξέρουμε ἀπὸ τὴν παλιὰ μέση ἐκπαίδευσι.

Ἐπὶ τὰ ταῦτα ἐπιθεωρηταὶ και στὰ πανεπιστήμια. και εἶναι οἱ ἑξῆς.

1. ἡ δικαιοσύνη και ἡ ἀστυνομία.
2. τὸ κράτος ὡς πελάτης - ἐργοδότης ποὺ διορίζει.
3. τὸ ἐπόμενο σχολεῖο ποὺ ἐπιλέγει φοιτητὰς.
4. οὐδεὶς ἀπολύτως.

Ἐπὶ τὰ ταῦτα και νᾶχη μιὰ ἰατρικὴ σχολὴ ἢ ἓνα πολυτεχνεῖο, κι ὅσο χάλιδες κι ἂν εἶναι οἱ καθηγηταὶ τους και οἱ πτυχιούχοι τους, ἐφ' ὅσον ὁ ἀσθενὴς μετὰ τὴν ἐγχείρησι ἔζησε και κυκλοφόρησε κι ἐφ' ὅσον τὸ κτήριο δὲν ἔπεσε να σκοτώσῃ κόσμον, και κανεὶς δὲν συνελήφθη και δὲν πῆγε στὴ φυλακή, ἢ σχολὴ ἐπιθεωρεῖται μᾶλλον καλά.

Ἐνδέχεται ἓνας καθηγητὴς πανεπιστημίου μαθηματικὸς ἢ ζωολό-

γος ἢ χημικός νὰ εἶναι ὡς ἐπιστήμων ὑποδεέστερος κάποιων ποὺ δὲν μῆχαν στὸν κύκλο τῶν καθηγητῶν πανεπιστημίου. ἀλλ' ἐφ' ὅσον ὁ μαθηματικός λύνει προβλήματα τῆς στατιστικῆς ὑπηρεσίας, ὁ ζωολόγος βγάζει πειραματικά συμπεράσματα χρήσιμα στὴν κτηνοτροφία, ὁ χημικός βελτιώνει τὴ γεῦσι ἐνὸς κρασιοῦ, καὶ ὅλοι τους βγάζουν καθηγητὰς μέσης ἐκπαιδεύσεως, οἱ ὅποιοι μποροῦν νὰ προπαρασκευάσουν τοὺς μαθητὰς τῶν γιὰ τὴν εἰσαγωγή τους στὶς ἐφαρμοσμένες ἐπιστῆμες, καὶ γενικῶς τοὺς εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν ἀνταποκρίνονται καθόλου στὶς λοιπὲς ἀπαιτήσεις τῶν ἐπιστημῶν αὐτῶν, τὸ κλίμα τῶν σχολῶν αὐτῶν τὶς καθιστᾷ σχολῆς ἐπιθεωρούμενες ἔστω καὶ λιγώτερο ἀπὸ τὶς προηγούμενες. ἐφ' ὅσον ὁ πελάτης κάποιου δικηγόρου δὲν πῆγε στὴ φυλακὴ, ἢ νομικὴ ποὺ τοῦ ἔδωσε πτυχίον εἶναι σχολὴ ἐπιθεωρούμενη.

Ἐνας φιλόλογος, ἂν εἶναι σκράπας, δὲν πάει στὴ φυλακὴ, ἀλλὰ σὲ φροντιστήριον δὲν προσλαμβάνεται νὰ δουλέψῃ, κι ἂν προσληφθῇ, ἀπολύεται, ἂν δὲν βάλῃ στὸ πανεπιστήμιον ἕναν ἀριθμὸ ὑποψηφίων φοιτητῶν. τὸ φροντιστήριον εἶναι ἐλεύθερη ἀγορὰ, καὶ τὸ ἐμπόριον καχεκτικὸν δὲν ἀγοράζει. εἶναι λοιπὸν καὶ οἱ φιλολογικῆς σχολῆς κάπως ἐπιθεωρούμενες. καὶ τώρα μὲ τὸ διαγωνισμὸ γιὰ τὴν πρόσληψιν καθηγητῶν στὰ κρατικὰ σχολεῖα αὐτὴ ἢ ἐπιθεώρησι ἐντάθηκε.

Μιά θεολογικὴ σχολὴ ἀνεκαθεν βγάζει μόνον θεολόγους, ποὺ κανεὶς τους δὲν πάει στὴ φυλακὴ, ἂν δὲν ξέρῃ γρῦ ἀπὸ χριστιανικὰ γράμματα. οἱ θεολόγοι «σπουδάζουν» καὶ φτάνουν μέχρι νὰ γίνουν καὶ καθηγηταὶ πανεπιστημίου, γιὰ νὰ κάνουν θεολόγους, οἱ ὅποιοι θὰ κάνουν πάλι θεολόγους, ποὺ θὰ διδάσκουν ἕνα μάθημα, ποὺ ἀνεκαθεν δὲν ζητεῖται πουθενά, καὶ ποὺ ὅσο κι ἂν ἀγνοοῦν τὰ θεολογικὰ ἢ ὅσο στραβά κι ἂν τὰ ξέρουν, δὲν πρόκειται νὰ τὸ ἀντιληφτοῦν οἱ ἄλλοι, καὶ πολὺ περισσότερο οὐδέποτε γιὰ τὴν ἄγνοιάν τους θὰ πέσῃ κτήριον ἢ θὰ πεθάνῃ ἀσθενὴς σὲ χειρουργεῖο, ἢ θὰ πάῃ κανεὶς στὴ φυλακὴ, ἢ θὰ πεθάνῃ πλῆθος κόσμου ἀπὸ κακῶς ἀναλυθεῖσα βιομηχανικὴ σάλτσα. οἱ θεολογικῆς σχολῆς εἶναι σχολῆς τελείως ἐσωτερικῆς καταναλώσεως· Γιάννης κερνάει καὶ Γιάννης πίνει, κι ὅταν πιῇ, ξανακερνιέται μόνος του. σχολῆς τελείως ἀνεπιθεώρητες. οἱ καθηγηταὶ τῆς Π. Διαθήκης κατήργησαν τελείως τὰ μαθήματα τῆς εἰσαγωγῆς τῆς (= γραμματολογίας τῆς), καὶ τῆς ἐρμηνείας τῆς ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κείμενον, στοιχεῖα ποὺ εἶναι τὸ 95% τοῦ μαθήματός των. στὶς θεολογικῆς σχολῆς μποροῦν, ἂν τοὺς καπνίσῃ, νὰ καταργήσουν κι ὅλα τὰ μαθήματα, καὶ νὰ διδάσκουν τάβλι, βιολί, καὶ καράτε. μιὰ τέτοια μεταρρυθμισί τους γιὰ τὸν ὑπόλοιπον κόσμον θὰ εἶναι σὰν προσγειώσει ἢ ἀπογειώσει κουνουπιῦ στοῦ βοδιοῦ τὸ κέρατο. οἱ πτυχιούχοι τῶν θεολογικῶν σχολῶν γίνονται ἢ κληρικοὶ ἢ καθηγηταὶ θρη-

σκευτικῶν. ὡς κληρικὸς ἕνας, ἂν δὲν ξέρεη ἀπὸ θεολογία τίποτε, δὲν πρόκειται σὲ τρίτους νὰ φανῆ ἢ διαφορὰ τοῦ ἀπὸ ἕναν θεολογικῶς καλὰ καταρτισμένο. τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς καθηγητὰς. θεολόγος ἀρχιμαντρίτης σὲ κεντρικὸ ναὸ τῆς Θεσσαλονίκης τὰ πέταξε, παντρεύτηκε, καὶ διωρίστηκε καθηγητῆς θρησκευτικῶν σὲ γυμνάσιο. ἔπειτα ὡς καθηγητῆς γυμνασίου ἔγινε καὶ κομμουνιστῆς. ἀφοῦ ὡς κομμουνιστῆς προώθησε συγγενεῖς τοῦ νέου στὸν κομμουνισμό, ὅταν ἐκεῖνοι προχώρησαν στὴν τρομοκρατία, αὐτὸς ἀρνήθηκε καὶ τυπικὰ τὸ Χριστιανισμό, ἔγινε εἰδωλολάτρης, ἔγραψε βιβλίο στὸ ὁποῖο «καταργεῖ» τὸ Χριστιανισμό κι «ἐπαναφέρει» τὴν εἰδωλολατρία καὶ τοὺς δώδεκα θεοὺς, κι ἀπ' αὐτὸ δίδασκε στὸ σχολεῖο. καὶ κανεὶς δὲν τοῦ εἶπε ποτὲ τίποτε. ὁ ἄνθρωπος τώρα τρώει τὴ σύνταξί του, Χριστιανοῦ θεολόγου σύνταξι. γι' αὐτὸ εἶπα προηγουμένως γιὰ τάβλι καὶ κάρτες. δὲν λέω ποτὲ ὑπερβολές.

Αὐτὰ εἶχε πληροφορηθῆ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὁ εὐφυνέστατος τσάρος τῆς Σοβιετίας Μπρέζνιεφ, καὶ διέταξε: «Ἐπειδὴ ἕνας θεολόγος στὴν Ἑλλάδα ἂν, ἀντὶ γιὰ χριστιανικὴ θεολογία, διδάσκη βελονισμό, αὐτὸ δὲν ἐλέγχεται ἀπὸ καμμιά ἐπιθεώρησι, οὔτε ἀπὸ καμμιά ἀποτυχία ὑποψηφίων στὶς εἰσαγωγικὲς τῶν πανεπιστημίων, κι ἐπειδὴ ἐμεῖς χρειαζόμαστε ἱστορῶντες γιὰ τὴ νεολαία, προωθήστε τὰ κομμουνιστόπαιδα στὶς θεολογικὲς σχολές». κι ἔτσι σὲ 10 χρόνια (1964-74) οἱ θεολογικὲς σχολὲς κομμουνιστοκρατήθηκαν. καὶ ἤδη τὸ σῶμα τῶν θεολόγων καθηγητῶν πανεπιστημίου καὶ τῶν θεολόγων μέσης ἐκπαίδευσως εἶναι ὑπερφορτωμένα μὲ κομμουνιστὰς καὶ θεωρητικὸς τῆς ἀθεΐας. ὁ κομμουνισμὸς κατέρρευσε ἐδῶ καὶ 20 χρόνια, ἀλλ' αὐτοὶ μᾶς ἔμειναν ἀμάνατι. ὁ θεολογικὸς κόσμος σήμερα εἶναι τὸ τελευταῖο προπύργιο τοῦ κομμουνισμοῦ. οἱ μὴ κομμουνιστὰι θεολόγοι ἔγιναν κυρίως κληρικοί. αὐτὸ θὰ πῆ σχολὴ πανεπιστημίου τελείως ἀνεπιθεώρητη. ὑπάρχουν κι ἄλλες ἀνεπιθεώρητες σχολές, ὅπως οἱ σχολές καλῶν τεχνῶν, φιλοσοφίας καὶ ψυχολογίας, κλπ., ἀλλ' οἱ θεολογικὲς ἀποτελοῦν κλασσικὴ περίπτωσι τοῦ εἶδους. ἔτσι στὶς θεολογικὲς εἰσήχθησαν ἀκόμη καὶ ὑποψήφιοι μὲ βαθμὸ 9,5· δηλαδὴ παιδιὰ πού κατ' οὐσίαν δὲν ἔβγαλαν τὸ λύκειο. εἰσήχθησαν ἐπίσης καὶ πόρνες· ὄχι ἀπλῶς στὸ ἦθος, ἀλλ' ἀπ' αὐτὲς πού κάνουν πιάτσα.

Ἐπὶ αὐτῶν πολλοὶ παράγοντες παρακμῆς καὶ διαφθορᾶς τῶν διαφόρων πανεπιστημιακῶν σχολῶν. κυριώτεροι εἶναι τὰ συμφέροντα κι ὁ κομπλεξικὸς φθόνος τῶν ἀνικάνων.

Σχολές πού ἐξασφαλίζουν διευθυντικὲς θέσεις σὲ νοσοκομεῖα, ἐλεύθερο ἐπάγγελμα ἐκδοροσφαγέως σὲ ἰατρεῖο μὲ ταυτόχρονη θέσι σὲ νοσοκομεῖο, ὅπου ψαρεύει κανεὶς τὸ θήραμα, γιὰ νὰ τὸ τραβήξῃ ἔπειτα στὸ ἰατρεῖο του, γιὰ νὰ τὸ γδάρῃ ἐκεῖ μὲ τὴν ἡσυχία του, τερά-

στια ποσά από έμπορία νεογνών τόσο για υίοθεσία όσο και για σφαγή και αφαίρεσι όργάνων, έμπορία όργάνων από τραυματίες τροχαίων που δήθεν είναι φυτά, «φακελάκι», δωροδοκίες στο σύστημα δικαιοσύνης και στο σωφρονιστικό, μεγάλες θέσεις στην πολιτική, στις τράπεζες κλπ., ύψηλομισθίες και άργομισθίες, όπωσδήποτε είναι σχολές με πολλή μηχανορραφία και πολύ πιστολίδι· μαφιόζικο πιστολίδι. όσο μεγαλείτερο τὸ δόλωμα, τόσο μεγαλείτερο τὸ ψάρι που τσιμπάει. όσο μεγαλείτερο τὸ ψάρι, τόσο περισσότερα μικρά ψάρια κατασπαράζει. μικρά οικονομικῶς, ὄχι έπιστημονικῶς· κι εκείνο μεγάλο οικονομικῶς, ὄχι έπιστημονικῶς. κατασπαράζει έπιστήμονες, για νὰ έπιβιώση και ν' αναδειχτῆ, για νὰ εξασφάλιση μιὰ θέσι και για τὸ γιό του και για τῆ γυναίκα του. πολλή ζούγκλα, ἄγρια σαβάνα. τριάντα καθηγητὰι τμήματος ζήτησαν από διαπρεπή Έλληνα καθηγητῆ πανεπιστημίου τοῦ έξωτερικοῦ από 60.000 € ὁ καθένας, για νὰ τὸν ψηφίσουν στο έλληνικό πανεπιστήμιο. τῆ διαπρέπειά του τῆ μετρῶ από τὸ ὅτι ἡ πλούσια κι έπιστημονικῶς προηγμένη χώρα που τὸν έχει καθηγητῆ, όταν έμαθε ὅτι αὐτὸς θέλει νὰ έπιστρέψη στην Έλλάδα, τοῦ πρότεινε νὰ συνεχίση νὰ διδάσκη κι εκεί που είναι, μόνο δύο φορές τὸ χρόνο ἐπὶ μιὰ εβδομάδα κάθε φορά, ὅποιον καιρὸ θέλει, κι εκείνοι θὰ συνεχίσουν νὰ τοῦ δίνουν ὅλες τὶς τωρινές αποδοχές του στο άκέραιο. είναι δὲ εκεί οἱ αποδοχές τοῦ καθηγητοῦ πανεπιστημίου πενταπλάσιες από τὶς ἐδῶ. ὁ άνθρωπος στους Έλληνες εκλέκτορες, που τοῦ ζητοῦσαν ὁ καθένας από 60.000 €, εἶπε· «Και 1 € νὰ μοῦ ζητούσατε, ἄχρεῖοι, δὲν θὰ σᾶς τὸ ἔδινα· είναι ἀνήθικο. σκεφτεῖτε ὅμως και τὸ ἔξῃς· ἂν με ψηφίζατε ἔτσι σήμερα, στὰ 15 χρόνια που μοῦ μένουν, θὰ εισέπραττα ὡς μισθοῦς 630.000 €· ἐσεῖς μοῦ ζητᾶτε συνολικά και προκαταβολικά 1.800.000 €, τὸ τριπλάσιο· κι ἐγὼ στο έξωτερικό, που θὰ παραμείνω, θὰ εισπράξω κατὰ τὰ χρόνια αὐτὰ ὡς μισθοῦς 3.000.000 €. ἤξερα ὅτι εἶστε ἀδιάντροποι, ἀλλὰ μόλις τώρα βλέπω ὅτι εἶστε και ἡλίθιοι. ἀντί σας, γύφτοι!». νὰ έννοοῦσαν ἄραγε οἱ εκλαμπρότατοι γύφτοι ὅτι τὰ παράνομα κέρδη, που εισπράττει ὡς ἄπλυτο χρῆμα ἕνας τοῦ συναφιοῦ τους, είναι πολὺ μεγαλείτερα από τὸ φανερὸ μισθὸ τους; ποιὸς ξέρει;

Μιὰ σχολή σάν τῆ γεωλογία ἢ τῆ φιλολογία τί δολώματα νὰ ἔχη; εκεί είναι δόλωμα μόνον ὁ καλὸς μισθὸς και τὸ οἰκογενειακὸ βόλεμα. ὄχι και μικρό.

Μιὰ θεολογική σχολή, εκτός ἀπ' αὐτό, ἔχει και τὸ φθόνο τῶν ἀνικάνων παραφουσκωμένο. κι όταν ὁ homo communisticus μετεξελίσσεται και γίνεται homo familiaris universitalis volepsalis complexalis, ὁ φθόνος γίνεται ἢ μόνη γόμωσι τῆς ὑπάρξεως του ἀνάμεσα στὰ κόκκαλα και στο δέρμα. οἱ θεολογικές σχολές τῆς Έλλάδος, ὅπως τὶς δια-

μόρφωσε ο Μπρέξνιεφ, είναι οι πιο πρόσφορες σαβάνες όπου αναπτύσσεται κι επιχωριάζει αυτό το είδος.

Στήν Ελλάδα οι καθηγητά πανεπιστημίου βγαίνουν με την ψηφο των προηγουμένων καθηγητών πανεπιστημίου. και οι Έλληνες είναι λαός κατ' έξοχήν φθονερός. ο Πίνδαρος, ο ένας από τους δυο λυρικούς ποιητάς που σώζονται αρκετά και άκέραια έργα τους, οι τρεις τραγικοί ποιητάι, των οποίων επίσης σώζονται τραγωδίες άκέραιες, και αρκετοί άλλοι θρησκοι και μυθολόγοι συγγραφεΐς κι ο Ήρόδοτος διδάσκουν στα γραπτά τους ότι το *θεΐον* είναι *φθονερόν*. οι θεοί, μόλις δούν έναν άνθρωπο να προκόβη και να δοξάζεται σ' ότιδήποτε, τον φθονούν κι από το φθόνο τους τον καταστρέφουν. κι ότι κάποιοι συνετοί θνητοί, όπως ο Πολυκράτης τής Σάμου, ξέροντάς το αυτό, προσπάθησαν να καταστρέψουν πρώτοι οι ίδιοι τον έαυτό τους προληπτικά και μέτρια, για να παρηγορήσουν και να καλμάρουν το φθόνο των θεών, άλλ' οι θεοί δέν έλεγαν να παρηγορηθούν, και τους κατέστρεψαν για την προκοπή τους με τον πιο σαδιστικό τρόπο· και μόνο τότε ίκανοποιήθηκε ο φθόνος των. τέτοια μυθολογία περι *φθονερού θεΐου* απ' όλους τους λαούς τής ύψηλίου ανέπτυξαν μόνο οι Έλληνες, που και ή όλη μυθολογία τους είναι ένα διανοητικό κατακάθι τόσο σιχαμερό, που μόνο να ντρέπεται γι' αυτό μπορεί κανείς. και γενικά όλοι οι άρχαίοι Έλληνες λέν ότι *φθονερόν το θεΐον*. ήδη ο Όμηρος έμφανίζει το Δία και τον Ποσειδώνα να τρέφουν μεταξύ τους έναν ύστερικό και μανιακό φθόνο. αυτό ασφαλώς είναι *προβολή*. το *θεΐον* δηλαδή στήν έλληνική αντίληψη και διανόηση είναι *φθονερόν*, έπειδή απλούστατα οι Έλληνες παραείναι φθονεροί. αυτά στή θεολογία και «φιλοσοφία» τους οι Έλληνες. στή δέ προΐξι τους άνήγαγαν το φθόνο τους σε θεσμό. θεωρούσαν ανθρώπινο και δημοκρατικό μάλιστα θεσμό τον *όστρακισμόν* ή άλλου λεγόμενο *έκφυλλοφορίαν*, το από έλαχίστους δηλαδή προτεινόμενο δημοψήφισμα, με το όποιο πρότειναν την εκδίωξι και ισόβια έξορία όποιουδήποτε συμπολίτου των, και φυσικά και τή διαρπαγή τής ακίνητης περιουσίας του, χωρίς να προβάλλουν κανέναν άλλο λόγο, παρ'ά μόνον ότι «Αυτός σαν πολύ ακούγεται» δηλαδή με μόνο αιτιολογικό το φθόνο τους γι' αυτόν. είναι ένας από τους πιο αίσχρους θεσμούς των άρχαίων Έλλήνων. οι άρχαίοι Έλληνες μπορεί να ίδρυσαν κι αυτοί δημοκρατία (508 π.Χ.) δύο μόλις χρόνια μετά τους Ρωμαίους (510 π.Χ.), σε ένα μόνο από τα 160 κράτη στα όποια ήταν διηρημένοι, και μπορεί λεκτικώς να έπλασαν αυτοί τή λέξι *δημοκρατία* (από σύνδρομο στερήσεως προφανώς), ενω οι Ρωμαίοι τήν έλεγαν απλώς το *δημόσιον* (*res publica*) (ένδειξι άπουσίας συνδρόμου στερήσεως), αλλά τήν πραγματική έννοια τής δημοκρατίας οι Έλληνες δέν τή συνέλαβαν ποτέ μέχρι σή-

μερα, ὅπως τὴ συνέλαβαν τὰ μισὰ ἤδη ἔθνη τῆς γῆς, τὰ τῶν τριῶν χριστιανικῶν ἠπείρων, Εὐρώπης Ἀμερικῆς κι Αὐστραλίας, τὰ διαποτισμένα ἀπὸ τὸ ἐκχριστιανισμένο ῥωμαϊκὸ δίκαιο.

Ἐὰν τώρα τὸ νὰ εἰσαχθῆς σ' ἓνα μέρος, ὅπου ἡ εἰσαγωγή νομίζεται δόξα κι ὅπου ὑπάρχει μισθὸς ὑψηλός, ὅπως εἶναι τὸ σῶμα τῶν καθηγητῶν πανεπιστημίου, ἡ εἰσαγωγή σου ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτοὺς πὺν σὲ φθονοῦν, καταλαβαίνετε πόσο ἐπικίνδυνο μειονέκτημα εἶναι νὰ εἶσαι ἱκανὸς καὶ καταρτισμένος ἐπιστήμων καὶ πόσο αὐτὸ τοὺς ἐξοργίζει. στὴν Ἑλλάδα τὸν ἱκανὸ τὸν φθονοῦν ἀκόμα κι οἱ ἱκανοί, ὅπως φθόνησε ὁ μεγάλος Ἀρχιμήδης τὸν μεγάλο συμφοιτητὴ του Ἀρίσταρχο τὸ Σάμιο ἢ ὁ μεγάλος Ἀρίσταρχος ὁ Σαμόθραξ τὸν μεγάλο συνάδελφό του Κράτητα τὸν Μαλλώτην· οἱ δὲ ἀνίκανοι τοὺς ἱκανοὺς τοὺς φθονοῦν μέχρι ὑστερίας κι ἐκρηκτικῆς ψυχοπαθείας. σχεδὸν ὁ κάθε καθηγητὴς πανεπιστημίου, πὺν δὲν ἔχει νὰ κάνη κάτι σχετικὸ μὲ τὴν ἐπιστήμη, ἔχει κύριο μέλημα τῆς ζωῆς του πῶς νὰ βρῆ τὸν πιὸ ἀνίκανο, γιὰ νὰ τὸν προβάλλῃ ὡς συνάδελφό του ἢ διάδοχό του. φοβοῦνται τὴ σύγκρισι ὅσο ὁ λυσσασμένος τὸ νερό. καὶ καθὼς τὰ κατακάθια αὐτὰ πολὺ γρήγορα πλειοψηφοῦν, κι ἐκλέγονται ὅλο καὶ πιὸ ἀνίκανοι, καταλαβαίνετε γιατί τὸ ἐλληνικὸ πανεπιστήμιο ποιητικῶς πηγαίνει μόνο πρὸς τὰ κάτω. ὅταν ὁ φθόνος κάνη μῖγμα μὲ τὴ φιλαυτία τῆς ἀπληστίας, μὲ τὰ κατάλοιπα τῆς ιδιότητος τοῦ κομματόσκυλου, καὶ μὲ τὸ *ius familiare*, καταλαβαίνετε τί χημικὴ ἀντίδρασι προκύπτει καὶ τί μηχανορραφία ἀναπτύσσεται, καὶ τί ἀφρικανικὴ ζούγκλα καὶ σαβάνα εἶναι τὸ πανεπιστήμιο, καὶ τί ἴζημα ἀνικανότητος κατακάθεται στὸ χῶρο του. καὶ μορεῖτε νὰ ἐξηγήσετε γιατί μεγάλοι ἐπιστήμονες, φύσει ἀγχίνοες καὶ ἔξει καταρτισμένοι, βρίσκονται περιοσότεροι ἔξω ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιο παρὰ μέσα σ' αὐτό. στὴν Ἑλλάδα τὸ πανεπιστήμιο δὲν εἶναι ἰάσιμο ὅπως τ' ἄλλα σχολεῖα τῆς ἐκπαίδευσως. τὸ νεκρὸ δὲν ἐπιδιορθώνεται· τὸ νεκρὸ καὶ σάπιο πετιέται κι ἀντικαθίσταται μὲ πολλὴ προσοχή, ὥστε νὰ μὴν ἀγγίζουσι τὸ καινούργιο μολυσμένα κύτταρα καὶ ξινισμένη ζύμη τοῦ παλιοῦ.

Καὶ ἂν μὲν πρόκηται γιὰ ἐπιστήμες, στίς ὁποῖες ἡ προαγωγή τῆς ἐπιστήμης ἐξαρτᾶται κι ἀπὸ πανάκριβα μηχανήματα κι ἐργαστήρια καὶ τεράστιες ἐρευνητικὲς δαπάνες, τὰ ὁποῖα δὲν ἀντέχει κανένα ἰδιωτικὸ πορτοφόλι, ὅπως εἶναι ἡ ἰατρικὴ, τότε οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες πὺν μένουσι ἔξω ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιο, δὲν μοροῦν ν' αὐτοπροαχθοῦν προάγοντας τὴν ἐπιστήμη, ἀλλ' εἶναι καταδικασμένοι σὲ καταναγκαστικὴ ἀτροφία. ὅταν ὅμως πρόκηται γιὰ ἐπιστήμες, στίς ὁποῖες ἡ προαγωγή τῆς ἐπιστήμης ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ βιβλία κι ἀρχαῖα χειρόγραφα κι ἐπιγραφές, ὅπως εἶναι ἡ φιλολογία, τότε καθὼς ἡ χρῆσι τῶν βιβλιοθηκῶν, τοῦ ἐξωτερικοῦ μάλιστα, εἶναι ἀπεριορίστα ἐ-

λεύθερη για κάθε ἐπιστήμοντα, οἱ ἐκτὸς πανεπιστημίου ὠστρακισμένοι ἀπὸ τὸ φθόνο τῶν συναδέλφων τους ἱκανοὶ ἐπιστήμονες, αὐτοπροάγονται, γίνονται ἐπιστήμονες πολὺ ὑψηλῆς περιωπῆς, καὶ παρὰ τὴν οἰκονομικὴ τους φτώχεια εἶναι σὲ σύγκρισι μὲ τοὺς πανεπιστημιακοὺς κολοσσοὶ μπροστὰ σὲ νάνους καὶ κοντορεβιθούληδες, βρίσκονται σὲ συνεχῆ ἐπαφὴ μὲ καθηγητὰς ξένων πανεπιστημίων ἀπὸ τοὺς ὁποίους θαυμάζονται, καὶ μποροῦν τοῦλάχιστο νὰ δείξουν τὴν ἐπιστημοσύνη τους ἀνεμπόδιστα, ἀλλὰ πάντως χωρὶς καμμιά ὑλικὴ ἀμοιβή (τὰ λεφτὰ τὰ τρῶν οἱ κρετῖνοι)· οἰκονομικῶς οἱ κολοσσοὶ αὐτοὶ πρέπει ν' ἀποδεχτοῦν τὴν πενία τους. στὴν πρώτη περίπτωσι, τῆς ἱατρικῆς, βλάφτεται ἡ ἐπιστήμη κι ὁ κόσμος ὅλος, στὴ δεύτερη, τῆς φιλολογίας, βλάφτεται μὲν ἡ ἐκπαίδευσι ἀλλ' ὄχι καὶ ἡ καθ' ἑαυτὴν ἐπιστήμη· κυρίως δὲ ταλαιπωρεῖται ὁ ἐπιστήμων, πὺν ὑπομένει τὴν οἰκονομικὴν πενία του. ἡ ἐπιστήμη στὴν περίπτωσι τοῦ δευτέρου βλάφτεται μόνο στὸ ὅτι ὁ μεγάλος αὐτὸς καὶ παραγκωνισμένος ἐπιστήμων δαπανάει τὸ μισὸ χρήσιμο χρόνο του γιὰ τὴν ἐπιβίωσιν του ἐργαζόμενος στὴ μέση ἐκπαίδευσι, σὲ φροντιστήρια, σ' ἐπιμέλειες ἐκδόσεων, καὶ ἄλλες τέτοιες μὴ ἐπιστημονικὲς δουλειές, ὅποτε γιὰ τὴν προαγωγὴ τῆς ἐπιστήμης τοῦ μένει μόνον ὁ ἄλλος μισὸς χρόνος του. ὁ ἴδιος φυσικὰ διαπρέπει· καί, ὅταν εἶναι χαλκέντερος καὶ τύπος μποέμ, γελᾷει πολλὰς φορὰς μὲ τ' ἀπέναντί του κομπλεξικὰ καμώματα τῶν φθονερῶν.

Ἔτσι τὸ κυριώτερο προσὸν γιὰ νὰ γίνῃ κανεὶς στὴν Ἑλλάδα καθηγητῆς πανεπιστημίου εἶναι νὰ εἶναι τόσο ἀνίκανος ἀγράμματος κι ἀνεπιστήμων, ὥστε νὰ μὴν προσκροῦν στὸ φθόνο τῶν ἐκλεκτόρων. ὑπάρχουν ὅμως καὶ δευτερεύοντα προσόντα, ὅπως τὸ νὰ εἶναι κόλακας, τὸ νὰ εἶναι γυναῖκα πὺν δέχεται νὰ γίνῃ παλλακίδα, τὸ νὰ ἔχῃ ἀφθονα χρήματα γιὰ νὰ λαδῶνῃ τὰ γρανάζια τῆς μηχανῆς, τὸ νὰ παραχωρῇ τὴν γυναῖκα του γιὰ σεξουαλικὴ χρῆσι, τὸ ν' ἀναπληρῶνῃ αὐτὸς τὸν ἐκλέκτορά του στὰ συζυγικά του καθήκοντα, τὸ νὰ διαθέτῃ πολιτικὴ δύναμι ἢ θέσι πρόσφορη γιὰ ῥουσφέτια, καὶ πολλὰ κι ἀπρόβλεπτα ἄλλα τέτοια. καὶ καταλαβαίνει κανεὶς γιατί τὸ ἐλληνικὸ πανεπιστήμιο προχωρεῖ μόνο μὲ τὴν ὀπισθεν· καὶ γιατί, ἀφοῦ τὸ πανεπιστήμιο εἶναι τοῦ ψαριοῦ τὸ κεφάλι, ἡ ἐκπαίδευσι στὴν Ἑλλάδα βρομάει τόσο πολὺ. δὲν συμβαίνουν ὅλ' αὐτὰ στὰ πανεπιστήμια ἄλλων ἐθνῶν, καὶ μάλιστα τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀμερικανικῶν κι αὐστραλιανῶν λαῶν, τῶν ὁποίων τὸ κύριο στοιχεῖο εἶναι ἀγγλοσαξωνικὸ, κατὰ γὰρ δηλαδὴ ἀπὸ τὸν προῖστορικὸ παραποτάμιον πολιτισμὸ τῆς βορείας ὀχθῆς τοῦ Δουνάβεως. συμβαίνει βέβαια τὸ ἐλληνικὸ φαινόμενο σὲ σλαβικὲς καὶ τουρκικὲς χῶρες καὶ σὲ πολλὰς ἀσιατικὲς ἀφρικανικὲς παραμεσόγειες κεντροαμερικανικὲς καὶ νοτιοαμερικανικὲς, ἀλλ' ὄχι

τόσο έντονα όσο στην 'Ελλάδα' διότι οί λαοί εκείνοι δέν εἶχαν φτάσει ποτέ καί στό σημείο νά θεωροῦν καί τὸ *θεῖον φθονερόν* ἢ τὸν *ὀστρακισμόν* δημοκρατικό θεσμό.

Κι ἓνα καλαμπούρι, γιά διάλειμμα. ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἔνωση παζαρεύει ἀστροναύτη, πού θέλει νά στείλῃ στό διάστημα. ἓνας Ἀγγλος ζητάει ἀμοιβὴ 1.000.000 €· «Γιὰ τὴ γυναῖκα μου καί τὰ παιδιὰ μου, σὲ περίπτωσι πού πάθω κάτι», λέει. ὅταν ῥωτοῦν ἓνα Γάλλο, τοὺς ζητάει 2.000.000 €· «Τὸ ἓνα», τοὺς λέει, «γιὰ τὴ γυναῖκα μου καί τὰ παιδιὰ μου, καί τ' ἄλλο γιά τὴν παλλακίδα μου καί τὸ ἀπ' αὐτὴν ἐξώγαμο». ὅταν ῥωτοῦν κι ἓναν Ἑλληνα, τοὺς ζητάει 3.000.000 € κι ἐξηγεῖ· «Τὸ ἓνα γιά τὴ γυναῖκα μου καί τὰ παιδιὰ μου, τὸ ἄλλο γιά τὴ γκόμενα καί τὸ ἀπ' αὐτὴν ἐξώγαμο, καί τὸ τρίτο γιά κείνον πού θὰ στείλω στό διάστημα». καλαμπούρι; ὄχι· γεγονός. σὲ μαθηματικό τμήμα ἐλληνικοῦ πανεπιστημίου ζήτησαν καί πήραν γιά δυὸ χρονιές μὲ ἀπόσπασι ἓναν ἱκανὸ μαθηματικό καθηγητὴ λυκείου, γιά νά διδάσκῃ μαθηματικά στοὺς φοιτητὰς ἀντὶ τοῦ καθηγητοῦ πανεπιστημίου, ὁ ὁποῖος σουλατσάρει δεξιά κι ἀριστερὰ σάν ἀδέσποτο σκυλί, ἀπὸ κείνα τὰ κομματόσκυλα τῆς φοιτητικῆς λέσχης, καί σὲ τάξι φοιτητῶν δέν μπαίνει νά διδάξῃ· καί μπορεῖ νά διδάξῃ ἄραγε; τὸν πρῶτο χρόνο οἱ φοιτηταὶ εἶπαν· «Ἐπὶ τέλους καταλάβαμε καί μάθαμε μαθηματικά». τὸ δεύτερο χρόνο ὁ ἱκανὸς μαθηματικὸς ζήτησε νά μπῆ στὴ διαδικασία νά κάνῃ διδακτορικὴ διατριβή, καί τὸν ἐμπόδισαν· «Ἀστειεύεσαι; οὔτε νά τὸ συζητᾶς! ξέχασέ το». τελείωσε τὴ διετία του κι ἐπέστρεψε στό λύκειο. στό ἴδιο πανεπιστημιακὸ τμήμα ἦταν καθηγητῆς ἓνας συμφοιτητῆς του πολὺ ὑποδεέστερος, ὅταν σπούδαζαν μαζί. κι ἐκεῖνος τοῦ ἔδειξε μούτρα. μετὰ μερικὰ χρόνια ὁ τελευταῖος καταγγέλθηκε ἀπὸ πολλοὺς φοιτητὰς ὅτι, γιά νά τοὺς περάσῃ ἢ νά τοὺς ὑψώσῃ τὸ βαθμὸ ἢ νά τοὺς βάλῃ ἄριστα, χρηματιζόταν πολὺ ἄγρια. ἡ καταγγελία ἔγινε, ὅταν ἀνέβασε ὅλες τὶς ταρίφες πολὺ ἀπότομα. ἔγινε μεγάλο σκάνδαλο, ἀλλ' ἐν τέλει τὸ τιμπούρι, δέν ἔπαθε τίποτε. ζῆ καὶ καθηγητεύει καί τὸν κόσμον παζαρεύει. *Κόρακας κοράκου μάτι κλπ.*; ἰσορροπία τρόμου μεταξὺ κατεργαρέων; ἢ μαφιόζικη *omerta*; ποιὸς ξέρει;

Καθηγητῆς πανεπιστημίου σχολῆς τελείως ἀνεπιθεώρητης, ἀγράμματος σὲ τέτοιο βαθμὸ, πού ὅταν εἶδε σπουδαία ἐπιστημονικὴ ἐργασία, εἶπε γιά τὸ συγγραφέα τῆς· «Αὐτός; μὰ δέν εἶναι δυνατόν! πῶς μπορεῖ αὐτὸς νά ξέρῃ τόσα; νάχῃ ἐπιστημονικὴ μέθοδος; νά προσφέρῃ στὴν ἐπιστῆμη τόσα; ἀπὸ κάποιον πρέπει νά τάχῃ κλέψει». ἐπειδὴ ἀπὸ τὴ δομὴ καί τὸ διεθνῶς πρωτότυπο θέμα τῆς ἐργασίας ἢ πρωτοτυπία τῆς καί ἡ ἀξία τῆς ἦταν ἀναντίρρητη, κι ἐπειδὴ ἡ ἐργασία ἐπαινέθηκε ἀπὸ πολλὰ καί μεγάλα καί διεθνοὺς κύρους καί κυ-

κλοφορίας ξένα επιστημονικά περιοδικά, μη μπορώντας να τη λασπώσει ο φθονερός νάνος, στην εισήγησί του επινόησε ένα φανταστικό «ξένο σύγγραμμα» φανταστικού «καθηγητοῦ πανεπιστημίου», ἀπ' ὅπου «ἔκλεψε» ὁ ὑποψήφιος καθηγητής. ὁ ὑποψήφιος, πού κατάλαβε ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ψηφιστῆ, ἔγραψε μιὰ 40 σελίδων ἀνασκευὴ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ ἀνικάνου ἀπατεῶνος καὶ τῶν μαζί του συναλλασσομένων μελῶν τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, τόσο δυνατὴ καὶ τόσο ἄγρια, καὶ κατήγγειλε τὴν ἀπάτη τους μὲ τὸ ἀνύπαρκτο «ξένο σύγγραμμα» τόσο καταλυτικά, πού ὅποιος ἄλλος ἂν τὴ διάβαζε, θὰ ἐξαφανιζόταν ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ κόσμου μιὰ γιὰ πάντα. ὁ ἀνίκανος ἀπατεῶνας «καθηγητής» ὅμως ἦταν ἀπτόητος· διέθετε πλειοψηφία· δὲν ἦταν ὁ μόνος φθονερός νάνος ἐκεῖ μέσα. οἱ ἄλλοι ὑποψήφιοι, ὅταν ὑπέβαλε τὴν ὑποψηφιότητά του ὁ ἐν λόγῳ, εἶχαν ἀποσύρει τὶς ὑποψηφιότητές των· θεώρησαν τρέλλα καὶ τὸ νὰ συνεξεταστοῦν καὶ συγκριθοῦν μαζί του. τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τῆς ἐκλογῆς ὁ νάνος ἔστειλε τελεσίγραφο στὸν ὑποψήφιο μ' ἓνα φοιτητὴ· «Ἀπόσυρε τὴν ὑποψηφιότητά σου· δὲν πρόκειται νὰ ψηφιστῆς· καὶ ἡ ἀπόρριψί σου θὰ εἶναι γιὰ σένα μεγάλη ῥετσίνα». ὁ ὑποψήφιος τοῦ τηλεφώνησε· «Δὲν ἀποσύρω τὴν ὑποψηφιότητά μου». ὁ νάνος φαινόταν ἀπὸ τὴ φωνὴ του ὅτι ἔτρεμε καὶ ἦταν πολὺ ταραγμένος.

Λίγο πιὸ μπροστὰ τὸ ἀπόγευμα ἐκεῖνο στὸ γραφεῖο τοῦ νάνου εἶχε συμβῆ κάτι τὸ πικάντικο. δυὸ ἀπὸ τοὺς ὑποστηρικτὰς τοῦ ὑποψηφίου, καθ' ὑπόδειξί του, εἶχαν γράψει κάτι σ' ἓνα χαρτί, τὸ ἔκλεισαν σὲ φάκελο, κι ὁ ἓνας τὸ βάλει στὴν τσέπη του. ἐπισκέφτηκαν τὸ φθονερό νάνο στὸ γραφεῖο του, κι ὁ ἓνας τοῦ εἶπε· «Ναὶ κι ἐγώ, πού ἤμουν ὑπὲρ τοῦ ὑποψηφίου, ὅπως ξέρετε ὅλοι σας, ἀλλάζω γνώμη, γιατί εἶδα κι ἐγώ τὸ ξένο βιβλίο. εἶναι γραμμένο στὴ γερμανικὴ, «ἔχει 860 σελίδες, ἔχει στὴ σελίδα 112 ἓναν τέτοιον πίνακα, ἔχει τέτοιες καὶ τέτοιες ἀναλύσεις, ἔχει λατινικὴ καὶ ἀγγλικὴ περίληψι, κλπ.. δυστυχῶς ὁ ὑποψήφιος ἔχει κλέψει τὰ πάντα». παρόμοια εἶπε κι ὁ ἄλλος καθηγητής. ὁ νάνος ἄστραψε ἀπὸ τὴ χαρὰ του. χαιρόταν πού ἐπιβεβαιωνόταν, ἐπιβεβαίωνε κι ὁ ἴδιος κι ἄλλο, μιλοῦσε θριαμβολογώντας γιὰ τὸν καταπληκτικὸ πίνακα τῆς σελίδος 112, γιὰ τὶς ἀναλύσεις, ναὶ βέβαια, γιὰ τὴ λατινικὴ καὶ ἀγγλικὴ περίληψι, ναὶ βέβαια, «δὲν σὰς τᾶλεγα ἐγώ;», γιὰ ὅλα ὅσα βεβαίωσαν τώρα μπροστὰ του οἱ δυὸ ἄλλοι. ἔπειτα οἱ δυὸ ἔβγαλαν ἀπὸ τὸ φάκελο καὶ τοῦ ἔδωσαν τὸ σημείωμά τους· ἔγραφαν ὅτι τοῦ ἔκαναν αὐτὴ τὴ φάρσα, γιὰ νὰ τὸν πιάσουν ἐπ' αὐτοφώρῳ νὰ ψεύδεται τόσο ἀδιάντροπα. ὁ φθονερός νάνος σάστισε, χλώμιασε, κι ἔτρεμε, ἀλλὰ κρατώντας τὰ λόγια του τοὺς ζήτησε νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ γραφεῖο του, κι ἐκεῖνοι ἔφυγαν.

Τὴν ἄλλη μέρα στὴν ἄκαρπη ἐκλογὴ ἔγιναν τρομακτικὲς ἀπάτες

και ἀτιμίες, γιὰ τίς ὁποῖες θὰ ντρεπόταν ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος ἐκτός ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτορες ποὺ ἀπέρριψαν τὸν ὑποψήφιο, ὅλοι μὲ τὴν ἴδια λακωνικὴ φράσι σὰν μὲ κλισὲ ποὺ τὸ ἀποστήθισαν ἀποβραδὶς. οἱ δυὸ φαρσὲρ πῆγαν νὰ σκάσουν. δὲν μποροῦσαν νὰ τὴν πιστέψουν τόση ἀναισχυντία καὶ τόσο ὁμαδική. ὁ φθονερός νάνος χρησιμοποιώντας τὸ φθόνο τῆς πλειοψηφίας ποὺ διέθετε, χλωμὸς καὶ ὑποτρέμων ἀλλ' ἀγέρωχος –φανταστήκατε ποτὲ ἀγέρωχο νάνο ὑποτρέμοντα;– ἔκανε αὐτὸ ποὺ ἤθελε. ἱκανοποίησε τὸ φθόνο του καὶ τὴν ἴδια ὥρα ἐξασφάλισε τὴ γυναῖκα του· μακρὰ ἱστορία, μιὰ ἀπὸ τὰ ἴδια.

Τὸ βράδυ τῆς ἡμέρας τῆς ἄκαρπης ἐκλογῆς ὁ ἀνίκανος φθονερός νάνος κι ἀπατεώνας ἔκανε πολυδάπανο πάρτυ σὲ μεγάλη κοσμικὴ ταβέρνα, ὅπου ἦταν κι ἄνθρωποι ξένοι πρὸς τὸ πάρτυ. ἡ γυναῖκα τοῦ νάνου, ἐπίκουρος καθηγήτρια πανεπιστημίου, χόρεψε μὲ μίνι φούστα ἐπάνω σὲ τραπέζι, περνώντας συχνὰ τὸ πόδι τῆς πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν ἄλλων ὁμοφώνων ἐκλεκτόρων, ποὺ τῆς χτυποῦσαν παλαμάκια, καὶ δείχνοντάς τους τὸ βρακί τῆς. ὁ ἀνίκανος καὶ φθονερός νάνος ἐξήγησε μισομεθυσμένος σὲ κάποιον ποὺ δὲν ἦταν ἄνθρωπος τοῦ πάρτυ ἐκείνου· «Γιορτάζω, γιὰτὶ σήμερα ἔσωσα τὸ τμήμα ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο κίνδυνο ποὺ τὸ πλησίασε ποτέ!» ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἐνημερώθηκε ἔπειτα καὶ περαιτέρω πάνω σὲ ὅλη τὴν ὕλη τῆς ὑποθέσεως, ἀηδίασε κι ἀγανάκτησε τόσο, ὥστε, παρ' ὅλο ποὺ δὲν γνώριζε τὸ ἀπορριμμένο ὑποψήφιο καὶ ἦταν πρὸς ὅλα ξένος, ἔψαξε τὸ τηλέφωνο τοῦ ὑποψηφίου, τοῦ τηλεφώνησε, καὶ τοῦ τὰ εἶπε ὅλα χαρτὶ καὶ καλαμάρι, προσθέτοντας συχνὰ σὰ ῥεφραίν· «Ἐμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ δὲν γλεντᾶμε ἔτσι! ἐμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ δὲν γλεντᾶμε γιὰ τέτοια!». ὁ ἀπορριφθεὶς τοῦ εἶπε· «Μὴ θυμώνῃς τόσο» δὲν παρουσίασαν στὸ πάρτυ καὶ τὸ κεφάλι μου στὸ πιάτο! νὰ ποὺ σοῦ μιλάω τώρα!».

Αὐτὸς ὁ φθονερός καὶ κομπλεξικὸς ἀνίκανος ἀπατεώνας νάνος παλιότερα ἔτρεφε μεγάλο μουστάκι κι ἄφηνε τὰ μαλλιά του μεγάλα· μὲ κατάλληλο χτένισμα γινόταν ὀλοίδιος Ἄινσταϊν ἢ Σβάιτσερ! σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἔβλεπαν γιὰ πρώτη φορὰ δὲ χρειαζόταν νὰ ἐξηγήσῃ κανεὶς ὅτι ὁ κλόουν παρίστανε τὸν ἕναν ἀπὸ τοὺς δυὸ· διαφωνοῦσαν μόνο γιὰ τὸ ποιόν. ὅσοι δὲν ἤξεραν τὸν Σβάιτσερ, ἐπέμεναν ὅτι παρίστανε τὸν Ἄινσταϊν· τοὺς ἔφερνε σὲ δίλημμα τοὺς ἀνθρώπους ὁ καραγκιόζης· αἱ γινῶμαι δίσταντο! ὁ μικρονοϊκὸς δὲν ξέρει γιὰ τὴν ἐπιστημοσύνη οὔτε ποῦ βρίσκεται· ὅτι βρίσκεται στὸ ἀπὸ μέσα μέρος τοῦ κρανίου, κι ὄχι στὸ ἀπ' ἔξω στὰ μαλλιά καὶ στὰ μουστάκια. εἶχε τότε καὶ μιὰ πίπα στὸ γραφεῖο του, κι ὅταν τὸν ἐπισκεπτόσουν, τὴ γέμιζε καὶ τὴν ξαναγέμιζε, τὴν τίναζε, τὴν ἀναβε, καὶ κάπου κάπου ῥουφοῦσε καὶ μιὰ τζούρα· γιὰτὶ δὲν κάπνιζε καὶ πολὺ· ἀπλῶς παρίστανε μὲ μεγάλη ἐπιτυχία τὸν Σβάιτσερ ἢ τὸν Ἄινσταϊν. κι ἔπαιζε τὸ

ρόλο του με πολλή επιτυχία. Ήταν τουλάχιστο και σε κάτι καλός. Όταν έγινε πρόεδρος του τμήματος, άλλαξε λούκ. χτένισε τα μαλλιά του πράσο πίσω, μίκρυνε το μουστάκι σηκώνοντας και τα τσιγκέλια του λίγο προς τα πάνω, κι άφησε στο σαγόνι ένα μικρό μουσάκι σαν άνεστραμμένο ξυριστικό πινέλο που κόλλησε εκεί. οί θεαταί του δυσκολεύονταν να βροῦν ποιός εἶναι ὁ καινούργιος ῥόλος του. ὡς πού ἕνας τὸ βρῆκε· «Ρισελιέ» μηχανορράφος ἡγέτης· πρόεδρος τμήματος γάρ. πηγαίνει συχνές ἐκδρομές σὲ βιβλικούς τόπους κι ἀπλώνει χέρι στίς φοιτήτριες πολύ. μερικές ξετσιώπτες φοιτήτριες μαρτυροῦν· «Δὲν κάνει και τίποτε ἄλλο πέρα ἀπὸ τὸ χέρι πού ἀπλώνει». ἔξηντάρης γάρ.

Ἐνα γουρούνι ἢ ἕνα κοτόπουλο, ὅταν σφάζεται, κλωτσάει πολύ, κι ἂν αὐτοὶ πού τὸ πλακώνουν τ' ἀφήσουν, σηκώνεται ἀκέφαλο και για 1 λεπτό τρέχει πηδάει και σπαρταράει στὰ τυφλά, λερώνει, καταστρέφει. μπροστὰ στήν προοπτική νὰ ἔρθη στήν Ἑλλάδα τὸ ξένο πανεπιστήμιο, οί Ἕλληνες καθηγηταί πανεπιστημίου εἶναι ἀνάστατοι. ξεσηκώνουν τούς φοιτητάς νὰ κάνουν διαδηλώσεις, ἀποχές, καταλήψεις, πυρπολήσεις, καταστροφές. μπορεῖ νὰ τούς ἐξωθήσουν ἀκόμη και νὰ τὰ κάνουν ὅλα γιαλιὰ καρφιά. μπορεῖ νὰ καταστρέψουν τὰ πανεπιστήμια ὅπως ὁ καλόγερος Σαμουήλ τὸ Κούγκι. κι ἀλίμονο στὸ φοιτητὴ πού δὲν θὰ συνεργαστῆ. διότι οί καθηγηταί πανεπιστημίου για πρώτη φορὰ ἀντιμετωπίζουν μιὰ ἀπειλή, μπροστὰ στήν ὁποία δὲν μποροῦν νὰ λειτουργήσουν οὔτε σὰ σκύλος στὸ παχνὶ οὔτε σὰ βόδια πού συνασπίζονται ἐναντίον λέοντος, οὔτε μὲ κανέναν ἄλλο ἀποτελεσματικὸ για τὴ βόλεψί τους τρόπο. τράβηγμα τοῦ χαλιοῦ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους εἶναι μόνο ἢ παρευδοκίμησί τους ἔναντι τοῦ σωστοῦ πανεπιστημίου. κάνουν σαν τὸ σφαγμένο γουρούνι, πού και χωρὶς κεφάλι σηκώνεται, τρέχει, κλωτσάει, λερώνει, και καταστρέφει δεξιά κι ἀριστερά στὰ τυφλά. κι ὅπως τὸ σφαζόμενο γουρούνι, θέλουν κι αὐτοὶ μόνο ἕνα πράγμα· καλὸ πλάκωμα. διότι μυρίστηκαν τὸν ἔσχατο κίνδυνο, τὸ τέλος τῆς βασιλείας των.

Ὅταν ἤμουν νέος, βοήθησα πολλές φορὲς στή γλωσσική διατύπωση διατριβῶν και συγγραμμάτων τῶν θετικῶν και βιολογικῶν ἐπιστημῶν. μιὰ φορὰ ἕνας καθηγητῆς τῆς χειρουργικῆς, πού ἤθελε νὰ μὲ ἀμείψη και πέρα ἀπὸ τὰ χρήματα πού μοῦ ἔδωσε, μοῦ εἶπε· «Ζήτα μου ὅ,τι θέλεις». ἔμεινε ἐκπληκτος, ὅταν τοῦ ζήτησα νὰ παρακολουθήσω 20 ἐγχειρήσεις του, ἀλλὰ μοῦ τὸ ἔκανε. ἀποστειρώνομουν, ντυνόμουν σὰ χειρουργός, και παρακολουθοῦσα ἀπὸ 1 μέτρο ἀπόστασι. εἶδα διάφορες ἐγχειρήσεις, και μοῦ ἄρεσε πάρα πολύ. μιὰ φορὰ θὰ χειρουργοῦνταν ἕνα ἀγόρι 8 ἐτῶν ἀπὸ σκωληκοειδῆ. δὲν δεχόταν νὰ χειρουργηθῆ, και τὸ ξεγέλασαν μὲ ψέμματα· ὅτι δὲν πρόκειται νὰ χει-

ρουρηθῆ. τὸ ἔχαψε. τὸ ἔφεραν μέσα πάνω στὸ κυλιόμενο κρεβάτι μὲ προνάρκωσι. μόλις εἶδε τὸ περιβάλλον τοῦ χειρουργείου καὶ τὶς φορεσιές, τὶς μάσκες, τὰ γάντια, καὶ κυρίως τὰ νυστέρια καὶ τὶς λαβίδες, τινάχτηκε ὄρθιο σὰν ἐλατήριο, πέταξε τὴ ρόμπα του, καὶ παρ' ὅλη τὴν προνάρκωσι καὶ τὴν ἀπόλυτη γύμνια του ἄρχισε νὰ τρέχει καὶ νὰ πηδάει μέσα στὸ χειρουργεῖο σὰν ἀγρίμι. δὲν πιανόταν καὶ δὲν δαμαζόταν μὲ τίποτε. καὶ τότε ὁ καθηγητὴς τὸ ἐξαπάτησε «μαλλώνοντας πολὺ θυμωμένος τοὺς συνεργάτες του» καὶ λέγοντας· «Ἀνόητοι! δὲν σὰς ἔλεγα ἐγώ; τὸ παιδί δὲν χρειάζεται ἐγχείρησι! δὲν βλέπετε πόσο γερὸς εἶναι καὶ πῶς τρέχει καὶ πηδάει;! αὐτὸ τὸ κάτι λίγο, ποὺ ἔχει, γιαιτρεύεται μόνο μὲ τὸ νὰ μυρίση αὐτὸ ἐδῶ τὸ φάρμακο· δὲν χρειάζεται ἐγχείρησι! ἔλα δῶ, παιδί μου· μύρισε αὐτὸ τὸ φάρμακο, κι ἔγινες καλά. πᾶνε ἔξω, βάλτε τὰ ροῦχα σου, καὶ πήγαινε στὸ σπίτι σου. μιὰ χαρὰ εἶσαι». τὸ παιδί πείσθηκε καὶ πήγε καὶ μύρισε ἐκεῖνο ποὺ τοῦ πρότεινε ὁ καθηγητὴς, ἐνῶ μιὰ νοσοκόμος ἀπὸ πίσω του ἀνοίξε τὴν ἀγκαλιά της, γιὰ νὰ τὸ ὑποδεχτῆ, καθὼς ἔπεφτε ἀναίσθητο μὲ τὸ μύρισμα. καὶ τὸ χειρουργήσαν. (μοῦ ἔκανε πολλὴ ἐντύπωση καὶ τὸ ἐξῆς· μόλις τὸ παιδί βυθίστηκε στὴ νάρκωσι, ἐμφάνισε μιὰ ἄγρια στῆσι). τέτοιο μᾶστορα, σὰν ἐκεῖνο τὸ χειρουργὸ καθηγητῆ, θέλουν καὶ οἱ σημερινοὶ καθηγηταὶ πανεπιστημίου ἐκεῖνοι ποὺ κλωτσοῦν σὰ σφαγμένα γουρουνία μπροστὰ στὴν προοπτικὴ ἰδρύσεως στὴν Ἑλλάδα ξένων ἰδιωτικῶν πανεπιστημίων.

Στὴν Ἑλλάδα τὸ πανεπιστήμιο μπορεῖ νὰ προοδεύσῃ, καὶ ἐν καιρῷ νὰ ἐξυγιάνῃ αὐτὸ μὲ τὴν ἐπιρροή του καὶ τὴν ὑπόλοιπη ἐκπαίδευσι, μόνο μὲ δύο μέτρα.

1. Νὰ ἔρθῃ τὸ ξένο πανεπιστήμιο καὶ ἰδίως τὸ ἀγγλοσαξωνικό.

2. Νὰ προσέξῃ, ὅταν ἔρθῃ, τὸ πανεπιστήμιο αὐτό, νὰ ἐκλέγῃ κάπου κάπου καὶ Ἑλληνας καθηγητὰς πανεπιστημίου, διότι οἱ Ἑλληνες εἶναι λαὸς νοημονέστατος καὶ γίνονται σπουδαῖοι ἐπιστήμονες, ἀλλ' εἰδικὰ τοὺς Ἑλληνας καθηγητὰς του νὰ μὴν τοὺς δώσῃ ποτὲ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν καθηγητὰς κανενὸς βαθμοῦ· οἱ Ἑλληνες νὰ ἐκλέγονται, ἀλλὰ νὰ μὴν ἐκλέγουν ποτέ.

Τότε τὸ ξένο πανεπιστήμιο στὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ προκόψῃ καὶ θὰ διατηρηθῆ προκομμένο.

Ὁ Ἑλληνας εὐδοκιμεῖ καὶ μεγαλουργεῖ καὶ ὡς ἐπιστήμων καὶ ὡς ἔμπορος - ἐφοπλιστῆς - βιομήχανος, καὶ ὡς ἡγέτης, ὅταν δὲν ψηφίζει ἔννοῶ ὅποιαδήποτε ψηφοφορία ὑπάρχει στὸν κόσμον· ὅταν βρίσκεται κάτω ἀπὸ πολιτικῶς ἀνελεύθερα καθεστῶτα, ὅπως τὰ καθεστῶτα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τῶν Πτολεμαίων, τῶν Σελευκιδῶν, τῶν Ῥωμαίων, τῶν Βυζαντινῶν ἢ ὅταν βρίσκεται σὲ μεγάλα καὶ προκομμένα κράτη ποὺ δὲν εἶναι δικὰ του, ὅπως λ.χ. οἱ Η.Π.Α., ὁ Καναδᾶς, ἡ Γερμανία,

ή Αυστραλία, όπου ή ψήφος του είναι ένα μηδέν (0). Όταν ό Έλληνας ψηφίζει ή με την ψήφο του πετυχαίνει κάτι, τότε, μόνο ψηφίζει, και δέν κάνει τίποτε άλλο· δηλαδή μόνο ανανίζεται με την ψήφο, χωρίς να γονιμοποιή τίποτε· ή ψήφος είναι ή ψυχοπάθειά του. την έλληνική αυτή νόσο της ψήφου έχει διαγνώσει ήδη ό Άριστοφάνης, ό όποιος και περιγράφει τὰ συμπτώματά της στην κωμωδία του *Σφήκες*. τὸ ἴδιο συμβαίνει και στο πανεπιστήμιο. αν οί Έλληνες καθηγηταί τῶν ξένων εν Ελλάδι πανεπιστημίων, οί κατ' αρχήν όπωσδήποτε ίκανοί και άξιοι καθηγηταί πανεπιστημίου, ψηφίζουν και είναι εκλέκτορες, τὸ σχετικό ξένο πανεπιστήμιο θά περιέλθη στην παρακμή κι έπιστημονική άτροφία τῶν έλληνικῶν πανεπιστημίων μέσα σε 30 περίπου χρόνια. επαναλαμβάνω· ό Έλληνας είναι άνθρωπος πολὺ ίκανός και νοήμων, και μεγαλουργεῖ, όταν δέν ψηφίζει. όταν ψηφίζει, δέν πετυχαίνει τίποτε άπολύτως, εκτός από τὸ να ψηφίζει και με την ψήφο του να καταστρέφει τὸν έαυτό του και τούς άλλους. αυτό τοῦ συμβαίνει, επειδή ή αντίληψί του ότι *φθονερὸν τὸ θεῖον* τοῦ έχει καθίσει πολὺ βαθιά μέσα του, στα γονίδιά του.

Πολλές φορές μοῦ ήρθε στο νοῦ να προτείνω για την έξυγίανσι τοῦ έλληνικοῦ πανεπιστημίου τὸ ακόλουθο μέτρο. όλες οί εκλογές καθηγητῶν και τῶν τεσσάρων βαθμῶν να γίνονται μόνο ένα θερινὸ δεκαήμερο τοῦ έτους, λ.χ. 1-10 Σεπτεμβρίου, οί δέ καθηγηταί πανεπιστημίου όλων τῶν βαθμίδων να εκλέγονται από ένα εκλεκτορικὸ σῶμα πολυμελές, λ.χ. 200 εκλεκτόρων για κάθε τμήμα, στους όποιους μόνο 10 να είναι από τούς καθηγητάς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ υποψηφίου, άλλοι 10 από τούς της ίδιας έπιστήμης άλλων πανεπιστημίων, άλλοι 10 από καθηγητάς άλλων έπιστημῶν, άλλοι 10 να είναι καθηγηταί ξένων πανεπιστημίων, κι 160 να είναι άπλοῖ πτυχιούχοι έπιστήμονες διαφόρων έπιστημῶν άπ' όλη την επικράτεια, μερικοί δικηγόροι, και όλοι ανεξαιρέτως αυτοί να είναι κληρωτοί· να κληρώνονται οί 200 από ένα σῶμα 10.000 έπιστημόνων όπως κληρώνονται οί ένορκοι τῶν δικαστηρίων. να μορῆ δέ ό κάθε υποψήφιος να εξαιρέσει κατά την κλήρωσι μέχρι 100 εκλέκτορες. να γίνονται 20 εισηγήσεις για τὸν κάθε υποψήφιο, 10 υπέρ αὐτοῦ και 10 εναντίον του. να παρίσταται ό ἴδιος στην εκλογή του μέχρι τέλους και να υποστηρίξει τὸν έαυτό του στρεφόμενος εναντίον και τῶν δυσμενῶν εισηγητῶν ή εκλεκτόρων, και τῶν συνυποψηφίων του. και όταν εκλέκτωρ έλεγχθῆ να ψεύδεται, να χάνη τῆ θέσι του για πάντα.

Άλλά στο τέλος βρῆκα κι αυτό τὸ σύστημα εὐάλωτο για τούς Έλληνες. διότι οί Έλληνες μοροῦν να καταστρατηγήσουν τὰ πάντα. τὸ μόνο άποτελεσματικό είναι οί Έλληνες να μὴ ψηφίζουν ποτέ.

23. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΞΩΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΙ

Ἡ ἐλεύθερη ἐξωσχολικὴ ἐπιμόρφωσι εἶναι παιχνίδι· δὲν εἶναι ἐκπαίδευσι. εἶναι παιχνίδι πού τὸ παίζει βέβαια μόνο ἐκεῖνος πού τὴ λαχταράει, ὅπως καὶ ὅσο ὁ ἄλλος λαχταράει τὸ ποδόσφαιρο. λαχταράει ὄχι νὰ τὴν ἔχη, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀπολαμβάνῃ τὴ στιγμὴ πού τὴ ὀυφάει. κι ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού κάποιος τὴν ἐπιβάλλει σὲ κάποιον ἢ ἔστω τὴν κατευθύνει κηδεμονεύοντας καὶ ὑποδεικνύοντας καὶ παραινώντας, παύει αὐτομάτως νὰ εἶναι παιχνίδι κι ἐλεύθερη ἐξωσχολικὴ ἐπιμόρφωσι· γίνεται ὑποχρεωτικὸ σχολικὸ μάθημα. ὡς παιχνίδι ἦταν ἀνάπαυσι, ὡς σχολικὸ μάθημα γίνεται κόπωσι. στὴν ἐλεύθερη ἐξωσχολικὴ ἐπιμόρφωσι ἢ μάθησι ἔχει σκοπὸ τὴ μάθησι· χωρὶς χρησιμοθηρία ἢ ὀρατὴ χρησιμότητα· χωρὶς κάψα γιὰ φιγούρα. εἶναι αὐτόματη ἐπιμόρφωσι, χωρὶς ὁ δέκτης νὰ τὴ θέλῃ «γιὰ νὰ εἶναι μορφωμένος», ἢ γιὰ νὰ ἐπιδεικνύῃ γνώσεις, ἢ ἐπειδὴ τοῦ εἶπαν οἱ γονεῖς του ὅτι τὸν θέλουν «μορφωμένον». ἢ ἐλεύθερη ἐπιμόρφωσι ἀρπάζεται, δὲν δίνεται. γιὰ τὸν κάτοχο τέτοιας ἐπιμορφώσεως ἐκεῖνο πού εἶπε ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι *Πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει* (Μετὰ τὰ φυσ. 1,1,1) ἰσχύει περισσότερο. αὐτὸ δὲν ἔχει σ' ὄλους τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἴδια ἔντασι. εἶναι ζήτημα προσωπικοῦ τεμπεραμέντου, καὶ τὸ τεμπεραμέντο ἔχει κλιμάκωσι. ἄλλος ὀρέγεται τοῦ εἰδέναι περισσότερο κι ἄλλος λιγώτερο· κι ἄλλος ἔχει γνωστικὴ βουλμία. σ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα οἱ διαφορὲς ἀπὸ ἄνθρωπο σὲ ἄνθρωπο εἶναι τεράστιες.

Τὴν ἐλεύθερη ἐξωσχολικὴ ἐπιμόρφωσι δὲν τὴν ἐπιδιώκει κανεὶς γιὰ νὰ ἐπιμορφωθῇ, δὲν καταλαβαίνει πότε μορφώθηκε, δὲν τὸν ἐνδιαφέρει ἂν μορφώθηκε. ἀπλῶς ἔχει ὀρμὴ γιὰ γνῶσι καὶ δὲν χορταίνει ποτὲ νὰ μαθαίνει. οἱ γνωστικὲς ὀρμὲς του βρίσκονται συνεχῶς σὲ ἔξαρσι. ὀπωσδήποτε οἱ ὀρμὲς αὐτὲς ἔχουν σχέσι μὲ τὴ γενικὴ νοημοσύνη, μὲ τὴ μνήμη κυρίως, μὲ τὴν κρίσι ὀπωσδήποτε, μὲ κάποια ὑστερογενῆ ἐνδιαφέροντα ὀφειλόμενα στὴν ἀγωγή του καὶ στοὺς ἀφιλοκερδεῖς στόχους του πιθανώτατα. ἀλλὰ δὲν εἶναι ἓνα μόνον ἀπ' αὐτά. γιὰ νὰ μὴν πελαγώνουμε σὲ δυσμέτρητες καὶ δυσεξιχνίαστες ἔως καὶ μὴ ἀνιχνεύσιμες ἐσωτερικὲς παραμέτρους, ἐπαναλαμβάνω τὴν ἐξωτερικὴν παράμετρο· εἶναι τελείως ἐλεύθερο καὶ ἀνυπόδεικτο παιχνίδι.

Μιὰ ἐλεύθερη ἐξωσχολικὴ ἐπιμόρφωσι ποικίλλει. μπορεῖ νὰ εἶναι μόνον ἐπιστημονικὴ, ἢ λογοτεχνικὴ, ἢ δημοσιογραφικὴ, ἢ μουσικὴ, ἢ γλωσσομάθεια, ἢ κάποια ἀπ' αὐτὰ ἢ καὶ ὅλ' αὐτά. τὰ ἐνδιαφέροντα εἶναι διάφορα, οἱ εὐκαιρίες πολλὲς, οἱ ὀρμὲς ἰσχυρὲς· οἱ βιβλιοθηκὲς ἀπαραίτητες· οἰκιακὴ, προσωπικὴ, σχολικὴ, δημόσιες δανειστικὲς. μιὰ ἐλεύθερη ἐξωσχολικὴ ἐπιμόρφωσι μπορεῖ νὰ φτάσῃ νὰ εἶναι αὐ-

τεκπαίδευσι σὲ μιὰ ὀλόκληρη ἐπιστήμη, τὴν ὁποία ὁ κάτοχός της δὲν σπούδασε ποτέ. μοῦ συνέβη νὰ γίνω κάτοχος μιᾶς ἐπιστήμης συγγενοῦς μ' ἐκείνη πού σπούδασα. δὲν φοίτησα γι' αὐτὴ σὲ σχολή οὔτε μιὰ ὥρα. ξέρω κι ἄλλους ἀνθρώπους πού τοὺς συνέβη τὸ ἴδιο. ξέρω ἄνθρωπο πού εἶναι τυπικά νομικός κι ἐπαγγελματικά τραπεζικός ὑπάλληλος, ἀλλ' εἶναι καὶ διαπρεπὴς ἀστρονόμος τιμημένος ἀπὸ ἀμερικανικά πανεπιστήμια κι ἀστεροσκοπεῖα μὲ εἰδικὰ διπλώματα. ξέρω ἄνθρώπους πού ἔγιναν διδάκτορες σὲ ἐπιστήμες πού δὲν σπούδασαν ποτέ. μοῦ ἀρέσει πάρα πολὺ ἡ ἐπιστήμη πού σπούδασα. μοῦ ἀρέσει ὅμως κι ἐκείνη πού κατέχω ἐξ ἴσου, χωρὶς νὰ τὴν ἔχω σπουδάσει ποτέ σὲ σχολή. ἐπειδὴ οἱ δύο εἶναι συγγενεῖς, μέσα μου τὶς νιώθω ὡς μιὰ.

Ἐπειδὴ γνωρίζω ἀπὸ παιδιὰ ἀνθρώπους μὲ ἀξιόλογη ἐλεύθερη ἐξωσχολικὴ ἐπιμόρφωσι, κι ἔχω παρακολουθήσει λεπτομερῶς ὅλη τὴ σχετικὴ τους ἐξέλιξι, θὰ διατυπώσω ἐδῶ γιὰ ἓναν ἀπ' αὐτοὺς δυὸ παρατηρήσεις.

1. Νήπιος 5 χρονῶν καὶ πρὶν ἀκόμη μάθη σὲ πρῶτο μάθημα τὸ γράμμα *I i*, καὶ χωρὶς φυσικά νὰ τὸ ἔχη ἀκόμη συνειδητοποιήσει, μετέτρεψε ὀλοσχερῶς τὴ σχολικὴ του ἐκπαίδευσι σ' ἐλεύθερη ἐξωσχολικὴ ἐπιμόρφωσι. ξεκινώντας ἀπὸ τὴν περιέργειά του νὰ μάθη «Τί λὲν τὰ γράμματα πού εἶναι γραμμένα στὰ βιβλία», μιὰ περιέργεια τόσο ἔντονη, πού τὸν ἔκανε στὸν περιγυρὸ του φορτικό, ἔμαθε κάτω ἀπὸ ἄτυπο δάσκαλο ἀνάγνωσι καὶ σὲ δυὸ μῆνες ἀπεξαρτήθηκε ἀπ' αὐτὸν καὶ οὐσιαστικά ἀπὸ κάθε δάσκαλο γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ. διότι πάντοτε προλάβαινε τοὺς δασκάλους του. ὡς πρόληψι ἐννοῶ ὅτι διάβασε τὸ ἀλφαβητάριο τῆς Α' δημοτικοῦ καὶ ἄλλα βιβλία, πρὶν πάη στὸ δημοτικό· στὴν Α' δημοτικοῦ διάβασε ὅλα τὰ βιβλία ὅλων τῶν τάξεων τοῦ δημοτικοῦ, κι ἔπειτα κάλπαζε ἀχαλίνωτος, καὶ τὰ μαθήματά του δὲν τὰ ξαναδιάβασε· στὸ ἑξατάξιο γυμνάσιο ἔκανε τὸ ἴδιο· στὸ δὲ πανεπιστήμιο ὁ καλπασμός του εἶναι δύσκολο νὰ περιγραφῆ, κι ἂν περιγραφῆ, δύσκολο νὰ πιστευθῆ· ἀπίθανο δὲ νὰ γίνῃ ἀντικείμενο τῆς φαντασίας κάποιου, πρὶν περιγραφῆ. ἔτσι ἡ σχετικὴ του ἐκπαίδευσι τοῦ ἔγινε ὀλόκληρη ἐλεύθερη ἐξωσχολικὴ ἐπιμόρφωσι πρῶτα, κι ἔπειτα κατέφθανε ὡς σχολικὴ ἐκπαίδευσι. οἱ καθηγηταὶ βέβαια τοῦ ἦταν ἀπαραίτητοι, ἀλλ' ὡς διορθωταὶ πορείας, ἐλεγκταὶ προελάσεως, καὶ χορηγοὶ ἀποδεικτικῶν. αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ὅλα, ὅσα ξέρει, τὰ ἔμαθε κατ' οὐσίαν ἐξωσχολικῶς, παίζοντας δηλαδὴ τὸ παιχνίδι τῆς ἐξωσχολικῆς ἐπιμορφώσεως. κάθε τί πού ἔχει σχέσι μὲ τὴ γνῶσι ὑπῆρξε γι' αὐτὸν ἐξ ἀρχῆς καὶ πάντοτε μόνον ἐξωσχολικὸ παιχνίδι. εἶναι σὰ νὰ μὴν πῆγε σὲ σχολεῖο ποτέ.

2. Περίπου ἓνα ἔτος μετὰ τὴν πρώτη του καλὴ ἀνάγνωσι κανεὶς ἄνθρωπος δὲν γνώριζε τὸ μαθησιακὸ του στίγμα καὶ τὴν ἐπιστημονι-

κή του προέλασι. ἦταν σὰ νὰ ξεκινάη ἓνα καράβι ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη γιὰ τὴ Μηχανιώνα, κι ὅταν ὅλοι ὑπολογίζουν ὅτι βρίσκεται στὸ μέσο αὐτῆς τῆς διαδρομῆς, αὐτὸ νὰ βρίσκεται στὸν Εἰρηνικό. κανεὶς δὲν γνωρίζει ποῦ βρίσκεται γνωστικῶς τώρα, σὲ πόσες ἐπιστῆμες ἔχει διείσδυσι καὶ πόσο, σὲ πόσους τομεῖς τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ τοῦ λόγου εἰσέβαλε, καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ περαιτέρω γνωστικοὶ στόχοι ποὺ ἐρεθίζουν τὶς γνωστικὲς ὁρέξεις του.

Καὶ νομίζω ὅτι αὐτὰ τοῦ συνέβησαν μόνο γιὰ ἓνα λόγο· ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πρόλαβε τοὺς δασκάλους του, καὶ δὲν τέθηκε πλέον κάτω ἀπὸ ἔλεγχο ποτέ.

Ἔνα παρόμοιο παράδειγμα εἶναι ὁ μεγάλος ἱστορικός Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος, ὁ ὁποῖος, ὅταν τὰ πανεπιστήμια τῆς ὑψηλοῦ λύγισαν κάτω ἀπὸ τὴ θεωρία τοῦ Γερμανοῦ καθηγητοῦ Φαλμεράιερ, ὅτι οἱ πρὶν ἀπὸ ἓνα ἔτος ἀπελευθερωμένοι Ἕλληνες δὲν εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, αὐτὸς ἀπέδειξε ὅτι εἶναι, καὶ συντρίβοντας τὸν Φαλμεράιερ τοὺς ἀποστόμωσε ὅλους καὶ στὴ συνέχεια τοὺς ἐπεισε· ἀργότερα δὲ ὡς καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἔγραψε τὴν ἐπιστημονικῶς μεγαλειώδη «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους», μετὰ τὴν ὁποία ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ λοιποὶ ἱστορικοὶ μέχρι σήμερα συμπληρώνουν μόνο μερικὲς λεπτομέρειες, προσφερόμενες συνήθως ἀπὸ ἀνασκαφικὰ εὐρήματα ἢ γιὰ τὴ νεοελληνικὴ περίοδο ἀπὸ ἀνευρισκόμενα ἔγγραφα. αὐτὸς ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὅταν διωριζόταν καθηγητῆς πανεπιστημίου, κατηγορήθηκε ὅτι δὲν εἶχε διδακτορικὸ πτυχίον. κι ἄφησε τοὺς φθονεροὺς ἐπικριτὰς του καὶ τοὺς πάντες ἐμβρόνητους, ἀπαντώντας· «Ὅχι μόνο διδακτορικὸ πτυχίον δὲν ἔχω, ἀλλ' οὔτε ἀπλὸ πτυχίον κάποιας σχολῆς πανεπιστημίου ἔχω, οὔτε ἀπολυτήριον γυμνασίου, οὔτε ἀπολυτήριον δημοτικοῦ, οὔτε καὶ ἓνα χαρτὶ ἀποδεικτικὸ ὅτι φοίτησα σὲ Α' δημοτικοῦ. διότι σὲ σχολεῖο δὲν ἔχω πάει ποτὲ στὴ ζωὴ μου οὔτε μία μέρα. ἀπλῶς νήπιο ἄκουγα ἐπὶ τρεῖς μῆνες κάποιον, ποὺ δίδασκε σὲ ἄλλους ἀνάγνωσι καὶ γραφῆ. κι ἔμαθα μόνο νὰ διαβάζω καὶ νὰ γράφω». κι ὅταν τ' ἄκουσε αὐτὸ ἡ Εὐρώπη, ἓνα γερμανικὸ πανεπιστήμιον τοῦ ἐξέδωσε «ἐν ἀπουσίᾳ» (in absentia) πτυχίον διδάκτορος καὶ τὸν κάλεσε γιὰ καθηγητῆ του. ἡ ἐπιστημοσύνη καὶ ἡ μόρφωσι αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἦταν 100% ἐξωσχολικὴ ἐπιμόρφωσι. οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἴσοι σὲ τίποτε. καὶ εἶναι ἄνισοι κυρίως στ' ἀφανῆ καὶ ἀόρατα προσόντα τους. καὶ ἡ ἐλάχιστη ἀλλὰ πραγματικὴ ἐξωσχολικὴ ἐπιμόρφωσι καὶ ὠλοκληρωμένη καὶ «σφαιρικὴ» μόρφωσι εἶναι κτῆμα ἐλαχίστων ἀνθρώπων. στοὺς ἄλλους εἶναι πολὺ νὰ κατέχουν καλὰ αὐτὰ ποὺ διδάχτηκαν στὸ γυμνάσιον - λύκειον - καὶ πανεπιστήμιον ποὺ φοίτησαν, γιὰ ν' ἀποκτήσουν τὸ ἐπάγγελμα ποὺ ἐπαγγέλλεται τὸ πτυχίον τους.

Θὰ κλείσω μὲ μιὰ ἐπανάληψι. ὅταν ἡ ἐλεύθερη ἐξωσχολικὴ ἐπι-
μόρφωσι παύσῃ νὰ εἶναι ἄκρως προσωπικὸ κι αὐθόρμητο κι αὐθαίρε-
το παιχνίδι, δὲν εἶναι αὐτὸ πὸν λέγεται. εἶναι αὐτὸ πὸν λέγεται, ὅ-
ταν διατηρῇ τὰ ἰδιώματα πὸν εἶπα. καὶ εἶναι καλὸ ἢ ὅποιαδήποτε
μόρφωσι τοῦ ἀνθρώπου νὰ εἶναι ἄρπαγμα.

24. ΠΑΙΔΕΙΑ*

Σχεδόν διαφεύγει τὴ νοημοσύνη τῶν ἀνθρώπων τὸ ὅτι ἡ παιδεία φύσει διακρίνεται σὲ δυὸ ἀνόμοια πράγματα, τὴν ἀγωγή καὶ τὴν ἐκπαίδευσι. ἡ ἀγωγή ἀφορᾷ στὴ διάπλασι τοῦ ἤθους καὶ δίνεται ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἢ γενικῶς τὴν οἰκογένεια. ἡ ἐκπαίδευσι, πού εἶναι ἐκμάθησι γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν ἢ τεχνῶν, δὲν ἔχει καμμιά σχέσι μὲ τὴν ἀγωγή καὶ τὸ ἤθος, καὶ δίνεται ἀπὸ τὰ διάφορα σχολεῖα ἀπὸ τὸ δημοτικὸ μέχρι τὸ πανεπιστήμιον καὶ τὸ πολυτεχνεῖο.

Τὰ σχολεῖα καὶ οἱ διδάσκαλοί τους δὲν ἔχουν καὶ δὲν πρέπει νὰ ἔχουν ἀποστολὴ οὔτε καμμιά ἀρμοδιότητα νὰ δίνουν στὰ παιδιὰ ἀγωγή, καμμιά ἀγωγή, οὔτε καλὴ οὔτε κακὴ, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι σ' αὐτὸ ἄκρως οὐδέτερα. ἡ δὲ οἰκογένεια δὲν προσφέρει ἄμεσα στὰ παιδιὰ γραμματομάθεια καὶ ἐπιστῆμες, οὔτε ἔχει τέτοια ἀποστολή. ὅσο γιὰ τὴν ἐκκλησία, αὐτὴ δὲν προσφέρει τίποτε ἀπὸ τὰ δυὸ, οὔτε εἶναι ἀποστολὴ της νὰ προσφέρῃ κάποιον ἀπ' αὐτά, ἀλλὰ μόνο γιὰ τὴν ἀγωγή, πού ἔχει σχέσι μὲ τὴ σωτηρία καὶ τὸ ὑπέροχον χριστιανικὸ ἤθος, πρέπει νὰ ὑπαγορεύῃ στὰ μέλη της πού εἶναι γονεῖς νὰ παιδαγωγοῦν τὰ τέκνα τους ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου (Ἐφ 6,4). ἡ ἐκτέλεσι τοῦ ἔργου ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου στοὺς γονεῖς ἢ τὴν οἰκογένεια γενικῶς. τὰ γράμματα καὶ οἱ ἐπιστῆμες, παρ' ὅλο πού καλλιεργήθησαν πολὺ ἀπὸ τὸν προχριστιανικὸ Ἰσραὴλ καὶ τοὺς Χριστιανούς, ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀποστολὴ τῆς ἐκκλησίας. ἂν οἱ ἄνθρωποι δέχονταν αὐτὲς τίς ἀπλὲς ἀλήθειες καὶ τίς ἐφήρμοζαν ὡς ἀρχές, πολλὰ κακὰ δὲν θὰ ὑπῆρχαν καὶ πάρα πολλὰ καλὰ θὰ πλημμύριζαν τοὺς ἀνθρώπους.

Τὴν ἀγωγή πρέπει νὰ τὴν πάρουν ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ὅχι καὶ τὴν ἐκπαίδευσι στὰ γράμματα καὶ στὶς ἐπιστῆμες· οἱ πῶς πολλοὶ πρέπει νὰ ἐκπαιδευτοῦν σὲ ἄλλα ἐπιτηδεύματα. στὴν ἐκμάθησι γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν, γιὰ τὰ ὅποια ἀσφαλῶς ἀπαιτεῖται ὑψηλὴ νοημοσύνη, οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἴσοι, ἀλλὰ φύσει ἄνισοι.

Εἶμαι ἄνθρωπος πού ξέρω γράμματα. ὁ πατέρας μου ἦταν ἓνας ὀλιγογράμματος πού ἔβγαλε τὸ μισὸ δημοτικὸ σχολεῖο στὴ Μ. Ἀσία στὴν ἀρχὴ τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου. δὲν θὰ πῶ γιὰ τὸ ἤθος πού διαμόρφωσε σ' ἐμένα, ἐπειδὴ γι' αὐτὸ δὲν θὰ εἶμαι ἀμερόληπτος· θὰ πῶ γιὰ τὸ πῶς μὲ βοήθησε στὴ γραμματομάθειά μου μετὰ τὴν εἰσαγωγή μου στὸ γυμνάσιο.

1. Δὲν μ' ἄφηνε νὰ διαβάζω περιοδικὰ ἐφημερίδες καὶ ἄχρηστα βιβλία, οὔτε ν' ἀκούω ῥαδιόφωνο· (τηλεόρασι δὲν ὑπῆρχε καὶ σὲ κινηματογράφον δὲν πῆγα ποτέ). δὲν τὸ ἔκανε αὐτὸ μὲ τὴ βία, ἀλλὰ μὲ

* Ἄρθρον ἐναρκτήριο στὴν κατηγορίαν «Παιδεία», τὴν ἕκτη τῆς ἰστοσελίδος μου.

ἔπειθε. με ὠθοῦσε ὁμως νὰ διαβάζω βιβλία μαθημάτων καὶ ἄλλα ἐκλεκτὰ ἐπιστημονικὰ ἢ λογοτεχνικὰ βιβλία. τὸ αἰτιολογικὸ του ἦταν «Νὰ μὴ γεμίση ἢ στάμνα γρήγορα· ἔπειτα τὸ νερὸ θὰ χύνεται ἔξω». ἐννοοῦσε ὅτι τὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει περιορισμένη χωρητικότητα καὶ δύναμι προσλήψεως, ὅχι ἄπειρη· καὶ τὸλεγε στάμνα· κι ὅτι δὲν πρέπει νὰ σπεύσω νὰ τὸ μπουκώσω με τυχοῦσες παραστάσεις καὶ πληροφορίες, κι ἔπειτα δὲν θὰ παίρνη τις πολύτιμες γνώσεις, ἀλλ' αὐτὲς θὰ «χύνονται ἔξω ἀπὸ τὴ στάμνα». ἀργότερα εἶδα ἄνθρωπο πού ἤξερε χιλιάδες ἠθοποιῶν, Ἑλλήνων καὶ ξένων, καὶ πόσες καὶ ποιές γυναῖκες εἶχε παντρευτῆ καὶ χωρίσει ὁ καθένας, πόσα καὶ ποιά παιδιὰ εἶχε ἀπὸ τὴν κάθε μιά, σὲ πόσα καὶ ποιά κινηματογραφικὰ ἔργα ἔπαιξε, σὲ ποιοὺ ῥόλο, καὶ πολλὰ ἄλλα βιογραφικὰ τους στοιχεῖα. κι ἂν ἔβλεπε μίαν μόνο εἰκόνα, ἤξερε ἀπὸ ποιά σκηνὴ τοῦ ἔργου ἦταν! ἦταν κάτι τὸ καταπληκτικόν. εἶδα κι ἄλλον πού ἤξερε χιλιάδες ποδοσφαιριστῶν καὶ ἄλλων παιχτῶν καὶ ἀθλητῶν, σὲ πόσες ὁμάδες ἔπαιξε ὁ καθένας καὶ ποιές, πόσα παιχνίδια ἔπαιξε με ποιά ὁμάδα κι ἐναντίον ποιας. ἔβλεπε σὲ ταινία ἓνα γκολ μόνο, καὶ ἤξερε ποιὸς τὸ κλώτσησε, ποιά χρονιά, σὲ ποιοὺ παιχνίδι, ποιῶν ἦταν τὸ παιχνίδι, σὲ ποιά πόλι ἔπαιζαν, κι ὅτι ἀπὸ τὰ πέντε γκολ, πὸν μπῆκαν, αὐτὸ ἦταν τὸ τέταρτο! εἶδα νήπιο παιδί νὰ ξέρη ὅλες τις μάρκες τῶν αὐτοκινήτων, κι ὅταν ἔβλεπε αὐτοκίνητο ἀπὸ μακριὰ γιὰ ἓνα δευτερόλεπτο, ἔλεγε ἀμέσως τὴ μάρκα του! καταπληκτικόν. τὰ τρία αὐτὰ ἄτομα ἦταν πολὺ ἔξυπνα καὶ με ἰσχυρὴ μνήμη· κι ὁμως ἦταν καὶ οἱ τρεῖς τους ἀμαθέστατοι· κι ἀνίκανοι νὰ μάθουν. σακάτεψαν τὸν ἐγκέφαλό τους μπουκῶνοντάς τον με ἄχυρα. οἱ ἄχρηστες γνώσεις τοῦ καθενὸς ἰσοδυναμοῦσαν με μίαν ἐπιστήμη, ἀλλ' ἦταν σκουπίδια. ἦταν σὰ νὰ πῆγαν πέντε ἄνθρωποι σ' ἓνα θησαυρὸ χρυσοῦ ἢ πολυτίμων λίθων μ' ἓναν ὁμοιο σάκκο ὁ καθένας, με τὸν ὅρο νὰ φύγουν μόνο με τὸ σάκκο γεμάτο· οἱ δύο γέμισαν τὸ σάκκο τους με διαμάντια καὶ χρυσό, οἱ παραπάνω τρεῖς ὁμως τὸν γέμισαν με χῶμα, κι ἔφυγαν χωρὶς νὰ πάρουν οὔτε ἓνα πετράδι· ἢ στάμνα τους ἦταν γεμάτη με βρόμικα μηχανέλαια κι ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα τὸ νερὸ χυνόταν ἔξω. ὁ πατέρας μου εἶχε φροντίσει νὰ φτάσω στὸ θησαυρὸ με τὸ σάκκο μου ἄδειο.

2. Μόλις μπῆκα στὸ γυμνάσιο, στὰ χωράφια ὅπου μ' ἔπαιρνε νὰ τὸν βοηθῶ καὶ κυρίως καθ' ὁδὸν στὸ κάρρο ἢ καβάλα στ' ἄλογα, μ' ἔβαζε καὶ τοῦ δίδασκα «ὅ,τι μάθαινα στὸ γυμνάσιο, πὸν αὐτὸς δὲν πῆγε». καὶ μ' ἄκουγε με προσοχὴ 50 χρονῶν ἄνθρωπος (εἶμαι τὸ πέμπτο ἀπὸ τὰ ὀχτῶ παιδιὰ του). κάποτε θέλησα νὰ τὸν ἐξετάσω κιόλας, ἀλλὰ τὸν ἔπιασα τελείως ἀδιάβαστο, καὶ παραπονέθηκα· «Μὰ τόσο πολὺ δὲν ἔμαθες; τίποτε ἀπ' ὅσα σοῦ διδάσκω τόσον καιρό; τότε γιατί με βάζεις καὶ σοῦ τὰ διδάσκω;». κι ἐκεῖνος μοῦ λέει· «Δὲν σὲ βάζω νὰ

μὲ διδασκῆς, γιὰ νὰ μάθω· δὲν μ' ἐνδιαφέρει νὰ μάθω». «Μὰ τότε γιατί σου τὰ διδάσκω;». «Γιατί πᾶς στὸ γυμνάσιο; δάσκαλος δὲν θέλεις νὰ γίνῃς;» «Ναί». «Καὶ πῶς θὰ γίνῃς δάσκαλος, ἂν δὲν κάνῃς πρόβες σ' ἐμένα; ποιός ἄλλος θὰ σταθῆ νὰ κάνῃς πρόβες σ' αὐτόν; ἐκεῖ σᾶς μαθαίνουν πολλὰ πράγματα· σᾶς μαθαίνουν ὅμως νὰ διδάσκετε;». «Ὅχι». «Ἐ λοιπὸν αὐτὸ τὸ κάνω ἐγώ. σὲ βάζω νὰ μαθαίνῃς νὰ διδάσκῃς σ' ἐμένα». ἀκόμη τὸν θαυμάζω γι' αὐτὸ ποὺ μοῦ εἶπε καὶ μοῦ ἔκανε.

3. Στὸ σπίτι μας δὲν λέγαμε παραμύθια ποτέ. οὐδέποτε ἐπίσης λέγαμε γιὰ βρυνκόλακες, φόβο πεθαμένων, μάγια, καὶ μαντέματα. δὲν μᾶς συνήθισαν οἱ γονεῖς μας. ὅταν ἔβλεπαν νὰ μᾶς λέῃ τέτοια κάποιος ἄλλος, ἀμέσως στὴν ἀρχὴ κιόλας ἔλεγαν μόνο μία φράσι· «Αὐτὰ εἶναι ψέμματα· δὲν εἶναι ἀλήθεια». καὶ ὅταν κάποτε ὁ πατέρας μου ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὸ σχολικὸ μου βιβλίον τῆς «ἱστορίας» τῆς Γ' δημοτικού, μὲ τοὺς μύθους τῶν Ἡρακλέους Θησεῦς Ἰάσονος καὶ Ὀδυσσεῦς, μοῦ εἶπε μόνο· «Αὐτὰ ὅλα εἶναι ψέμματα, δὲν εἶναι ἀλήθεια». «Εἶναι μῦθοι», τοῦ λέω. «Τί θὰ πῆ μῦθοι;». «Παραμύθια, ψέμματα». «Μπράβο. γιατί σᾶς τὰ διδάσκουν;». «Γιὰ νὰ δοῦμε τί ψέμματα ἔχαφταν οἱ πρόγονοί μας, πρὶν γίνοντο Χριστιανοί». «Ἄ! μάλιστα». δὲν θὰ πῶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι ἔχω μηδὲν μυθομανία· καὶ τ' ἀδέρφια μου ὅλα. καὶ δὲν ἔχουμε τὸν παραμικρὸ φόβο πεθαμένων, βρυνκολάκων, μαγείας, κλπ.. καὶ μὲ τὰ μαντέματα, ἀστρολογίες, ζώδια, κλπ. γελοῦμε. οἰκογενειακῶς δὲν ἔχουμε περάσει ποτέ ἀπὸ τέτοιου εἴδους πλύσι ἐγκεφάλου. μᾶς φαίνεται γελοῖος ὅποιος πιστεύει σὲ τέτοια. δὲν ἀνέχομαι οὔτε ν' ἀκούσω, οὔτε νὰ διαβάσω, οὔτε νὰ γράψω κάτι ποὺ εἶναι μῦθος, κάτι ποὺ δὲν ἔγινε.

4. Ὁ πατέρας μου δὲν μοῦ ἀγόρασε ποτέ ἔτοιμο παιχνίδι, οὔτε μία σβούρα. πάντοτε μοῦ ἔλεγε· «Φτιάξε το μόνος σου, ἂν μπορῆς. τὸ ἔτοιμο τὸ παίζει μόνο ἐκεῖνος ποὺ τὸ φτιάχνει· δὲν τὸ παίζεις ἐσύ». μεγάλη παιδαγωγικὴ ἀλήθεια αὐτό. καὶ ἔμαθα νὰ φτιάχνω καὶ νὰ ἐπινοῶ παιχνίδια. ὑπῆρξα κατασκευαστῆς καὶ ἐπινοητῆς παιχνιδιῶν. καὶ τώρα σὲ μεγάλη ἡλικία, συναναστρεφόμενος παιδιὰ, φτιάχνω παιχνίδια καὶ τοὺς μαθαίνω νὰ φτιάχνουν· μόνος μου παίζω, ἔχω δηλαδὴ χόμπυ, ὅπως λένε, μὲ τὶς θετικὲς ἐπιστῆμες καὶ ιδιαίτερα τὶς φυσιογνωστικὲς. τὸ ἔτοιμο παιχνίδι εὐνουχίζει τὴ φαντασία τοῦ παιδιοῦ καὶ ὑποχρεώνει σὲ ἀτροφία τὴν κριτικὴ του δύναμη. τὸ παιχνίδι, ποὺ φτιάχνει μόνο του ἢ ὀργανώνει μόνο του, διεγείρει, ἔξασκεῖ, καὶ γιγαντώνει τὴ φαντασία τοῦ παιδιοῦ. αὐτὴ ἡ φαντασία συνδυασμένη μὲ τὴν ἀπόρριψι τῶν παραμυθιῶν καὶ ὅλων ἐκείνων τῶν δοξασιῶν ποὺ «εἶναι ψέμματα, δὲν εἶναι ἀλήθεια», εἶναι ἡ ὑγιὲς φαντασία, ἡ δημιουργικὴ, ἡ κυριώτερη δημιουργικὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἡ

κρίσι, καὶ ἡ δύναμι σχεδιασμοῦ καὶ ἐκτελέσεως, σχεδὸν ἡ ἴδια ἡ διανόησι.

Ἔτσι μὲ παιδαγωγῆσε ὁ ἀγράμματος πατέρας μου στὰ τῶν γραμμάτων.

Ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὁ Α΄, ἀφοῦ θαύμασε τὸ μεγάλο γεωμέτρη Εὐκλείδη, ζήτησε νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς γεωμέτρης, καὶ τὸν ρώτησε πῶς μπορεῖ νὰ μάθῃ γεωμετρία. Ὁ Εὐκλείδης τοῦ εἶπε πόσα χρόνια πρέπει νὰ μαθητεύσῃ σ' αὐτὸν καὶ πόσο πρέπει νὰ κοπιᾷ, γιὰ νὰ μάθῃ. Ὁ Πτολεμαῖος, ποὺ δὲν εἶχε διάθεσι νὰ μαθητεύσῃ καὶ νὰ μοχθήσῃ, ἀλλὰ, μαθημένος νὰ διατάξῃ μόνο, καί, ὅ,τι διατάζει, νὰ τὸ κάνουν οἱ ἄλλοι αὐτοστιγμεί, ρώτησε ἂν ὑπάρχει κανένας ἄλλος τρόπος νὰ μάθῃ γεωμετρία. καὶ ὁ Εὐκλείδης, ποὺ κατάλαβε τί ἤθελε ὁ Πτολεμαῖος, τοῦ ἀπάντησε· «Πρὸς τὴν γεωμετρία, βασιλεῦ, δὲν ὑπάρχει ὁδὸς βασιλική».

Ἡ ἐκπαίδευσι στὰ γράμματα καὶ στὶς ἐπιστῆμες ἔχει μόνο ἓνα δρόμο· φυσικὴ ἰκανότητα, ζῆλος, μακροχρόνιος κόπος, ἀπερίσπαστος ἐθισμός· τίποτε ἄλλο. ἔν' ἀπ' αὐτὰ ἂν λείπῃ, ὁ δρόμος εἶναι κομμένος ἤδη στὴν ἀρχὴ του. ὅποιος δὲν ἔχει τὴν φυσικὴ ἰκανότητα, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη παρὰ ἡ ὑψηλὴ νοημοσύνη, εἶναι ἀκατάλληλος. μὲ κάπως μειωμένη τὴν νοημοσύνη ἀυξάνεται ὁ κόπος τόσο πολὺ, ποὺ ἡ γραμματομάθεια κουράζει τὸν ἄνθρωπο νευρικὰ καὶ τὸν κάνει στριμμένο. ὁ νοήμων κουράζεται βέβαια ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσι, ἀλλὰ μόνο μέτρια, καὶ κυρίως τὴν ἀπολαμβάνει. ὁ ἐπιμελής, ποὺ ἀνταγωνίζεται τὸ νοήμονα, εἶναι σὰν τὸ γαϊδούρι ποὺ τραβάει τὸ ἴδιο ἄροτρο μαζὶ μ' ἓνα ἄλογο, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ταλαιπωρῆται τὸ ἴδιο, νὰ ταλαιπωρῆ καὶ τὸ ἄλογο· ἔχει κάποια κέρδη, ἀλλὰ ζημιές πολὺ μεγαλείτερες καὶ γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τοὺς νοήμονες καὶ γιὰ τὴν ἐκπαίδευσι. χωρὶς ζῆλο ἢ ὑψηλὴ νοημοσύνη δὲν μπορεῖ νὰ σπουδάσῃ, καὶ πολλὲς φορὲς στρέφεται ἄλλοῦ, ἀκόμη καὶ στὸ ἔγκλημα. χωρὶς κάποιο κόπο δὲν γίνεται τίποτε. μὲ περισπασμούς, λ.χ. πρόωρη «πολιτικὴ δραστηριότητα» ἢ «συνδικαλιστικὴ» ἢ «ἀθλητικὴ» στὰ μαθητικὰ καὶ φοιτητικὰ χρόνια, δὲν γίνονται ἐπιστήμονες, ἀλλὰ ψευδἐπιστήμονες ποὺ εἶναι κοινωνικὴ μάλιστα καὶ ὀπισθοδρομήσι τῆς ἐπιστήμης. εἶναι σὰ ν' ἀποσπῶνται οἱ μαθηταὶ καὶ φοιτηταὶ ἀπὸ τὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ δουλέψουν στὰ κάτεργα πρὸς ὄφελος ἄλλων, ἐκμεταλλευτῶν. εἶναι σὰ νὰ παρενοχλῆς ἔμβρυο κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνη, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γεννιέται ἀνάπηρο. οἱ νέοι, ὅταν σπουδάζουν, πρέπει μόνο νὰ σπουδάζουν, καὶ τίποτε ἄλλο· καὶ γιὰ χαλάρωσι ἢ νὰ παίξουν ἢ νὰ ἐπιδίδωνται γιὰ λίγο σὲ δουλειὰς σωματικῆς κοπώσεως. διότι ἡ μόνη ξεκούρασι στὴ διανοητικὴ κούρασι δὲν εἶναι ἡ σωματικὴ ξεκούρασι, ἀλλ' ἡ σωματικὴ κούρασι· ποδήλατο λ.χ., ποδόσφαιρο, ὄρειβασία, καὶ κυ-

ρίως αγροτικές δουλειές και άλλες χειρωνακτικές. μιλάω από προσωπική πείρα. κάθε άλλος περισπασμός στον καιρό των σπουδών μειώνει την επιστημοσύνη ισοβίως σε βαθμό απαράδεκτο και βγάζει ανήλικους και μάλιστα. ή κτήσει της επιστήμης είναι ζήλος εξάσκησι και έθισμός.

Για την παιδεία, που κι ως άγωγή και ως εκπαίδευσι είναι έργο δύσκολο και άσκησι κοπιώδης, ο απόστολος Παύλος γράφει: *Πάσα παιδεία προς μέν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσιν* (Έβ 12,11). πολὺ ἀργότερα οἱ φθονεροὶ εἰδωλολάτρεις και ἐχθροὶ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως και δῆμοι τῶν Χριστιανῶν Ἐπίκτητος Ἐρμογένης Ἀφθόνιος Ἀμέλιος και Λιβάνιος, που ἔκλεβαν κομπλεξικά και φθονερά ἀπὸ τὴν Κ. Διαθήκη πολλά, παραλλάσσοντάς τα λίγο, ὅπως οἱ ἀλογολέφτες βάφουν τὰ λευκά σημάδια τῶν ἀλόγων, για νὰ μὴν ἀναγνωρίζωνται, ἐπειδὴ ἤλπιζαν, σὰν τὴν ἀλεπού που ἀκολουθεῖ τὸν τράγο, ὅτι ἡ Κ. Διαθήκη θὰ ἐξαφανιστῆ γρήγορα, και θ' ἀπομείνουν μόνο τὰ ζηλευτὰ κλοπιμαῖα ὡς δικά τους, ἀπέδωσαν τὰ λόγια τοῦ Παύλου στὸν Ἰσοκράτη, σὲ ἀνύπαρκτο και γι' αὐτὸ πάντοτε ἀκατονόμαστο ἔργο του, και τὰ διατύπωσαν: *Τῆς παιδείας ἡ μὲν ῥίζα πικρά ὁ δὲ καρπὸς γλυκός.*

Γι' αὐτὸ και στὴ σημερινὴ ἑλληνικὴ τὸ ῥῆμα *παιδεύω* παρέμεινε μὲ τὴ σημασία «βασανίζω» ἢ «ταλαιπωρῶ».

Αὐτὰ γενικῶς για τὴν παιδεία.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Ξέρω ότι οί περι παιδείας απόψεις μου δέν θά γίνουν δεκτές· κι ὅτι ὄχι μόνο θά προσκρούσουν στή διαφωνία πολλῶν, ἀλλά και θά ἐξοργίσουν πολλούς. δέν μ' ἐνδιαφέρει· κι οὔτε περιμένω νά γίνουν δεκτές.

Ἄλλοῦ ἀποβλέπω.

1. Ἐνδέχεται νά γίνουν δεκτές 50 χρόνια μετὰ τὸ θάνατό μου, ὅταν και οί σύγχρονοί μου κι ἐγὼ θά εἴμαστε ὅλοι κούφια κρανία χωρὶς φθόνο. αὐτὸ συμβαίνει μὲ ὅλες γενικά τις σωστές ἀπόψεις γιά ὁποιοδήποτε πρᾶγμα.

2. Μέχρι τότε ἤδη ἀπὸ σήμερα, και χωρὶς νά γίνονται δεκτές οί ἀπόψεις μου, ἐπειδὴ εἶναι οί σωστές, κι αὐτὸ τὸ καταλαβαίνουν ἀκόμη και οί ἀντιρρησίες, θά διεισδύουν στήν παιδεία και θ' ἀσκοῦν σ' αὐτὴ ἐπίδρασι, ἀξάνομενη μάλιστα μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, καθὼς σιγὰ σιγὰ θά περνοῦν στήν πρᾶξι, ἐνίστε και ὡς ἀπόψεις ἄλλων· διότι πολλές φορὲς πολλοὶ ἀποκρούουν κάποιες ἀπόψεις, ὄχι ἐπειδὴ δέν εἶναι σωστές, ἀλλ' ἐπειδὴ δέν τις σκέφτηκαν και δέν τις πρότειναν αὐτοὶ ὡς δικές των.

3. Ἐνδέχεται ἄλλα ἔθνη ἢ κράτη ἢ κοινωνίες νά δεχτοῦν τις ἀπόψεις μου και νά τις ἐφαρμόσουν και τώρα ἀμέσως, διότι δέν εἶναι Ἑλληνες ὅλοι οί ἄνθρωποι τῆς γῆς· και διότι ξέρω ὅτι αὐτὲς οί ἀπόψεις μου, ὅταν βγοῦν στὸν ἀέρα, θά ταράξουν τὸ διεθνές. ἐπειδὴ εἶναι οί σωστές κι ἐπειδὴ εἶναι σπουδαῖες ἀπόψεις γιά σπουδαῖο ζήτημα προτεινόμενες σὲ καιρὸ μεγάλης ἐκτροπῆς ἀπὸ τὸ σωστὸ και φυσιολογικὸ και ἀνθρώπινο σὲ μεγάλο μέρος τῆς ὑψηλίου.

4. Κάποτε θά γίνουν δεκτές ὅλες γενικῶς οί ἀπόψεις μου· ἐπειδὴ δέν εἶναι ἀπόψεις, ἀλλὰ συμπεράσματα, πὸν μποροῦσαν νά τὰ βγάλουν και ἄλλοι. δέν ἔχω ἀπόψεις, οὔτε εἶχα ποτέ μου, οὔτε θά ἔχω.

Τις συμβατικῶς μόνο λοιπὸν λεγόμενες ἀπόψεις μου ποτέ δέν τις διατυπώνω γιά τὸν ἄμεσο περιγυρὸ μου και γιά τὴν ἐποχὴ μου. ἀπὸ τὴ δέκατη περίπου ἡμέρα τῆς φοιτήσεώς μου στήν Α' δημοτικῶ ἀντιλαμβάνομαι πολὺ σαφῶς τις πρὸς ἐμένα διαθέσεις τοῦ περιγύρου μου και τῆς ἐποχῆς μου. ἄλλο τὸ τί δείχνω ὅτι ἀντιλαμβάνομαι.